Effecten openbaarmaking inspectiegegevens Inspectie SZW

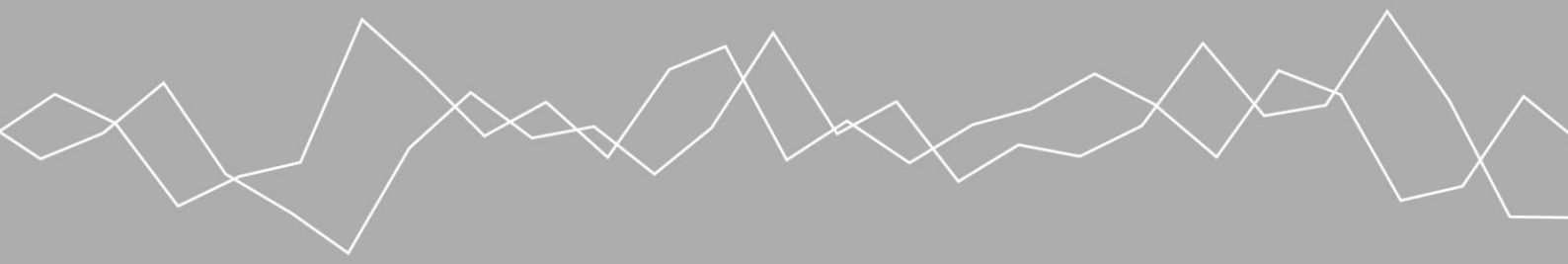

seo economisch onderzoek

Amsterdam, januari 2019
In opdracht van Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Effecten openbaarmaking inspectiegegevens Inspectie SZW

Arjan Heyma
Henk Tissing
Ward Rougoor
Sigrid Zeeman
Gerben de Jong
Joyce van de Schootbrugge

Bureau Bartels
ONDERZOEK | BELEIDSADVIES

seo economisch onderzoek

SEO Economisch Onderzoek - Roetersstraat 29 - 1018 WB Amsterdam - T (+31) 20 525 1630 - www.seo.nl - secretariaat@seo.nl
ABN-AMRO IBAN: NL14ABNA0411744356 BIC: ABNANL2A - ING: IBAN: NL96INGB0004641100 BIC: INGBNL2A
KvK Amsterdam 41197444 - BTW NL 003023965 B01

"De wetenschap dat het goed is"

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2019-05
ISBN 978-90-6733-964-3

Informatie & Disclaimer
SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2019 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

De huidige praktijk van openbaarmaking van inspectiegegevens door de Inspectie SZW leidt niet tot nalevingseffecten bij ondertoezichtgestelde bedrijven. De belangrijkste oorzaak daarvan is de beperkte bekendheid met inspectiegegevens bij belanghebbenden (ketenpartners, werknemers en consumenten). Uit de literatuur en uitgevoerde analyses blijkt dat openbaarmaking in potentie wel effectief kan zijn, waarbij de juiste vormgeving essentieel is.

Met de Wet aanpak schijnconstructies (Was) is een wettelijke basis gecreëerd op grond waarvan inspectieresultaten van de Inspectie SZW met vermelding van naam en toenaam van de gecontroleerde bedrijven openbaar gemaakt worden. Dit onderzoek presenteert theoretische en empirische aanwijzingen voor het bestaan van, en de variatie in nalevingseffecten door de openbaarmaking van inspectiegegevens.

De huidige praktijk van openbaarmaking leidt niet tot nalevingseffecten

De huidige praktijk van het openbaar maken van inspectieresultaten via een centrale website heeft bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) vooralsnog geen enkel effect op de naleving van deze wetten door ondertoezichtgestelde bedrijven. Dit blijkt zowel uit gesprekken met bedrijven waarvoor al dan niet een overtreding is geconstateerd, als uit nadere vignettenanalyses. In deze vignettenanalyses is een grote groep leidinggevenden gevraagd meerdere keren te kiezen uit verschillende hypothetische kandidaten voor een vacature voor een veel voorkomende functie in het bedrijf. Bij een deel van de hypothetische kandidaten was de kans reëel dat daarmee de Wml of de Wav werd overtreden. In geen enkele situatie had het openbaar maken van inspectiegegevens, in welke vorm dan ook, invloed op de keuze van kandidaten door leidinggevenden.

Beperkte bekendheid met inspectiegegevens de belangrijkste oorzaak

Uit verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden komt duidelijk naar voren dat er bij bedrijven weinig geloof is in nalevingseffecten van het openbaar maken van inspectieresultaten. Bij overtredingen hebben geïnterviewden geen reactie gehad van klanten, afnemers, banken, collegabedrijven, brancheorganisaties of andere partijen. Ze hebben niet het idee dat dergelijke partijen op de hoogte zijn van de openbaar gemaakte informatie door de Inspectie SZW. Van de geënquêteerde ondertoezichtgestelden is minder dan de helft op de hoogte van het openbaar maken van inspectiegegevens op een publiek toegankelijke website. Navraag onder ketenpartners, werkzoekenden en consumenten leert dat slechts een klein deel van deze belanghebbenden op de hoogte is van het openbaar maken van inspectiegegevens en een nog kleiner deel bekend is met de websites (rond de 5 procent). Daardoor heeft openbaarmaking in de praktijk weinig consequenties voor bedrijven. Bedrijven passen hun werkwijze na een geconstateerde overtreding volgens eigen zeggen dan ook niet of nauwelijks aan.

Openbaarmaking in potentie effectief

In potentie kan de openbaarmaking van inspectiegegevens effectief zijn, aangezien belanghebbende partijen het belangrijk vinden dat de wet wordt nageleefd, openbaarmaking een goede zaak vinden en geconfronteerd met de informatie over inspectieresultaten hun keuzes laten beïnvloeden. Uit de

vignettenanalyses blijkt dat de gedragseffecten van openbaarmaking bij zowel ketenpartners, werknemers en werkzoekenden als consumenten substantieel zijn. Voorwaarde is wel dat de informatie over inspectieresultaten direct toegankelijk en beschikbaar is in het keuzeproces. Aan die voorwaarde is in de voorgelegde vignetten voldaan, maar in de praktijk vaak niet.

Eventuele uitbreiding van de openbaarmaking van inspectiegegevens naar gebieden als de Arbeidsomstandighedenwet, psychosociale arbeidsbelasting of arbeidsmarktdiscriminatie zou volgens de uitgevoerde vignettenanalyses wel tot nalevingseffecten kunnen leiden, al is dat in specifieke gevallen en in een specifieke vorm van openbaarmaking. Bij de Arbeidsomstandighedenwet lijkt openbaarmaking (alleen) in het geval van goed gedrag (*faming*) bedrijven te stimuleren om extra maatregelen te treffen om de wet na te leven. Die openbaarmaking moet dan wel in een toegankelijke vorm gebeuren, zoals bijvoorbeeld een keurmerk voor bedrijven. Bij arbeidsmarktdiscriminatie is juist alleen het openbaar maken van misstanden (*shaming*) effectief in het voorkomen ervan, al wordt dat effect alleen gevonden bij arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit en niet naar geslacht. Ook hier is een zichtbare en directe manier van openbaarmaking te prefereren boven openbaarmaking op een centrale website.

Vormgeving van openbaarmaking essentieel

Zowel uit de literatuur als uit de uitgevoerde vignettenanalyses en de verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden blijkt dat de vorm waarin inspectiegegevens openbaar worden gemaakt essentieel is voor de effectiviteit. Bij de huidige wijze van openbaarmaking is voldaan aan de eis van bedrijfsspecifieke en objectieve informatie, maar op andere aspecten scoort de openbaarmaking van inspectiegegevens onvoldoende. Zo is het vrijwel onmogelijk om alle bedrijven in Nederland te inspecteren op een correcte toepassing van het minimumloon of alle voorschriften ten aanzien van arbeidsomstandigheden, laat staan daarover informatie te verschaffen. Inspectiegegevens geven dus slechts een partieel beeld van de werkelijkheid. Ook de vorm waarin de inspectieresultaten worden gepresenteerd is voor verbetering vatbaar. De bestaande websites zijn slecht bekend, worden beperkt bezocht en de aanwezige informatie is niet altijd actueel, compleet of eenvoudig toegankelijk. Dat maakt het lastig voor belanghebbenden om deze informatie te betrekken in hun keuzeproces.

Onderzoeksaanpak

Om de nalevingseffecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens door de Inspectie SZW in kaart te brengen, is in dit onderzoek een literatuurstudie uitgevoerd, zijn enquêtes gehouden met daarin vignettenanalyses, en zijn verdiepende interviews met de belangrijkste partijen gehouden. De enquêtes zijn uitgezet onder leidinggevenden bij bedrijven die zijn benaderd als ondertoezichtgestelden, onder leidinggevenden die zijn benaderd als ketenpartners, onder werkenden en werkzoekenden, en onder consumenten. In elk van deze enquêtes is een vignettenanalyse opgenomen, waarin ondertoezichtgestelden en belanghebbenden is gevraagd om keuzes te maken tussen hypothetische sollicitanten, zakelijke partners, werkgevers respectievelijk leveranciers van producten en diensten onder verschillende vormen van openbaarmaking. Op basis van die keuzes is achterhaald welke rol de openbaarmaking van inspectiegegevens speelt bij de keuzes die de verschillende groepen maken. Vignettenanalyses benaderen het werkelijke keuzeproces van mensen door concrete – zij het hypothetische – opties aan te bieden, waaruit respondenten een keuze *moeten* maken.

Inhoud

Samenvatting ..... **i**

1 Openbaarmaking inspectiegegevens als beleidsinstrument **1**
1.1 Aanleiding 1
1.2 Onderzoeksvragen 1
1.3 Theoretisch kader 2
1.4 De praktijk van openbaarmaking 4
1.5 Opzet van het onderzoek 12

2 Resultaten literatuurstudie **15**
2.1 Nalevingseffecten 15
2.2 Werkzame mechanismen 18
2.3 Perspectief van ondertoezichtgestelden 20
2.4 Handelingsperspectief belanghebbenden 22
2.5 Vorm van openbaarmaking 23
2.6 Kanttekeningen bij openbaarmaking 24
2.7 Conclusies 25

3 Nalevingseffecten bij ondertoezichtgestelden **29**
3.1 Ervaringen van ondertoezichtgestelden 29
3.2 Effecten openbaarmaking via vignettenanalyses 51
3.3 Conclusies 63

4 Nalevingseffecten via ketenpartners **65**
4.1 Ervaringen van ketenpartners 65
4.2 Hoe reageren ketenpartners op openbaarmaking? 69
4.3 Gedragseffecten ketenpartners via vignettenanalyses 73
4.4 Conclusies 76

5 Effecten via werknemers en werkzoekenden **79**
5.1 Bekendheid met en belang van openbaarmaking 79
5.2 Effecten bij arbeidswetten 81
5.3 Effecten bij arbeidsmarktdiscriminatie 83
5.4 Conclusies 85

6 Effecten via consumenten **87**

6.1 Bekendheid met en belang van openbaarmaking 87
6.2 Effecten van openbaarmaking op consumptie 89
6.3 Conclusies 92

7 Maatschappelijke gevolgen openbaarmaking 95
7.1 Schade door openbaarmaking volgens ondertoezichtgestelden 95
7.2 Potentiële gevolgen openbaarmaking voor omzet 96
7.3 Gevolgen openbaarmaking voor werving 97
7.4 Maatschappelijke gevolgen openbaarmaking 98
7.5 Conclusies 99

8 Conclusies 101
8.1 Belangrijkste conclusies 101
8.2 Verbinding met de literatuur 105
8.3 Antwoorden op de onderzoeksvragen 107

Literatuur 115

Bijlage A Verantwoording enquêtes en vignettenanalyses 117

Bijlage B Verantwoording verdiepende gesprekken 147

Bijlage C Overtreders en niet-overtreders 149

Bijlage D Kenmerken aanpalend beleidsterreinen 151

1 Openbaarmaking inspectiegegevens als beleidsinstrument

Met de Wet aanpak schijnconstructies (Was) is een wettelijke basis gecreëerd op grond waarvan inspectieresultaten van de Inspectie SZW met vermelding van naam en toenaam van de gecontroleerde bedrijven openbaar gemaakt worden. Heeft openbaarmaking van inspectiegegevens positieve en/of mogelijke negatieve nalevingseffecten? Dit rapport doet verslag van de resultaten van onderzoek naar theoretische en empirische aanwijzingen voor het bestaan en de variatie in nalevingseffecten door de openbaarmaking van inspectiegegevens.

1.1 Aanleiding

De Inspectie SZW is toezichthouder op het terrein van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Dat toezicht is gericht op de naleving van de wet- en regelgeving over arbeidsomstandigheden, de arbeidsmarkt en het sociale zekerheidsstelsel. Met de Wet aanpak schijnconstructies, die sinds 2015 in een aantal fases is ingevoerd, is een wettelijke basis gecreëerd op grond waarvan inspectieresultaten van de Inspectie SZW met vermelding van naam en toenaam van de gecontroleerde bedrijven openbaar gemaakt worden. Deze transparantie sluit aan bij het uitgangspunt van de regering dat overheidsinformatie, binnen de grenzen van de wettelijke regels, zoveel mogelijk actief openbaar gemaakt dient te worden. Deze transparantie dient meerdere doelen, de memorie van toelichting bij de Wet schrijft:

"De openbaarmaking is er op gericht de naleving van deze wetten te bevorderen, bij te dragen aan de legitimering van het handelen van de toezichthouder en transparantie te verschaffen over de wijze waarop dit toezicht plaatsvindt. Tevens wordt met het actief openbaar maken van toezicht bevindingen beoogd om derden te informeren en waar nodig te waarschuwen omdat zij daarbij een belang hebben"

De memorie van toelichting spreekt de verwachting uit dat openbaarmaking van inspectiegegevens de naleving ten goede komt. Inmiddels is enkele jaren ervaring opgedaan met openbaarmaking met betrekking tot de Wet arbeid vreemdelingen (Wav), Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi). Overwogen wordt om ook bij de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) en Arbeidstijdenwet (Atw) over te gaan tot openbaarmaking van tot op bedrijfsniveau herleidbare inspectiegegevens. De beslissing daarover kan worden ondersteund met informatie over de nalevingseffecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens. Het voorliggende rapport doet verslag van de resultaten van het onderzoek dat SEO Economisch Onderzoek samen met Bureau Bartels heeft uitgevoerd naar de theoretische en empirische aanwijzingen voor het bestaan en de variatie in nalevingseffecten door de openbaarmaking van inspectiegegevens.

1.2 Onderzoeksvragen

Voor het onderzoek zijn door SZW twee hoofdvragen geformuleerd die uiteen vallen in een aantal deelvragen die elk apart worden beantwoord. Het gaat om de volgende concrete onderzoeksvragen:

1. Heeft openbaarmaking van inspectiegegevens positieve en/of mogelijke negatieve nalevingseffecten? Zo ja, welke wijzen van openbaarmaking scoren daarbij qua effect hoog bij de bevordering van de nalevingseffecten?
   a. Sorteert de huidige openbaarmaking van de Inspectie SZW in het kader van de Wav, de Wml, de Waadi en inspecties naar asbest de beoogde nalevingseffecten? Zo ja, welke?
   b. Komt de huidige openbaarmaking tegemoet aan de wensen van de burger en bedrijven, in de zin dat deze door de geboden informatie in staat wordt gesteld om tot een verantwoorde keuze te komen?
   c. Hoe verhoudt het generieke preventieve effect (op alle ondertoezichtgestelden) van openbaarmaking zich tot het specifieke preventieve effect (op partijen die eerder in overtreding zijn geweest)?
   d. Kan de openbaarmaking van op bedrijven herleidbare inspectie gegevens nog effectiever worden ingericht?
2. Hoe verhouden de maatschappelijke voordelen van openbaarmaking voor belanghebbende partijen zich tot de nadelen voor de ondertoezichtgestelde partijen?
   a. Wie zijn de belanghebbende partijen bij de Wml, Wav, Waadi, Arbowet, Atw en beleidsregel openbaarmaking zware/ernstige asbestovertredingen?
   b. Wat is relevante informatie voor de belanghebbende partijen?
   c. Hebben de belanghebbende partijen de vrijheid op grond van openbare inspectiegegevens andere keuzen te maken en zouden zij deze vrijheid ook benutten?
   d. Wat is maatschappelijke de orde grootte van de voordelen van openbaarmaking voor belanghebbende partijen?
   e. Hoe staan onder toezicht staande partijen tegenover openbaarmaking van inspectiegegevens?
   f. Welke vormen van openbaarmaking ervaren zij als redelijk, en welke niet?
   g. Via welke kanalen ondervinden ondertoezichtgestelde partijen mogelijk schade van openbaarmaking?
   h. Wat is de maatschappelijke orde grootte van de schade van openbaarmaking voor ondertoezichtgestelde partijen?

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen worden verschillende onderzoeksmethoden naast elkaar gebruikt. Hieronder wordt eerst ingegaan op de theorie en praktijk van (de effecten van) de openbaarmaking van inspectiegegevens.

1.3 Theoretisch kader

Figuur 1.1 geeft het beleid van SZW om inspectiegegevens openbaar te maken schematisch weer in de vorm van een beknopte beleidstheorie. Deze beleidstheorie dient als leidraad en theoretisch kader voor het onderzoek. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de interventie, activiteiten, outputs en outcomes.

Figuur 1.1 Concept beleidstheorie openbaarmaking inspectiegegevens Inspectie SZW

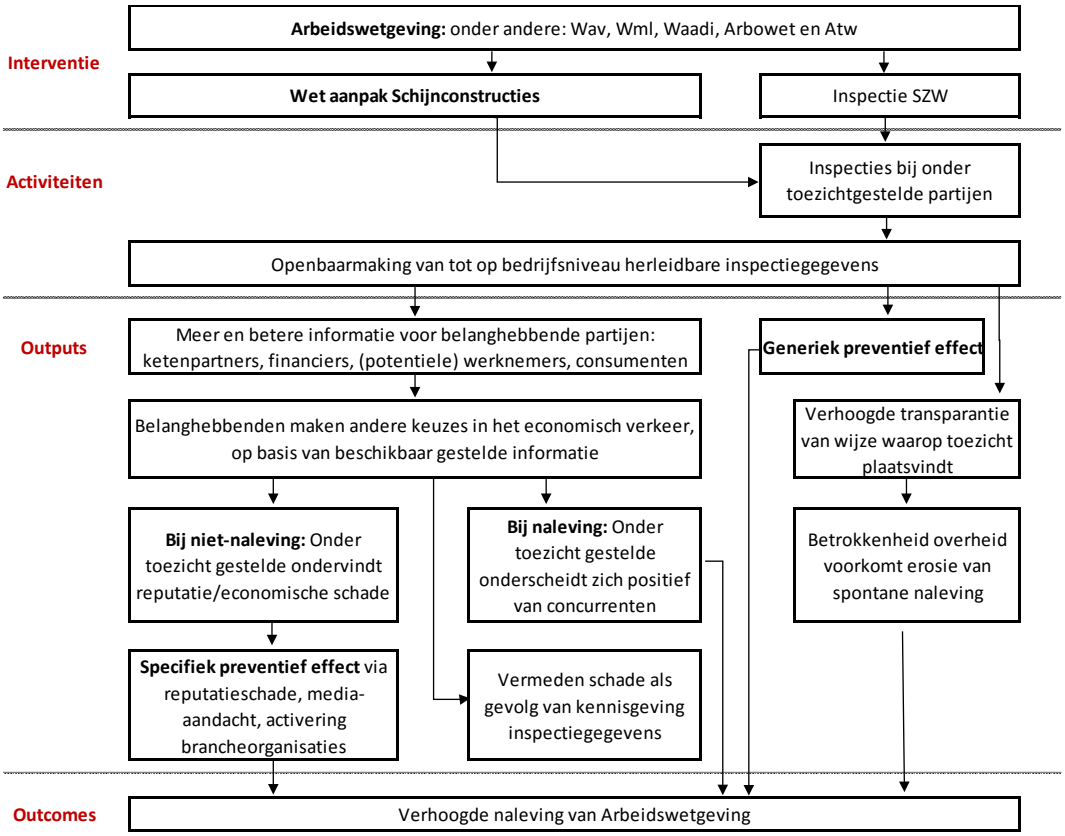

Bron: SEO Economisch Onderzoek

De interventie is gedefinieerd als de Wet aanpak schijnconstructies tezamen met de reeds bestaande arbeidswetgeving en de inspecties van de Inspectie SZW. Dit leidt ertoe dat de resultaten van door de Inspectie SZW uitgevoerde inspecties openbaar worden gemaakt (de activiteit). De veronderstelde directe gevolgen (outputs) van dit beleid zijn meer en betere informatie voor belanghebbenden. Belanghebbende partijen zijn alle derden die te maken hebben met de gevolgen van de handelswijzen van ondertoezichtgestelden (bedrijven). Hieronder vallen bijvoorbeeld ketenpartners, financiers, (potentiele) werknemers, brancheorganisaties en consumenten.

Wanneer openbaar wordt gemaakt dat een ondertoezichtgestelde de wetgeving niet heeft nageleefd, kan deze economische schade ondervinden als gevolg van negatieve media aandacht en reputatieschade. Door gebruik te maken van de beschikbare informatie komen belanghebbenden mogelijk tot een gewijzigd handelingsperspectief. Dit kan diezelfde partijen behoeden van eventuele (economische) schade.

Verder kan negatieve aandacht brancheorganisaties aanzetten tot zelfregulering om de vertegenwoordigde bedrijven scherp te houden. Het veronderstelde resultaat is dat deze bedrijven in het vervolg beter de wetgeving zullen naleven om verdere reputatie- en/of economische schade te voorkomen. Dit is het zogenoemde *specifieke preventieve effect*. Het effect van openbaarmaking op de naleving van alle ondertoezichtgestelde partijen, ongeacht of zij in overtreding zijn geweest, wordt het *generieke preventieve effect* genoemd.

Het tegenovergestelde kan ook waar zijn. Wanneer uit inspectiegegevens blijkt dat de ondertoezichtgestelde de wet naar behoren naleeft, kan deze zich op een positieve manier onderscheiden van haar concurrenten. Het vooruitzicht op een competitief voordeel ten opzichte van directe concurrenten kan de naleving bevorderen.

Ook voor niet-geïnspecteerde bedrijven kan openbaarmaking effect hebben. Openbaarmaking van inspectiegegevens leidt tot verhoogde transparantie van de wijze waarop toezicht plaatsvindt. Deze verhoogde transparantie, tezamen met een betrokken overheid, zorgt ervoor dat de bereidheid van ondertoezichtgestelden om de wet- en regelgeving na te leven groter is.

Via verschillende kanalen (de peilen in Figuur 1.1) leiden de interventies, activiteiten en outputs tot langere termijn outcomes. Dit is het uiteindelijke doel van het beleid, het verhogen van naleving van arbeidswetgeving. Het onderzoek focust op de lagen outputs en outcomes. Onderzocht wordt in hoeverre de beschreven outputs daadwerkelijk optreden. De centrale vraag is of openbaarmaking daadwerkelijk leidt tot betere informatie voor belanghebbenden, of zij daardoor andere keuzen maken en of zij op deze manier een reputatie-effect of economische schade teweeg brengen voor niet-nalevers. Vervolgens wordt de vraag beantwoord of openbaarmaking van arbeidswetgeving en de daaruit voorgekomen outputs inderdaad leiden tot hogere naleving door ondertoezichtgestelden.

1.4 De praktijk van openbaarmaking

Bestaande wet- en regelgeving

In dit onderzoek staan vijf arbeidswetten centraal: de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag, de Wet arbeid vreemdelingen, de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs, de Arbeidsomstandighedenwet en de Arbeidstijdenwet. Daarnaast wordt specifiek ingegaan op de hypothetische situatie van openbaarmaking van de constatering van psychosociale arbeidsbelasting en van arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit of geslacht.

Met de **Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)** wordt beoogd dat werknemers een redelijk inkomen verkrijgen voor de arbeid die ze leveren. Met de wet is namelijk geregeld dat zij die op basis van een arbeidsovereenkomst werk verrichten recht hebben op ten minste het wettelijk minimumloon. De Inspectie SZW controleert of werkgevers hieraan voldoen en dus hun medewerkers niet onderbetalen. Indien onderbetaling wordt vastgesteld, volgt een boete.

De **Wet arbeid vreemdelingen (Wav)** verbiedt werkgevers om vreemdelingen in Nederland arbeid te laten verrichten zonder tewerkstellingsvergunning of een gecombineerde vergunning voor verblijf en arbeid. Met de Wav wordt beoogd om verdringing op de arbeidsmarkt te voorkomen en concurrentie op arbeidsvoorwaarden tegen te gaan. De werkgever dient van alle werknemers de identiteit en nationaliteit vast te stellen en te bepalen of ze vrij in Nederland mogen werken. Als dit laatst niet het geval is, moet de werkgever een tewerkstellingsvergunning aanvragen. Als de Inspectie SZW vaststelt dat een vreemdeling illegaal te werk wordt gesteld en de werkgever dus niet over een tewerkstellingsvergunning beschikt, volgt een boete.

De **Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi)** bevat gedragsregels voor niet-openbare arbeidsbemiddeling en uitzendwerk. Deze regels hebben onder meer betrekking op de beloning van uitgeleende arbeidskrachten, verbod op het bedingen van een tegenprestatie van deze arbeidskrachten en op het leveren van vervangende arbeidskrachten bij een arbeidsconflict. Verder geldt de registratieplicht Waadi: werkgevers die personeel uitlenen dienen als uitlener in het Handelsregister geregistreerd te staan. Uitleners die niet (juist) geregistreerd staan alsmede inleners die met dergelijke uitleners zaken doen, worden beboet.

De **Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)** is een kaderwet die de gezondheid, de veiligheid en het welzijn van werknemers en zelfstandige ondernemers bevordert. Via doelvoorschriften wordt beoogd om uitval als gevolg van door werk veroorzaakte ongevallen en ziekte te voorkomen. Werkgevers dienen over een arbozorgbeleid te beschikken. Verder dienen werkgevers gezondheids- en veiligheidsrisico's via een RI&E in kaart te brengen en maatregelen om deze risico's te beheersen in een plan van aanpak te beschrijven. Bij ongezonde of onveilige situaties kan de Inspectie SZW sancties opleggen, waaronder boetes of directe stillegging van het werk.

De **Arbeidstijdenwet (Atw)** bevat normtijden en regels over werk- en rusttijden. Het regelt dus hoe lang werknemers in een bepaalde periode mogen werken en wanneer zij recht hebben op een pauze of rusttijd. Voor werken op zondag, nachtdiensten, oproepdiensten en aanwezigheidsdiensten gelden specifieke regels. Met de bepalingen uit de Atw worden werknemers beschermd tegen gevaarlijke en ongezonde situaties op hun werk. Bij overtredingen kan de Inspectie SZW en – specifiek voor de vervoerssector – de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) een sanctie opleggen.

Bij de eerste drie wetten is het al de praktijk dat inspectieresultaten met naam en toenaam van de geïnspecteerde arbeidsorganisaties openbaar gemaakt worden. Met de Wet aanpak schijnconstructies is een wettelijke basis gecreëerd voor verbreding van de openbaarmaking van inspectiegegevens naar de andere twee wetten (de Arbowet en de Atw). Overigens is op dit moment buiten de Arbowet om al sprake van openbaarmaking van zware of ernstige asbestovertredingen die door asbestsaneerders worden begaan. Dit is nu (op basis van de Wob) geregeld via de Beleidsregel openbaarmaking inspectiegegevens bij zware of ernstige asbestovertredingen. Zodra openbaarmaking van overtredingen op de Arbowet een feit is, komt deze beleidsregel te vervallen.

Websites voor openbaarmaking

Openbaarmaking van inspectiegegevens van de Inspectie SZW geschiedt thans via twee websites:

- www.inspectieresultatenszw.nl
- www.asbestovertredingen.inspectieszw.nl

Op basis van de inhoud van deze twee websites kan een indruk worden gegeven van het aantal keren dat de resultaten van inspecties door de Inspectie SZW openbaar worden gemaakt. Uit contacten met de Inspectie SZW blijkt dat in haar inspecties de Wml en Wav vaak tegelijkertijd aan bod komen. Vandaar dat hieronder deze wetten samen zijn genomen. Sinds 2016 heeft de inspectie

via www.inspectieresultatenszw.nl in totaal 3.909 inspecties openbaar gemaakt waarin is gecontroleerd op naleving van de Wml en/of Wav.[1] Bij een kwart van de gepubliceerde inspecties (1.029 in totaal) werd door de Inspectie SZW één of meerdere overtredingen vastgesteld. De overtredingen zijn vooral geconstateerd in de volgende sectoren: horeca, groot-en detailhandel, haarverzorging, uitzendbureaus, bouw, schoonmaak, garagebedrijf en bakkerijen, (mede) omdat de inspecties in de afgelopen twee jaar op deze sectoren waren gericht. Dit wil dus niet per definitie zeggen dat in deze sectoren relatief meer overtredende organisaties zijn dan in andere sectoren.

Zoals ook door de Inspectie SZW is aangegeven, is er nauwelijks geïnspecteerd op de Waadi. Op www.inspectieresultatenszw.nl zijn dan ook nauwelijks overtredingen op de Waadi gepubliceerd. Sinds 2016 gaat het om in totaal 15 inspecties waarin overtredingen op de naleving van deze wet zijn vastgesteld, namelijk 12 in 2016 en 3 in 2017 (2018 is op dit punt nog leeg).[2] Deze overtredingen zijn vooral bij inlenende organisaties vastgesteld en nauwelijks bij uitzendbureaus (14 versus 1). De bouw is met 4 gevallen het meest vertegenwoordigd, gevolgd door wasserijen, vleesverwerking en schoonmaak (met elk 2). In al deze gevallen dateren de gepubliceerde inspectieresultaten uit 2016. Gezien het geringe aantal cases en het feit dat de betreffende inspecties ver terug in de tijd liggen, is in overleg met de opdrachtgever besloten om in de verdiepende interviews voor dit onderzoek geen overtreders van de Waadi te selecteren.

Bij de inspecties rond de naleving van de asbestregelgeving worden alleen gegevens openbaar gemaakt van de organisaties waar één of meer overtredingen zijn vastgesteld. Sinds 2014 zijn op deze wijze in totaal 183 onder toezicht gestelde organisaties 'in beeld gekomen'. Bij deze overtreders kan een onderscheid worden gemaakt in twee typen organisaties, namelijk gecertificeerde asbestverwijderaars en niet-gecertificeerde organisaties (zie Tabel 1.1). Tot die laatste groep behoren vooral bouw- en sloopbedrijven. In een enkel geval betreft het een ander type organisatie, zoals een tapijtlegger.

Tabel 1.1 Aantal overtreders van de regelgeving rond asbest, naar jaar en type organisatie[3]

Organisatie	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Gecertificeerd	31	51	15	8	0	105
Niet gecertificeerd	14	32	14	16	2	78
Totaal	**45**	**83**	**29**	**24**	**2**	**183**

Bron: www.asbestovertredingen.inspectieszw.nl

Ervaringen op andere beleidsterreinen

Vanuit verschillende andere beleidsterreinen zijn inmiddels ook ervaringen opgedaan met openbaarmaking van niet-geanonimiseerde inspectiegegevens. Voor vijf van deze beleidsterreinen zijn in het kader van dit onderzoek de aard en wijze van openbaarmaking en de hiermee opgedane

1 Peildatum voor deze gegevens is oktober 2018.
2 Idem.
3 Idem.

ervaringen in kaart gebracht. Het gaat om de terreinen kinderopvang, onderwijs, voedselveiligheid, gezondheidszorg en de financiële sector. In Bijlage D is een overzicht opgenomen met een aantal kenmerken van openbaarmaking per beleidsterrein. Daarnaast is met een vertegenwoordiger van elk van de betreffende toezichthoudende organisaties een gesprek gevoerd over het onderwerp. Uit die gesprekken komen de volgende inzichten naar voren.

Doelen van openbaarmaking

Toezichthouders op de andere beleidsterreinen streven met het openbaar maken van inspectiegegevens in beginsel vergelijkbare doelen na als de Inspectie SZW. Ook zij richt(t)en zich op het realiseren en/of vergroten de transparantie van het toezicht, het bevorderen van de naleving van de regelgeving en het bieden van informatie en een handelingsperspectief aan derden. Het bieden van informatie en handelingsperspectief is vaak bedoeld voor zowel 'consumenten' (patiënten, ouders, particulieren) als op partijen in de keten (bedrijfsleven, zorgverzekeraars, branchegenoten en overheid). Partijen kunnen de informatie gebruiken bij het maken van een keuze voor een school, een kinderdagverblijf of om te bepalen met welke leverancier of onderaannemer ze in zee willen gaan. In de gezondheidszorg wordt de informatie ook bewust openbaar gemaakt met als doel om branchegenoten van elkaar(s aanpak of fouten) te laten leren.

Uit de gesprekken komt ook naar voren dat de prioriteit van de afzonderlijke doelstellingen soms verschilt en in de loop van de tijd kan verschuiven. Vanuit het beleidsterrein van de voedselveiligheid wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat nalevingsbevordering als doelstelling bewust op de derde plek is gezet (na transparantie en informatievoorziening). Voor het bevorderen van naleving zijn namelijk ook andere instrumenten (zoals het opleggen van een sanctie) beschikbaar.

In het onderwijs is er sprake van een verschuiving van doelstellingen. Mede door wijziging van het toezichtkader ligt bij openbaarmaking van gegevens door de Inspectie van het Onderwijs nu minder de nadruk op het bieden van een informatiebron voor ouders (voor het maken van een schoolkeuze voor hun kind). Doordat niet langer voor elke school jaarlijks het zelfde 'standaard' onderzoek plaatsvindt, is het namelijk niet meer goed mogelijk om alle scholen op vergelijkbare criteria en gegevens te beoordelen. Ook het stimuleren van naleving wordt minder nadrukkelijk als doel nagestreefd. Het beleid is er op gericht om scholenbesturen zelf meer verantwoordelijk te maken voor het realiseren en bewaken van de kwaliteit van hun onderwijs (zelfregulering).

Aard en wijze van openbaarmaking

In Bijlage F is weergegeven via welk medium de inspectiegegevens openbaar worden gemaakt en op welke wijze de gegevens gepresenteerd worden. Voor alle vijf de beleidsterreinen geldt dat de gegevens van individuele onder toezicht gestelde organisaties via internet breed ontsloten worden. Vaak wordt hiervoor de website van de betreffende toezichthoudende instantie gebruikt, te weten de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Inspectie van het Onderwijs (IvhO) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). In het geval van de kinderopvang is hiervoor een aparte website ingericht (www.landelijkregisterkinderopvang.nl). Bij sommige beleidsterreinen worden de gegevens daarnaast (momenteel) ook via andere kanalen aangeboden. Zo geldt binnen de kinderopvang de verplichting dat houders van kinderopvanglocaties 'hun' inspectierapport openbaar dienen te maken, bijvoorbeeld door het te plaatsen op de website van de organisatie. In de horeca bestaat (vooralsnog) een app, waarmee

consumenten eenvoudig kunnen bekijken hoe een bepaalde horecazaak is beoordeeld door de inspectie. In het basis- en voortgezet onderwijs worden de inspectieresultaten ook opgenomen op de website 'scholen op de kaart'.

Voor alle beleidsterreinen geldt dat de gegevens van zowel 'overtreders' als 'niet-overtreders' op de website openbaar worden gemaakt. In sommige gevallen (bijvoorbeeld de kinderopvang en het onderwijs) wordt daarmee de totale 'doelgroep' in beeld gebracht. Dat wil zeggen dat voor alle in Nederland geregistreerde organisaties – die onder het betreffende toezicht vallen – is weergegeven wat de inspectieresultaten zijn, of dat ze nog niet beoordeeld zijn (geen oordeel). Dit komt onder andere omdat alle organisaties in principe jaarlijks (kinderopvang) of ten minste één keer in de vier jaar (onderwijs) worden geïnspecteerd. Vanuit de doelstelling van het bieden van de informatievoorziening / handelingsperspectief is dat handig, omdat op deze manier alle organisaties vergeleken kunnen worden. Bij de gezondheidszorg ligt dat wat anders. Daar wordt (vooralsnog) alleen een lijst gepubliceerd met gegevens over de reeds geïnspecteerde organisaties. Bij de voedselveiligheid is er sprake van een gemengd beeld. Voor slachterijen en visafslagen wordt de totale groep ondertoezichtgestelden weergegeven, bij de horeca is de lijst met organisaties (nog) niet compleet. Bij het financiële toezicht, tot slot, is er nog een andere variant. Tot voor kort publiceerde de toezichthouder slechts beperkt over individuele overtreders. Sinds juli 2018 zijn er door twee wetswijzigingen meer mogelijkheden ontstaan om informatie te delen over het toezicht op afzonderlijke financiële instellingen.[4]

Bij de kinderopvang worden alle resultaten van inspecties openbaar gemaakt. Vanuit de gezondheidszorg wordt aangegeven dat er – nu openbaarmaking nog plaatsvindt op grond van de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) – een belangenafweging kan worden gemaakt. Bepaalde informatie, zoals rapporten over incidenten of calamiteiten, worden niet altijd actief openbaar gemaakt. Echter, doordat openbaarmaking in de gezondheidszorg per 2019 zal plaatsvinden op basis van de Gezondheidswet, gaan zaken veranderen. Dit geldt ook voor het terrein van de voedselveiligheid. Mogelijkheden voor belangenafweging en bijvoorbeeld het indienen van een zienswijze of een bezwaar op openbaarmaking komen te vervallen. Alle informatie wordt direct actief openbaar.

De aard van de openbaar gemaakte gegevens en de wijze van publiceren verschillen tussen de beleidsterreinen. Op het niveau van de individuele onderzichtgestelden komen veelal twee typen publicaties voor. Aan de ene kant de publicaties van (bijna) volledige inspectierapporten (met constateringen op alle inspectieonderdelen) en aan de andere kant de meer beknopte samenvattingen van de geconstateerde situatie (gegevens bedrijf, al of niet geconstateerde overtreding of tekortkoming). Binnen verschillende beleidsterreinen wordt een combinatie van beide vormen aangeboden.

Vanuit het terrein van de voedselveiligheid wordt bijvoorbeeld aangegeven dat bij de keuze van het type publicatie onderscheid wordt gemaakt naar de verschillende beoogde gebruikers, enerzijds de consumenten en aan de andere kant de professionele gebruikers. Voor de eerste groep is een consumentenonderzoek gedaan om te bepalen aan welk type informatie omtrent de horeca deze groep behoefte had. Op basis daarvan is gekozen voor een beknopt en makkelijk te lezen overzicht van de score op drie indicatoren, gekoppeld aan een verkeerslicht-codering (groen = zaken op orde tot rood = bedrijf gesloten naar aanleiding van overtredingen). Professionele / zakelijke gebruikers

[4] Dit betreffen wijzigingen in de wetten Wet toezicht accountantsorganisaties en Wet transparant toezicht financiële Markten.

(bijvoorbeeld ketenpartners) hebben vaak behoefte aan meer gedetailleerde informatie, zodat in de inspectiegegevens voor bijvoorbeeld visverwerkende bedrijven meer items worden belicht.

Naast publicatie van inspectiegegevens van individuele organisaties via internet worden binnen de verschillende beleidsterreinen vaak ook andere vormen van openbaarmaking gekozen.. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om 'groepsrapportages' (geaggregeerde resultaten van een bepaalde groep ondertoezichtgestelden of resultaten over een bepaalde inspectiethema) en om publicaties in de media (zeker in het geval er belangrijke misstanden zijn geconstateerd).

Effecten van openbaarmaking

Om in beeld te krijgen wat de effecten zijn van openbaarmaking van inspectiegegevens, zowel op (het nalevingsgedrag van) ondertoezichtgestelden als op het handelingsperspectief van derden, is vanuit een aantal van de genoemde beleidsterreinen onderzoek uitgevoerd. Zo heeft de **Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd** (IGJ) in 2013 een uitvoerige evaluatie hiernaar laten uitvoeren. Uit dit onderzoek blijkt dat openbaarmaking van een maatregel in verschillende lagen van de organisatie anders ervaren wordt. Zo voelen zorgprofessionals zich vaak in hun beroepstrots geraakt als hun instelling onder verscherpt toezicht komt te staan. Voor bestuurders is deze situatie vervelend, maar als de situatie hersteld is lukt het hen makkelijker dit gevoel los te laten. Op het niveau van de organisatieomvang zijn de ervaringen van openbaarmaking ook verschillend. Bestuurders van kleine zorginstellingen ervaren een maatregel en openbaarmaking ervan vaak als veel ingrijpender dan hun collega's bij grote zorgorganisaties. Dit heeft ermee te maken dat de geleverde zorg door de kleine organisatie soms als (persoonlijk) 'levenswerk' voelt. Vanuit het perspectief van patiënten lijken de effecten beperkt. Over het algemeen blijven patiënten niet weg vanwege openbaarmaking van een maatregel. Dit komt doordat ze bijvoorbeeld wonen in de zorginstelling en verhuizen niet gemakkelijk is, of omdat ze vertrouwd zijn met 'hun' (streek)ziekenhuis en arts.

Binnen het **onderwijs** is de wijze van openbaarmaking van inspectiegegevens en met name het gebruik van deze gegevens door burgers in beeld gebracht in het rapport "Toezicht 2.0, Onderzoek naar toezicht, transparantie, burgers en compliance in het informatietijdperk" uit 2007.[5] Dit onderzoek was overigens niet uitsluitend gericht op de situatie in het onderwijs. Belangrijke conclusies waren dat het oorspronkelijke verzet van onderwijsinstellingen tegen openbaarmaking in de loop van 10 jaar is 'verdampt' en dat openbaarmaking meer als een 'gegeven' wordt beschouwd. Ook de aandacht en interesse voor de openbare inspectiegegevens bij de media is minder geworden. Er wordt vooral nog aandacht besteed aan de sterk afwijkende resultaten (bijvoorbeeld zeer zwakke scholen). Het gebruik door burgers/consumenten laat zien dat maar een beperkt deel interesse heeft in de gegevens, namelijk vooral hoger opgeleide ouders, en dat ook hier vooral gekeken wordt in geval van bijvoorbeeld slechte resultaten. Er zijn op basis van het onderzoek ook aanwijzingen dat openbaarmaking leidt tot betere naleving of compliance. Daarnaast blijkt openbaarmaking van invloed op in toezichthoudende instantie zelf. Inspecteurs lijken voorzichtiger te zijn in hun oordeel omdat de gegevens naar buiten worden gebracht.

[5] Toezicht 2.0: Onderzoek naar toezicht, transparantie, burgers en compliance in het informatietijdperk; A. Meijer, V. Homburg, V. Bekkers, 2007.

In de **voedselveiligheid** is in opdracht van het ministerie van VWS in 2009 een onderzoek uitgevoerd naar de openbaarmaking van controlegegevens van de NVWA.[6] In dit onderzoek is gekeken naar de effecten van openbaarmaking van controlegegevens op individueel bedrijfsniveau rond residuen van bestrijdingsmiddelen op groente en fruit en voor voedselveiligheidssystemen in slachterijen. Daarnaast is meer recentelijk ook onderzoek gedaan onder ondernemers om – voorafgaand aan de keuze van de wijze van openbaarmaking in de horeca – te bepalen hoe ondernemers zouden reageren op openbaarmaking. Het eerstgenoemde onderzoek laat zien dat consumenten transparantie (door openbaarmaking) waardevol vinden omdat het volgens hen de aandacht voor voedselveiligheid stimuleert en het vertrouwen in de toezichthouder ((N)VWA) vergroot. Effect van openbaarmaking op het keuzegedrag van bedrijven (ketenpartners) is echter minimaal. Ondertoezichtgestelden stellen dat openbaarmaking hen wel stimuleert om meer aandacht aan voedselveiligheid te geven. In de praktijk leidt dit echter maar in beperkte mate tot concrete activiteiten om risico's te beheersen.

Vanuit de **financiële toezichthouder** zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd rond openbaarmaking. Een recente, experimentele studie, richt zich op effecten van transparante toezichthouders op het vertrouwen van de burger.[7] De vier belangrijkste uitkomsten van deze studie zijn als volgt:

1. Burgers hebben meer vertrouwen in toezichthouder AFM na het lezen van een bericht over de toezichthouder.
2. Vertrouwen in toezicht kan verder verhoogd worden door in de communicatie de focus te leggen op rationale transparantie (het 'waarom'), meer dan op procestransparantie (het 'hoe').
3. 'Slecht nieuws' kan zonder veel schade transparant gemaakt kan worden, waarbij dan wel de rationale van de fouten en vervolgstappen uitgelegd moet worden.
4. Tot slot blijkt dat als mensen expliciet gevraagd wordt naar het effect op vertrouwen zij de informatie veel zwaarder wegen dan dat zij onbewust doen.

Openbaarmaking van inspectieresultaten kan in bepaalde situaties dus bijdragen aan meer vertrouwen van burgers in het toezicht. Tegelijkertijd heeft de financiële toezichthouder ook oog voor mogelijk ongewenste neveneffecten door openbaarmaking van inspectiegegevens. Door op specifieke punten toezicht te houden, kunnen instellingen eenzijdig leven naar 'indicatoren' waarop toezicht is. De interne motivatie om op alle fronten een goede onderneming te willen zijn, kan door openbaarmaking deels teniet worden gedaan. Een instelling voelt zich dan vooral extern gedreven om aan bepaalde voorwaarden en wetten te voldoen.

De combinatie van beschikbare onderzoeken en eigen ervaringen en verwachtingen van vertegenwoordigers van aanpalende beleidsterreinen, levert het volgende beeld op ten aanzien van effecten op de drie belangrijkste doelstellingen van openbaarmaking:

- Bieden van transparantie: Het belang van openbaarheid van inspectiegegevens (b)lijkt door derden (ketenpartners, consumenten) binnen elk van de beleidsterreinen vaak te worden onderkend. Het zijn veelal ook beleidsterreinen met een belangrijke (maatschappelijke) relevantie (gezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs, voedselveiligheid). Het is in principe goed om – indien gewenst – inzicht te kunnen hebben in de prestaties van de organisaties binnen deze

6 Openbaarmaking van controlegegevens van de VWA Een evaluatie van de beleidsdoelstellingen: Research voor Beleid, 2009.

7 Wat is het effect van transparante toezichthouders op het vertrouwen van de burger? Beleid en Maatschappij, (1), 2017.

beleidsterreinen. Vanuit de financiële toezichthouder wordt ook (expliciet) onderkend dat er soms ongewenste neveneffecten kunnen optreden door openbaarmaking.

- Informatie en handelingsperspectief voor derden: Hoewel de waarde van transparantie wordt onderkend (b)lijkt het effect op het handelen van consumenten en ketenpartners beperkt. Alleen bij een aantal specifieke groepen (bijvoorbeeld hoger opgeleiden) ligt het 'gebruik' naar verwachting van de gesprekspartners soms hoger. Ook in 'uitschietende' gevallen (meestal negatief scorende organisaties) is er vanuit derden meer aandacht voor en treffen ze maatregelen. Een aantal factoren draagt bij aan het (verwachte) beperkte effect op het gedrag van derden, namelijk:
    - Bekendheid: veel mensen weten niet dat deze informatie beschikbaar is en waar ze deze kunnen vinden. Hierbij speelt naast echte 'onbekendheid' ook een gebrek aan interesse mee. Mensen gaan niet actief uit zichzelf op zoek naar dergelijke info.
    - Lastig voor derden om de informatie goed te duiden, bijvoorbeeld wat een overtreding precies inhoudt, de zwaarte van een dergelijke overtreding, de context waarin deze overtreding is begaan, wat het precies zegt over de organisatie (is het structureel of eenmalig, etc.)
    - Prioriteit bij keuze: mensen laten vaak andere factoren (dan de naleving van wet- en regelgeving) de doorslag geven bij hun keuze van bijvoorbeeld een school of zorginstelling, zoals bijvoorbeeld locatie (dichtbij huis).
    - Maatschappelijke / economische context: als voorbeeld kan hier de kinderopvang genoemd worden waarbij de vrije keuzemogelijkheden van mensen beperkt zijn door de wachtlijsten (als gevolg van personeelstekorten in de sector). Het afwegen van informatie heeft dan minder zin.
- Naleving en gedrag: Wat betreft de effecten van openbaarmaking op het (nalevings)gedrag van ondertoezichtgestelden, blijkt het lastiger om conclusies te trekken. Breed onderzoek ontbreekt veelal en het is bijvoorbeeld ook lastig om de invloed van openbaarmaking te onderscheiden van die van de inspecties zelf en van de daarna opgelegde sancties. Inspectiebezoeken, boetes of ondertoezichtstelling hebben naar verwachting vaak een grotere invloed op de organisaties en op hun gedrag dan de openbaarmaking ervan.

Het effect op het herstel- en nalevingsgedrag van ondertoezichtgestelden lijkt over het algemeen (nog) beperkt. Organisaties met een overtreding vinden het vaak vervelend dat ze met naam en toenaam en met gegevens over hun functioneren op een website staan. Vooral voor organisaties met een duidelijke negatieve uitkomst van de inspecties (bijvoorbeeld een zeer zwakke school) zullen door openbaarmaking (extra) worden aangezet om hun gedrag en prestaties te veranderen.

Een aantal factoren draagt bij aan het feit dat de effecten (nog) beperkt zijn:

- Kans op inspectie: Bij sommige beleidsterreinen (zoals horeca en gezondheidszorg) is de kans op een inspectie klein. Van veel organisaties staan nog geen inspectiegegevens online.
- Vergelijkbaarheid: Niet van alle concurrenten of branchegenoten zijn (dezelfde) inspectiegegevens beschikbaar. Organisaties kunnen niet één op één vergeleken worden, de kans om als 'slechtste' er uit te komen is klein en geen (extra) motivatie om beter op deze lijst te komen.
- Gevolgen voor organisatie: De gevolgen voor de organisatie blijken in veel gevallen beperkt. Consumenten en zakelijke partners laten inspectiegegevens vaak geen rol spelen in hun beslissing om met een organisatie in zee te gaan. Ze verliezen dus bijvoorbeeld geen klanten wanneer een overtreding wordt vastgesteld

Op andere punten dan naleving blijkt openbaarmaking soms wel invloed te hebben op het gedrag van ondertoezichtgestelden. Eerder werd al opgemerkt dat organisaties in de gezondheidszorg inspectiegegevens gebruiken om te leren van branchegenoten en zo zelf fouten proberen te voorkomen. Vanuit andere beleidsterreinen (onderwijs, financiële wereld) wordt opgemerkt dat organisaties door openbaarmaking van inspectiegegevens soms strategisch gedrag gaan vertonen. Ze gaan selectief voldoen aan de indicatoren waarop gecontroleerd wordt, in plaats van te werken naar kwaliteit in brede zin.

1.5 Opzet van het onderzoek

Om de nalevingseffecten van openbaarmaking van inspectiegegevens van de Inspectie SZW in kaart te brengen, is in dit onderzoek een **literatuurstudie** uitgevoerd, zijn **enquêtes** gehouden met daarin **vignettenanalyses**, en zijn **verdiepende interviews** met de belangrijkste partijen gehouden.

De **literatuurstudie** is als eerste uitgevoerd. Deze beoogt al hetgeen al bekend is over de effecten van openbaarmaking van inspectiegegevens op een rij te zetten, zodat SZW daar lering uit kan trekken. Daarnaast 'voedt' de literatuurstudie de enquête met daarin de vignetten en ook de interviewleidraad voor de verdiepende interviews. Uit de literatuur komt bijvoorbeeld naar voren dat de plek en de vorm van openbaarmaking van belang zijn voor de effectiviteit ervan. Om te toetsen of dit ook zo is in het geval van openbaarmaking van inspectieresultaten door de Inspectie SZW, zijn de belangrijkste contextfactoren opgenomen in de vignettenanalyse. Aan het eind van de literatuurstudie in Hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van deze factoren. Ook de verschillende vormen van openbaarmaking die uit de literatuur naar voren komen zijn meegenomen in de vignettenanalyses in dit onderzoek. De specificatie van de vignetten wordt beschreven in Bijlage A. Door deze factoren uit de literatuur op te nemen, toetst dit onderzoek of de observaties uit de (internationale) literatuur ook voor de Nederlandse context ten aanzien van de relevante arbeidswet- en regelgeving gelden.

Voor het onderzoek zijn **enquêtes** uitgezet onder leidinggevenden bij bedrijven die zijn benaderd als ondertoezichtgestelden, onder leidinggevenden die zijn benaderd als ketenpartners, onder werkenden en werkzoekenden, en onder consumenten. In elk van deze enquêtes is een **vignettenanalyse** opgenomen, waarin ondertoezichtgestelden en belanghebbenden is gevraagd om keuzes te maken tussen hypothetische sollicitanten, zakelijke partners, werkgevers respectievelijk leveranciers van producten en diensten onder verschillende vormen van openbaarmaking van inspectiegegevens. Op basis van die keuzes kan worden achterhaald welke rol openbaarmaking speelt bij de keuzes die deze verschillende groepen maken. Vignettenanalyses benaderen het werkelijke keuzeproces van mensen door concrete, zij het hypothetische opties aan te bieden, waaruit respondenten een keuze *moeten* maken. Rechtstreekse bevraging van deze partijen naar het belang van openbaarmaking of de mate waarin dat keuzes beïnvloed leidt sneller tot sociaal wenselijke antwoorden.

In de vignettenanalyses worden verschillende arbeidswetten apart aan de orde gesteld. Het gaat specifiek om de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml), de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) en de combinatie van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) en de Arbeidstijdenwet

(Atw). Voor de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi) is geen aparte vignettenanalyse ontworpen, omdat het aantal inspecties en openbaarmakingen bij deze wet zeer beperkt is geweest. Wel zijn nog twee aparte vignettenanalyses uitgevoerd voor openbaarmaking van psychosociale arbeidsbelasting (PSA) en arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit en geslacht. Deze twee zijn toegevoegd om te achterhalen of ook op die terreinen de openbaarmaking van inspectiegegevens nalevingseffecten kan hebben. In de praktijk doet de Inspectie SZW ten aanzien van deze terreinen op dit moment nog niet aan handhaving, dus het betreffen twee puur hypothetische situaties. Een vignettenanalyses leent zich bij uitstek voor dat soort analyses. Een nadere uitleg en specificatie van de enquêtes en vignettenanalyses, evenals de daarop gebaseerde effectschattingen, wordt gegeven in Bijlage A.

Naast enquêtes onder een grote groep ondertoezichtgestelden, ketenpartners, werkzoekenden en consumenten, zijn **verdiepende interviews** gehouden met een beperkte groep overtreders en niet-overtreders ten aanzien van de Wml, Wav en asbestregelgeving, alsmede met ketenpartners en financiers van deze ondertoezichtgestelden. Meer informatie over de interviews wordt gegeven in Bijlage B.

De resultaten van de enquêtes, vignettenanalyses en interviews worden besproken in de hoofdstukken 3 (ondertoezichtgestelden), 4 (ketenpartners), 5 (werkenden en werkzoekenden) en 6 (consumenten). Hoofdstuk 7 gaat nog apart in op de kosten en baten die voortkomen uit effecten van openbaarmaking van inspectiegegevens voor specifiek de ondertoezichtgestelden en de maatschappij als geheel. Dat betreft bijvoorbeeld omzetverlies en hogere kosten voor werving en selectie, loonkosten, gezondheidswinst en baten van betere arbeidsomstandigheden. Er wordt niet ingegaan op de uitvoeringskosten van openbaarmaking of de juridische kosten die kunnen voortkomen uit die uitvoering. Ook de juridisering zelf komt in dit onderzoek niet aan de orde. In de gesprekken met ondertoezichtgestelden is het geen enkele keer door gesprekspartners genoemd.

2 Resultaten literatuurstudie

Op basis van de literatuur kan worden geconcludeerd dat openbaarmaking onder de juiste omstandigheden tot een verhoogde naleving leidt. Een voorwaarde is dat gebruikers de relevante informatie direct betrekken in hun keuzegedrag. Nalevingseffecten zijn het grootst wanneer openbaarmaking bedrijfsspecifiek gebeurt op basis van objectieve inspectiegegevens, alle bedrijven in de doelpopulatie omvat en in een toegankelijk formaat wordt aangeboden. Er zitten ook potentiële nadelen aan openbaarmaking, zoals het gebrek aan controle op reputatieschade.

De internationale wetenschappelijke literatuur op het gebied van openbaarmaking van inspectiegegevens beslaat zowel publieke als private sectoren. Zo wordt openbaarmaking regelmatig toegepast in het onderwijs (Bevan & Wilson, 2013 en Burgess et al., 2010) en in de zorg (van Erp, 2011 en van Erp & Mein, 2013). Voor de private sector is de meeste literatuur beschikbaar op het gebied van voedselveiligheid (Bavorova & Hirschauer, 2012 en Thompson et al., 2005). Er zijn echter ook studies gedaan naar openbaarmaking in de financiële sector (van Erp, 2009) en op het vlak van milieuwetgeving (Garcia et al., 2008 en Meijer & Homburg, 2009). De studies die betrekking hebben op arbeidswetgeving betreffen relatief vaak landen in ontwikkeling waar de arbeidsomstandigheden een voornaam probleem vormen, zoals China (Nyland et al., 2012) en Cambodja (Ang et al., 2012). Tot slot zijn er studies beschikbaar die meerdere sectoren beschouwen. Weil et al. (2006) bespreekt acht verschillende toepassingen van openbaarmaking in de Verenigde Staten, waaronder die ter bevordering van veiligheid op de werkplek. Vliek (2017) genereert inzichten op basis van drie gecontroleerde gedragswetenschappelijke studies waarin deelnemers (studenten en medewerkers in de financiële sector) zich uitspreken over hun reacties op hypothetische *shaming*- of *faming* scenario's. Van Erp (2008) beschouwt drie verschillende sectoren, twee in de Verenigde staten en één in Nederland. Etzoni (2010) en Cucciniello (2017) gaan in op de rol van overheidstransparantie in bredere zin.

Hieronder wordt ingegaan op de belangrijkste bevindingen uit deze studies, geordend naar specifieke onderwerpen rond de openbaarmaking van inspectiegegevens, te weten:

- Nalevingseffecten;
- Werkzame mechanismen;
- Het perspectief van ondertoezichtgestelden;
- Het handelingsperspectief van klanten en afnemers;
- De vorm van openbaarmaking;
- Kanttekeningen bij het openbaar maken van inspectiegegevens.

Het hoofdstuk eindigt met de belangrijkste conclusies op basis van deze bevindingen.

2.1 Nalevingseffecten

Meijer en Homburg (2008) zien openbaarmaking als een innovatief derde reguleringsinstrument naast de veelgebruikte financiële prikkels (de wortel) en juridische sancties (de stok). De auteurs

concluderen dat openbaarmaking met name effect heeft op het voorkomen van relatief kleine overtredingen. Voor partijen die doelbewust grote overtredingen begaan zijn zwaardere sancties (de stok) meer op hun plaats:

> *"It is concluded that inspectees (businesses, supervised organizations) are sensitive to reputational damage even though they are seldom confronted with the visible actions of stakeholders. Disclosure affects the behavior of 'small offenders', who care about their reputations, more than that of 'large offenders', who only react to harsh measures. The 'pillory' is a useful instrument, even though serious offenders still need to be punished with 'the stick'. In the reflection, we argue that the rise of this innovative regulatory instrument can be attributed to the availability of technology and the changing role of government in a network society."*

Bevan & Wilson (2013) stellen op basis van de literatuur dat er vier verschillende governance modi zijn voor een overheid om toezicht te houden op (semi-)publieke instellingen:

- Vertrouwen en altruïsme: Deze modus gaat uit van het idee dat publieke instellingen zelf intrinsiek gemotiveerd zijn de best mogelijke dienstverlening te bieden. Er is dan geen noodzaak om een externe stimulans of motivatie te bieden. Wel kan er behoefte zijn aan comparatieve informatieverschaffing.
- Hiërarchie en eisen: In deze modus stuurt de overheid op een beperkte set eisen, investeert in monitoring, beloont goed presterende instellingen en straft achterblijvende instellingen.
- Keuze en competitie: Deze modus gaat uit van het creëren van quasi-markten voor publieke diensten. Door de consument keuze te bieden tussen verschillende publieke dienstverleners ontstaat een vorm van competitie die publieke dienstverleners dwingt de dienstverlening zo goed mogelijk aan te laten sluiten op de wensen van de consument.
- Transparantie door openbare ranglijsten: In dit model staat de openbaarmaking van inspectiegegevens centraal. De verschillende dienstverleners krijgen scores, deze worden opgenomen in een ranglijst en gepubliceerd. Dit model vertrouwt op het reputatiemechanisme om publieke dienstverleners te motiveren.

Vervolgens analyseren Bevan & Wilson (2013) een tweetal natuurlijke experimenten in Wales en het Verenigd Koninkrijk (VK). Na de verzelfstandiging kreeg Wales de mogelijkheid om voor andere governance modi te kiezen dan het VK. In het geval van het toezicht op scholen staakte Wales het publiceren van de zogenoemde *school league tables*, een vorm van openbaarmaking. In het geval van ziekenhuizen koos Wales ervoor om vast te houden aan het *trust and altruism* model terwijl het VK een vorm van openbaarmaking introduceerde waarin ziekenhuizen één, twee of drie sterren kregen toegekend, gecombineerd met aspecten uit het *hierarchy and targets* model. De auteurs analyseren de prestaties van scholen en ziekenhuizen onder de verschillende governance modi. Gegeven dat scholen en ziekenhuizen in het Verenigd Koninkrijk en Wales historisch gezien onderdeel waren van hetzelfde nationale systeem, kunnen wijzigingen in prestaties na de verzelfstandiging van Wales grotendeels worden toegeschreven aan de keuze voor een alternatieve governance modus. De auteurs concluderen dat *transparantie door openbare ranglijsten* zowel op scholen als in ziekenhuizen tot betere prestaties leidt. In scholen scoorden leerlingen in Wales na wijziging van de governance modus relatief minder goed op hun examen (nadat gestopt was met openbaarmaking van de prestaties), terwijl in ziekenhuizen de wachttijden relatief langer werden in vergelijking met het VK, waar men tot een vorm van openbaarmaking overging. De centrale conclusie van deze studie is dat openbaarmaking prestatiebevorderend werkt in de (semi-)publieke sector. Bevan & Wilson (2013)

concluderen verder dat openbaarmaking in de regel impopulair is bij dienstverleners, juist vanwege de druk en het risico op reputatieschade dat er vanuit gaat.

Thompson et al. (2005) beschrijven de casus van de voedselinspectie in Toronto, Canada. De studie betreft de introductie van openbaarmaking van inspectieresultaten. Deze openbaarmaking geschiedt via verschillende kanalen. Geïnspecteerde uitbaters dienen een inspectie affiche (*inspection notice)* op een goed zichtbare plek binnen het eigen bedrijf te hangen. Dit affiche is groen, oranje of rood, afhankelijk van de inspectieresultaten. Daarnaast dient de uitbater het volledige inspectierapport beschikbaar te stellen aan eenieder die daarom vraagt, is er een voedselveiligheid hotline in het leven geroepen waarnaar mensen kunnen bellen en staan alle inspectieresultaten vermeld op de website van de voedselinspectiedienst.

In reactie op het nieuwe inspectie- en openbaarmakingssysteem is de naleving van de regels voor voedselveiligheid toegenomen. In het jaar voorafgaand aan de introductie (2000) was de naleving 40 procent. In 2001 was dit 78 procent en in 2003 88 procent. Zowel consumenten (98 procent) als uitbaters (71 procent) zijn positief over het programma.

Vliek (2017) verkent de werking van *naming, shaming* en *faming*. *Naming* duidt op het vermelden van een bedrijf met naam en toenaam, *shaming* op het verschaffen van informatie over ongewenst gedrag en *faming* op het verschaffen van informatie over gewenst gedrag. De centrale onderzoeksvraag in de studie van Vliek luidt: "*Ervaren mensen in anticipatie op een potentiële naming en shaming- of naming en faminginterventie gevoelens van schaamte en trots? En leiden deze geanticipeerde emoties tot de intentie om gedrag te veranderen in lijn met de gewenste uitkomst van de gedragsinterventietechniek?"* Vliek voert drie verschillende gedragswetenschappelijke studies uit. In de eerste twee studies krijgen studenten aan de universiteit hypothetische scenario's voorgelegd waarin op hun universiteit veel fraude wordt gepleegd door studenten (casus *shaming*) of juist heel weinig (casus *faming*). De studenten moeten zich vervolgens voorstellen dat hun universiteit een boete, respectievelijk een beloning krijgt. Een van beide groepen krijgt het scenario voorgelegd dat deze boete of beloning publiekelijk bekend wordt gemaakt via landelijke dagbladen. In de derde studie moeten medewerkers in de financiële dienstverlening zich voorstellen dat hun bedrijf in strijd met wettelijke bepalingen in clustermunitie heeft belegd (*shaming*) of juist dat hun bedrijf er een uitzonderlijk eerlijke en transparante houding richting klant en stakeholders op nahoudt (*faming*). Als gevolg hiervan zou hun organisatie een boete, respectievelijk een beloning krijgen. Ook hier krijgt een van beide groepen deelnemers te lezen dat de boete of beloning publiekelijk bekend wordt gemaakt, op de website van de toezichthouder en door publicatie in het Financieel Dagblad.

Op basis van deze drie studies trekt Vliek (2017) de volgende conclusies:

- *Naming en shaming* sorteert in deze drie studies geen emotioneel effect. In het geval van *naming en faming* is wel een effect waarneembaar. Studenten of werknemers rapporteren meer geanticipeerde trots in geval van een beloning, vooral wanneer deze publiekelijk bekend wordt gemaakt. Dit inzicht komt volgens Vliek (2007) overeen met het algemene inzicht uit de gedragswetenschappelijke literatuur dat mensen negatieve emoties trachten te vermijden, maar positieve emoties juist makkelijk toelaten.

- De auteurs stellen niet dat waarschuwen met *naming en shaming* per definitie geen effect heeft. Eerdere effectstudies hebben immers laten zien dat organisaties wel gevoelig zijn voor reputatieverlies, vooral omdat dit verlies grote financiële gevolgen kan hebben. De emotionele gevolgen van reputatieverlies lijken echter relatief klein.
- De auteurs stellen dat het succes van *naming*- en s*haming*-interventies in de praktijk mogelijk deels ligt in de gecombineerde aanpak van bestraffen en belonen, zoals ook betoogt door Pligt et al. (2007). Veel *naming*- en *shaming*-interventies hebben immers een *faming* component in zich. Bijvoorbeeld op het moment dat *shaming* gebeurt op basis van een ranglijst of een systeem op basis van sterren of smileys. Vliek stelt dat een dergelijke gecombineerde aanpak van zowel shaming als faming de voorkeur verdient om naleving van wet- en regelgeving door organisaties te stimuleren.

Nyland et al. (2012) analyseren het voornemen om *shaming* toe te passen op werkgevers in Shanghai die geen sociale premies afdragen voor hun werknemers. De auteurs betwijfelen of deze interventie effect zal hebben op de naleving. Zij doen dit niet omdat het concept van *shaming* niet zou werken, maar omdat de specifieke context van Shanghai zich er niet voor zou lenen. Ten eerste stellen de auteurs dat er in Shanghai zowel onder werkgevers als onder toezichthouders onvoldoende moreel besef heerst dat het 'not done' is om geen sociale premies af te dragen voor werknemers. Daarbij is het vertrouwen van werknemers in werkgevers en de overheid laag in verband met de wijd verbreidde fraude met de afdracht van sociale premies. Openbaarmaking van schendingen zal dit vertrouwen naar verwachting verder schaden doordat steeds opnieuw benadrukt wordt dat het vaak mis gaat. Ten tweede stellen de auteurs dat Shanghai stakeholders ontbeert om effectief druk uit te oefenen op slecht nalevende bedrijven. De vele staatsbedrijven hebben geen aandeelhouders die gevolgen kunnen verbinden aan niet-naleving. Daarnaast is er in het grotendeels staatsgecontroleerde China een gebrek aan vakbonden, brancheorganisaties of ngo's. Ook vanuit die hoek kan dus geen druk uitgeoefend worden op niet-nalevende bedrijven. Belangrijkste les uit deze studie is dat het maatschappelijk speelveld dusdanig moet zijn dat openbaarmaking effecten teweegbrengt die het gedrag van actoren beïnvloeden. Wanneer de lijn tussen openbaarmaking en gedragsverandering bij voorbaat al beperkt is, heeft de openbaarmaking van inspectiegegevens als beleidsinstrument weinig zin.

2.2 Werkzame mechanismen

In de literatuur zijn verschillende aanwijzingen te vinden dat de openbaarmaking van inspectiegegevens kan leiden tot een betere naleving van de geldende wet- en regelgeving. Tegelijkertijd zijn er ook aanwijzingen dat dit sterk afhangt van de context waarin openbaarmaking plaatsvindt. Wat zijn de werkzame mechanismen die zorgen voor nalevingseffecten?

Van Erp (2009) onderscheidt vier werkzame mechanismen van openbaarmaking middels *naming en shaming*:

- Het consumentenperspectief. Door betere informatiebeschikbaarheid kan de consument of afnemer zichzelf beschermen tegen het kopen van slechte producten.
- Het straffende perspectief. Een slecht inspectierapport schaadt de reputatie van de ondertoezichtgestelde. Openbaarmaking is dan een vorm van straf.

- Het preventieve perspectief. Omdat openbaarmaking op de loer ligt hebben ondertoezichtgestelden een prikkel om beter na te leven.
- Het identificerende perspectief. Door openbaarmaking kan de toezichthouder tonen welk werk is verricht. Deze transparantie kan bijdragen aan de legitimiteit van de toezichthouder.

Van Erp (2008) gaat dieper in op de werking van het reputatiemechanisme in markten. Ze beschouwt drie verschillende private sectoren, de katoensector en diamanthandel in de Verenigde staten en de bouwsector in Nederland. Van Erp betoogt dat reputatie in deze sectoren functioneert als een middel voor sociale controle tussen marktpartijen onderling. Uit de casestudies destilleert van Erp vier kenmerken van markten die zich lenen voor dit soort informele sociale controle, te weten vertrouwen, het houden aan afspraken, korte lijntjes en moreel bewustzijn:

> *"From the case studies, I have identified four characteristics of markets with effective reputational sanctions. Firstly, the nature of the activity in these markets calls for high levels of trust. Secondly, a broken agreement directly damages the market position of traders in these markets. Thirdly, the markets are characterised by a short relational distance. And finally, compliance with agreements is not only valued for reasons of self- interest but for moral reasons as well."*

Van Erp (2008) stelt vervolgens dat deze kenmerken maar beperkt aansluiten bij de situatie waarin een overheid middels openbaarmaking van inspectiegegevens tracht vergelijkbare resultaten te bereiken. Dat beperkt ook de effectiviteit ervan. Ze schrijft daarover:

> *"Company offences of public regulation are not always considered a sign of unreliability. These offences are usually not heavily damaging to the market position, social position or moral evaluation of a company. Therefore, we should put the effectiveness of naming and shaming by public authorities into perspective. It is highly doubtful that they will be as effective as reputational sanctioning in commercial markets."*

Ang et al. (2012) beschrijven de casus van het *Better Factories Cambodia* (BFC) programma van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) dat van start ging in 2001. Het programma bestaat uit diverse fabrieksbezoeken in combinatie met openbaarmaking van de inspectieresultaten in de vorm van vastgestelde niet-naleving per fabriek. Ang et al. (2012) maken onderscheid tussen fabrieken waarvan de afnemers reputatiegevoelig zijn en fabrieken met reputatie ongevoelige afnemers. Ang et al. (2012) classificeren afnemers als reputatiegevoelig wanneer de afnemer een corporate social responsibility (CSR) beleid voert en hierover rapporteert. Ang et al. (2012) concluderen dat fabrieken met een reputatiegevoelige afnemer betere werkomstandigheden hebben. Tegelijkertijd heeft het BFC-programma zowel voor fabrieken met- als zonder reputatiegevoelige afnemers gezorgd voor een verbetering in werkomstandigheden.

Vanaf 2006 is het BFC-programma gestopt met de openbaarmaking van inspectiegegevens. In fabrieken met een reputatiegevoelige afnemer blijft daarna de naleving verbeteren, al is dat in een lager tempo dan voorheen. In fabrieken zonder reputatiegevoelige afnemer daalt de naleving, al blijft deze boven het niveau van voordat het BFC-programma startte.

Garcia et al. (2009) onderzoeken welke type bedrijven het meest gevoelig zijn voor openbaarmaking op basis van het PROPER programma in Indonesië. PROPER tracht industriële vervuiling te

voorkomen door bedrijven een waardering te geven op een vijfpuntschaal en deze informatie openbaar te maken. Het programma leidde vrijwel direct tot een lagere uitstoot, met name door bedrijven die voorheen de regels slecht naleefden. Garcia et al. (2007) becijferen de totale reductie van uitstoot op 32 procent.

In Garcia (2009) staat echter niet het effect van het programma centraal, maar het type bedrijven dat het meest gevoelig is gebleken voor de openbaarmaking van de waardering van de vervuiling. In dat kader concluderen Garcia et al. (2009) dat buitenlandse bedrijven daar meer gevoelig voor zijn. Deze bedrijven staan onder relatief grotere druk, zowel lokaal als internationaal, om zich te conformeren aan regelgeving. In het geval van Indonesië komt daar nog bij dat deze bedrijven relatief minder goede contacten hebben met de (lokale) politiek. Daarnaast hebben buitenlandse bedrijven in veel gevallen betere toegang tot financiering en technologie, waardoor het voor hen eenvoudiger is om de uitstoot terug te brengen. Garcia et al. (2009) vinden verder dat bedrijven in dichtbevolkte gebieden beter reageren op het programma. Dit verbinden de auteurs aan de betere mediaberichtgeving, grotere politieke belangen en meer druk vanuit de gemeenschap in dichter bevolkte gebieden.

2.3 Perspectief van ondertoezichtgestelden

Werkzame mechanismen leiden alleen tot nalevingseffecten wanneer ondertoezichtgestelden gevoelig zijn voor openbaarmaking. Aanwijzingen daarvoor worden gevonden in van Erp & Mein (2013), die de openbaarmaking van toezichtrapporten door de Nederlandse Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) evalueren vanuit het perspectief van de ondertoezichtgestelden. De IGZ streeft met openbaarmaking de volgende drie doelen na:

1. Het informeren van patiënten, cliënten en zorgverzekeraars, zodat zij op basis van informatie over de kwaliteit van zorg beter keuzes kunnen maken (tegen de achtergrond van een toenemende marktwerking in de zorg).
2. Het bevorderen van de naleving door zorgaanbieders van voorschriften te voorzien met betrekking tot de veiligheid en kwaliteit van de gezondheidszorg.
3. Het bijdragen aan een transparante overheid en het afleggen van verantwoording over het werk van de Inspectie Gezondheidszorg.

Het openbaar maken zelf houdt vervolgens in "dat rapporten (en persberichten) die zijn opgemaakt naar aanleiding van toezichtbezoeken aan zorginstellingen en individuele zorgverleners op de website van de IGZ worden geplaatst. Het gaat in het bijzonder om rapporten die zijn opgemaakt in het kader van het thematoezicht, verscherpt toezicht, een bevel tot sluiting of een advies tot het geven van een aanwijzing. In de rapporten worden de bevindingen van het toezichtbezoek weergegeven evenals de conclusies en de eventueel te treffen maatregelen. De rapporten bevatten de naam en locatiegegevens van de zorginstelling of zorgverlener. De IGZ volgt deze werkwijze sinds 1 juli 2008."

In het onderzoek van Van Erp & Mein (2013) staat het perspectief van de zorginstellingen centraal. Het gaat dus niet om de effecten op de naleving of om de mate waarin patiënten en cliënten in staat worden gesteld betere keuzes te maken. De centrale onderzoeksvragen zijn in hoeverre zorginstellingen openbaarmaking ervaren als prikkel om naleving te verbeteren en hoe zij aankijken

tegen de proportionaliteit van openbaarmaking. Op basis van vraaggesprekken met zorgverleners waarover een inspectierapport openbaar is gemaakt en een enquête onder zorgverleners van wie geen inspectierapport is uitgebracht, trekken Van Erp & Mein (2013) de volgende conclusies:

- "De meeste respondenten van de diverse respondentgroepen in dit onderzoek vinden dat transparantie 'erbij hoort', ook degenen die zeer negatieve gevolgen hebben ondervonden van de openbaarmaking van een inspectie-oordeel."
- "Een kleine groep respondenten, met name kleine zelfstandigen die zowel zeer persoonlijk betrokken zijn bij hun zorgonderneming als financieel ingrijpende gevolgen hebben ondervonden van de toezichtmaatregelen, heeft de openbaarmaking als zeer onrechtvaardig ervaren."
- "In de praktijk blijkt dat, hoewel bestraffing niet het doel is van openbaarmaking, dit wel degelijk als punitief wordt beleefd. Het openbaarheidsbeleid van de IGZ pakt punitiever uit dan de IGZ bedoelt."
- "Instellingen over wie een regulier inspectierapport openbaar is gemaakt, krijgen hierop in de regel geen enkele reactie. Het merendeel van de instellingen waarover verscherpt toezicht is ingesteld, heeft een zeer aanzienlijke hoeveelheid negatieve publiciteit meegemaakt, niet alleen in de regionale pers maar in sommige gevallen zelfs in het landelijke televisiejournaal."
- "Over het algemeen zijn naar aanleiding van verscherpt toezicht niet veel cliënten vertrokken. Er kan op grond van het onderzoek dus worden geconcludeerd dat openbaarmaking van een negatief inspectie-oordeel meestal niet direct leidt tot een terugloop in het aantal cliënten. In veel gevallen zijn cliënten gebonden aan de instelling, bijvoorbeeld omdat zij inwonend zijn en niet graag verhuizen en/of omdat zij ver zouden moeten reizen voor een alternatief. Dat neemt niet weg dat bij sommige instellingen een aanzienlijk deel van het cliëntenbestand is vertrokken of zich van de wachtlijst heeft teruggetrokken. Het ging dan om instellingen waar cliënten de keuze hadden uit andere zorginstellingen. Bij de meeste instellingen is dit effect 1 tot 2 jaar na de toezichtmaatregel voorbij."
- "De instellingen over wie een negatief inspectierapport is gepubliceerd hebben, na kortere of langere tijd, aan de eisen van de IGZ voldaan. De meeste respondenten zijn van mening dat de openbaarmaking van het rapport niet nodig was geweest om maatregelen te nemen, en dat het verscherpt toezicht als zodanig voldoende was geweest. Voor een aantal instellingen geldt dat de publiciteit als extra stok achter de deur heeft gewerkt om een gevoel van urgentie te creëren dat daarvoor ontbrak."
- "Bij andere instellingen heeft de publiciteit eerder vertragend of zelfs contraproductief gewerkt, omdat de publiciteit veel tijd kostte (op korte termijn), en leidde tot negatieve beeldvorming en gedemotiveerd personeel. Bij de categorie instellingen die reeds negatieve publiciteit trokken, werkt openbaarmaking een negatieve spiraal in de hand."
- "Wat betreft de doelgroep als geheel blijkt uit de enquête dat zorgverlenende instellingen in de inspectierapporten een prikkel zien tot naleving. De persberichten worden goed gelezen en zijn duidelijk. Ze vormen een aanleiding om intern na te gaan of aan de regels wordt voldaan en als dat nodig is, maatregelen te nemen."
- "De verwachting is dat transparantie zal bijdragen aan het vertrouwen in het toezicht op de zorg en uiteindelijk ook in de zorg zelf. In de huidige tijdsgeest is transparantie van het toezicht echter niet alleen een instrument, maar een doel op zich geworden. Zichtbaarheid is een onderdeel van kwaliteit: het publiek wil over dezelfde informatie kunnen beschikken als de IGZ

en het niet-delen van informatie wordt al snel als 'achterhouden' of een gebrek aan onafhankelijkheid en/of daadkracht beschouwd. Het is niet waarschijnlijk dat transparantie een gebrek aan vertrouwen kan oplossen. Eerder treedt de behoefte aan openbaarmaking in werking als gevolg van een gebrek aan vertrouwen. Een groot deel van de respondenten is van mening dat publicatie van inspectierapporten eerder afbreuk doet aan het vertrouwen in de zorg, dan dat ze eraan bijdragen."

Samenvattend worden in de zorgsector bevindingen en maatregelen van de Nederlandse Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) in het kader van transparantie en informatieverschaffing voor belanghebbenden openbaar gemaakt. De ondertoezichtgestelden beschouwen dit over het algemeen als een goede zaak, omdat het kan bijdragen aan het vertrouwen in de zorgsector en een prikkel is tot het naleven van regels en het nemen van de noodzakelijke maatregelen. Zorginstellingen over wie een negatief inspectierapport wordt gepubliceerd voldoen op korte of langere termijn allemaal weer aan de eisen van de IGZ. Wanneer instellingen echter onder verscherpt toezicht van de IGZ komen te staan, dan wordt de publiciteit daarover snel als straf ervaren, vooral omdat het kan leiden tot een spiraal van negatieve publiciteit in de media en een daadwerkelijk vertrek van cliënten. Ook kan door de negatieve publiciteit minder aandacht en motivatie gaan zitten in het tijdig nemen van maatregelen. Als gevolg daarvan wordt openbaarmaking door een kleine groep zorgondernemers als zeer onrechtvaardig ervaren.

2.4 Handelingsperspectief belanghebbenden

Consequenties van openbaarmaking van inspectiegegevens zijn er alleen wanneer belanghebbenden op basis van die informatie een handelingsperspectief hebben. Met andere woorden, belanghebbenden maken in dat geval op basis van die informatie andere keuzes die leiden tot minder gunstige uitkomsten voor de ondertoezichtgestelden. Weil et al. (2006) beschouwen acht verschillende reguleringssystemen waarin transparantie (de beschikbaarheid van informatie) een rol speelt en groeperen deze in drie categorieën:

- *Highly effective: Research indicates that the transparency policy has changed behavior of most users and disclosers in a significant way and in the direction intended by policy makers;*
- *Moderately effective: Research indicates that the transparency policy has changed behavior of a substantial portion of users and disclosers in the intended direction but has also left gaps in behavior change and produced unintended consequences;*
- *Ineffective: Research indicates that the transparency policy has failed to appreciably change the behavior of users and disclosers or has changed behavior in directions other than those intended.*

Slechts drie van de beschouwde acht reguleringssystemen vallen in de eerste categorie van hoogst effectieve openbaarmaking. De meeste optimale toepassing van openbaarmaking betreft een beleidsterrein waarin:

- Gebruikers (consumenten) systematisch suboptimale keuzes maken vanwege een gebrek aan (bruikbare) informatie;
- Gebruikers de bereidheid en mogelijkheid hebben om in te spelen en acteren op (betere) informatieverschaffing;

- De aangepaste keuzes en acties van gebruikers de ondertoezichtgestelden ertoe aanzetten hun praktijken te wijzigen in de richting van de wensen van de toezichthouder of beleidsmaker.

De auteurs stellen daarop dat niet alle beleidsterreinen zich even goed lenen voor effectieve openbaarmaking. In belangrijke mate heeft dit volgens de auteurs te maken met de mate waarin potentiële gebruikers van de ontsloten informatie deze ook daadwerkelijk gebruiken in het maken van keuzes. De auteurs noemen dit *user embeddedness*. Weil et al. (2006) schrijven hierover:

> *"Because of limited time and cognitive energy, users acting rationally to advance their various, usually self-interested, ends may not seek out all of the information necessary to make optimal decisions. Instead, they use information to make decisions that are good enough, using time-tested rules of thumb or "satisficing" behavior (Simon, 1997; Gigerenzer & Selten, 2001). Only information that penetrates these sometimes severe economies of decision-making affects the calculations and actions of information users. Transparency systems alter decisions only when they take into account these demanding constraints, providing pertinent information that enables users to substantially improve decisions with acceptable costs."*

User embeddedness ligt daarmee dicht tegen het Nederlandse begrip handelingsperspectief aan. Als voorbeelden van een omgeving waarin gebruikers een relatief goed handelingsperspectief hebben noemen de auteurs hygiëne in restaurants en de verplichting van (beursgenoteerde bedrijven) om informatie vrij te geven over hun financiële gesteldheid. Veiligheid op de werkvloer kent volgens Weil et al. (2016) juist een relatief lage *user embeddedness*. Dit heeft ermee te maken dat deze informatie in de regel pas aan de werknemer wordt verstrekt nadat deze in dienst is getreden en dat de betreffende informatie bovendien in alleen vrij technische vorm overdraagbaar is.[8]

2.5 Vorm van openbaarmaking

Het handelingsperspectief van belanghebbenden wordt sterk beïnvloed door de toegankelijkheid van informatie. Die toegankelijkheid hangt af van de vorm van de openbaarmaking van inspectiegegevens. Meijer en Homburg (2008) stellen meer algemeen dat naleving van regelgeving afhankelijk is van vier factoren. Kennis van de regels, bereidheid om na te leven, de competentie om na te leven en de eventuele aanwezigheid van durf/roekeloosheid en risicobereidheid om niet na te leven. Openbaarmaking heeft volgens Meijer en Homburg (2008) vooral impact op de *bereidheid* van partijen om na te leven. Daarbij verhoogt openbaarmaking het risico en de kosten van niet-naleving. De studie beschouwt openbaarmaking door de Nederlandse arbeidsinspectie en de regionale milieu-inspectie Zuid-Limburg, de Deense voedsel- en warenautoriteit en het Britse milieuagentschap. Op basis van deze casestudies identificeren Meijer en Homburg (2008) vijf relevante dimensies van openbaarmaking:

- De specificiteit van de openbaar gemaakte data: data op sectorniveau of op individueel bedrijfsniveau.
- De objectiviteit van de openbaar gemaakte data: data van de inspectie of bijvoorbeeld ook klachten van consumenten.

[8] In Weil et al. (2006) gaat veiligheid op de werkvloer primair over het werken met chemische stoffen in een industriële omgeving.

- Het medium dat wordt gebruikt voor openbaarmaking: via internet of ook ter plaatse middels bijvoorbeeld stikkers op het raam van het bedrijf.
- De presentatie van de data: data in originele vorm (inspectierapport) of vertaling naar een meer gebruiksvriendelijke standaard, bijvoorbeeld een eenvoudige score of een smiley.
- De dekking van de doelpopulatie. Alle bedrijven in de doelpopulatie of bijvoorbeeld alleen een specifieke top 10 van 'slechte' bedrijven.

Meijer en Homburg (2008) concluderen dat specifieke, objectieve data die betrekking heeft op een specifieke groep bedrijven en ter plaatse in een gebruiksvriendelijk format wordt aangeboden het meest effect zal hebben.

In een vergelijkbare studie beschouwen Bavorová & Hirschauer (2012) drie Duitse en een Deense casus van openbaarmaking. De auteurs presenteren vijf dimensies en 'scoren' de verschillende initiatieven langs deze meetlat. Als belangrijkste criterium (50 procent) hanteren de auteurs of sprake is van vrijwillige of verplichte openbaarmaking. Verder zijn de plaats van publicatie (20 procent) en de doelpopulatie (20 procent) van relatief groot belang. Met betrekking tot plaats van publicatie maakt men onderscheid naar publicatie op internet of (ook) publicatie op de bedrijfslocatie zelf. Ten aanzien van de doelpopulatie is van belang of de gehele keten van bedrijven (in bijvoorbeeld de voedselindustrie) aan het regime is onderworpen of enkel de uiteindelijke retailer. Tot slot hechten de auteurs waarde aan het type en de aard- (samen 5 procent) en de vorm (5 procent) van de informatie. Hierbij is van belang of bijvoorbeeld het gehele inspectierapport openbaar wordt gemaakt, of enkel een samenvatting, of de informatie wordt verrijkt met foto's en of het wordt aangeboden in een gebruiksvriendelijk format. Als voorbeelden noemen de auteurs smileys, een eenvoudige vijfpuntschaal of het afgeven van een certificaat aan nalevende bedrijven. Bavorová & Hirschauer (2012) concluderen dat de meest effectieve vorm van openbaarmaking die is waarin sprake is van verplichte publicatie, aangeboden op internet evenals ter plaatse in de vestiging, met een zo breed mogelijke doelpopulatie waarbij zowel het volledige inspectierapport als een gebruiksvriendelijke herinterpretatie daarvan beschikbaar worden gesteld.

2.6 Kanttekeningen bij openbaarmaking

Van Erp (2008, 2009) en Van der Wal en van Erp (2011) plaatsen diverse kanttekeningen bij het gebruik van openbaarmaking als handhavingsmiddel. Ten eerste stelt van Erp dat het van belang is inzage te hebben in het handelingsperspectief van de consument. Indien dit onduidelijk is of überhaupt niet aanwezig[9], zal het effect van openbaarmaking uitblijven. Ten tweede stelt ze dat het effect van openbaarmaking op voorhand vaak lastig is in te schatten. In het uiterste geval kunnen leveranciers zich terugtrekken of treden consumentenboycots op. De schade voor het betreffende bedrijf is dan een veelvoud van de eventuele boete. Deze gevolgen zijn bovendien niet beheersbaar. Daar waar een boete mogelijk nog teruggetrokken kan worden op het moment dat blijkt dat deze is gebaseerd op een onrechtmatige inspectie, kan reputatieschade niet teruggenomen worden. Ten derde stelt van Erp dat reputatie op zichzelf niet voldoende is om misstanden te voorkomen. De criminologische literatuur bevat legio voorbeelden van misstanden gepleegd door personen of bedrijven met een uitstekende reputatie. De preventieve werking van openbaarmaking is dus niet

[9] Bijvoorbeeld in het geval van Prorail waarmee de consument geen directe relatie heeft.

absoluut. Een vierde kanttekening die van Erp plaatst heeft betrekking op de gevolgen van openbaarmaking voor de toezichthouder zelf. Transparantie door een toezichthouder leidt niet noodzakelijk tot een groter vertrouwen in die toezichthouder. Het openbaar maken van misstanden kan leiden tot ongerustheid, bijvoorbeeld doordat een hele branche in een slecht daglicht komt te staan. Daarbij kan openbaarmaking van misstanden ook de indruk wekken dat de toezichthouder er niet in is geslaagd deze te voorkomen.

Etzoni (2010) stelt dat transparantie in algemene zin wordt overgewaardeerd. Gedragswetenschappelijke inzichten laten zien dat mensen moeite hebben met acteren op basis van nieuwe informatie. Hij stelt dat transparantie om die reden geen oplossing is voor het voorkomen van grote risico's (ernstige gezondheidsschade, overlijden, verlies van pensioentegoed). Ook op het moment dat de transparant gemaakte informatie medisch, juridisch of anderzijds technisch van aard is kan men er niet op vertrouwen dat de consument er effectief op zal kunnen acteren. Etzoni concludeert dus dat in veel gevallen meer harde vormen van regulering vereist blijven. Ook Cucciniello (2017) stelt op basis van in totaal 177 theoretische en empirische studies vast dat de werkzaamheid van transparantie aan grenzen is gebonden. Uit de beschouwende empirische studie komt naar voren dat transparantie een positieve uitwerking heeft op het vertrouwen in en tevredenheid met de overheid, burgerparticipatie, het verminderen van corruptie en het verbeteren van financieel management. Op basis van de empirische literatuur concludeert Cucciniello verder dat er een meer gemengd beeld bestaat van de werking van transparantie op verantwoording en legitimatie van overheden, geleverde prestaties en het maken van beslissingen door overheden.

2.7 Conclusies

Op basis van de beschikbare internationale literatuur kan worden geconcludeerd dat openbaarmaking onder de juiste omstandigheden tot een verhoogde naleving leidt. De literatuur beschrijft daarvan diverse voorbeelden, zowel in private als in publieke sectoren. De omvang van het effect varieert, is afhankelijk van de concrete toepassing en context, en laat zich op voorhand moeilijk voorspellen. In de regel passen toezichthouders openbaarmaking toe in combinatie met andere handhavingsmiddelen (inspecties, boetes). Ook suggereert de literatuur dat de combinatie van het benoemen van overtredingen (*naming* en *shaming*) en het benoemen van goede voorbeelden van handhaving (*naming* en *faming*) effectiever is dan alleen *naming* en *shaming*.

De literatuur identificeert verschillende werkzame mechanismen die zorgen voor nalevingseffecten. Voor de ondertoezichtgestelden maakt de literatuur een onderscheid tussen de bestraffende en de preventieve werking. Beide effecten zijn afhankelijk van de mate waarin bedrijven reputatiegevoelig zijn. Indien de betreffende bedrijven niet reputatiegevoelig zijn of de begane overtreding maatschappelijk gezien niet als onwenselijk wordt beschouwd, zal openbaarmaking niet of nauwelijks leiden tot een verbeterde naleving.

Gebruikers van de openbaar gemaakte informatie kunnen deze gebruiken om zichzelf te beschermen tegen schade. Op het moment dat zij dit doen door geen producten meer aan te schaffen van een bepaalde producent, dan heeft dat een 'straffende' werking. Een voorwaarde voor dat mechanisme is dat gebruikers de relevante informatie direct betrekken in hun keuzegedrag (*user embeddedness*). Dit handelingsperspectief is echter geen gegeven. In sommige markten doet de consument

niet direct zaken met de partijen waarover inspectiegegevens openbaar worden gemaakt. In andere gevallen heeft de consument geen alternatieven om naar uit te wijken of ervaart de consument de openbaargemaakte informatie als onvoldoende toegankelijk of belangwekkend. In deze gevallen zal de gebruiker zijn of haar keuzes niet wijzigen en blijft een effect uit.

Voor de toezichthouder kan openbaarmaking een manier zijn om activiteiten te legitimeren. De mogelijkheid bestaat echter ook dat openbaarmaking de legitimiteit van de toezichthouder zelf schaadt doordat openbaarmaking gepercipieerd wordt als een uiting van een falende toezichthouder die onvoldoende ingrijpt bij misstanden.

Consumenten zijn in de regel voorstander van de openbaarmaking van inspectiegegevens, terwijl ondertoezichtgestelden terughoudender zijn. In het kader van inspecties door de Nederlandse Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) geven ondertoezichtgestelden aan dat transparantie er volgens hen bij hoort. Desalniettemin waarschuwen ondertoezichtgestelden voor de onvoorspelbare effecten van openbaarmaking. Ook vrezen zij dat de reputatie van de zorgsector als geheel kan lijden onder het openbaar maken.

De vorm waarin openbaarmaking plaatsvindt is van belang voor het effect op naleving. Die is het grootst wanneer openbaarmaking bedrijfsspecifiek gebeurt op basis van objectieve inspectiegegevens. Idealiter omvat openbaarmaking alle bedrijven in de doelpopulatie. Ook het aanbieden van de betreffende informatie in een toegankelijk formaat verhoogt het nalevingeffect. Voorbeelden uit de literatuur zijn ranglijsten, vijfpuntschalen, smileys of een verkeerslichtmodel. Tot slot helpt openbaarmaking 'ter plaatse' gebruikers om de betreffende informatie direct toe te kunnen passen.

Er zitten ook potentiële nadelen aan de openbaarmaking van inspectiegegevens. Dat betreft bijvoorbeeld de voorwaarde dat bedrijven reputatiegevoelig zijn of in een reputatiegevoelige context opereren. Ook hebben belanghebbenden niet in alle gevallen een concreet handelingsperspectief. Alleen op het moment dat beide factoren aanwezig zijn, heeft openbaarmaking effect op de naleving. Dan blijft echter staan dat de omvang van de reputatieschade niet op voorhand te voorspellen is. Deze kan onevenredig groot uitpakken voor de ondertoezichtgestelde. Daarbij is reputatieschade niet terug te draaien of bij te sturen op het moment dat deze optreedt.

Tot slot waarschuwt de literatuur dat transparantie zelden effectief is zonder overige regulering. Transparantie heeft in de regel een positieve uitwerking op het vertrouwen in en tevredenheid met de overheid, burgerparticipatie, het verminderen van corruptie en het verbeteren van financieel management. Ten aanzien van de werking van transparantie op verantwoording en legitimatie van overheden, geleverde prestaties en het maken van beslissingen door overheden bestaat een meer gemengd beeld.

De bevindingen uit de literatuurstudie kunnen worden gebruikt om de vignettenanalyses in de hoofdstukken 4 tot en met 7 optimaal vorm te geven. Met behulp van de vignettenanalyses wordt geprobeerd te achterhalen wat het effect is van verschillende vormen van openbaarmaking van inspectiegegevens op de naleving de wet- en regelgeving door ondertoezichtgestelden, dan wel de gedragsreacties van belanghebbenden. Die effecten en reacties zijn onder meer afhankelijk van de context waarin openbaarmaking plaatsvindt. In Tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van de contextfactoren die volgens de literatuur relevant zijn voor de effecten van openbaarmaking. In de

eerste twee kolommen van de tabel staan deze contextfactoren en de bijhorende categorieën. In de derde en vierde kolom is aangegeven op welke wijze deze contextfactoren betrokken zijn in de vignettenanalyses en verdiepende gesprekken in dit onderzoek. Daarmee fungeert de tabel als koppeling tussen de literatuur enerzijds en de enquêtes, vignettenanalyses en verdiepende interviews anderzijds.

Tabel 2.1 Contextfactoren die van belang zijn voor het effect van openbaarmaking van inspectiegegevens en de manier waarop die zijn betrokken in het onderzoek

		Uitgevraagd in:		
Context	**Dimensies of categorieën**	**Vignetten**	**Interviews/ enquêtevragen**	**Toelichting**
Soort bedrijf	Multinational/MKB/ZZP	✓	✓	Uitgevraagd als kenmerk van respondenten
Soort activiteit bedrijf	Business to business of business to consumer	✓	✓	Ketenpartners zien op business to business. Het consumentenpanel op business to consumer.
Ernst van de overtreding	Klein/per ongeluk of groot/bewuste fraude		✓	Mate waarin de ernst van de overtreding het draagvlak voor openbaarmaking beïnvloedt
Doel van openbaarmaking	Transparantie/hogere naleving/sanctie		✓	Welke doelstellingen denken respondenten dat openbaarmaking heeft
Soort openbaarmaking	*Shaming*/*faming*	✓	✓	Effectiviteit van *shaming* versus *faming*
Plek en format van openbaarmaking	Website SZW/eigen website OTG/keurmerk	✓	✓	Effecten per openbaarmakingsplek en format
Reputatie	Mate van reputatiegevoeligheid	✓	✓	Of en op welke wijze reputatie beïnvloed wordt door openbaarmaking
Gevolgen openbaarmaking	Punitief/corrigerend of contraproductief/complicerend		✓	Ervaringen van overtreders met openbaarmaking

3 Nalevingseffecten bij ondertoezichtgestelden

De huidige praktijk van het openbaar maken van inspectieresultaten heeft bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag en de Wet arbeid vreemdelingen vooralsnog geen enkel effect op de naleving door ondertoezichtgestelde bedrijven. Dat ligt mogelijk anders bij de asbestregelgeving. Eventuele uitbreiding van de openbaarmaking naar de Arbeidsomstandighedenwet, psychosociale arbeidsbelasting of arbeidsmarktdiscriminatie zou wel tot nalevingseffecten kunnen leiden, maar alleen in specifieke gevallen en in een specifieke vorm van openbaarmaking.

3.1 Ervaringen van ondertoezichtgestelden

Bekendheid met inspecties en openbaarmaking

Om (nalevings)effecten van openbaarmaking te kunnen bepalen, is het eerst belangrijk om een beeld te hebben van de mate waarin partijen bekend zijn met de inspecties van de Inspectie SZW en met het feit dat de Inspectie SZW haar inspectieresultaten openbaar maakt. Alle vier de door van Erp (2009) beschreven werkzame mechanismen, waardoor de openbaarmaking van inspectieresultaten leidt tot naleving, zijn afhankelijk van voldoende bekendheid met de praktijk van openbaarmaking. Voor het consumentenperspectief geldt dat zij alleen kunnen handelen naar de informatie die hen daadwerkelijk bereikt. Het straffende perspectief is afhankelijk van het daadwerkelijk handelen van belanghebbenden (consumenten, werknemers en ketenpartners). Voor het preventieve perspectief is het van belang dat ondertoezichtgestelden zelf op de hoogte zijn van openbaarmaking, zodat zij zich preventief beter aan de regels houden. Voor het identificerende perspectief, waarin de transparantie van de activiteiten van de toezichthouder centraal staat, is het van belang dat de maatschappij in den brede de openbaar gemaakte gegevens weet te vinden.

Meer dan twee derde van de geënquêteerde leidinggevenden is bekend met de inspecties die de Inspectie SZW uitvoert, zie Figuur 3.1. Minder dan een derde is ermee bekend, omdat ze wel eens te maken hebben gehad met een inspectie. Controles op naleving van de Arbeidsomstandighedenwet komt daarbij het vaakst voor (40 procent van de inspecties), gevolgd door controles op naleving van de Wet arbeid vreemdelingen (23 procent) en naleving van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (13 procent), zie Figuur 3.2.

Minder dan de helft van alle geïnterviewde leidinggevenden is ervan op de hoogte dat het resultaat van de inspecties met naam en toenaam openbaar wordt gemaakt door de Inspectie SZW via een publiek toegankelijke website (43 procent, zie Figuur 3.3). Van de geïnterviewden die dat weten, is bijna een derde op de hoogte gebracht door de brancheorganisatie, maar ook collega-ondernemers, internet en inspecties zelf zijn een belangrijke manier om achter het openbaar maken van inspectiegegevens te komen, zie Figuur 3.4. Ongeveer de helft van de geïnterviewden die op de hoogte zijn van openbaarmaking heeft wel eens op de website gekeken (51 procent, niet afgebeeld). De belangrijkste reden daarvoor is om te kijken of branchegenoten geïnspecteerd zijn (18 procent), om gegevens van het eigen bedrijf te bekijken (13 procent) of om te kijken in hoeverre branchegenoten de wet naleven (12 procent).

Figuur 3.1 Bekendheid bij ondertoezichtgestelden met controles door de Inspectie SZW

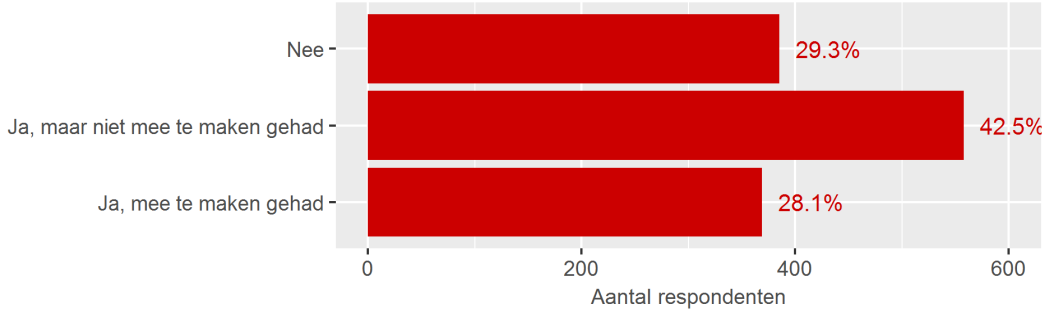

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.2 Wetten waarop ondertoezichtgestelden zijn gecontroleerd door de Inspectie SZW (conditioneel op het feit dat ze gecontroleerd zijn)

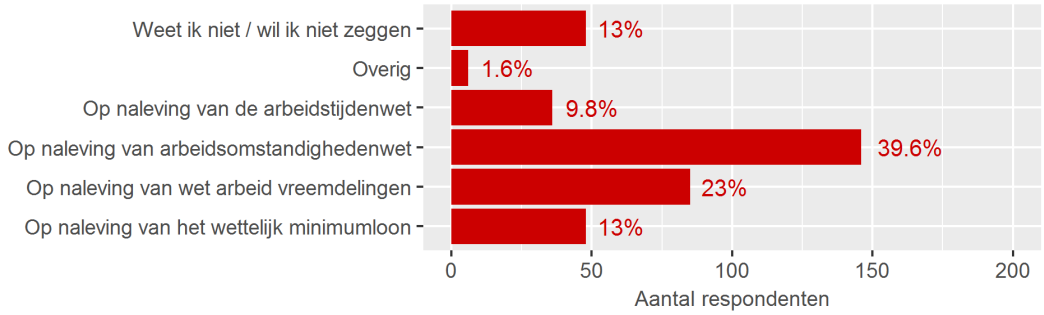

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.3 Bekendheid bij ondertoezichtgestelden met openbaarmaking inspectiegegevens

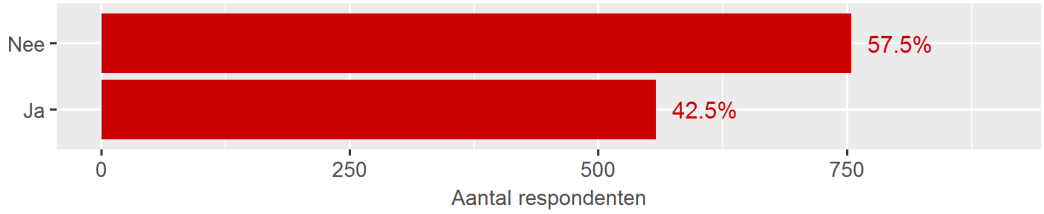

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.4 Bron van bekendheid bij ondertoezichtgestelden met openbaarmaking inspectieresultaten (conditioneel op bekendheid met openbaarmaking inspectieresultaten, meerdere antwoorden mogelijk)

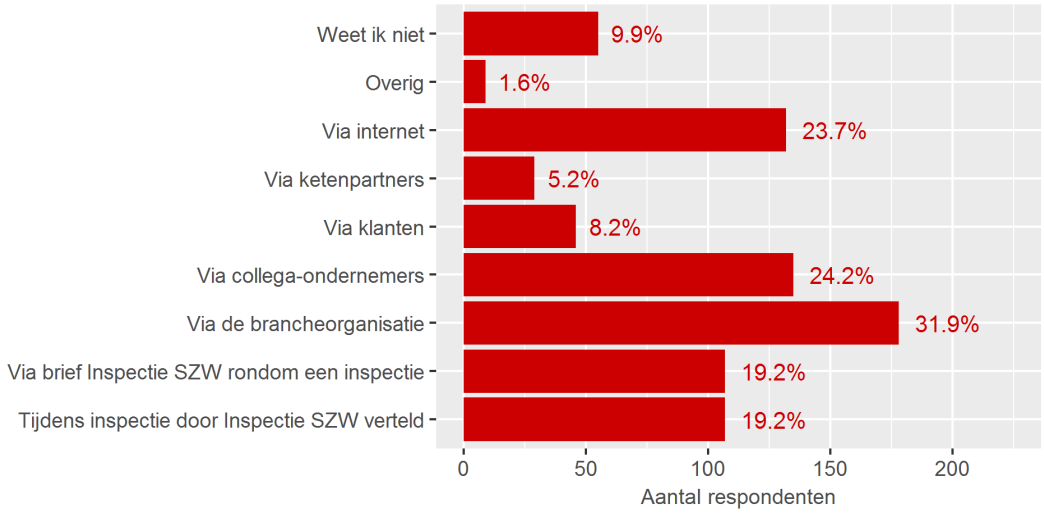

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Informatie uit gesprekken met ondertoezichtgestelden

Ook in de gevoerde gesprekken met ondertoezichtgestelden is gevraagd of ze van openbaarmaking van inspectiegegevens op de hoogte waren voordat ze voor het gesprek werden benaderd. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen overtreders en niet-overtreders en tussen de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) enerzijds en de asbestregelgeving anderzijds. Figuur 3.5 laat zien dat openbaarmaking bij de helft van alle geïnterviewden bekend is. De bekendheid ligt bij bedrijven die te maken hebben met de asbestregelgeving beduidend hoger dan bij de groep die is geïnspecteerd in het kader van de Wml of Wav. Mogelijk heeft dit ermee te maken dat 'bekend zijn met' en 'naleving van' de asbestregelgeving cruciaal is voor het kunnen werken als gecertificeerde asbestverwijderaar. De zwaarste sanctie bij een overtreding is het verliezen van geldige asbestcertificaten. Dit houdt in dat een asbestbedrijf niet langer het werk mag uitoefenen én de komende twaalf maanden geen nieuw certificaat kan aanvragen. Vanuit de branche wordt aangegeven dat ook van boetes bij asbestovertredingen voor veel ondernemers een afschrikwekkende werking uitgaat. Bij herhaling van de overtreding wordt de boete bovendien via een recidivebepaling verhoogd. Deze aspecten dragen mogelijk bij aan een beter algemeen bewustzijn van de regelgeving, het toezicht erop en ook de openbaarmaking van inspectiegegevens. Een ander punt dat de bekendheid kan beïnvloeden, is dat inspectiegegevens van asbest al twee jaar langer openbaar zijn dan die van de Wml/Wav. De belangrijkste redenen voor de relatieve onbekendheid van de openbaarmaking van inspectiegegevens onder ondertoezichtgestelden zijn daarom vermoedelijk de nog relatief korte looptijd van openbaarmaking en de beperkte consequenties die het voor ondertoezichtgestelden heeft.

Figuur 3.5 Bekendheid bij geïnterviewde ondertoezichtgestelden met openbaarmaking van inspectiegegevens

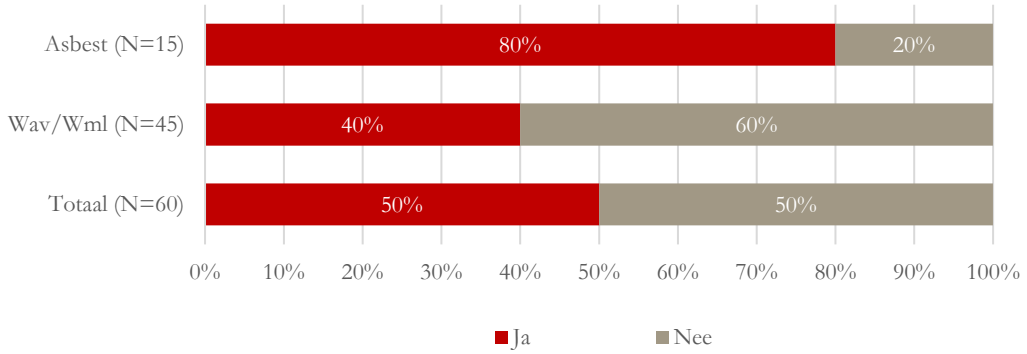

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Aan geïnterviewden die weten dat de Inspectie SZW haar inspectieresultaten openbaar maakt, is gevraagd hoe zij hiervan op de hoogte zijn geraakt. Tabel 3.1 geeft daarvan een overzicht. Geïnspecteerde bedrijven zijn voornamelijk bekend met de openbaarmaking doordat de Inspectie SZW hen hierover informeert, bij afronding van de inspectie of al tijdens de inspectie zelf. Geïnspecteerde bedrijven zijn daarmee ook beter op de hoogte van de openbaarmaking dan andere zakelijke partijen uit de keten. Onder ketenpartijen bij zowel de Wml/Wav als de asbestregelgeving blijkt de bekendheid zeer gering. Slechts twee van de 26 geïnterviewden geven aan af te weten van de openbaarmaking van asbest. Zakelijke partijen spelen een rol in de keten, maar staan zelf ook onder toezicht in het kader van (in elk geval) de Wml/Wav.

Tabel 3.1 Wijze waarop volgens geïnterviewde ondertoezichtgestelden informatie over openbaarmaking is verkregen

Organisatie	Asbest (N=12)	Wml/Wav (N=18)	Totaal (N=30)
Via brief Inspectie SZW rondom afronding inspectie	58%	67%	63%
Tijdens inspectie door Inspectie SZW verteld	-	28%	17%
Via internet	17%	6%	10%
Via brancheorganisatie	8%	-	3%
Via collega-ondernemers	8%	-	3%
Weet niet	8%	-	3%

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Vermoedde redenen voor openbaarmaking van inspectiegegevens

Aan alle gesproken ondertoezichtgestelden is gevraagd of zij weten (of een reden zouden kunnen bedenken) waarom de Inspectie SZW de inspectiegegevens met de naam van het bedrijf openbaar maakt. In Tabel 3.2 staan deze redenen weergegeven. Respondenten zien de openbaarmaking

vooral als een manier om klanten of zakenpartners te informeren over andere bedrijven. Informeren gaat hier over bedrijven waar wel én niet een overtreding is vastgesteld. Dit sluit aan bij één van de doelen die de Inspectie SZW voor ogen heeft, namelijk het bieden van informatie en handelingsperspectief aan andere (zakelijke) partijen. Een deel van de respondenten 'herkent' ook een ander doel van de Inspectie SZW, namelijk het beïnvloeden van het gedrag van organisaties, bijvoorbeeld het stimuleren van naleving van de regelgeving en het herstellen van overtredingen. Het vergroten van de transparantie van het toezicht – een derde doel van de Inspectie SZW wordt slechts in beperkte mate herkend.

Tabel 3.2 (Veronderstelde) redenen voor openbaarmaking volgens geïnterviewde ondertoezichtgestelden (meerdere antwoorden mogelijk)

Organisatie	Niet-overtreders (N=24)	Overtreders (N=12)	Totaal (N=36)
Om klanten of zakenpartners te informeren over overtredingen	58%	42%	53%
Om klanten of zakenpartners te informeren over bedrijven die het goed doen	33%	50%	39%
Om overtreders (extra) te straffen	17%	33%	22%
Om te zorgen dat overtreders regels in het vervolg beter naleven	17%	25%	19%
Om te zorgen dat overtreders hun overtreding sneller herstellen / ongedaan maken	13%	17%	14%
Om te laten zien wat de Inspectie doet (transparantie)	13%	8%	11%
Om te voorkomen dat bedrijven overtredingen begaan	13%	0%	8%

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Een deel van de geïnterviewden – en dan vooral de overtreders binnen deze groep – ziet de openbaarmaking (daarnaast) ook als een sanctie op zichzelf. Door – naast het geven van een boete – ook de overtreding openbaar te maken krijgt het bedrijf 'extra' straf, bijvoorbeeld in de vorm van imagoschade. Onder de niet-overtreders wordt dit idee van straffen door openbaarmaking minder herkend.

Het feit dat de Inspectie SZW de inspectieresultaten openbaar maakt is ook bij vier van de vijf geraadpleegde brancheorganisaties bekend. Openbaarmaking zien zij vooral als een treffende manier om druk op bedrijven uit te oefenen voor betere naleving van de wet- en regelgeving.

Mening van ondertoezichtgestelden over inspecties en openbaarmaking

Het merendeel van de geënquêteerde leidinggevenden is van mening dat het goed tot zeer goed is dat de Inspectie SZW de resultaten van haar inspecties vermeld op een publiek toegankelijke website. Dit resultaat is in lijn met hetgeen van Erp en Mein (2013) vonden in de evaluatie van openbaarmaking van toezichtrapporten door de Nederlandse Inspectie Gezondheidszorg (IGZ). Ook in dat onderzoek geven ondertoezichtgestelden aan overwegend positief te staan tegenover transparantie en openbaarmaking. Daarbij is er weinig verschil tussen openbaarmaking waarbij alleen de inspectieresultaten worden vermeld van bedrijven die een overtreding hebben begaan (*shaming*) en

openbaarmaking waarbij alleen de inspectiegegevens worden vermeld van bedrijven die juist geen overtreding hebben begaan (*faming*). Bij *shaming* vindt 56 procent openbaarmaking goed tot zeer goed, bij *faming* is dat 59 procent, zie Figuur 3.6.

Figuur 3.6 Mening van ondertoezichtgestelden over openbaarmaking overtredende en niet-overtredende bedrijven

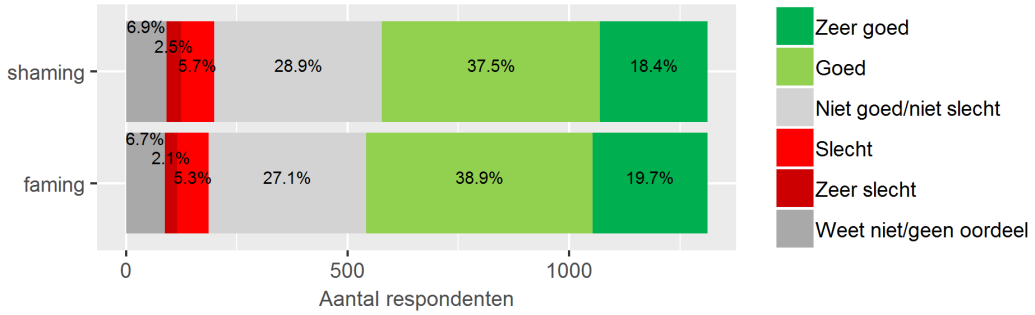

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

In verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden blijken de meningen meer verdeeld, zie Figuur 3.7. Een deel van de respondenten vindt het (zeer) goed dat inspectiegegevens openbaar worden gemaakt, anderen beoordelen het openbaar maken juist als (zeer) slecht. Tussen openbaarmakingen rond het Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml), de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) en de asbestregelgeving doen zich nauwelijks verschillen voor. Wel valt op dat de positieve oordelen vooral afkomstig zijn van de niet-overtreders. Zij vinden het goed dat het naar buiten komt als bedrijven zaken niet goed op orde hebben of regels bewust overtreden. Zeker op het gebied van asbest kunnen overtredingen immers leiden tot gevaarlijke en ongezonde situaties. Bij de overtreders is juist de ruime meerderheid tegen openbaarmaking. Een aantal overtreders is van mening dat zij onterecht als overtreder zijn aangemerkt of vinden dat je als organisatie bij een eerste, kleine overtreding op deze manier meteen (hard) wordt gestraft. Anderen vinden het een privézaak tussen het bedrijf en de inspectie.

Bij de inspecties voor de Wml/Wva worden ook de inspectiegegevens over niet-overtreders gepubliceerd. Aan de geïnterviewde ondertoezichtgestelden uit deze groep is gevraagd hoe zij dit beoordelen. Hun reacties staan in Figuur 3.8 weergegeven. Over het publiceren van inspectiegegeven van niet-overtreders oordelen de ondertoezichtgestelden positiever. Veelal zien bedrijven dit als een kans om positief naar buiten te treden en verwachten ze dat andere partijen hierdoor meer vertrouwen in hun onderneming stellen. Opvallend is dat hierbij weinig verschillen tussen overtreders en niet-overtreders zijn. Een bezwaar dat een deel van beide groepen ook hier noemt is dat inspectiegegevens van niet-overtreders een privéaangelegenheid betreft. Zowel het overtreden als het naleven van de wet zien zij als iets dat tussen de Inspectie SZW en het bedrijf moet blijven.

Figuur 3.7 Oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden over openbaarmaking van inspectiegegevens van overtreders (shaming)

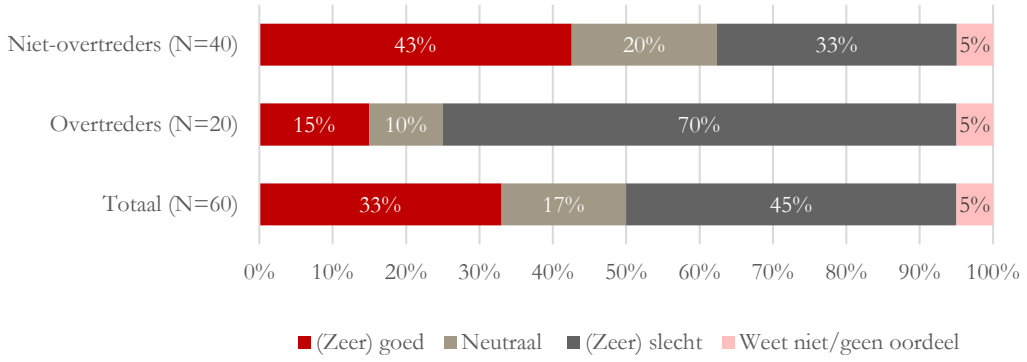

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Figuur 3.8 Oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden over openbaarmaking van inspectiegegevens van niet-overtreders bij de Wml/Wav (faming)

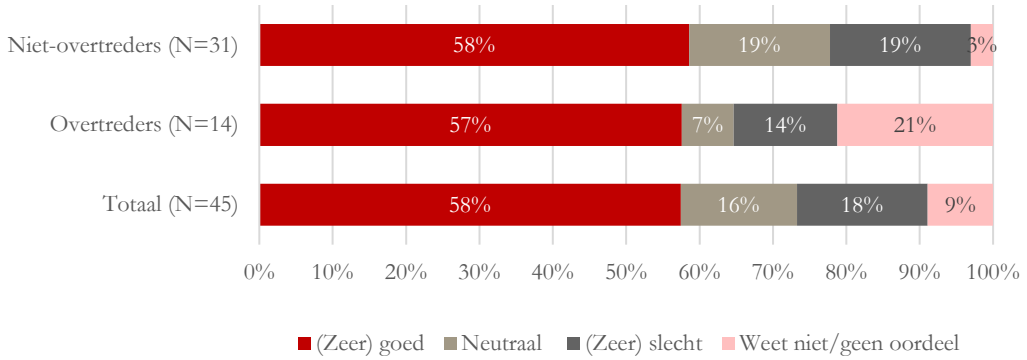

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Bij de asbestregelgeving worden geen inspectieresultaten van niet-overtreders gepubliceerd. Aan respondenten uit deze branche is wel gevraagd of zij het goed zouden vinden als dit ook bij asbest zou gebeuren, zie Figuur 3.9. Bijna de helft staat achter dat idee. Deze groep bestaat voornamelijk uit niet-overtreders. Ook zij zien dit als mogelijkheid om zelf positief naar buiten te kunnen treden. Een bijna even grote groep ziet het idee echter niet zitten. Dit betreft verhoudingsgewijs veel overtreders. Zij zijn tegen openbaarmaking in brede zin. Zowel inspectiegegevens van overtreders als niet-overtreders zouden volgens hen niet openlijk gedeeld moeten worden.

In gesprekken met een niet noodzakelijk representatieve groep van inspecteurs van de Inspectie SZW op het gebied van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) komt naar voren dat zij kritisch kijken naar het openbaar maken van inspectiegegevens, zeker ook die van de niet-overtreders. Door de gegevens van overtreders en niet-overtreders samen openbaar te maken kan volgens hen onterecht de suggestie worden gewekt dat een onderscheid kan worden gemaakt tussen ‘goede’ en ‘slechte’ bedrijven. Dat er bij een bedrijf geen overtreding is of kan worden vastgesteld, wil volgens hen niet per definitie zeggen dat het

bedrijf altijd volgens de regels werkt. Andersom geldt ook dat bedrijven met een overtreding niet altijd (bewust) de regels aan hun laars lappen. Een inspectie is een momentopname. De situatie vlak ervoor of vlak erna kan een ander beeld opleveren. Bovendien zien of vermoeden de inspecteurs dat bepaalde bedrijven strategisch opereren. Ze kennen de regelgeving goed en weten hoe ze ervoor moeten zorgen dat ze (naar buiten toe) alles goed op orde hebben. Voor de inspecties op het gebied van asbestregelgeving wordt het publiceren van niet overtreders door enkele inspecteurs ook niet zondermeer als wenselijk ervaren. Als argument wordt gegeven dat de Inspectie SZW niet alles controleert. Het gaat over een inspectie op een specifieke locatie. Asbestverwijdering op andere locaties door hetzelfde bedrijf worden niet meegenomen.

Figuur 3.9 Oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden over de mogelijkheid van openbaarmaking van inspectiegegevens van niet-overtreders bij asbest (faming)

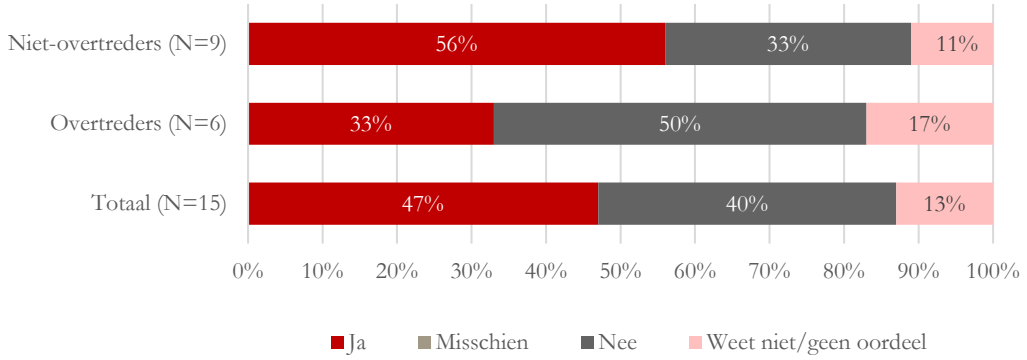

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Oordeel over aspecten van openbaarmaking

Naast een algemeen oordeel over openbaarmaking is in de gesprekken met ondertoezichtgestelden ook gevraagd naar hun mening over een aantal specifieke aspecten van openbaarmaking. Daarbij is opnieuw het onderscheid gemaakt tussen de asbestregelgeving (Figuur 3.10) en de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) (Figuur 3.11). De meeste waardering blijkt in beide gevallen te bestaan voor het feit dat de mogelijkheid bestaat tot het indienen van bezwaar tegen openbaarmaking. Bij de Wml/Wav geeft maar liefst circa 90 procent van de geïnterviewde ondertoezichtgestelden aan dit goed te vinden. Wel plaatsen meerdere geïnterviewden kritische kantrekeningen bij de termijn waarbinnen een voorlopige voorziening kan worden aangevraagd (om openbaarmaking van de inspectiegegevens (tijdelijk) op te schorten). Deze is met tien dagen volgens hen te kort.

Op andere punten bestaan er wel verschillen in het oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden tussen de Wml/Wav en de asbestregelgeving. Zo staat een ruime meerderheid bij de Wml/Wav achter het type inspectieresultaten dat openbaar wordt gemaakt[10]. Iets meer dan de helft van de geïnterviewden kan zich ook vinden in het moment van openbaarmaking. Dit zijn aspecten van

[10] De gegevens die worden weergegeven zijn: op welke wetten is gecontroleerd, welke locatie is gecontroleerd, of er als of niet een overtreding is geconstateerd en zo ja, op welke overtreding het gaat, welke sanctie is opgelegd en of bezwaar is gemaakt.

openbaarmaking waarvoor bij de ondertoezichtgestelden ten aanzien van de asbestregelgeving juist weinig draagvlak bestaat.

Figuur 3.10 Oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden over aspecten van de openbaarmaking van inspectieresultaten ten aanzien van de asbestregelgeving

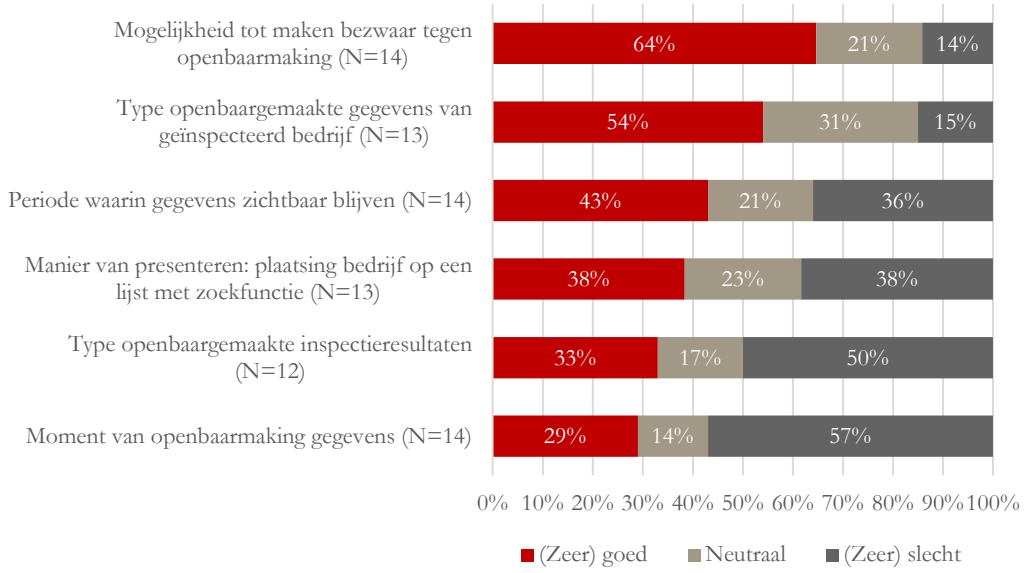

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Figuur 3.11 Oordeel van geïnterviewde ondertoezichtgestelden over aspecten van de openbaarmaking van inspectieresultaten ten aanzien van de Wmll/Wav

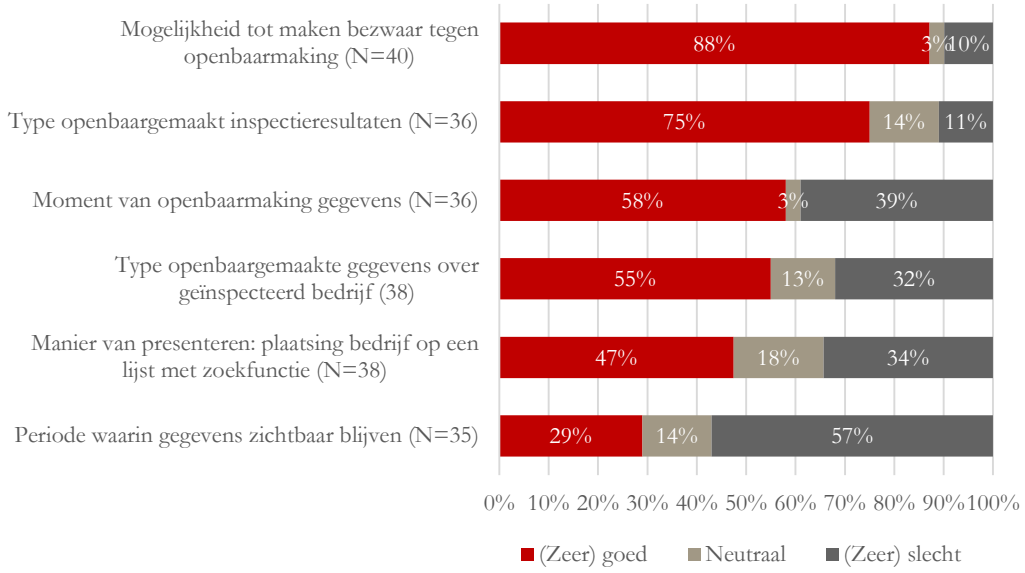

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Bij het type inspectieresultaten dat openbaar wordt gemaakt en de gekozen wijze van publicatie (op een lijst) zien de geïnterviewden vooral als knelpunt dat iedereen op één hoop wordt gegooid. Bewuste en notoire overtreders met zware overtredingen staan naast organisaties die voor de eerste (en enige) keer een (kleine) overtreding hebben begaan. Dat verschil wordt door de huidige manier van presenteren niet voldoende duidelijk en treft de goedwillende bedrijven naar hun mening te zwaar. Verschillende geïnterviewden vinden het goed als de (recidiverende) bedrijven met zware overtredingen met naam en toenaam naar buiten worden gebracht. Degenen die voor het eerst een (kleine) overtreding begaan zouden wat hen betreft niet direct op een dergelijke lijst geplaatst moeten worden.

Wat betreft de periode waarop gegevens zichtbaar blijven wordt als kritiek gegeven dat dit erg lang is, zeker als organisaties de overtreding snel hebben hersteld of preventieve maatregelen hebben genomen om herhaling te voorkomen. Deze herstelactiviteiten worden niet vermeld op de website. Hierdoor kan een bedrijf onterecht langdurig als overtreder aangemerkt staan. Dit beschouwt men als 'oneerlijk'.

Over het type gegevens dat over (niet-)overtredende bedrijven openbaar wordt gemaakt is ongeveer de helft tevreden, zowel bij de Wml/Wav als de asbestregelgeving. Het betreft beknopte informatie over naam en adres, het KvK-nummer en de sectorcode van het bedrijf. Meer informatie is volgens de respondenten niet nodig. Een deel van respondenten zou het wel beter vinden als informatie meer geanonimiseerd gepubliceerd zou worden (zonder naam en KvK-nummer).

Ook is gekeken naar de verschillen tussen overtreders en niet-overtreders, zie Bijlage C. Overtreders blijken in het algemeen minder positief over de verschillende aspecten van openbaarmaking dan niet-overtreders. Het vaakst noemen overtreders het onterecht te vinden dat er geen onderscheid naar de zwaarte van de overtreding is gemaakt. Hierdoor kunnen derden een overtreding ten onrechte te zwaar opnemen.

Van de gesproken ondertoezichtgestelden heeft 35 procent de websites waarop de inspectieresultaten ten aanzien van de Wml/Wav en asbestregelgeving gepubliceerd worden wel eens geraadpleegd. Voor sommigen van hen vormde deelname aan dit onderzoek de reden voor een eerste bezoek. Onder partijen in de asbest ligt het gebruik van de website (60 procent) hoger dan bij partijen op het vlak van de Wml/Wav (27 procent). De grotere bekendheid met openbaarmaking in de asbestsector speelt hierbij een rol.

Van de 21 geïnterviewden die daadwerkelijk bekend zijn met de websites, geeft twee derde aan graag iets veranderd te zien in de wijze van openbaarmaking. Het vaakst noemen zij de periode van publicatie en aanpassing van het type gegevens. Zoals eerder genoemd vinden betrokkenen de gehanteerde termijn van drie of vijf jaar te lang. Zij pleiten voor een minder lange termijn bij lichte overtredingen en/of de mogelijkheid van een herstelkans. Die herstelkans zou kunnen betekenen dat als een bedrijf bij de volgende inspectie de fout (overtreding) hersteld heeft, dit ook vermeld wordt. Over het type gegevens in de openbaarmaking zien de geïnterviewden liever meer context over de aard van de overtreding. Een alternatief is om alleen ernstige overtreders te vermelden en een soort 'zwarte lijst' te creëren. Enkele respondenten ziet ook liever dat het moment van open-

baarmaking wordt aangepast. Inspectiegegevens dienen volgens hen pas openbaar te worden gemaakt als de rechtsgang gesloten is en alle bezwaren zijn afgerond. Tot slot is door sommigen genoemd dat inspectiegegevens in het geheel niet openbaar zouden moeten zijn.

Brancheorganisaties

Ook brancheorganisaties zijn gevraagd naar hun mening over (de wijze van) openbaarmaking. De organisaties geven aan de openbaarmaking van inspectiegegevens bij de Wml/Wav op zich nuttig te vinden. Openbaarmaking in de huidige vorm zien ze echter als beperkt informatief. Hierdoor zou de openbaarmaking ook beperkt nuttig zijn in relatie tot de beoogde doelen van 'naleving bevorderen' en 'derden informeren'. Ook zij wijzen op het ontbreken van de mogelijkheid om inzicht te krijgen in en onderscheid te maken naar de *ernst* en *intentionaliteit* van overtredingen. Meer informatie is volgens hen nodig om ernstige, moedwillige overtreders te onderscheiden van 'onkunde' of 'onbedoelde, kleinere' overtredingen. Ook wordt het bieden van een herstelkans aan bedrijven meermaals genoemd. Nu blijven de inspectiegegevens drie jaar online staan, terwijl het bedrijf mogelijk de fout (overtreding) hersteld heeft. Op het gebied van regelgeving rond de Wml is genoemd dat het voor bedrijven duidelijker is wanneer er één algemeen minimumloon komt. Soms verschilt dit op sectorniveau voor verschillende bedrijven en dit kan onbedoeld onjuiste naleving van de wet in de hand werken.

Wat volgens brancheorganisaties verder ontbreekt is een kader waaruit op te maken valt welke bedrijven geïnspecteerd zijn en waarom. Hierdoor is het bijvoorbeeld moeilijk om te bepalen hoe het aantal en het type overtreders zich verhoudt tot de totale branche waartoe ze behoren en hoe het zich verhoudt tot andere branches. Immers, als bepaalde branches in de afgelopen drie jaar intensief geïnspecteerd zijn, zullen de overtreders ook vooral uit deze branches afkomstig zijn. Van branches die niet zijn gecontroleerd zijn geen overtreders in de lijst te vinden. Zonder goede uitleg over het risico-taxatie model van de Inspectie SZW op de website kunnen zeer onterechte conclusies worden getrokken over naleving van regelgeving in branches.

Een ander kritiekpunt is dat de huidige zoeksleutel op de website geen mogelijkheid biedt om te zoeken op branche. Als je als brancheorganisatie de gegevens wilt gebruiken voor het stimuleren en ondersteunen van de achterban is dat nauwelijks mogelijk.

De asbestbranche reageert in lijn met de andere branches. Volgens de asbestbranche zou het duidelijker moeten zijn welke bedrijven écht ernstig en bewust de fout in gaan en welke bedrijven niet. Nu werkt de lange lijst met bedrijfsnamen in zekere zin verhullend: de notoire overtreders vallen niet extra op tussen bedrijven die bijvoorbeeld (onbedoeld) een administratieve fout hebben gemaakt. Eén van de oplossingen zou kunnen zijn om de hoogte van de boete weer te geven. Een andere suggestie die wordt gedaan is om een algemeen beeld van het geïnspecteerde bedrijf te schetsen aan de hand van een dashboard met kleurcodes. De verkeerslichtkleuren groen, oranje en rood kunnen hiervoor worden gebruikt. Op die manier zou je ook geïnspecteerde bedrijven kunnen noemen waar geen overtreding is vastgesteld. Volgens de branche zou hiervan mogelijk een positieve, stimulerende werking uit kunnen gaan. Als asbestverwijderaars hun asbestcertificering op orde hebben, wordt dat dezelfde avond nog trots gedeeld via LinkedIn. Iets vergelijkbaars is ook denkbaar met het delen van positieve inspectiegegevens in het online netwerk.

Verder wordt opgemerkt dat het huidige overzicht van overtredingen voor asbest niet actueel is, omdat er medio november slechts een handvol overtredingen voor dit jaar waren vastgesteld. Wil openbaarmaking anderen informeren, is een bijgewerkt en volledig overzicht volgens de asbestbranche vereist.

Het ontbreken van informatie over de zwaarte van de overtreding bij openbaarmaking wordt ook in gesprekken met een aantal inspecteurs van de Inspectie SZW als aandachtspunt genoemd. Vanuit het oogpunt van transparantie kan het vermelden van die informatie volgens hen wenselijk zijn. Voor het stimuleren van naleving en/of het bieden van informatie en handelingsperspectief voor derden lijkt openbaarmaking op deze manier volgens hen minder geschikt. Het toevoegen van extra informatie om het onderscheid tussen overtreders beter te kunnen maken, is echter niet eenvoudig. Het objectief vaststellen van de ernst en zwaarte van overtredingen, waarmee derden uit de voeten kunnen, blijkt volgens hen lastig. Niet alleen de overtreding zelf, maar bijvoorbeeld ook de omvang van de organisatie moet in de overweging worden meegenomen. Daarnaast is het de vraag welke informatie juridisch gezien verstrekt mag worden.

Hoe ervaren ondertoezichtgestelden de inspecties en openbaarmaking?

Overtreders

Naast het algemene oordeel over openbaarmaking zijn geïnterviewde ondertoezichtgestelden met een overtreding ook specifiek gevraagd naar de situatie rondom hun overtreding. Er is gevraagd wat zij ervan vinden dat de Inspectie SZW op een website bekend heeft gemaakt dat er bij het bedrijf een overtreding (of meerdere) geconstateerd is. In Figuur 3.12 staan de reacties van de geïnterviewden die zich over de openbaarmaking een mening konden vormen. Daaruit blijkt dat bijna twee derde van de geïnterviewden de openbaarmaking als (heel) vervelend heeft ervaren. Daarbij doen zich geen grote verschillen voor tussen overtreders op het gebied van de Wml of Wav enerzijds en overtreders op het gebied van asbestregelgeving anderzijds. Eén van de redenen waarom een klein deel van de organisaties het als niet-vervelend ervaren heeft, is dat de bekendheid van de websites als nihil wordt verondersteld. Weinig mensen weten van de openbaarmaking of gaan daadwerkelijk op zoek naar informatie op de website(s).

Vier overtreders (twee op het gebied van de Wml/Wav en twee op het gebied van asbestregelgeving) hebben bezwaar gemaakt tegen de openbaarmaking. Als belangrijkste reden geven ze aan dat ze het niet eens waren met de geconstateerde overtreding en het dus ook niet wenselijk vonden dat de overtreding voor anderen zichtbaar werd gemaakt. Anderen hebben geen bezwaar gemaakt, vanuit de gedachte dat het toch geen zin heeft, het (daarom) te veel 'gedoe' is of omdat ze zelf geen problemen hebben met het feit van openbaarmaking.

Naast het maken van bezwaar kunnen organisaties ook een reactie geven, die bij de inspectieresultaten op de website wordt geplaatst. Geen van de geïnterviewde overtreders heeft een dergelijke reactie gegeven. De onbekendheid met deze mogelijkheid is hiervoor de belangrijkste verklaring.

Figuur 3.12 Oordeel van geïnterviewde overtreders over de openbaarmaking van inspectiegegevens

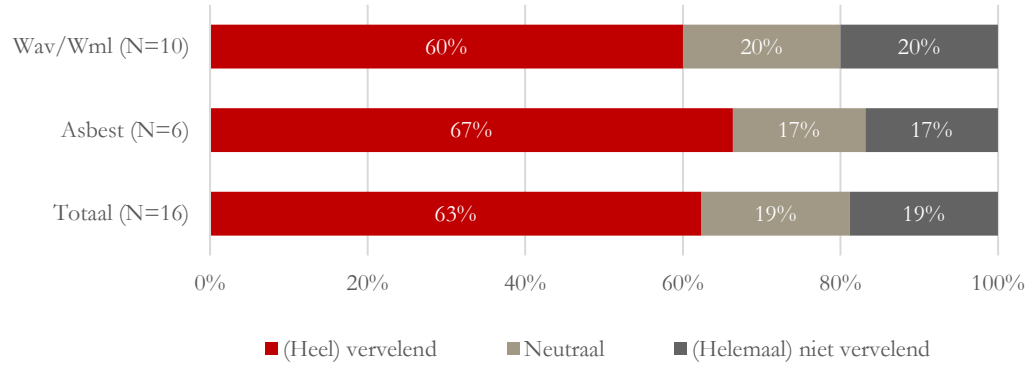

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Aan de overtreders is ook gevraagd in hoeverre hun medewerkers hebben gereageerd op de openbaar gemaakte inspectiegegevens. Slechts één van de geïnterviewden heeft een reactie vanuit het personeel ontvangen. Het gaat om een asbestverwijderingsbedrijf dat aangeeft dat berichten over de overtreding (ook) op social media verschenen. Deze berichten zijn binnen het bedrijf tussen collega's besproken.

Niet-overtreders

Ook aan de niet-overtreders van de Wml/Wav is gevraagd wat zij ervan vinden dat de Inspectie SZW op de website www.inpectieresultaten.nl bekend heeft gemaakt dat hun bedrijf geïnspecteerd is en dat daarbij geen overtredingen zijn geconstateerd. Figuur 3.13 maakt duidelijk dat deze groep in vergelijking met de overtreders de openbaarmaking als veel positiever opvat. Ongeveer 6 op de 10 niet-overtreders ervaart de openbaarmaking daadwerkelijk als (heel) prettig. Het is volgens hen een manier om te laten zien dat zij wat betreft deze wetgeving alles op orde hebben. Zeker wanneer zakelijke relaties (ketenpartners) op de hoogte zijn van het feit dat er een inspectie is geweest is het prettig om – achteraf – te kunnen laten zien dat er geen overtredingen zijn gevonden. De enkele niet-overtreders die het als minder prettig ervaren, staan in het geheel niet achter de gedachte van openbaarmaking. Zij vinden het een privéaangelegenheid tussen de ondertoezichtgestelden en de toezichthouder.

Aan de 13 niet-overtreders die al bekend waren met openbaarmaking is bovendien de vraag voorgelegd of zij de openbaarmaking actief naar hun personeel hebben gecommuniceerd. De helft van deze groep geeft aan dat ze (een deel van) hun medewerkers van de uitkomst van inspectie en de openbaar gemaakte gegevens op de hoogte hebben gebracht. Bij zes van deze bedrijven is deze informatie in persoonlijke gesprekken gedeeld en bij één bedrijf is het in (werk)besprekingen aan de orde gesteld. Bij vier bedrijven hebben medewerkers hier positief op gereageerd en bij de overige drie bedrijven is er geen reactie van het personeel gekomen. De bedrijven die de informatie niet actief gedeeld hebben met het personeel zagen daar niet de meerwaarde van in, vonden het niet belangrijk of hebben er niet aan gedacht.

Figuur 3.13 Oordeel van geïnterviewde niet-overtreders over de openbaarmaking van inspectiegegevens

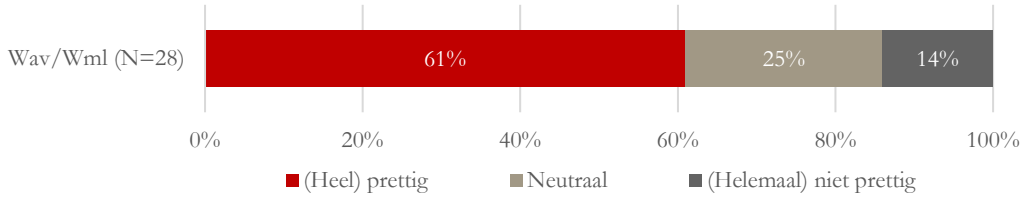

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Nalevingseffecten volgens ondertoezichtgestelden

Inschatting aantal overtredende bedrijven

Voordat wordt ingegaan op de daadwerkelijke nalevingseffecten, is het goed om eerst de mate vast te stellen waarin overtredingen van de relevante wet- en regelgeving voorkomen. Uiteraard is dat niet exact vast te stellen. Daarom is in de enquête onder leidinggevenden gevraagd aan te geven welk deel van de bedrijven in de eigen sector zich niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houdt. In Figuur 3.14 is dat uitgesplitst naar de verschillende relevante wetten die het meest van toepassing waren op het bedrijf van de leidinggevende. Ongeveer een derde van de geënquêteerden zei niet te weten welk deel van de bedrijven zich niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houdt. Bij arbeidsmarktdiscriminatie is dat bijna de helft van alle geënquêteerden. De overige respondenten geven zeer verschillende antwoorden. Gemiddeld komt dat neer op ongeveer de helft van de bedrijven die deze wetten in verschillende mate zou overtreden, met een grote mate van variatie. Overtredingen komen volgens branchegenoten het meest voor bij de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) en het minst bij de Arbeidsomstandighedenwet (Arbo). Bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) zegt ruim een kwart van de bedrijven dat vrijwel alle bedrijven in de branche de wet overtreden, de overige bedrijven denken juist dat het slechts een beperkt aantal bedrijven is dat de wet overtreedt.

Vervolgens is gevraagd of de overtredingen van branchegenoten incidenten zijn of structureel plaatsvinden. Ook daar zijn de meningen flink over verdeeld, zie Figuur 3.15. Het merendeel weet het niet, zeker bij arbeidsmarktdiscriminatie, maar van de overige bedrijven zegt bijna de helft dat de overtredingen structureel plaatsvinden. Dat geldt nog het sterkst bij de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet), waar het meer voor de hand ligt om algemene maatregelen te nemen om de wet- en regelgeving na te leven dan bijvoorbeeld bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) of de Wet arbeid vreemdelingen (Wav). Bij arbeidsmarktdiscriminatie vinden volgens leidinggevenden incidenten vaker incidenteel plaats dan structureel.

Omdat de perceptie is dat een aanzienlijk deel van de bedrijven structureel de wet overtreedt, is het interessant om te kijken of die overtredingen bewust of per ongeluk gebeuren. De meeste overtredingen worden volgens leidinggevenden gemaakt uit onwetendheid, zo ook ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie, zie Figuur 3.16. Maar bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) valt op dat bedrijven denken dat het merendeel van de overtredingen bewust wordt gemaakt. Daar lijkt handhaving dan ook het meest urgent.

Figuur 3.14 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden over de mate waarin bedrijven in de eigen sector zich niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houden

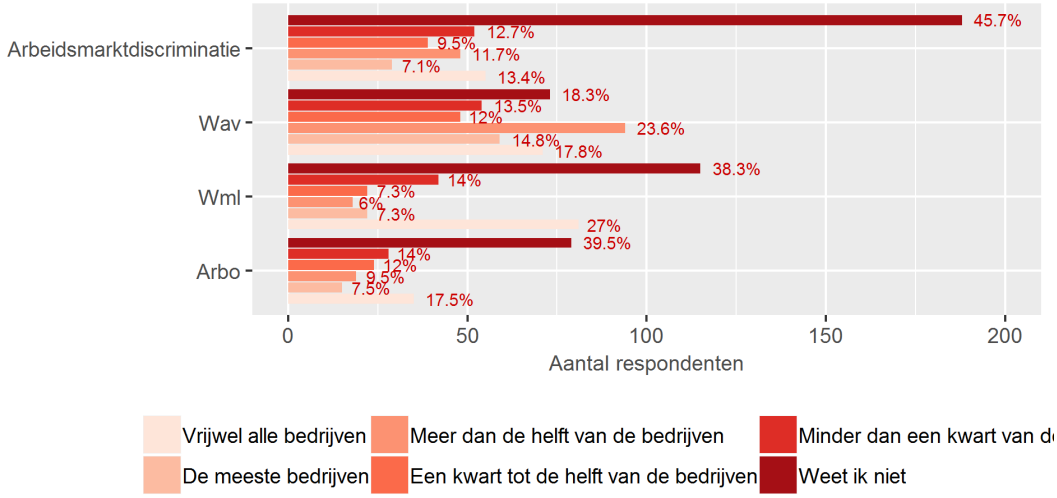

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.15 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden of bedrijven in de eigen sector zich structureel of incidenteel niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houden

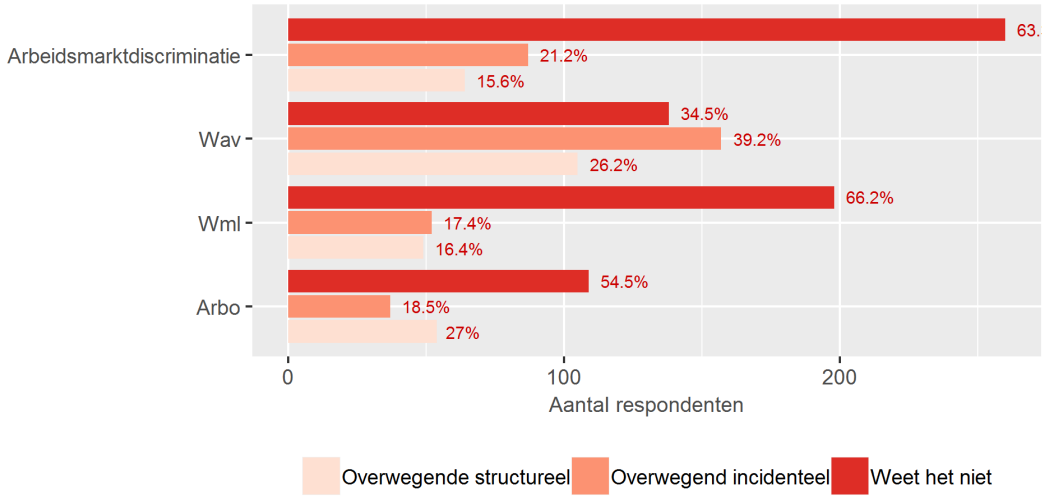

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Belang van en invloed op naleving

Wanneer de percepties in de Figuren 3.14 t/m 3.16 enigszins in de buurt van de waarheid komen, dan is er voldoende ruimte voor een betere naleving. Dan is het wel van belang dat bedrijven het zelf belangrijk vinden om zich aan de wet te houden, anders is gedragsverandering moeilijk te bewerkstellingen. Gevraagd naar het belang dat het eigen bedrijf zich aan de wet houdt, antwoord

driekwart van de geënquêteerde leidinggevenden dat dit belangrijk of zeer belangrijk is, zie Figuur 3.17. Slechts 3 procent vindt het niet belangrijk. Daarmee is er voldoende grond voor maatregelen om het nalevingsgedrag van ondertoezichtgestelden te beïnvloeden.

Figuur 3.16 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden of bedrijven in de eigen sector zich bewust, uit onwetendheid of per ongeluk niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houden

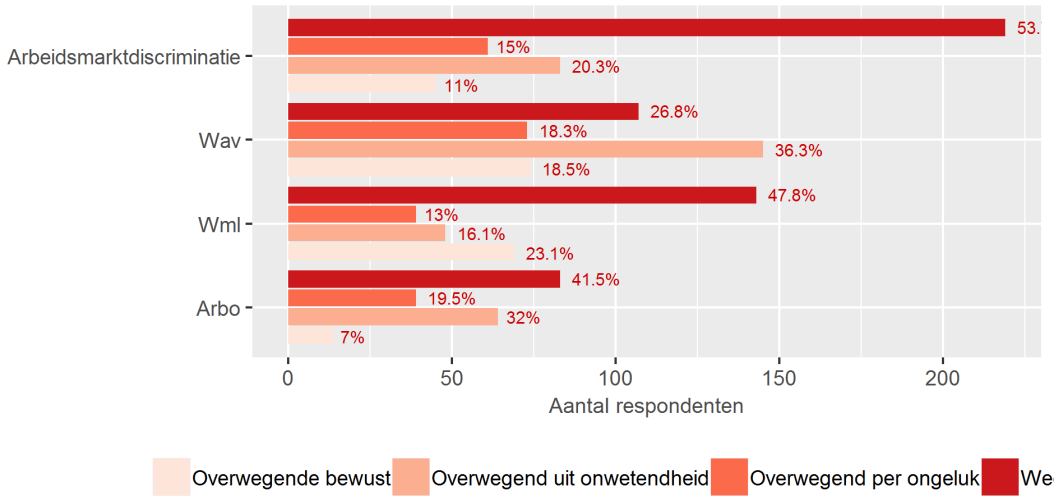

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.17 Belang volgens geënquêteerde leidinggevenden dat het eigen bedrijf zich aan de wet houdt

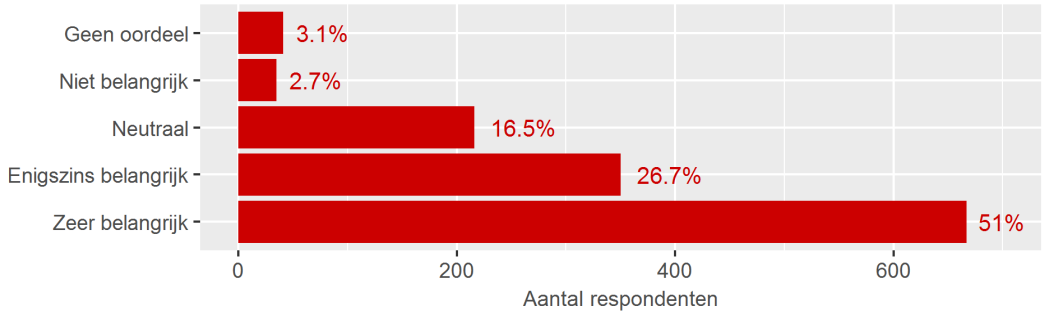

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Vervolgens is het de vraag of de geënquêteerde leidinggevenden zelf wel over de verantwoordelijkheid en de discretionaire ruimte beschikken om te zorgen dat binnen het bedrijf de relevante wet- en regelgeving wordt nageleefd. Figuur 3.18 laat zien dat ongeveer de helft van de geënquêteerde leidinggevenden die verantwoordelijkheid inderdaad heeft. Ook ongeveer de helft geeft aan dat het de naleving van de wet- en regelgeving direct of indirect kan beïnvloeden, zie Figuur 3.19. Ook dat laat zien dat er ruimte is om nalevingseffecten te bereiken met instrumenten als openbaarmaking.

Figuur 3.18 Mate waarin de geënquêteerde leidinggevende verantwoordelijk is voor de naleving van de wet binnen zijn of haar bedrijf

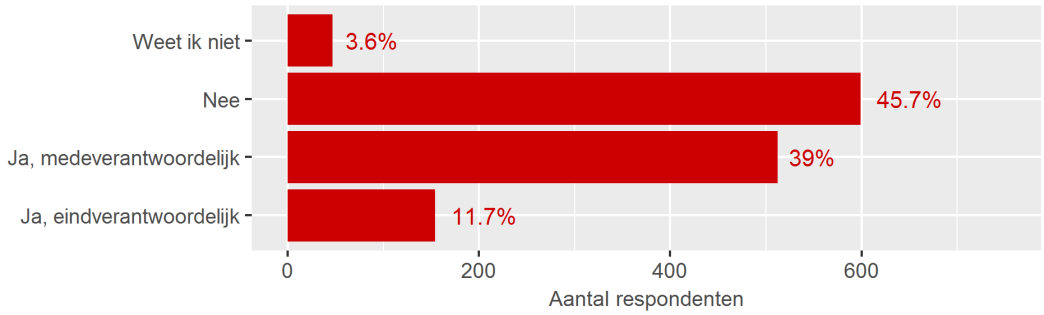

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.19 Mate waarin de geënquêteerde leidinggevende invloed heeft op de naleving van de wet door zijn of haar bedrijf

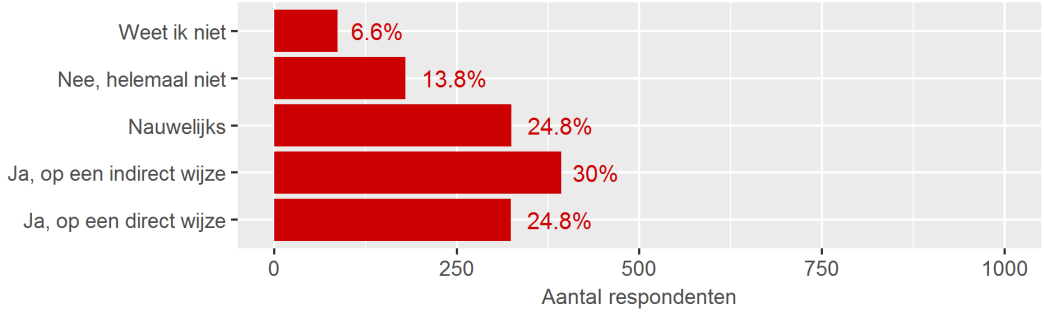

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Gepercipieerde invloed van openbaarmaking

Ongeveer een derde van de geënquêteerde leidinggevenden is van mening dat openbaarmaking van inspectieresultaten invloed heeft op de werkwijze van bedrijven, zie Figuur 3.20. De overige twee derde denkt dat openbaarmaking daar geen invloed op heeft. Van de groep die denkt dat de openbaarmaking van inspectiegegevens invloed heeft op de werkwijze van bedrijven, denkt een merendeel dat dit via verschillende mechanismen loopt, zie Figuur 3.21. De belangrijkste daarvan lijken te zijn dat bedrijven sneller en ook extra maatregelen zullen treffen om de wet na te leven. Ook zijn de respondenten het er in meerderheid over eens dat openbaarmaking zorgt voor meer bewustzijn binnen het bedrijf over wet- en regelgeving en dat het bedrijf de inspecties van de Inspectie SZW meer serieus gaat nemen. Het minst overtuigd, hoewel nog altijd in meerderheid, zijn bedrijven over of de wet daardoor ook daadwerkelijk zal worden nageleefd. Dat is kennelijk minder gemakkelijk of voor de hand liggend dan de andere effecten van openbaarmaking.

Figuur 3.20 Mate waarin volgens geënquêteerde leidinggevenden de openbaarmaking van inspectieresultaten invloed heeft op de werkwijze van bedrijven

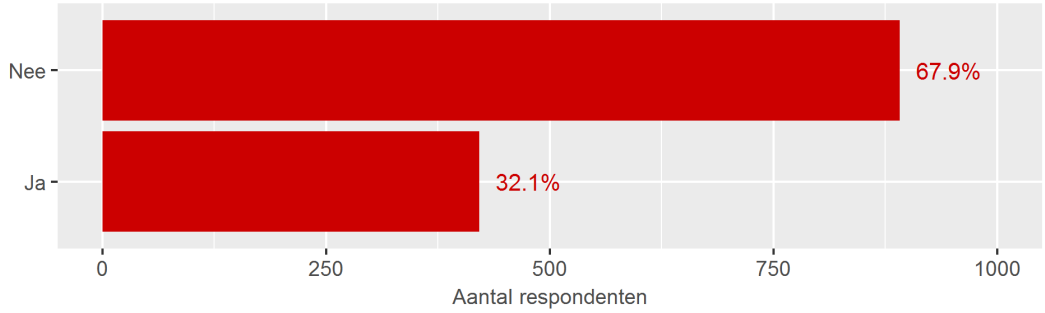

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.21 Manieren waarop volgens de geënquêteerde leidinggevenden de openbaarmaking van inspectieresultaten invloed heeft op de werkwijze van bedrijven

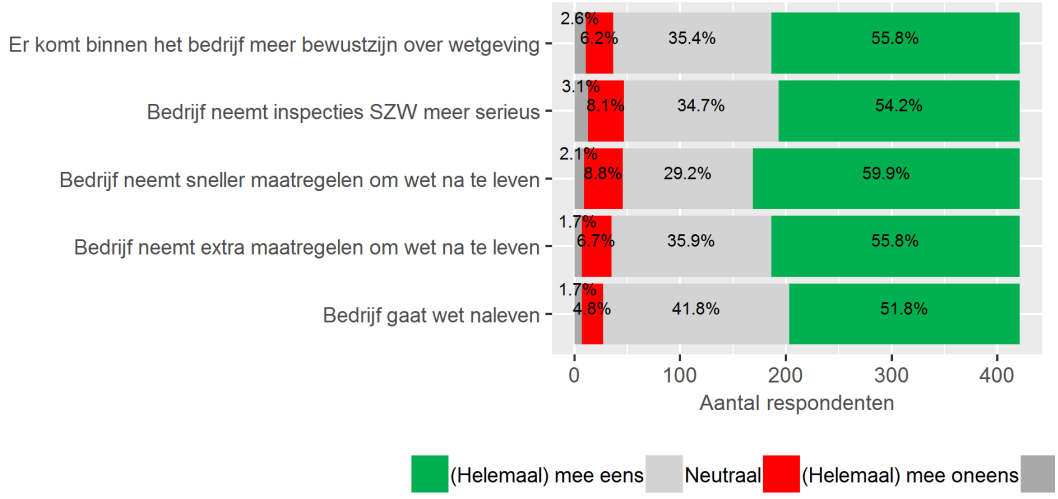

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Omdat twee derde van de geënquêteerde leidinggevenden denkt dat de huidige vormen van openbaarmaking juist géén invloed heeft op de werkwijze van bedrijven, is ook gevraagd hoe de manier van openbaarmaking zou moeten veranderen om wél invloed uit te oefenen op de werkwijze van bedrijven. De antwoorden in Figuur 3.22 laten zien dat er binnen deze groep respondenten weinig geloof is in de invloed van openbaarmaking, ook wanneer het anders zou worden ingericht. Nog de meeste kans volgens de leidinggevenden zou openbaarmaking via een keurmerk maken, gevolgd door openbaarmaking waarbij meer gegevens worden vermeld. Bij het alleen openbaar maken van overtredingen of het plaatsen van de informatie op een andere locatie, bijvoorbeeld in de krant, denkt een meerderheid van de respondenten die geen invloed zagen van openbaarmaking dat dit geen effecten zou hebben.

Figuur 3.22 Mate waarin alternatieve manieren van openbaarmaking volgens de geënquêteerde leidinggevenden meer invloed zou hebben op de werkwijze van bedrijven

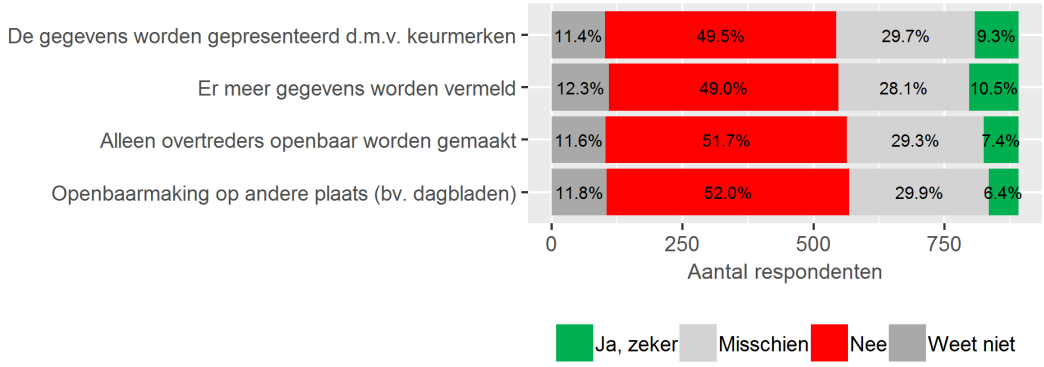

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Gevolgen van openbaarmaking

Tot slot kan nog worden stilgestaan bij de gevolgen van openbaarmaking, nog los van de nalevingseffecten. Figuur 3.23 geeft weer wat de respondenten denken wat die gevolgen zijn. Volgens leidinggevenden is imagoschade het meest waarschijnlijk, gevolgd door het verlies aan klanten en de grotere moeite die moet worden gedaan om personeel te werven. Over het kunnen verkrijgen van financiering maken bedrijven zich minder zorgen. Figuur 3.23 laat zien dat bij de meeste gevolgen iets meer leidinggevenden overtuigd zijn dat deze gevolgen zich wel dan niet voordoen, maar het grootste deel van de leidinggevenden is er niet zeker van.

Figuur 3.23 Door geënquêteerde leidinggevenden gepercipieerde effecten van openbaarmaking van inspectieresultaten

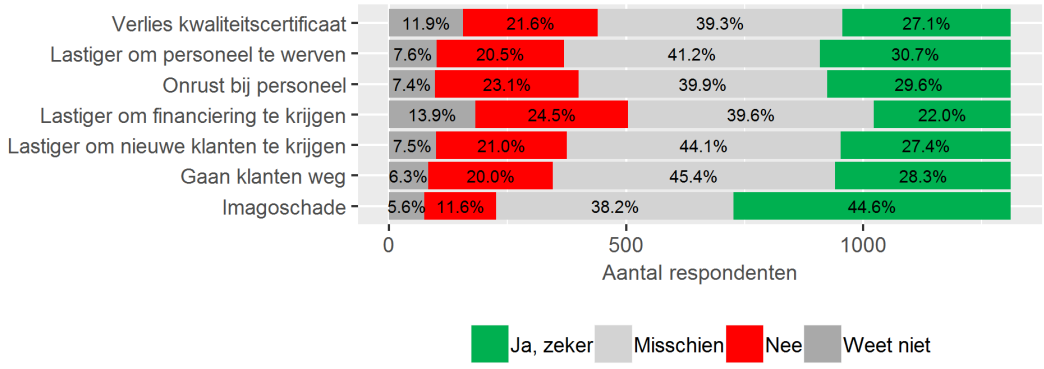

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het is opmerkelijk dat het merendeel van de geënquêteerde leidinggevenden stelt dat de openbaarmaking van inspectiegegevens zeker of misschien tot imagoschade leidt, terwijl ook een meerderheid van de leidinggevenden niet denkt dat openbaarmaking invloed heeft op de werkwijze van bedrijven, zie Figuur 3.20. Beide resultaten zijn alleen verenigbaar wanneer imagoschade voor een

groot deel van de bedrijven geen reden is om maatregelen te nemen, of wanneer een groot deel van de bedrijven denkt dat een veranderde werkwijze geen invloed heeft op de kans een overtreding te begaan.

Informatie uit gesprekken met ondertoezichtgestelden
Volgens de geïnterviewden heeft het openbaar maken van inspectiegegevens nog vrijwel geen impact gehad. Bedrijven zijn hun gedrag niet gaan aanpassen naar aanleiding van het openbaar maken van overtredingen. Om te beginnen is aan overtreders en aan niet-overtreders die bekend waren met de openbaarmaking gevraagd of zij reacties van derden hebben gehad op de openbaar gemaakte inspectieresultaten van hun bedrijf. Geen van de respondenten heeft naar eigen zeggen een reactie van klanten, afnemers, banken, collega-bedrijven, brancheorganisaties of andere partijen ontvangen. Ze hebben niet het idee dat dergelijke partijen er van op de hoogte zijn dat dergelijke informatie beschikbaar is en/of een rol laten spelen in contacten met hun bedrijf.

In hoeverre overtreders (die bekend zijn met openbaarmaking) andere externe effecten van openbaarmaking hebben ervaren of nog verwachten, wordt weergegeven in Figuur 3.24. Daaruit wordt duidelijk dat zij weinig effecten zien of verwachten van het openbaar maken van de inspectieresultaten voor hun organisatie. Slechts één asbestverwijderaar ervaart dat het imago van het bedrijf is beschadigd en dat het lastiger is geworden om nieuw personeel te werven. Een andere geïnterviewde op het vlak van de Wml/Wav verwacht dat openbaarmaking in de toekomst wellicht tot imagoschade voor het bedrijf kan leiden. Verschillende geïnterviewden geven aan dat het heel lastig is om vast te stellen of dergelijke effecten zich voordoen, zeker zolang ze door derden niet direct worden aangesproken op de openbaar gemaakte overtreding.

Ook aan niet-overtreders is in de verdiepende gesprekken gevraagd of zij effecten ervaren en/of verwachten als gevolg van de openbaarmaking van inspectieresultaten. Figuur 3.25 laat zien dat ook voor deze groep de gevolgen heel beperkt lijken te zijn. Een ruime meerderheid van de geïnterviewden is er van overtuigd dat openbaarmaking niet tot dergelijke effecten leidt. Twee geïnterviewden hebben zelfs ervaren dat openbaarmaking hen iets positiefs heeft opgeleverd, namelijk in één geval dat de motivatie van het personeel is toegenomen. Een andere respondent geeft aan dat openbaarmaking van het feit dat zij de wetgeving naleven er aan heeft bijgedragen dat het bedrijf een kwaliteitscertificaat of erkenning verlengd heeft gekregen.

Dat de interne effecten (eigen gedrag en naleving) en de externe effecten (minder klanten, financiering lastiger, etc.) van openbaarmaking voor de ondertoezichtgestelden beperkt zijn, wordt ook bevestigd in de gesprekken met een aantal inspecteurs van de Inspectie SZW. Zij ontvangen in ieder geval geen signalen dat openbaarmaking sterk speelt voor bedrijven, zeker niet met betrekking tot de naleving van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) of de Wet arbeid vreemdelingen (Wav). Inspecteurs merken op dat bij deze wetten de kans op inspectie klein is en daarmee ook de groep van wie inspectiegegevens beschikbaar komen. Bovendien is de bekendheid met openbaarmaking en de vindplaats van de gegevens beperkt, zowel bij de ondertoezichtgestelden zelf als bij de ketenpartners en de consumenten/particulieren. Openbaarmaking op zichzelf is mede daarom in hun ogen geen (extra) stimulans om de regelgeving na te leven. De kans dat ketenpartners of consumenten de informatie lezen en gebruiken is klein. Ook de kans dat daar negatieve of positieve effecten uit naar voren komen, bijvoorbeeld op het gebied van imago en behoud/werven van klanten is gering.

Figuur 3.24 (Verwachtte) effecten door het openbaar maken van overtredingen en opgelegde sancties, volgens geïnterviewde overtreders (N=10)

Doordat overtreding(en) en sanctie(s) openbaar zijn gemaakt…

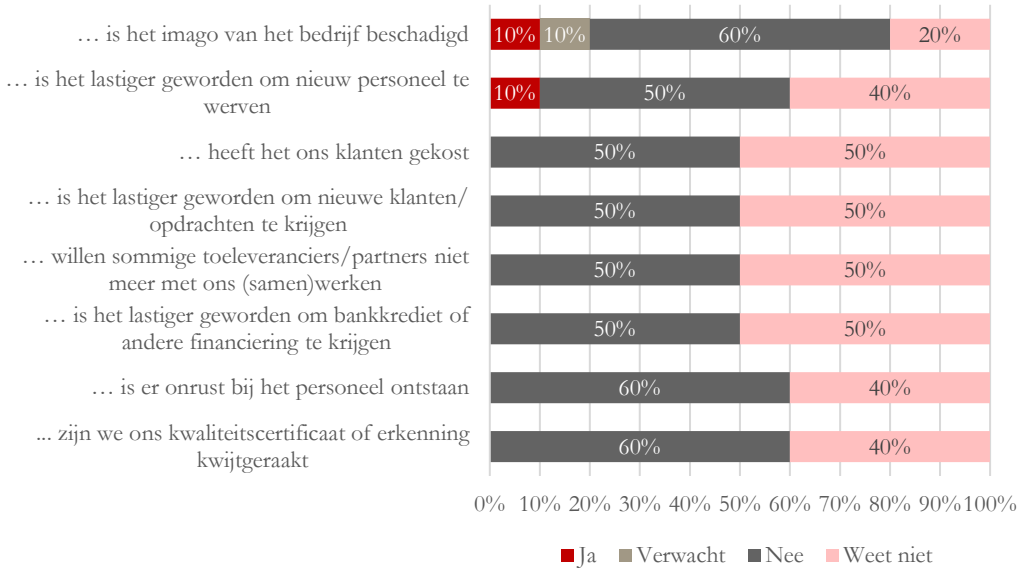

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

Figuur 3.25 (Verwachtte) effecten door het openbaar maken van inspectieresultaten, volgens geïnterviewde niet-overtreders (N=13)

Doordat openbaar is gemaakt dat we de wetgeving naleven…

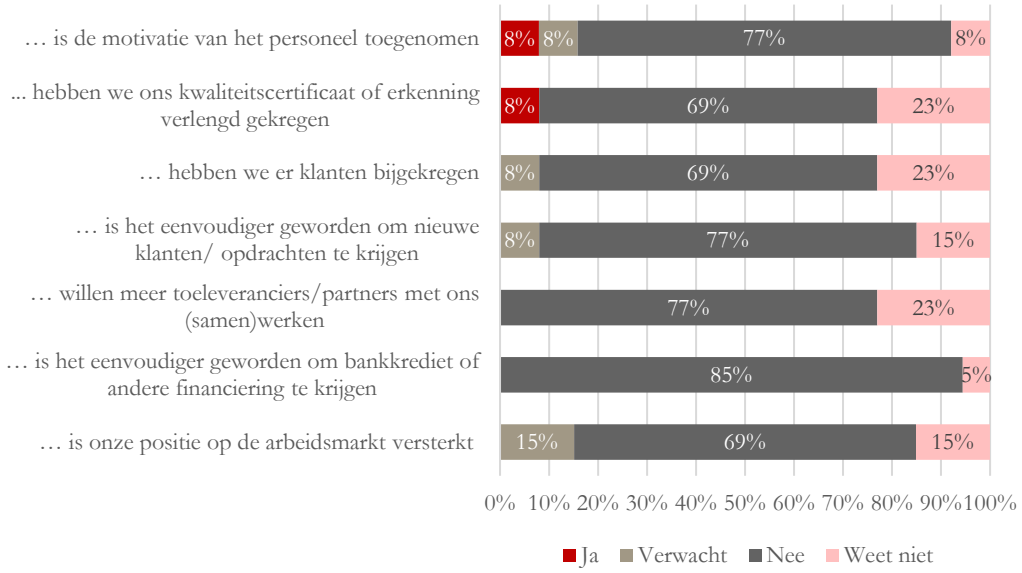

Bron: Gesprekken met ondertoezichtgestelden, bewerking Bureau Bartels

In combinatie met andere sancties kan openbaarmaking volgens de geraadpleegde inspecteurs mogelijk wel een stimulerende werking hebben. Zeker bij asbest wordt bij constatering van een overtreding vooral de combinatie van een sanctie (bijvoorbeeld boete), openbaarmaking en een bericht richting de certificerende instantie als effectieve maatregel gezien.

Kan de manier van openbaarmaking effectiever?

De huidige vorm van openbaarmaking van inspectiegegevens wijkt slechts op een aantal punten af van het ideaalbeeld dat in de literatuur wordt geschetst. De huidige openbaarmaking is verplicht, bedrijfsspecifiek en op basis van objectieve door de toezichthouder vastgestelde informatie. Dit is in lijn met de aanbevelingen uit de literatuur. Bij de huidige openbaarmaking is echter niet of nauwelijks sprake van verrijking of vereenvoudiging van de aangeboden informatie. De literatuur raadt een meer toegankelijke vorm van presentatie aan. Verder maakt de literatuur onderscheid tussen digitale openbaarmaking op een website en openbaarmaking die (ook) ter plaatse bij de betreffende ondertoezichtgestelde plaatsvindt. Dit laatste vergroot het handelingsperspectief voor gebruikers van de openbaar gemaakte informatie. Tot slot stelt de literatuur dat openbaarmaking idealiter geschiet voor de hele doelpopulatie. In het geval van de Inspectie SZW gaat het alleen om geïnspecteerde bedrijven, en lang niet elk bedrijf wordt geïnspecteerd.

Een van de doelen van openbaarmaking van inspectiegegevens door de Inspectie SZW is om naleving van de regels door de ondertoezichtgestelde organisaties te bevorderen en hen te prikkelen tot naleving van de wet- en regelgeving. Aan de overtreders die op de hoogte waren van openbaarmaking is daarom in de verdiepende gesprekken gevraagd in hoeverre deze openbaarmaking invloed heeft gehad op de werkwijze van hun bedrijf. Geen van de gesproken bedrijven geeft aan dat zij anders zijn gaan werken. Dit geldt zowel voor de asbestregelgeving als voor de Wml/Wav. De invloed van openbaarmaking lijkt op basis van deze antwoorden van de overtreders zeer beperkt.

Er is op dit punt echter verder doorgevraagd. Alle overtreders is de (hypothetische) vraag voorgelegd of ze hun gedrag wel zouden veranderen als openbaarmaking op een andere manier vorm zou krijgen. Bijvoorbeeld als de inspectiegegevens op andere plaatsen gepubliceerd zouden worden (Staatscourant, een landelijk dagblad etc.), als andere toezichthouders of sociale partners over overtredingen geïnformeerd zouden worden, als meer gegevens over het bedrijf gepubliceerd zouden worden (bijvoorbeeld de zwaarte van de overtreding) of als de gegevens op een andere manier gepubliceerd zouden worden (zoals overtreders een rode codering meegeven, niet-overtreders een groene codering).

Ook deze veranderingen in de vorm van openbaarmaking zouden het gedrag van de overtreders naar eigen zeggen niet beïnvloeden. Slechts één asbestbedrijf stelt dat ze wellicht anders zouden gaan werken als de inspectiegegevens op een meer vindbare plek gepubliceerd zouden worden. Verschillende keren wordt ter onderbouwing opgemerkt dat niet zozeer de openbaarmaking hen treft, maar meer de inspectie zelf en de sancties die daaruit voortkomen. De boete komt volgens eigen zeggen harder aan dan het feit dat de cijfers openbaar worden gemaakt.

3.2 Effecten openbaarmaking via vignettenanalyses

Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)

Met behulp van een vignettenanalyse zijn nalevingseffecten door ondertoezichtgestelden van de openbaarmaking van inspectiegegevens ten aanzien van het al dan niet overtreden van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) vastgesteld. In de enquête zijn aan leidinggevenden meerdere vignetten voorgelegd waarbij ze moesten kiezen tussen steeds twee kandidaten voor een vacature in een veel voorkomende functie in het bedrijf waarin werknemers rond het minimumloon werden betaald. Een deel van de hypothetische kandidaten was daarbij bereid om werkzaamheden te verrichten tegen 90 procent van het minimumloon. Dat kan werkgevers in verleiding brengen om minder dan het minimumloon te betalen aan deze sollicitanten, maar dat hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn. Uit de vignettenanalyses blijkt uiteindelijk of het kenmerk 'bereid om werkzaamheden te verrichten tegen 90 procent van het minimumloon' effect heeft op de aannamekans en in hoeverre de openbaarmaking van inspectiegegevens rond het Wml dat beïnvloed.

De geënquêteerde leidinggevenden is gevraagd zelf een veel voorkomende functie in het bedrijf in gedachte te nemen, waarbij achteraf is gevraagd hoeveel werknemers in die functie in het bedrijf rond het minimumloon verdienden. Figuur 3.26 laat zien dat dit aandeel sterk varieert tussen bedrijven, maar dat het gemiddelde ongeveer op een kwart ligt. Dat maakt de voorgelegde keuzes in de vignetten voor de respondenten in ieder geval voldoende realistisch.

Figuur 3.26 Aandeel werknemers dat rond het minimumloon werkt in functie van vignetten

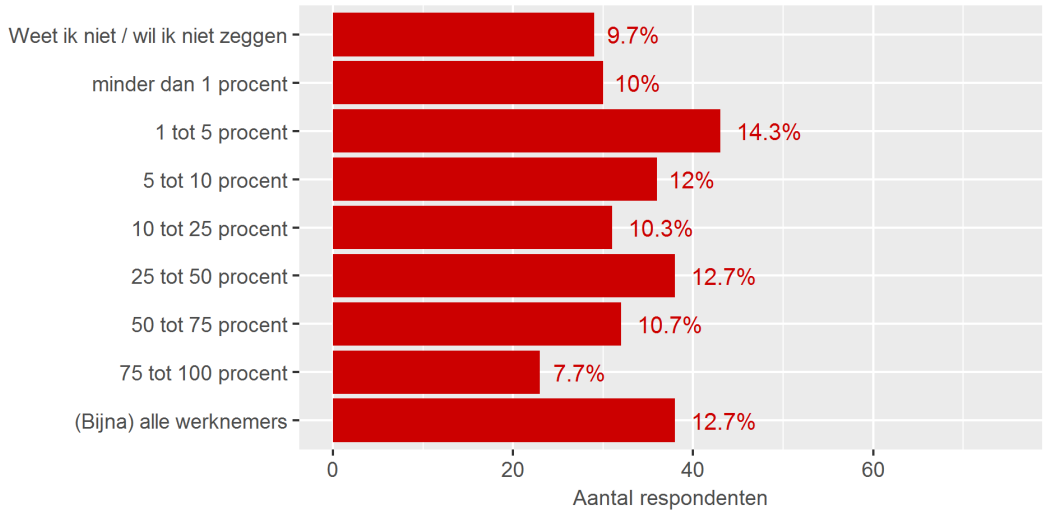

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Eerder werd al duidelijk dat overtredingen van de Wml volgens branchegenoten regelmatig voorkomen, een kwart van de geïnterviewde leidinggevenden denkt zelfs dat vrijwel alle bedrijven in dezelfde branche de Wml wel eens overtreed (Figuur 3.14). Dat gebeurt volgens hen in net zoveel gevallen incidenteel als structureel (Figuur 3.15) en vaker bewust dan per ongeluk (Figuur 3.16). Bij

de Wml lijkt dus bij uitstek ruimte voor een betere naleving, waarvoor openbaarmaking een instrument kan zijn.

Uit de vignettenanalyse blijkt echter dat de openbaarmaking van inspectiegegevens over het al dan niet overtreden van de Wml geen significante invloed heeft op het aannamegedrag van bedrijven. De schattingsresultaten wijzen eerder in de andere richting (zie Tabel A.1 in Bijlage A): door openbaarmaking worden eerder sollicitanten aangenomen die bereid zijn onder het minimumloon te werken. Dat blijkt vooral het geval in een situatie waarin inspectiegegevens alleen openbaar worden gemaakt in het geval er geen overtreding wordt geconstateerd (*faming*). Dat lijkt voor respondenten een vrijbrief te zijn om vaker de wet te overtreden. Het effect van *faming* is echter statistisch niet significant, net zo min als het effect van *shaming*, waarbij openbaarmaking alleen plaatsvindt in het geval van een geconstateerde overtreding. Ook voor verschillende vormen van openbaarmaking (website versus keurmerk) worden geen significante effecten van openbaarmaking gevonden.

Los van de openbaarmaking van inspectiegegevens is de kans dat iemand wordt aangenomen onder het minimumloon kleiner dan de kans dat iemand op of boven het minimumloon wordt aangenomen. Figuur 3.27 maakt dat helder. De aannamekans bij 90 procent van het minimumloon ligt 9 procentpunten onder de aannamekans bij 100 of 110 procent van het minimumloon. Tussen die laatste twee percentages blijkt geen significant verschil te zitten in de aannamekans. De kans is dus groter dat bedrijven zich bij twee identieke kandidaten aan de wet houden dan dat ze voor de (in loonkosten) goedkoopste kandidaat kiezen.

Figuur 3.27 laat ook zien dat de belangrijkste factoren die de aannamekans van sollicitanten beïnvloeden de betrouwbaarheid van de kandidaat, het aantal jaren werkervaring en een passende opleiding zijn. Bij verder gelijke overige kenmerken is de kans dat een bewezen betrouwbare kandidaat wordt aangenomen maar liefst 25 procentpunten hoger dan een kandidaat waarvan die betrouwbaarheid nog niet is bewezen. Bij 10 jaar werkervaring is de aannamekans 15 procent hoger dan bij 1 jaar werkervaring. Een passende opleiding vergroot de aannamekans met 9 procentpunten. Het negatieve effect van de bereidheid om onder het minimumloon te werken is dus vergelijkbaar met het positieve effect van het hebben van de juiste opleiding en ook vergelijkbaar met ongeveer 5,5 jaren werkervaring. Dat betekent bijvoorbeeld dat werkgevers mogelijk bereid zijn zich niet aan de Wml te houden wanneer ze daarvoor iemand met een passende opleiding kunnen krijgen of met 5,5 jaar meer werkervaring. Betrouwbaarheid van de werknemer gaat voor werkgevers sowieso boven het naleven van de Wml, wanneer men uit beide kenmerken zou moeten kiezen.

Nadere analyses laten zien dat de kans op het aannemen van een sollicitant die bereid is onder het minimumloon te werken verschilt naar type bedrijf en naar het geslacht en de herkomst van de geënquêteerde leidinggevende. Waar die kans gemiddeld 9 procentpunten lager ligt dan de kans om iemand tegen of boven het minimumloon aan te nemen, daar ligt die kans bij business to business bedrijven maar liefst 21 procentpunten lager. Bij vrouwelijke managers ligt die kans 16 procentpunten lager en bij leidinggevenden zonder migratieachtergrond 13 procentpunten lager. Naar internationale oriëntatie van het bedrijf, bedrijfsgrootte en of een bedrijf al eens geïnspecteerd is op de Wml zijn er geen afwijkingen van het gemiddelde. In geen enkel geval in deze nadere analyses is het effect van openbaarmaking significant verschillend van nul.

Figuur 3.27 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)

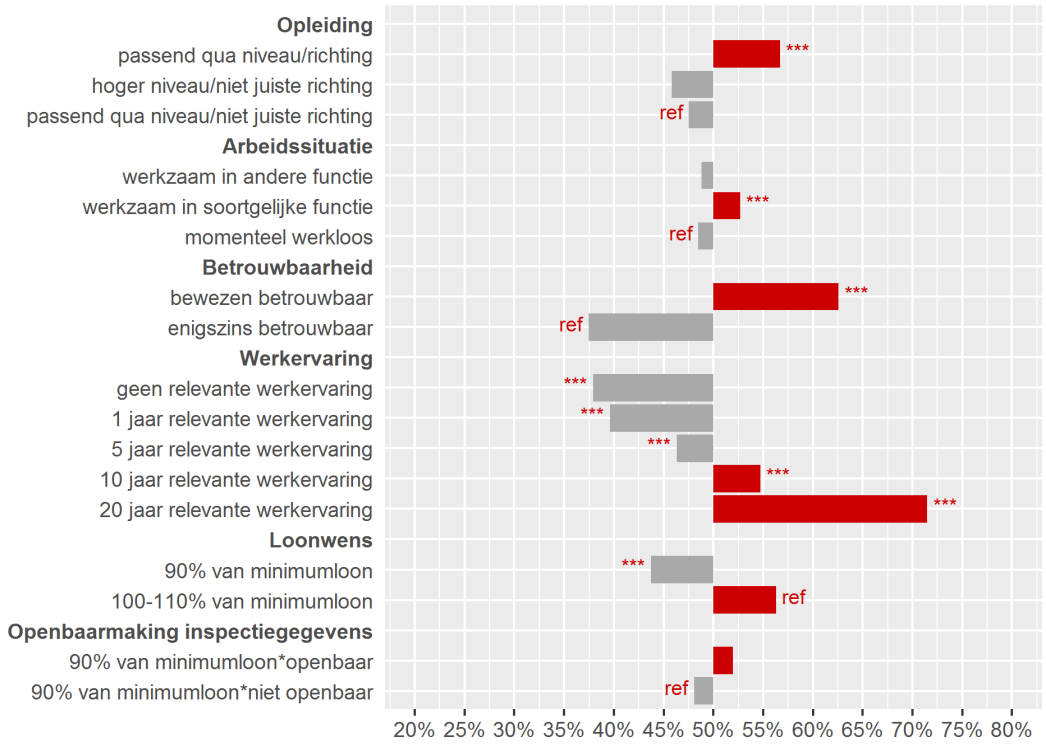

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Wet arbeid vreemdelingen (Wav)

Aan een deel van de leidinggevenden zijn in de enquête vignetten voorgelegd waarin ze moesten kiezen tussen steeds twee buitenlandse kandidaten voor een vacature in een veel voorkomende functie in het bedrijf. Deze vignetten zijn alleen voorgelegd aan leidinggevenden waar ook relatief veel met buitenlandse werknemers wordt gewerkt en waarvoor een tewerkstellingsvergunning moet worden aangevraagd. Figuur 3.28 laat zien dat het aandeel van deze groep binnen de bedrijven van deze leidinggevenden sterk varieert, maar gemiddeld ongeveer op een kwart ligt. Dat betekent dat respondenten voldoende te maken hebben met de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) om een realistische keuze tussen de hypothetische kandidaten in de vignettenanalyse te kunnen maken.

Eerder werd uit Figuur 3.14 al duidelijk dat overtredingen van de Wav volgens branchegenoten bij gemiddeld meer dan de helft van alle bedrijven voorkomt. Maar ook dat het relatief vaak om incidenten gaat (Figuur 3.15) die vooral voortkomen uit onwetendheid (Figuur 3.16), hoewel ook nog een aanzienlijk percentage van de respondenten denkt dat het om structurele overtredingen gaat (26 procent) en om bewuste overtredingen (19 procent). Een striktere handhaving van de wet lijkt ook hier de naleving daarom te kunnen verbeteren. De vraag is of dat via openbaarmaking van inspectiegegevens kan worden bewerkstelligd.

Figuur 3.28 Aandeel werknemers in de veel voorkomende functie van de vignetten waarvoor een tewerkstellingsvergunning is aangevraagd

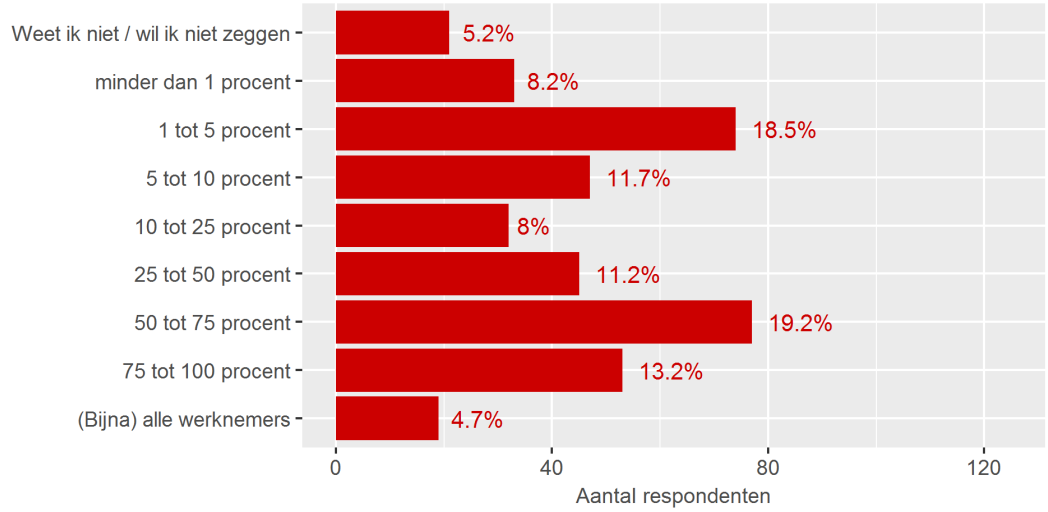

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Dat laatste blijkt niet uit de resultaten van de vignettenanalyse. De schattingsresultaten in Figuur 3.29 wijzen wel op effecten in de goede richting: de kans op het in dienst nemen van een buitenlandse werknemer zonder tewerkstellingsvergunning wordt door openbaarmaking kleiner. Maar dat effect is vrijwel nul en in geen enkele situatie statistisch significant. Dat betekent dat er geen verschil is in effectiviteit naar de vorm van openbaarmaking, hetzij via een website versus via een keurmerk, hetzij in de vorm van *shaming* (openbaarmaking alleen bij een overtreding) versus *faming* (openbaarmaking alleen wanneer er geen overtreding wordt geconstateerd.

Ook zonder effect van openbaarmaking is de kans op aanname van iemand zónder tewerkstellingsvergunning gemiddeld 17 procentpunten kleiner dan de aanname van iemand mét tewerkstellingsvergunning. Dat betekent dat de meeste bedrijven in ieder geval geneigd zijn zich aan de wet te houden. Naleving van de Wav is voor bedrijven gemiddeld belangrijker dan de keuze voor kandidaten naar herkomst (in de vignetten Oekraïens of Chinees versus Amerikaans), belangrijker dan het al hebben van werkervaring in Nederland en belangrijker dan een passende opleiding bij de kandidaat. Het verschil in aannamekans tussen iemand met en zonder tewerkstellingsvergunning is vergelijkbaar met het effect van maar liefst 13 jaar relevante werkervaring. Als bedrijven een bewuste keuze moeten maken tussen verschillende buitenlandse werknemers voor een vacature, dan houden ze zich in het overgrote deel bij voorkeur aan de Wav. De perceptie van leidinggevenden dat collega-bedrijven zich overwegend niet aan de Wav houden, lijkt op grond van deze resultaten daarom vooral ingegeven door onwetendheid.

Factoren in de vignetten die de keuze tussen twee buitenlandse sollicitanten het meest blijken te beïnvloeden, zijn herkomst en of men eerder in Nederland heeft gewerkt. Zo heeft een sollicitant uit Oekraïne een 7 procentpunt lagere kans om aangenomen te worden dan een sollicitant uit de Verenigde Staten, bij verder gelijke overige kenmerken. Voor een sollicitant uit China is dat 2 procentpunten lager dan een sollicitant uit de Verenigde Staten. Een buitenlandse sollicitant die eerder in Nederland heeft gewerkt heeft een 6 procentpunt grotere kans om aangenomen te worden dan

een buitenlandse sollicitant die dat niet eerder heeft gedaan. Verder levert een passende opleiding een 3 procent grotere aannamekans op en elk extra jaar relevante werkervaring ruim 1 procent. Vrij vertaald kiest een werkgever eerder voor een Amerikaan zonder passende opleiding dan voor een Oekraïner met een passende opleiding. Het gaat bij deze kansen steeds om de keuze tussen twee buitenlandse sollicitanten. De vignetten bevatten geen Nederlandse sollicitanten.

Figuur 3.29 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), Wet arbeid vreemdelingen (Wav)

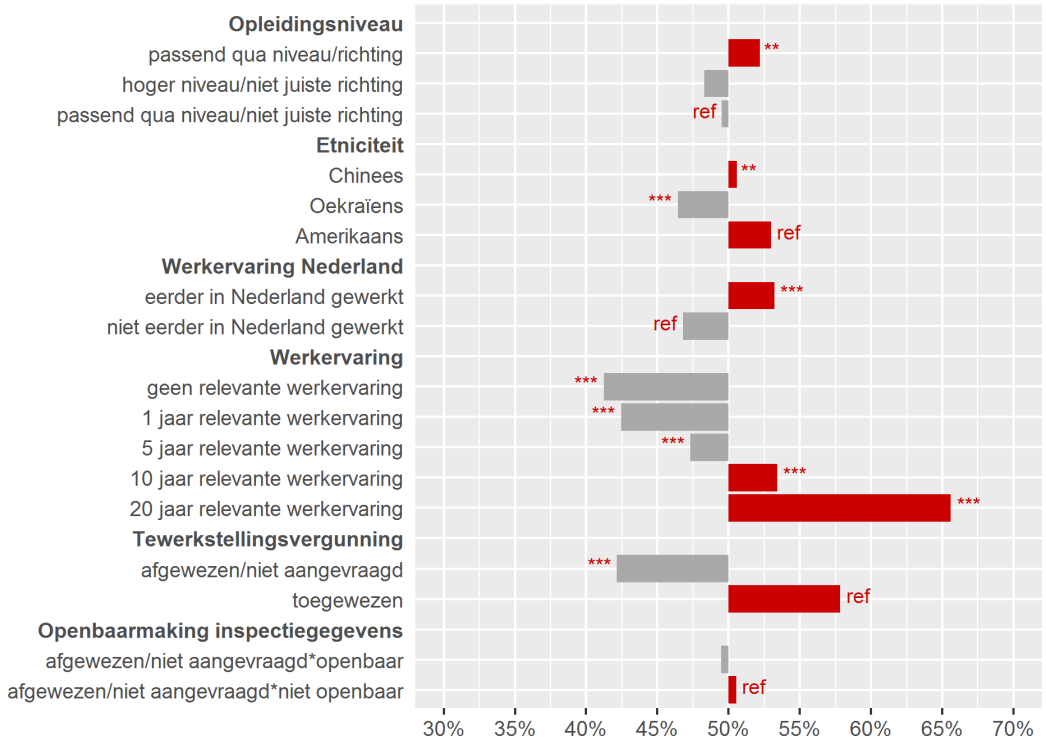

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Naleving van de Wav verschilt naar bedrijfsgrootte, naar type klanten van het bedrijf en naar het geslacht en de herkomst van de geënquêteerde leidinggevenden. Waar de kans op aanname van een buitenlandse sollicitant zonder tewerkstellingsvergunning gemiddeld 17 procentpunten lager ligt dan met tewerkstellingsvergunning, daar is dat bij grote bedrijven 23 procentpunten lager en bij kleine bedrijven slechts 2 procentpunten lager. Bij business to business bedrijven is die kans 9 procentpunten lager, bij overige bedrijven 22 procentpunten lager. Verder zijn mannelijke leidinggevenden eerder geneigd zich aan de Wav te houden (22 procentpunten lagere aannamekans zonder tewerkstellingsvergunning) dan vrouwelijke leidinggevenden (14 procentpunten lager) en leidinggevenden zonder migratieachtergrond eerder dan met migratieachtergrond (18 procentpunten versus 4 procentpunten lagere aannamekans van kandidaten zonder tewerkstellingsvergunning). Voor het effect van openbaarmaking wordt geen enkele aanwijzing gevonden, ook niet naar verschillen in achtergrondkenmerken van bedrijven of leidinggevenden.

Arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit

Ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie zegt bijna de helft van de geënquêteerde leidinggevenden niet te weten of dat bij branchegenoten voorkomt of niet, zie Figuur 3.14. En als het gebeurd, dan denken de meesten dat het incidenteel (Figuur 3.15), uit onwetendheid of per ongeluk plaatsvindt (Figuur 3.16). Toch blijkt uit de vignettenanalyse dat openbaarmaking van inspectiegegevens ervoor kan zorgen dat arbeidsmarktdiscriminatie vrijwel kan worden voorkomen, zij het alleen op een specifieke wijze. Om dat uit te leggen is het goed om eerst vast te stellen of arbeidsmarktdiscriminatie blijkt uit de keuzes die leidinggevenden maken. Eerst wordt ingegaan op discriminatie naar herkomst, vervolgens op discriminatie naar geslacht.

Figuur 3.30 laat zien wat de effecten zijn van verschillende kenmerken van sollicitanten op de aannamekans. Zo krijgen sollicitanten de voorkeur wanneer ze bewezen betrouwbaar zijn (27 procentpunten hogere aannamekans ten opzichte van enigszins betrouwbaar) of een passende opleiding hebben (14 procentpunten hogere aannamekans ten opzichte van een niet passende opleiding). Ook hebben ze een streepje voor naarmate ze meer relevante werkervaring hebben (bijna 3 procentpunten grotere aannamekans per extra jaar) en wanneer zij op het moment van solliciteren al werkzaam zijn in een soortgelijke functie (5 procentpunten hogere aannamekans ten opzichte van werkloos zijn). Een niet-Nederlandse achtergrond (in de vignetten ingevuld als Marokkaans of Pools) zorgt juist voor een 11 procentpunten lagere aannamekans ten opzichte van Nederlands sollicitanten bij verder identieke achtergrondkenmerken. Het effect is vergelijkbaar met ongeveer vier jaar relevante werkervaring: sollicitanten met een niet-Nederlandse achtergrond hebben vier extra jaren relevante werkervaring nodig om dezelfde aannamekans te hebben als een Nederlandse sollicitant. Ook kiezen de geënquêteerde leidinggevenden gemiddeld eerder voor een werkloze Nederlandse kandidaat dan voor een Marokkaanse sollicitant die al in een soortgelijke functie werkzaam is. Dat verschil kan allerlei oorzaken hebben en hoeft niet meteen te worden verklaard door arbeidsmarktdiscriminatie, maar het geeft wel een indicatie in die richting. De vraag is dan of openbaarmaking van inspectiegegevens ten aanzien van de constatering van arbeidsmarktdiscriminatie de kans vergroot dat sollicitanten met een niet-Nederlandse achtergrond eerder worden aangenomen.

Uit Tabel A.3 in Bijlage A blijkt dat openbaarmaking in het algemeen net geen significante invloed heeft op de kans dat sollicitanten met een niet-Nederlandse achtergrond worden aangenomen. Maar voor bepaalde vormen van openbaarmaking worden wel significante effecten gevonden. Zo blijkt dat openbaarmaking van gevallen van arbeidsmarktdiscriminatie via een keurmerk er voor kan zorgen dat leidinggevenden eerder kiezen voor sollicitanten met een etnische achtergrond, zelfs zo vaak dat er geen verschil meer is in de aannamekansen ten opzichte van Nederlandse sollicitanten. Dat is alleen het geval wanneer het keurmerk vermeld dat een werkgever zich schuldig heeft gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie (*shaming*), niet wanneer het keurmerk alleen vermeld dat er geen sprake is van arbeidsmarktdiscriminatie (*faming*). Openbaarmaking van de constatering van arbeidsmarktdiscriminatie via een keurmerk kan die arbeidsmarktdiscriminatie naar herkomst dus vrijwel voorkomen. Openbaarmaking via een website blijkt geen enkele significante invloed uit te oefenen op de aannamebeslissing van leidinggevenden. Dit resultaat is in lijn met de bevindingen van Meier en Homburg (2008) en Bavorova & Hirschauer (2012). Uit beide onderzoeken volgt dat de vorm waarin de informatie wordt aangeboden van wezenlijk belang is. Vertaling van de inspectiegegevens naar een toegankelijke vorm (keurmerk, smiley, eenvoudige score) draagt bij aan de effectiviteit van openbaarmaking. Een keurmerk is in de vignetten gebruikt als voorbeeld van een

meer toegankelijke manier van het informeren van belanghebbenden dan een algemene website, maar er zijn natuurlijk ook andere meer toegankelijke vormen van openbaarmaking.

Figuur 3.30 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit

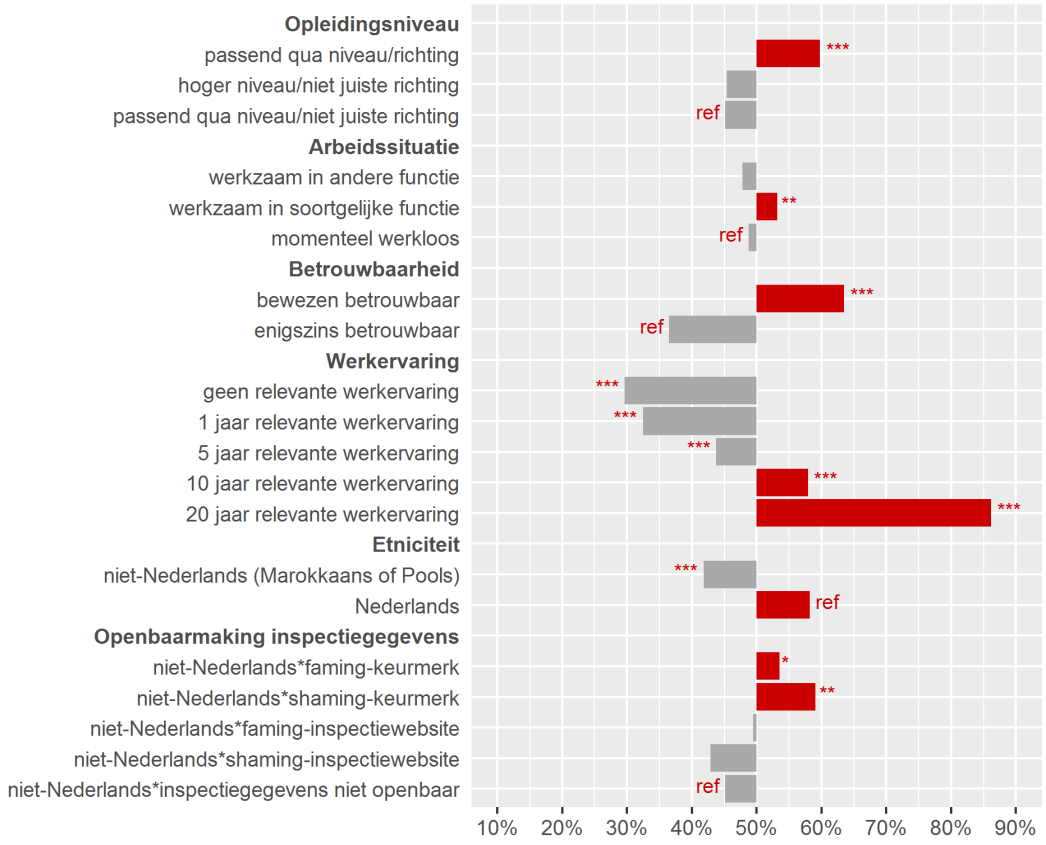

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Nadere analyses laten zien dat er een aantal verschillen zijn naar achtergrondkenmerken van bedrijven en geënquêteerde leidinggevenden in de mate waarin niet-Nederlandse sollicitanten worden aangenomen en het effect van openbaarmaking van inspectiegegevens daarop. Zo zijn internationaal opererende bedrijven veel eerder geneigd om specifiek Nederlandse sollicitanten aan te nemen dan nationaal opererende bedrijven (24 procentpunten versus 11 procentpunten verschil in aannamekans), maar blijken internationaal opererende bedrijven ook veel gevoeliger voor openbaarmaking van inspectiegegevens, waardoor het verschil in aannamekans vrijwel wordt weggenomen. Ook kleine bedrijven zijn sneller geneigd voor Nederlandse werknemers te kiezen dan grote bedrijven (25 procentpunten versus 10 procentpunten verschil in aannamekans), maar ook kleinere bedrijven zijn gevoeliger voor openbaarmaking via een keurmerk, hoewel dat het verschil in aannamekans tussen Nederlandse en niet-Nederlandse sollicitanten niet volledig wegneemt. Verder worden significante verschillen in de aannamekans naar etnische achtergrond gemiddelde genomen alleen gevonden bij mannelijke leidinggevenden en leidinggevenden zonder migratieachtergrond.

Bij vrouwelijke leidinggevenden en leidinggevenden met een migratieachtergrond worden geen verschillen in aannamekans naar etnische achtergrond gevonden.

Arbeidsmarktdiscriminatie naar geslacht

Waar openbaarmaking van inspectiegegevens effect heeft op het voorkomen van arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit, zij het uitsluitend in een toegankelijke vorm als een keurmerk bij geconstateerde overtredingen, daar heeft openbaarmaking van arbeidsmarktdiscriminatie naar geslacht geen significante effecten. Belangrijk daarbij is de constatering dat via de vignettenanalyses ook geen aanwijzingen worden gevonden voor verschillen in de aannamekans naar geslacht. Figuur 3.31 laat zien dat de kans op aanname voor vrouwen bij gelijke overige factoren zelfs hoger ligt dan voor mannen, omgerekend ongeveer 5 procentpunten hoger, maar dat verschil is statistisch niet significant. Dat heeft vooral te maken met het onderscheid dat in de vignetten wordt gemaakt tussen zwangere vrouwen en niet-zwangere vrouwen. De kans op aanname van zwangere vrouwen ligt maar liefst 18 procentpunten lager dan de kans op aanname van niet-zwangere vrouwen, een verschil dat wel statistisch significant is. Een 'vrouw' staat in de vignetten daarom gelijk aan een 'niet-zwangere vrouw'. Het verschil in aannamekans wordt niet beïnvloed door de openbaarmaking van inspectiegegevens, in welke vorm dan ook.

Figuur 3.31 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), arbeidsmarktdiscriminatie naar geslacht

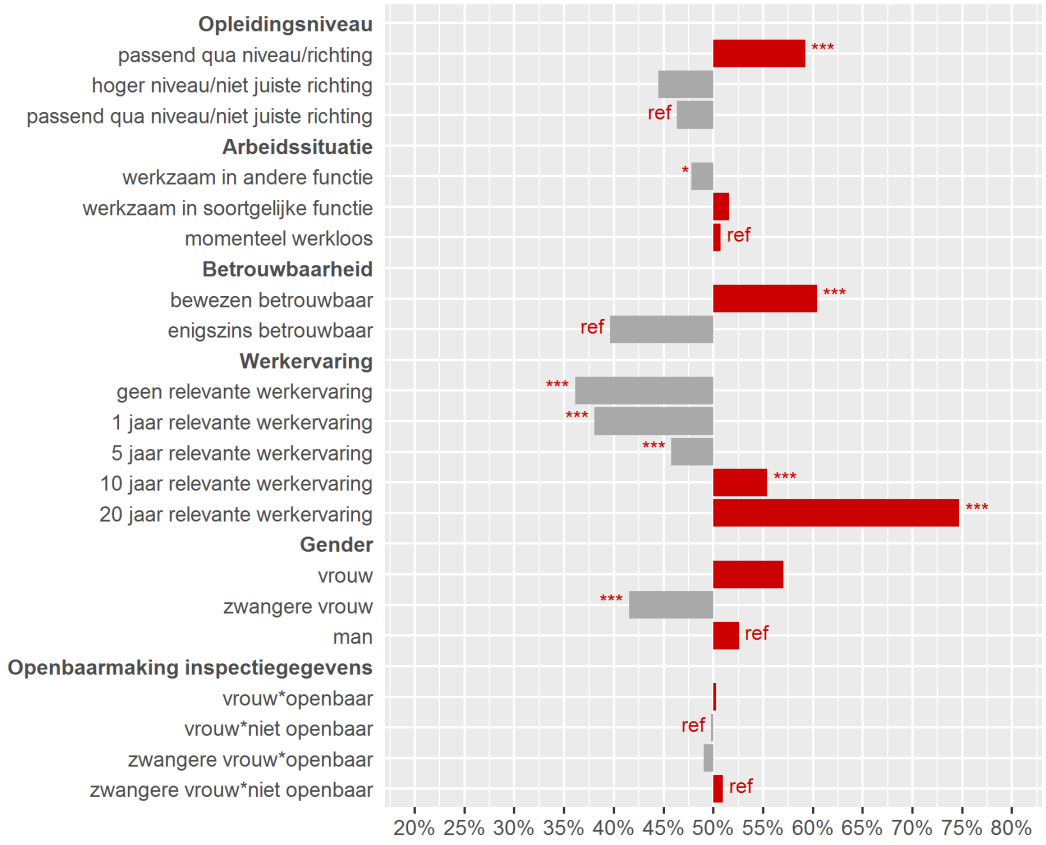

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het effect van zwanger zijn op de aannamekans is ongeveer gelijk aan het effect van een verschil van zes jaren relevante werkervaring. Ook nemen de geënquêteerde leidinggevenden gemiddeld genomen eerder een niet-zwangere vrouw zonder een passende opleiding aan, dan een zwangere vrouw met precies de goede opleiding voor de gevraagde functie. Ook bij deze vignetten zijn de belangrijkste determinanten voor aanname de bewezen betrouwbaarheid van de sollicitant (21 procentpunten hogere aannamekans ten opzichte van enigszins betrouwbare kandidaten), een passende opleiding (13 procentpunten hogere aannamekans) en relevante werkervaring (bijna 2 procentpunten hogere aannamekans per extra jaar relevante werkervaring).

Een lagere aannamekans voor zwangere vrouwen ten opzichte van mannelijke sollicitanten wordt vooral aangetroffen bij internationaal opererende bedrijven (20 procentpunten lager), kleine bedrijven (19 procentpunten lager), business to consumer bedrijven (17 procentpunten lager), bij mannelijke leidinggevenden (17 procentpunten lager) en bij leidinggevenden zonder migratieachtergrond (13 procentpunten lager). Bij nationaal opererende bedrijven, grote bedrijven, business to business bedrijven, vrouwelijke leidinggevenden en leidinggevenden met een migratieachtergrond is het verschil in aannamekans tussen zwangere vrouwen en mannelijke sollicitanten statistisch niet significant.

Psychosociale arbeidsbelasting (PSA)

In de enquête is aan leidinggevenden gevraagd in welke mate werknemers in het bedrijf te maken hadden met specifieke arbeidsomstandigheden. Daarbij is onderscheid gemaakt naar de volgende arbeidsomstandigheden:

- Werken met persoonlijke beschermingsmiddelen
- Werken met machines waarvoor vakbekwaamheid is vereist
- Regelmatig te maken met arbeidsongevallen in het bedrijf
- Vaak lange dagen werken
- Vaak een hoge werkdruk ervaren
- Regelmatig te maken met pesten, agressie of intimidatie op de werkvloer

Figuur 3.32 en 3.33 laten zien hoe vaak deze arbeidsomstandigheden voorkomen bij werknemers in de bedrijven van de geënquêteerde leidinggevenden. Bij alle onderscheidden arbeidsomstandigheden waren er groepen respondenten te vinden waarvoor deze omstandigheden breed voorkwamen in het bedrijf.

Arbeidsomstandigheden die relevant zijn voor psychosociale arbeidsbelasting (PSA) zijn pesten, agressie en intimidatie op de werkvloer, en een hoge werkdruk. Leidinggevenden die aangaven dat dit relatief vaak voorkwam bij hun werknemers, zijn betrokken in een specifieke vignettenanalyse. In deze vignettenanalyse is aan de geënquêteerde leidinggevenden gevraagd in welke situatie de kans het grootst is dat zij extra maatregelen zouden treffen om psychosociale arbeidsbelasting te voorkomen. Daarbij zijn steeds twee situaties (vignetten) voorgelegd, waarvan er één gekozen moest worden. De situaties beschrijven de frequentie van inspecties, de hoogte van opgelegde boetes bij geconstateerde psychosociale arbeidsbelasting en verschillende vormen van openbaarmaking. Uit een analyse van de gemaakte keuzes blijkt dat openbaarmaking van inspectiegegevens over psychosociale arbeidsbelasting geen statistisch significante effecten heeft op het voorkomen van PSA, zie Figuur 3.34.

Figuur 3.32 Mate waarin ondertoezichtgestelden te maken hebben met specifieke arbeidsomstandigheden in hun bedrijf (beschermingsmiddelen, vakbekwaamheid en werkdruk)

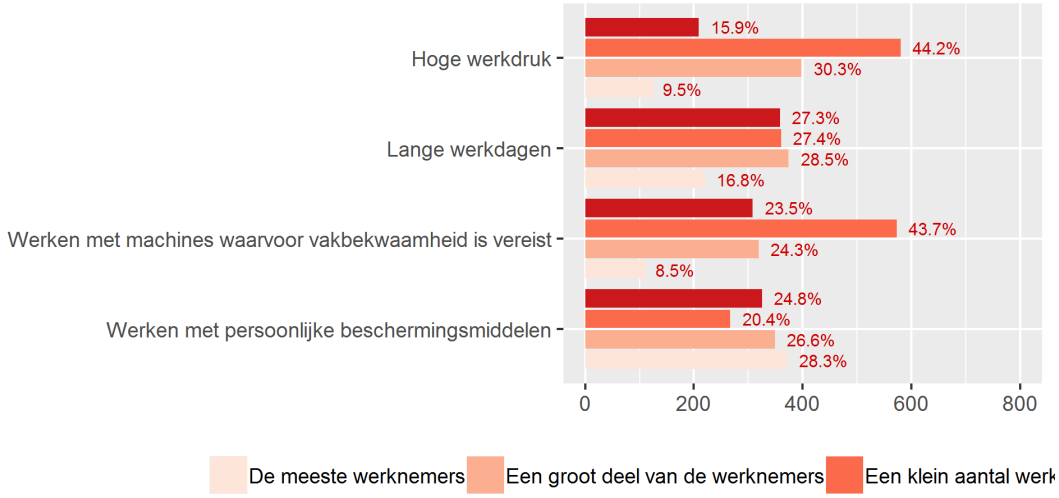

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.33 Mate waarin ondertoezichtgestelden te maken hebben met specifieke arbeidsomstandigheden in hun bedrijf (arbeidsongevallen, pesten, agressie en intimidatie)

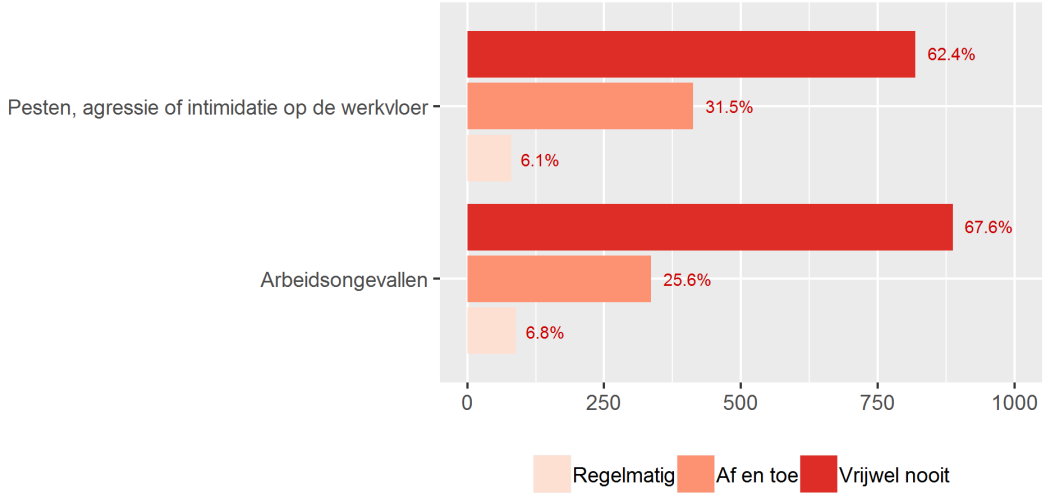

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De kans op het nemen van extra maatregelen blijkt nog het grootst (hoewel statistisch niet significant) wanneer alleen goed gedrag van het bedrijf wordt vermeld (*faming*), of dat nu via een keurmerk of via een website plaatsvindt. De vermelding van inspectiegegevens in het geval van het constateren van psychosociale arbeidsbelasting (*shaming*) lijkt juist averechts te werken, zeker in het geval

van een keurmerk. Dat kan ingegeven zijn door het feit dat het volledig voorkomen van psychosociale arbeidsbelasting voor werkgevers betrekkelijk moeilijk is, waardoor het vermelden van slechte resultaten van op zich goed bedoeld beleid tot frustratie bij leidinggevenden kan leiden. Het geven van een boete in het geval van geconstateerde psychosociale arbeidsbelasting vinden leidinggevenden meer op hun plaats en verhoogt effectief de kans op extra maatregelen. Wanneer er regelmatig maar niet te vaak zou worden geïnspecteerd (pakweg eens in de drie jaar), dan verhoogt ook dat de kans op het nemen van extra maatregelen tegen psychosociale arbeidsbelasting. Dat effect wordt kleiner naarmate er minder frequent wordt geïnspecteerd (eens per tien jaar) of naarmate er frequenter wordt geïnspecteerd (eens per jaar). In dat laatste geval is de kans groter dat incidentele misstanden worden geconstateerd waar werkgevers weinig invloed op kunnen uitoefenen.

Figuur 3.34 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), psychosociale arbeidsbelasting (PSA)

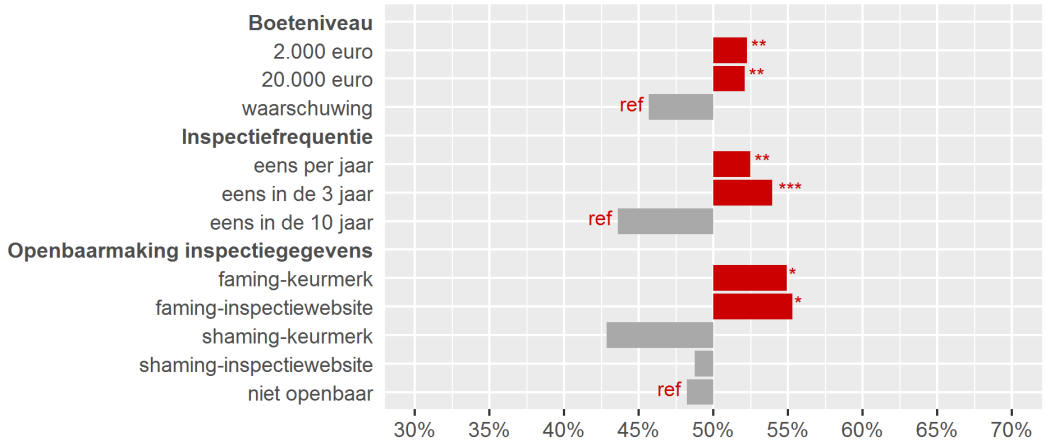

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)

Arbeidsomstandigheden in het kader van de Arbeidsomstandighedenwet die zijn opgenomen in een vignettenanalyse onder leidinggevenden waarvoor dat relevant was, betreffen het werken met persoonlijke beschermingsmiddelen, het werken met machines waarvoor vakbekwaamheid is vereist, het regelmatig te maken hebben met arbeidsongevallen en werknemers die structureel lange dagen werken. Ten aanzien van arbeidsomstandigheden denken de geënquêteerde leidinggevenden dat de meeste branchegenoten zich wel aan de wet houden, maar als ze dat niet doen gebeurt dat voornamelijk structureel en uit onwetendheid, zie Tabellen 3.14 t/m 3.16. Dat lijkt er op te duiden dat er weinig ruimte is om via handhaving, waaronder openbaarmaking, de naleving van de Arbowet te verbeteren. Bewustwording en informatie zouden mogelijk betere strategieën zijn handhaving te bevorderen.

In de vignettenanalyse is aan de geënquêteerde leidinggevenden gevraagd in welke situatie de kans het grootst is dat zij extra maatregelen zouden treffen om de arbeidsomstandigheden in het bedrijf

te verbeteren. Daarbij zijn steeds twee situaties voorgelegd, waarvan er één gekozen moest worden. De situaties waren afhankelijk van de frequentie van inspecties, de hoogte van opgelegde boetes bij geconstateerde overtredingen en verschillende vormen van openbaarmaking. De kans op het nemen van extra maatregelen neemt vooral toe wanneer bedrijven een keurmerk krijgen waarin melding wordt gemaakt dat het bedrijf de Arbowet goed naleeft. De kans op het nemen van extra maatregelen is in dat geval 12 procentpunten hoger dan zonder openbaarmaking van inspectiegegevens, zie Figuur 3.35. Deze vorm van *faming* is daarmee relatief effectief bij de naleving van de Arbowet. Ook effectief is het uitvoeren van frequente inspecties (vaker dan eens in de 10 jaar), hetgeen leidt tot een 9 procentpunten hogere kans om extra maatregelen te treffen dan wanneer er nauwelijks wordt geïnspecteerd.

Het opleggen van een boete blijkt niet effectief en juist contraproductief wanneer die boete disproportioneel hoog is. Datzelfde 'recalcitrante' gedrag wordt gevonden in het geval van een keurmerk dat aangeeft dat er een overtreding is begaan (*shaming*). Daardoor daalt juist de kans op het nemen van extra maatregelen met 6 procentpunten, al is dat effect statistisch net niet significant. Deze resultaten duiden er op dat openbaarmaking van overtredingen in het geval van arbeidsomstandigheden door bedrijven niet worden gezien als stimulans om de wet na te leven, maar eerder als onrechtvaardig. Dat komt wanneer overtredingen inderdaad minder snel bewust worden gemaakt en eerder uit onwetendheid, zoals al aangegeven door de geënquêteerde leidinggevenden. Dat het draagvlak voor openbaarmaking en sancties afhankelijk is van de mate waarin de onderliggende wetgeving als eerlijk wordt ervaren komt ook uit de literatuur naar voren. Nyland et al (2012) beschrijven het extreme scenario van Shanghai waar het vertrouwen van werknemers in de overheid zo laag is dat het niet afdragen van sociale premies aan die overheid niet als moreel kwalijk wordt beschouwd. In die context kan de openbaarmaking van inspectiegegevens geen effect sorteren.

Figuur 3.35 Kans op aanname ten opzichte van een gemiddelde hypothetische sollicitant (gemiddelde kans = 50 procent), Arbeidsomstandighedenwet

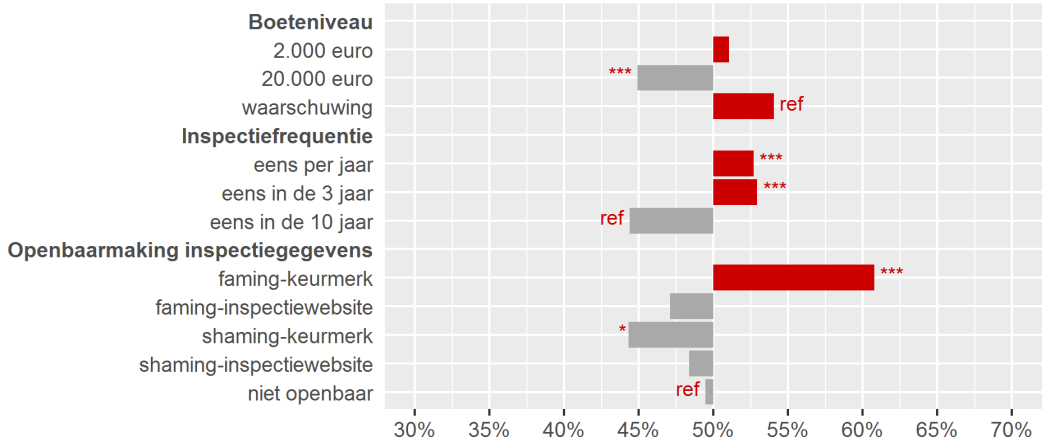

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

3.3 Conclusies

De huidige praktijk van het openbaar maken van inspectieresultaten van inspecties van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) via een centrale website door de Inspectie SZW heeft vooralsnog geen enkel effect op de naleving van deze wetten door ondertoezichtgestelde bedrijven. Dit blijkt zowel uit gesprekken met bedrijven waarvoor al dan niet een overtreding is geconstateerd, maar ook uit een nadere vignettenanalyse. In deze vignettenanalyse is een grote groep leidinggevenden gevraagd meerdere keren te kiezen uit verschillende hypothetische kandidaten voor een vacature voor een veel voorkomende in het bedrijf. Bij een deel van de kandidaten was de kans reëel dat daarmee de Wml of de Wav werd overtreden. In geen enkele situatie had het openbaar maken van inspectiegegevens, in welke vorm dan ook, invloed op de keuze van leidinggevenden. Uit verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden komt duidelijk naar voren dat er bij bedrijven weinig geloof is in nalevingseffecten van het openbaar maken van inspectieresultaten. Bij overtredingen hebben geïnterviewden geen reactie gehad van klanten, afnemers, banken, collega-bedrijven, brancheorganisaties of andere partijen. Ze hebben niet het idee dat dergelijke partijen op de hoogte zijn van de openbaar gemaakte informatie door de Inspectie SZW. Uit de enquêtes onder leidinggevenden bij bedrijven blijkt dat van de ondertoezichtgestelden zelf minder dan de helft op de hoogte is van het openbaar maken van inspectiegegevens op een publiek toegankelijke website. Ook inspecteurs van de Inspectie SZW wijzen op de beperkte bekendheid en toegankelijkheid van de inspectiegegevens, waardoor de kans klein is dat ketenpartners of consumenten die informatie lezen of gebruiken. Daardoor heeft openbaarmaking in de praktijk weinig consequenties voor bedrijven. Bedrijven passen hun werkwijze na een overtreding volgens eigen zeggen dan ook niet of nauwelijks aan.

Dat ligt mogelijk anders bij overtredingen ten aanzien van de asbestregelgeving. Hoewel er voor deze casus geen vignettenanalyse is uitgevoerd, blijkt uit de gesprekken dat ondertoezichtgestelden bij asbest beter op de hoogte zijn van de inspecties en het openbaar maken van resultaten. Verschil met de Wml en Wav is dat het naleven van de asbestregelgeving cruciaal is voor het kunnen werken als gecertificeerd asbestverwijderaar. Verder is de omvang van de branche kleiner, waardoor vrijwel alle bedrijven in beeld komen van de Inspectie en worden de inspectiegegevens van asbest al twee jaar langer openbaar gemaakt dan voor de Wml en Wav. Toch is ook de bekendheid met openbaarmaking van inspectieresultaten bij de ketenpartners van astbestverwijderaars beperkt. Bovendien zijn de gegevens op de website niet altijd actueel.

Eventuele uitbreiding van de openbaarmaking van inspectiegegevens naar gebieden als de Arbeidsomstandighedenwet, psychosociale arbeidsbelasting of arbeidsmarktdiscriminatie zou volgens de uitgevoerde vignettenanalyses wel tot nalevingseffecten kunnen leiden, al is dat in specifieke gevallen en in een specifieke vorm van openbaarmaking. Bij de Arbeidsomstandighedenwet lijkt openbaarmaking in het geval van goed gedrag (*faming*) bedrijven te stimuleren om extra maatregelen te treffen om de wet na te leven. Die openbaarmaking moet dan wel in een toegankelijke vorm, zoals een keurmerk voor bedrijven. Bij openbaarmaking op een website worden geen effecten gevonden. Wanneer bij de Arbeidsomstandighedenwet informatie over overtredingen openbaar wordt gemaakt (*shaming*) dan werkt dat juist averechts. Datzelfde geldt bijvoorbeeld voor hoge boetes (niet voor lage boetes). Een verklaring is dat bedrijven relatief weinig invloed kunnen uitoefenen op het daadwerkelijke gedrag van hun werknemers, waardoor er ondanks een goed beleid ten aanzien van

de arbeidsomstandigheden toch incidenteel overtredingen kunnen worden geconstateerd. Het openbaar maken van die informatie wordt dan als onrechtvaardig gezien.

Bij arbeidsmarktdiscriminatie is juist alleen het openbaar maken van misstanden (*shaming*) effectief in het voorkomen ervan, al wordt dat effect alleen gevonden bij arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit en niet naar geslacht. Bovendien dient het openbaar maken te gebeuren op een zichtbare manier, bijvoorbeeld via een keurmerk. In dat geval kan arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit volgens de analyseresultaten volledig worden voorkomen. Alle andere vormen van openbaarmaking (via een website of alleen het vermelden van goed gedrag) heeft geen invloed op het gedrag van ondertoezichtgestelden.

Voor het openbaar maken van inspectiegegevens in het geval van psychosociale arbeidsbelasting worden geen statistisch significante effecten gevonden op de naleving door ondertoezichtgestelden. Ook hier kan, net zoals bij arbeidsomstandigheden in het algemeen, de invloed van een bedrijf op het voorkomen van incidenten beperkt zijn, ondanks alle genomen maatregelen daartoe.

Gevraagd naar de potentiële gevolgen van de openbaarmaking van inspectiegegevens, noemt een meerderheid van de ondertoezichtgestelden imagoschade, verlies aan klanten en het moeilijker kunnen werven van personeel. Tegelijkertijd zien zij die effecten nog niet terug in de praktijk. Niet alleen met de huidige manier van openbaarmaking (via een centrale website), maar ook wanneer de informatie op een andere manier of in een andere vorm wordt aangeboden. Het is daarom niet vreemd dat de meeste leidinggevenden het geen probleem vinden dat inspectieresultaten openbaar worden gemaakt. Ze zien dat vooral als middel om andere bedrijven of zakenpartners te informeren over bedrijven. Het is ook een kans om als bedrijf positief naar buiten te treden en meer vertrouwen in het bedrijf te bewerkstelligen. Ook herkennen ze wel het doel van de Inspectie SZW om naleving van de arbeidswet- en regelgeving te stimuleren. Het zorgen voor transparantie van het toezicht door de Inspectie SZW wordt door ondertoezichtgestelden nauwelijks gezien als doel van openbaarmaking. Een klein deel van de ondertoezichtgestelden is duidelijk tegen de openbaarmaking van inspectiegegevens. Dit betreft vooral bedrijven waar al eens een overtreding is geconstateerd. Belangrijke bezwaren zijn dat bedrijven in enkele gevallen onterecht als overtreder worden aangemerkt, dat kleine onbewuste overtredingen door openbaarmaking net zo hard worden gestraft als grote moedwillige overtredingen, en dat overtredingen een privézaak zou zijn tussen de Inspectie en de ondertoezichtgesgestelden.

4 Nalevingseffecten via ketenpartners

Openbaarmaking van inspectiegegevens heeft in potentie sterke effecten op de keuze van bedrijven waar ketenpartners mee willen samenwerken of die ze kiezen als toeleverancier. Belangrijke voorwaarde is dat ketenpartners op de hoogte zijn van de relevante informatie en deze direct kunnen gebruiken in hun afweging. In de praktijk is nauwelijks aan die voorwaarde voldaan. Minder dan de helft van de ketenpartners zegt überhaupt bekend te zijn met het feit dat inspectiegegevens openbaar worden gemaakt en daarvan weer de helft heeft nog nooit op de bestaande websites gekeken.

Met een aparte enquête zijn leidinggevenden als ketenpartner van ondertoezichtgestelden benaderd en zijn aan deze leidinggevenden vragen voorgelegd over het zaken doen met bedrijven die al dan niet overtredingen van de relevante arbeidswet- en regelgeving hebben begaan. Laten zakelijke partijen zich in hun relaties met ondertoezichtgestelden leiden door openbaarmaking? Naast enquêtes zijn er verdiepende gesprekken gevoerd met ketenpartners (toeleveranciers en uitbesteders) en financiers van zakelijke kredieten over dit onderwerp. Er is daarbij opnieuw onderscheid gemaakt tussen openbaarmaking van inspectiegegevens in het kader van de asbestregeling enerzijds en de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) anderzijds. In totaal deelden twintig ketenpartners en zes financiers hun ervaringen op dit gebied. Dit hoofdstuk presenteert de belangrijkste bevindingen.

4.1 Ervaringen van ketenpartners

Bekendheid met inspecties en openbaarmaking

Een eerste vraag aan ketenpartners is geweest of men bekend was met de inspecties van de relevante arbeidswet- en regelgeving door de Inspectie SZW. Vergelijkbaar met de ondertoezichtgestelden geeft bijna twee derde van de respondenten aan op de hoogte te zijn van die inspecties en heeft een kwart er daadwerkelijk mee te maken gehad, zie Figuur 4.1.

Figuur 4.1 Bekendheid bij ketenpartners met controles van de Inspectie SZW

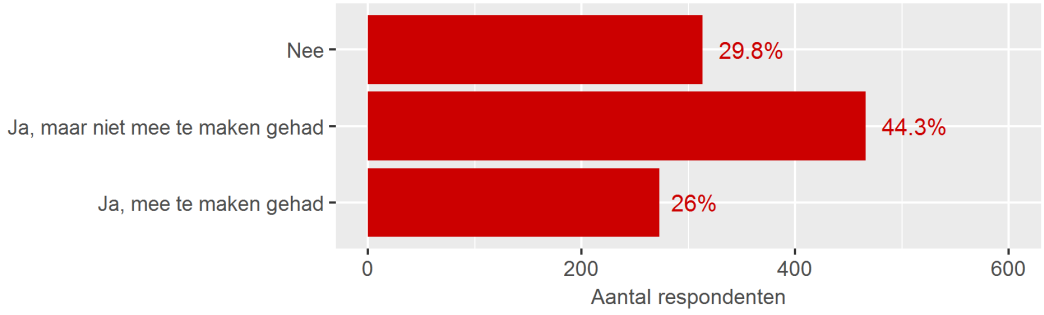

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Minder bekend bij ketenpartners is dat de Inspectie SZW de inspectieresultaten met naam en toenaam van de geïnspecteerde bedrijven openbaar maakt via een publiek toegankelijke website. Slechts 44 procent van de respondenten is daarmee bekend, zie Figuur 4.2. De belangrijkste bron voor die informatie zijn collega-bedrijven, de brancheorganisatie of het internet, maar een deel is er ook van op de hoogte geraakt doordat ze als bedrijf op handhaving van de geldende wet- en regelgeving zijn gecontroleerd door de Inspectie SZW, zie Figuur 4.3.

Figuur 4.2 Bekendheid met openbaarmaking inspectieresultaten bij ketenpartners

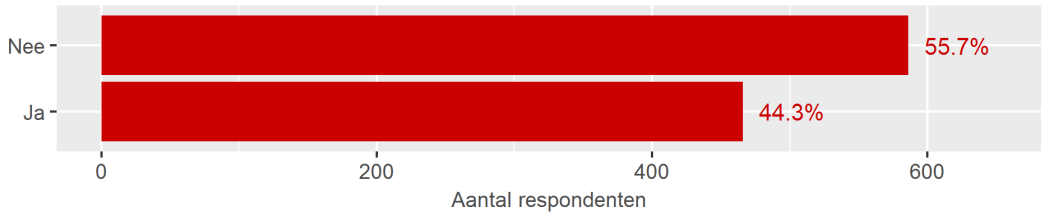

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.3 Bron van bekendheid bij ketenpartners met openbaarmaking inspectiegegevens (conditioneel op de bekendheid met de openbaarmaking van inspectiegegevens)

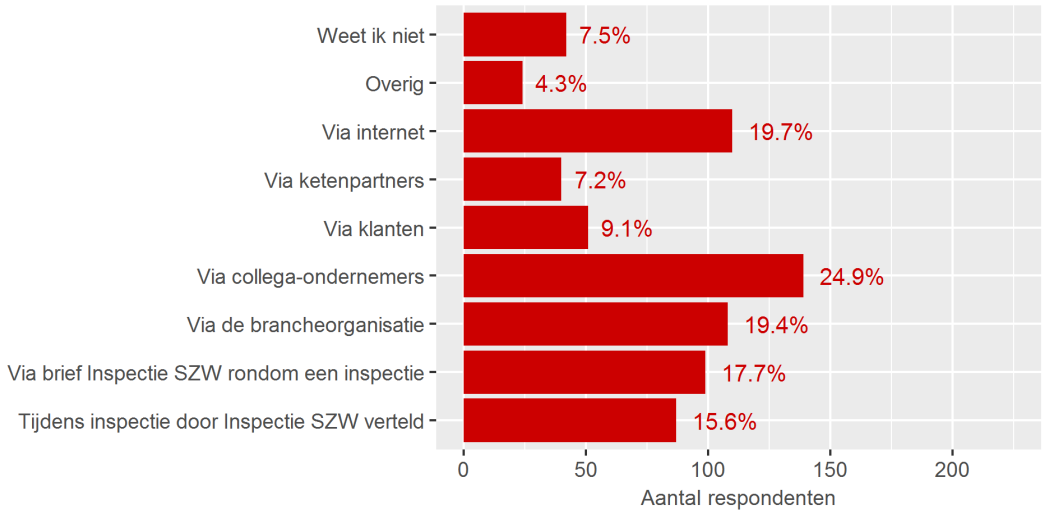

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Van de respondenten die op de hoogte zijn van de openbaarmaking van inspectiegegevens, heeft ongeveer de helft wel eens op de website met inspectieresultaten gekeken, hoofdzakelijk om gegevens van het eigen bedrijf te bekijken of om te kijken of branchegenoten geïnspecteerd zijn, zie Figuur 4.4.

Informatie uit gesprekken met ketenpartners

Uit de verdiepende gesprekken met partijen in de keten blijkt dat zij vrijwel niet bekend zijn met de openbaarmaking van inspectiegegevens. Dit geldt voor zowel de openbaarmaking rond de Wet

minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml), de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) als rond de asbestregelgeving. Slechts twee vertegenwoordigers van de gesproken ketenpartners weten af van openbaarmaking van inspectiegegevens ten aanzien van de asbestregelgeving. Die openbaarmaking kwamen zij op het spoor, doordat inspectieresultaten van overtreders gedeeld worden binnen het netwerk van LinkedIn. In het ene geval verspreidde een collega-organisatie deze informatie, in het andere geval bleken gegevens gedeeld binnen kennisgroepen ten aanzien van asbest. Informatie is door één ketenpartner ook verkregen via het asbestmagazine.

Figuur 4.4 Bezoek aan website met inspectieresultaten door ketenpartners

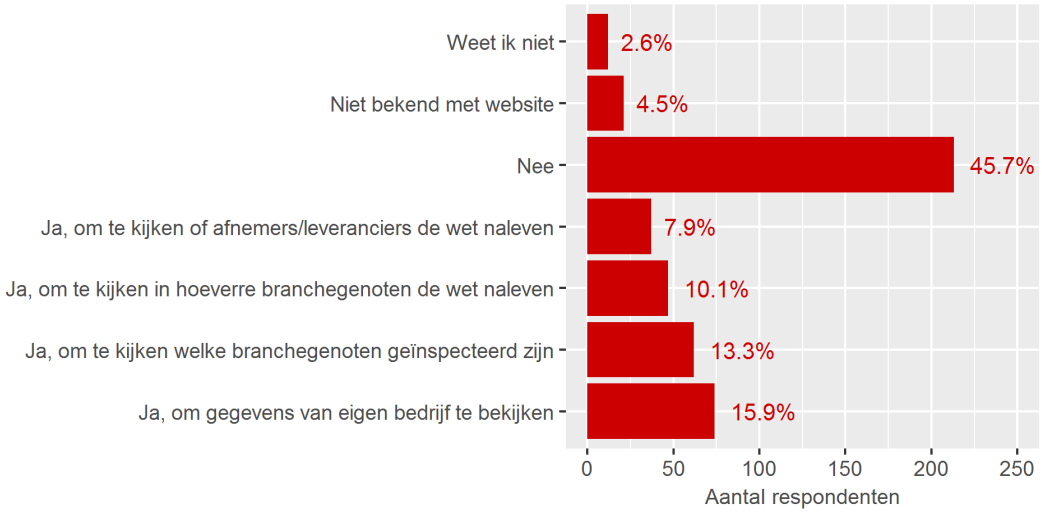

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Voor de overige gesproken ketenpartners geldt dat dit onderzoek de aanleiding vormde tot kennismaking met openbaarmaking van inspectiegegevens rond de Wml/Wav en asbestregelgeving. Onder de financiers, als aparte groep binnen de ketenpartners, bleek niemand bekend met de openbaarmaking van inspectiegegevens. Voorafgaand aan het gesprek besloot een groot aantal geïnterviewden zelf de website van de Inspectie SZW te bezoeken. Vanuit deze beperkte ervaringen met de website of op basis van *common sense* kon bijna driekwart van de geïnterviewde ketenpartners en de helft van de geïnterviewde financiers een mening vormen over openbaarmaking van inspectiegegevens. Van deze groepen meent vrijwel iedereen dat de Inspectie SZW het doel heeft derden, zoals zakenpartners, te informeren. Mogelijk is dit antwoord ook deels ingegeven vanuit de aankondigingsbrief die voorafging aan het interview. Hierin stonden enkele richtingen van het gesprek genoemd, zoals wat ketenpartners van de openbaarmaking vinden en wat gevolgen voor (overtredende) bedrijven zijn. Het stimuleren van de naleving en het geven van een 'extra straf' aan overtreders, zien ketenpartners en financiers als andere mogelijke doelen van openbaarmaking van de inspectieresultaten van de Inspectie SZW. Een bedrijf zal volgens hen niet als overtreder te boek willen staan en is daarom extra alert op het naleven van wetten.

Oordeel over openbaarmaking

Uit de enquête onder ketenpartners blijkt dat verreweg het grootste deel (meer dan 70 procent) van mening is dat openbaarmaking van inspectiegegevens ten aanzien van overtredingen van de arbeidswet- en regelgeving een (zeer) goede zaak is, zie Figuur 4.5. Daarbij maakt het ze niet veel uit of informatie van overtredingen wordt geopenbaard (*shaming*) of juist informatie over de correcte naleving van de wet- en regelgeving (*faming*). Als ketenpartner lijken leidinggevenden er dus prijs op te stellen geïnformeerd te worden over de naleving van arbeidswet- en regelgeving door mogelijke zakenpartners.

Figuur 4.5 Mening van ketenpartners over openbaarmaking overtredende en niet-overtredende bedrijven

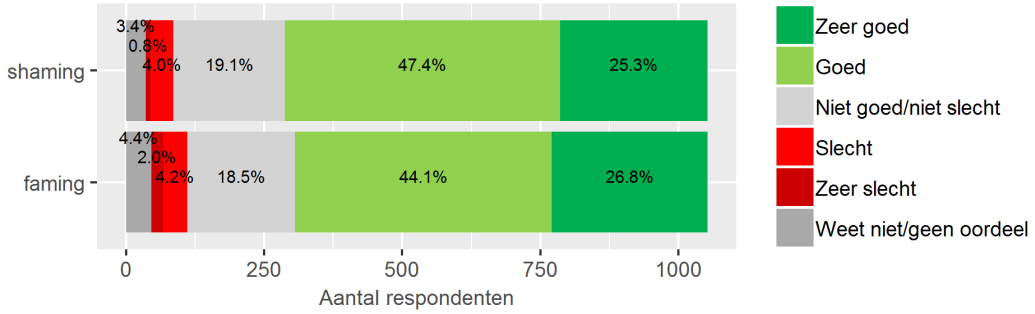

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Hetzelfde blijkt uit de verdiepende gesprekken met ketenpartners. Het toelichten waarom openbaarmaking een goed of zinvol idee is, blijkt voor velen echter lastig. Het onderwerp van openbaarmaking van inspectiegegevens staat te ver van hen af om hier een inhoudelijke onderbouwing bij te geven. Dat bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) naast de inspectiegegevens van overtreders- ook die van niet-overtreders openbaar worden gemaakt, zien veel respondenten als 'extra informatief' en 'eerlijker'. Bedrijven die zich aan de regels committeren, kunnen dit volgens hen via het register naar buiten uitdragen.

Bij de asbestregelgeving worden alleen de inspectiegegevens van overtreders openbaar gemaakt. Ook hier zijn de gesproken ketenpartners positief over het delen van deze informatie. Door dit openlijk te delen, is de verwachting dat malafide organisaties van goede organisaties kunnen worden onderscheiden. Dat op de website ook informatie staat over het intrekken van asbestcertificaten, is voor enkelen aanleiding om in de toekomst gebruik te gaan maken van de website waarop openbaarmaking plaatsvindt.

In lijn met de andere ketenpartners, zien ook financiers de openbaarmaking van inspectiegegevens in het kader van de Wml/Wav en asbestregelgeving als positief. Het delen van deze gegevens zien zij als informatief voor andere partijen, waaronder zijzelf. Dat ook inspectiegegevens van niet-overtreders op het gebied van de Wml/Wav openbaar zijn, heeft volgens hen een meerwaarde. Het ontbreken van de bedrijfsnaam kan anders ook duiden op het niet geïnspecteerd zijn.

Wijze van openbaarmaking van inspectiegegevens
De ketenpartners en financiers is ook gevraagd wat zij vinden van de wijze waarop inspectiegegevens gepresenteerd staan op de websites van de Inspectie SZW. Over het algemeen zijn zij positief, maar geven wel aan dat de informatie op de websites summier is en op enkele punten beter kan. Zo zou de zoekfunctie kunnen worden verbeterd. Dat nu al gezocht kan worden op bedrijfsnaam wordt positief beoordeeld. Voor enkele ketenpartners zou het behulpzaam zijn als ook op andere criteria gezocht zou kunnen worden, bijvoorbeeld op branche.

Bij de openbaarmaking van inspectiegegevens rond de asbestregelgeving is de zoekfunctie iets uitvoeriger. Naast het zoeken op bedrijfsnaam kan ook gezocht worden op het adres van het bedrijf en de asbestlocatie. Respondenten geven aan dat deze manier van zoeken voor hen goed werkt en dat de drie ingangen om te zoeken allemaal van belang zijn.

De gesproken ketenpartners zijn eensgezind in hun mening dat het juist is om als overtreder in beroep te kunnen gaan tegen de openbaarmaking van inspectiegegevens. De termijn van tien dagen noemen enkelen wel erg kort. Meermaals wordt gewezen naar de Belastingdienst die een termijn van zes weken hanteert voor het indienen van bezwaar. Dat eerst het hele onderzoek wordt afgerond alvorens inspectieresultaten openbaar worden gemaakt, vinden alle betrokkenen een correcte werkwijze. Als een bedrijf namelijk door de rechter in het gelijk wordt gesteld, maar ondertussen al wel als overtreder is aangemerkt, kan het bedrijf onnodig schade lijden.

Ook wordt door ketenpartners in zowel de context van de Wml/Wav als de asbestregeling genoemd dat meer informatie over de overtreding wenselijk zou zijn. Om tot een afweging voor samenwerking met een bedrijf te komen, zijn factoren als 'moedwilligheid' en 'ernst' van de overtreding volgens hen belangrijk. Ook het feit of het bedrijf de oorspronkelijke fout heeft hersteld, telt voor hen. Verschillende geïnterviewden geven aan dat bedrijven nu eenmaal fouten kunnen maken, maar dat zij niet geassocieerd willen worden met moedwillige, ernstige overtreders. Een overtreding begaan hoeft dus op zichzelf de keuze voor samenwerking met een bedrijf niet in de weg te staan. Om het onderscheid te kunnen maken tussen een bedrijf dat 'bewust' of 'onbewust' de regels overtreedt, zou meer context nodig zijn.

Vanuit de gesproken financiers worden dezelfde punten naar voren gebracht als door de andere ketenpartners. Voor hen heeft extra informatie over de overtreding ook een grote meerwaarde om een beter beeld van hun klant te krijgen. Om inspectiegegevens in de toekomst makkelijker te kunnen gebruiken, doen twee financiers gerichte suggesties. De mogelijkheid om de hele lijst van bedrijven van de website te downloaden zou praktisch zijn, aldus één financier. Een andere, en verdergaande optie, is een koppeling tussen de inspectieresultaten van de Inspectie SZW en het systeem van de financier. Dit zou op een vergelijkbare wijze plaats kunnen vinden als bij het Bureau Krediet Registratie (BKR), namelijk via webservers.

4.2 Hoe reageren ketenpartners op openbaarmaking?

Om te begrijpen hoe en waarom ketenpartners reageren op de openbaarmaking van inspectiegegevens, is het belangrijk om te weten in welke mate zij denken dat bedrijven waar zij zaken mee doen zich al dan niet aan de relevante arbeidswet- en regelgeving houden. Figuur 4.6 laat zien dat de

leidinggevenden in de enquête sterk verschillen in hun oordeel over de naleving door andere bedrijven. Van de mensen die daar een idee van hebben, is het gemiddelde oordeel dat meer dan helft van de bedrijven zich niet altijd aan de geldende wet- en regelgeving houdt. Tegelijkertijd denkt ook 12 procent dat minder dan een kwart van de bedrijven zich niet altijd aan de wet houdt en 18 procent dat vrijwel alle bedrijven zich niet geheel aan de wet houden. Ook over de vraag of overtredingen incidenteel of structureel plaatsvinden zijn de meningen sterk verdeeld, zie Figuur 4.7. Wel denkt het grootste deel van de respondenten dat overtredingen voornamelijk uit onwetendheid plaatsvinden en veel minder vaak bewust, zie Figuur 4.8. Dat suggereert dat het voor ketenpartners minder belangrijk kan zijn of bedrijven zich aan de wet houden of niet, aangezien een groot deel dit ziet als iets waar bedrijven weinig invloed op kunnen uitoefenen. Ook de openbaarmaking van inspectiegegevens zou daarmee weinig invloed hebben op de keuze van zakenpartners, al vinden bedrijven het wel prettig om die informatie beschikbaar te hebben.

Figuur 4.6 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden van de mate waarin andere bedrijven zich niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houden

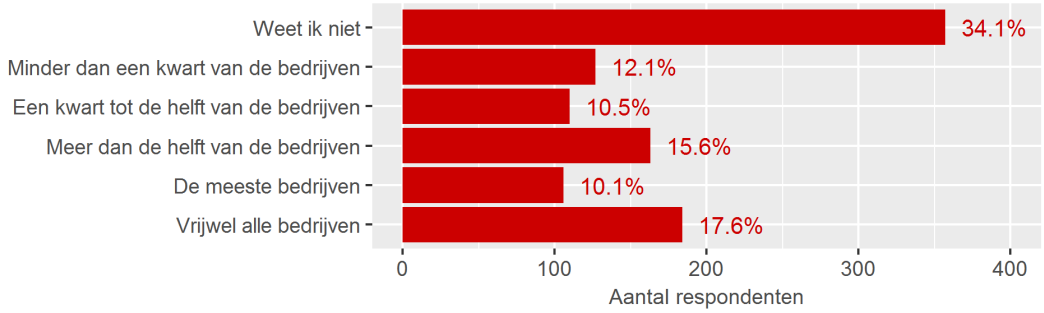

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.7 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden van hoe vaak andere bedrijven zich niet geheel aan de geldende wet- en regelgeving houden

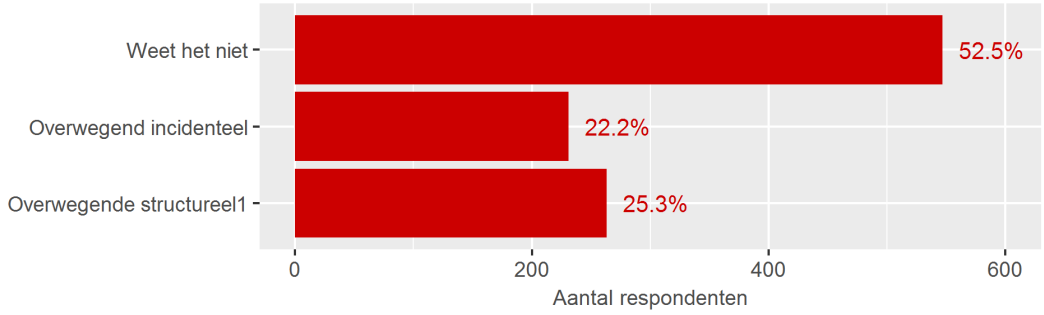

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

In de enquête is verder gevraagd hoe belangrijk ketenpartners het vinden dat bedrijven zich aan de wet houden. Meer specifiek is eerst gevraagd naar hoe belangrijk ketenpartners het vinden dat toeleveranciers of samenwerkingspartners zich aan de wet houden. Bijna driekwart van de respondenten zegt dat belangrijk tot zeer belangrijk te vinden, zie Figuur 4.9. Vervolgens is gevraagd of dat

ook betekent dat de keuze om zaken te doen met bedrijven afhangt van naleving van de geldende arbeidswet- en regelgeving, zie Figuur 4.10 zien. Wederom zegt driekwart van de respondenten dat dit zo is. Dat suggereert dat informatie over naleving van de wet- en regelgeving, onder andere door de openbaarmaking van inspectiegegevens, voor de meeste ketenpartners van invloed is op de beslissing om zaken te doen met toeleveranciers of samenwerkingspartners. Dat lijkt zo op het eerste gezicht sterk ingegeven door sociaal wenselijke antwoorden, waardoor de invloed van openbaarmaking op het keuzegedrag van bedrijven via een vignettenanalyse extra interessant wordt. In een vignettenanalyse kunnen sociaal wenselijke antwoorden immers tot op zekere hoogte worden vermeden. Dat geldt ook ten aanzien van de vraag naar het belang dat ketenpartners hechten aan het zich zelf houden aan de wet. Figuur 4.11 laat zien dat ook daar de overgrote meerderheid dit een vanzelfsprekendheid vindt.

Figuur 4.8 Perceptie bij geënquêteerde leidinggevenden van de mate waarin andere bedrijven zich bewust of onbewust aan de geldende wet- en regelgeving houden

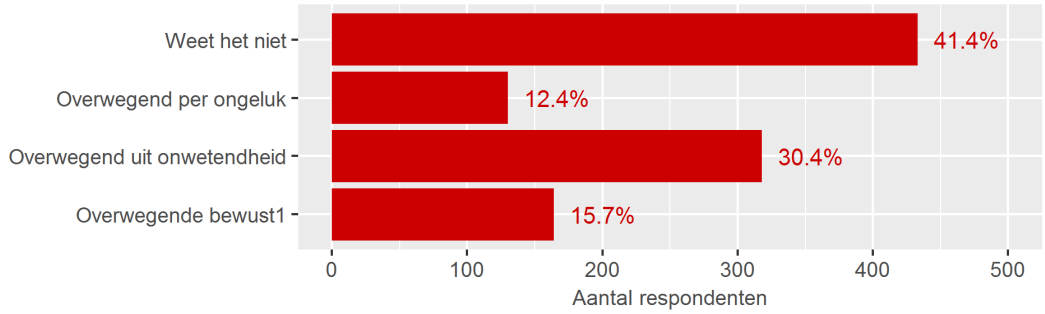

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.9 Belang voor ketenpartners dat toeleveranciers of samenwerkingspartners zich aan de wet houden

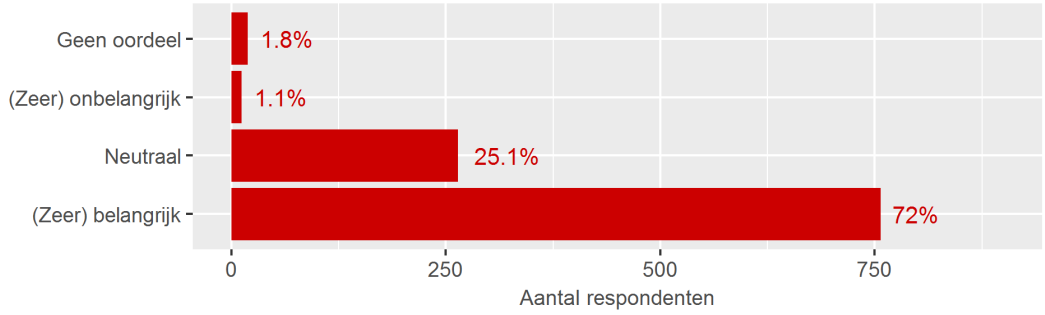

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.10 Mate waarin de keuze van ketenpartners voor toeleveranciers of samenwerkingspartners afhangt van of zij de wet naleven

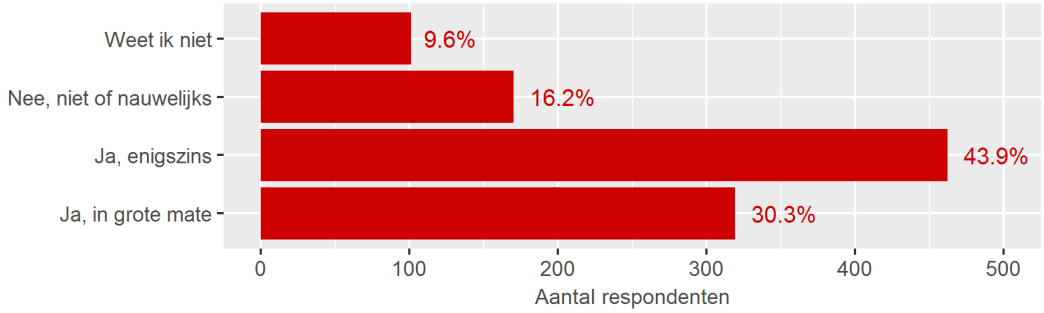

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.11 Belang voor ketenpartners dat zij zelf de wet naleven

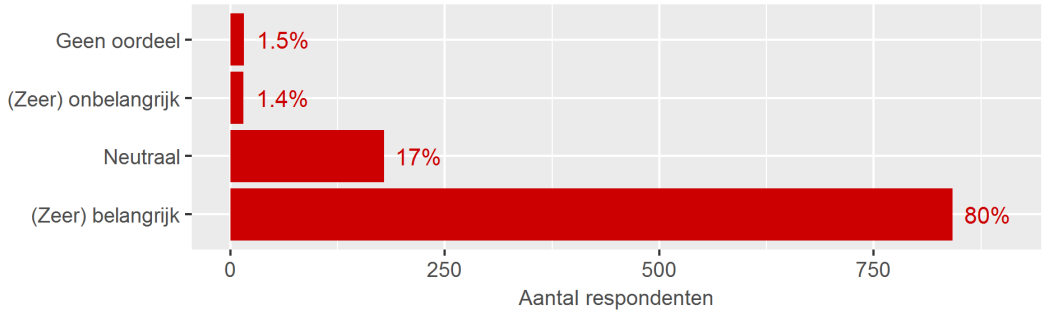

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Informatie uit gesprekken met ketenpartners

Uit de verdiepende gesprekken komt naar voren dat vrijwel alle ketenpartners en financiers nog onbekend zijn met de openbaarmaking van inspectiegegevens, waardoor de openbaarmaking in werkgelijkheid (nog) geen invloed op hun handelen heeft kunnen hebben. Nu betrokkenen door deelname aan dit onderzoek er wel van afweten, is met hen besproken óf inspectiegegevens in de toekomst een rol kunnen spelen bij hun keuze voor samenwerking met bedrijven. Op die manier is geprobeerd een beeld van de te verwachten effecten te krijgen.

Alle geïnterviewden zijn het erover eens bij voorkeur samen te willen werken met bedrijven die de wet naleven. Wel lijken bedrijven aan overtredingen een wisselend gewicht te hangen. Vooral voor partijen in de keten van asbestverwijderaars lijkt naleving van de asbestregelgeving belangrijk te zijn. In de praktijk wordt soms de verantwoordelijkheid voor naleving van de wet- en regelgeving bij het asbestverwijderingsbedrijf gelegd door hen een nalevingscontract te laten ondertekenen. Andere partijen werken bijvoorbeeld intern met een strikte 'witte lijst' van slechts enkele bedrijven die na een strenge screening overblijven. Ook is vaker genoemd dat samenwerkingsrelaties duurzaam van aard zijn en soms wel tien jaar of langer duren. Het opgebouwde, wederzijdse vertrouwen lijkt daarmee een belangrijke rol te spelen bij de keuze voor een bedrijf.

Vrijwel alle partners uit de keten van asbestverwijdering denken de website van asbestovertredingen in de toekomst als 'extra' instrument te gaan gebruiken, aanvullend op de bovengenoemde maatregelen en naast andere bronnen zoals Ascert (een website met een overzicht van gecertificeerde asbestbedrijven). Enkele respondenten zijn van plan om bedrijven waarmee ze zaken doen alsnog in het register op te zoeken. Anderen zien vooral een rol weggelegd bij het aangaan van nieuwe zakelijke relaties. Als blijkt dat een bedrijf waarmee ze samenwerken de asbestregelgeving overtreedt, zal dit voor alle betrokkenen aanleiding geven tot een gesprek. Bij een ernstige overtreding kan dit het einde van de samenwerkingsrelatie betekenen, denken zij. Die ervaringen zijn er overigens nog nauwelijks, want slechts één betrokkene heeft daadwerkelijk de samenwerking met een bedrijf verbroken nadat deze de wet ernstig overtrad.

Bij de ketenpartners in de context van de Wml/Wav tekent zich een wat ander beeld af. Zij geven ook aan het belangrijk te vinden dat bedrijven waarmee ze samenwerken de wet naleven, maar de Wml en de Wav lijken hierbij geen prioriteit te hebben. Sommige geïnterviewden zien het als de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven om werknemers het juiste minimumloon te betalen. Partijen noemen aspecten als een juiste ISO-certificering, de prijs voor een dienst, de geleverde kwaliteit en/of tijdig betalen als doorslaggevende redenen om met bedrijven in zee te gaan. Soms speelt een beperkt aanbod vanuit de markt ook een rol. Als er slechts één of enkele leveranciers van een bepaalde grondstof zijn, valt er weinig te kiezen. Vrijwel geen van deze ketenpartners verwacht dan ook dat de website met openbare inspectieresultaten voor Wml/Wav een rol gaat spelen in hun keuze toekomstige samenwerking met andere partijen.

Omdat de oorspronkelijke groep van zes financiers beperkt is, is er een extra peiling onder 22 accountant-manager(assistenten) van een grote stadsbank gehouden. Uit deze groep financiers komt een positief beeld naar voren als het gaat om het toekomstig gebruik van de inspectiegegevens. Vrijwel alle betrokkenen menen dat de inspectiegegevens hen kan helpen een beter beeld van de klant en diens onderneming te vormen. Het naleven van wetten zegt namelijk iets over de 'moraliteit' van de klant. Nu er vanuit de overheid voor financiers striktere regels gelden op het gebied van klanten kennen, zijn inspectiegegevens nuttig. De inspectiegegevens zullen dan deel uitmaken van een groter model van variabelen die ze nu ook in ogenschouw nemen, zoals de jaarcijfers. Bij aanvraag van het zakelijk krediet en in de tijd erna kan dit wat hen betreft een rol spelen.

4.3 Gedragseffecten ketenpartners via vignettenanalyses

Het effect van openbaarmaking van inspectiegegevens op het gedrag van ketenpartners is, net zoals bij ondertoezichtgestelden, getoetst met behulp van een vignettenanalyse. Daarvoor is aan de geënquêteerde leidinggevenden gevraagd te kiezen tussen twee mogelijke bedrijven om zaken mee te doen, waarbij de bedrijven verschillen in achtergrondkenmerken, inclusief informatie over mogelijke overtredingen waarop bedrijven zijn gecontroleerd. Er is onderscheid gemaakt tussen bedrijven die al dan niet een overtreding hebben begaan van de relevante arbeidswet- en regelgeving aan de ene kant, en uitzendorganisaties via welke uitzendkrachten worden ingehuurd anderzijds, waarbij mogelijk sprake is van arbeidsmarktdiscriminatie. Hieronder worden de resultaten van beide vignettenanalyses apart behandeld.

Arbeidswet- en regelgeving

De resultaten van de vignettenanalyse voor de vignetten met betrekking tot mogelijke overtredingen van de relevante arbeidswet- en regelgeving in Figuur 4.12 laten zien dat openbaarmaking aanzienlijke effecten heeft op de keuze om met andere bedrijven zaken te doen. Vooral wanneer via een keurmerk duidelijk wordt gemaakt dat een bedrijf een waarschuwing voor een overtreding van de arbeidswet- en regelgeving heeft gekregen, gaan ketenpartners minder snel met zo'n bedrijf in zee. De kans daarop ligt ongeveer 40 procentpunten lager ten opzichte van een bedrijf waarvoor geen inspectiegegevens bekend zijn. Ten opzichte van dit negatieve *shaming*-effect staat een positief *faming*-effect: de kans dat ketenpartners in zee gaan met een bedrijf dat zich volgens een keurmerk aan de arbeidswet- en regelgeving houdt, is ruim 20 procentpunten groter dan met een bedrijf waarvan geen inspectiegegevens bekend zijn. De *shaming*- en *faming*-effecten van openbaarmaking via een website liggen lager, respectievelijk op -19 procentpunten en 13 procentpunten, maar ook deze zijn omvangrijk vergeleken met het effect van andere kenmerken van bedrijven waaruit ketenpartners kunnen kiezen. Openbaarmaking van inspectiegegevens is daarom effectief in het beïnvloeden van zakelijke keuzes door ketenpartners, mits zij goed op de hoogte zijn van de openbaar gemaakte informatie over overtredingen door bedrijven of het ontbreken daarvan.

Figuur 4.12 Kans dat een ketenpartner zaken doet met een bedrijf ten opzichte van een gemiddeld hypothetisch bedrijf (gemiddelde kans = 50 procent), casus arbeidswet- en regelgeving

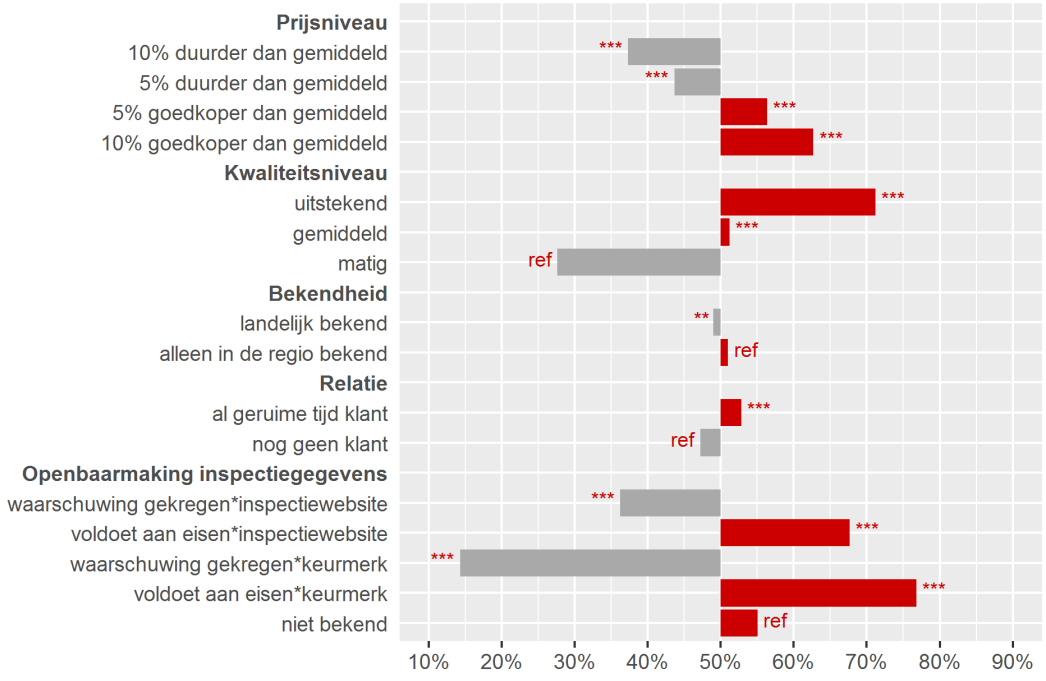

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De belangrijkste factor om zaken te doen met een bedrijf blijft echter de prijs-kwaliteit verhouding. Een goede productkwaliteit levert een 44 procent grotere kans om met een bedrijf zaken te doen op in vergelijking met een matige productkwaliteit (voor een gemiddelde productkwaliteit is dat 24 procentpunten) en voor elk procent prijsverschil ligt de kans ruim een procent lager dat er voor

het bedrijf wordt gekozen. Minder invloed heeft de situatie dat men al geruime tijd klant is van het bedrijf (6 procentpunten hogere kans ten opzichte van nog geen klant zijn) en of het bedrijf landelijke bekendheid heeft (2 procentpunten lagere kans ten opzichte van alleen regionale bekendheid).

Om de effecten van openbaarmaking in perspectief te zetten, kan de volgende vergelijking worden gemaakt. Een bedrijf met een rood keurmerk (ten teken dat het bedrijf een overtreding heeft begaan) kan dat in zijn relatie met een ketenpartner compenseren door een 32 procent lagere prijs aan te bieden in vergelijking met een bedrijf zonder keurmerk. Daarentegen kan een bedrijf met een groen keurmerk (ten teken dat het bedrijf de wet naleeft) een 17 procent hogere productprijs berekenen om net zoveel kans te maken om te worden gekozen door een ketenpartner als een bedrijf zonder keurmerk. Maar tegelijkertijd kiezen ketenpartners liever voor een bedrijf met een rood keurmerk en een uitstekende productkwaliteit dan voor een bedrijf zonder keurmerk met een matige productkwaliteit. Of liever voor een bedrijf zonder keurmerk met een uitstekende kwaliteit van voor een bedrijf met een groen keurmerk en een gemiddelde kwaliteit.

Arbeidsmarktdiscriminatie

In een tweede set vignetten zijn leidinggevenden (die daar ervaring mee hadden) gevraagd voor welke van twee uitzendorganisaties zij zouden kiezen voor het inhuren van een uitzendkracht, gegeven een aantal kenmerken van de dienstverlening van deze twee uitzendorganisaties. Eén van die kenmerken is openbaar gemaakte informatie over arbeidsmarktdiscriminatie door de uitzendorganisatie. Die informatie betrof het al dan niet voorkomen van arbeidsdiscriminatie en de vorm waarin dat openbaar wordt gemaakt (via een website of via een keurmerk). De resultaten van deze analyses zijn geheel in lijn met die bij overtredingen van de arbeidswet- en regelgeving, zie Figuur 4.13. Wederom geldt dat ketenpartners minder snel voor een uitzendorganisatie kiezen waarvan bekend is dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie en eerder voor een uitzendorganisatie waarvan bekend is dat zij zich daar juist niet schuldig aan hebben gemaakt. Ook hier is het effect van een keurmerk (als voorbeeld van direct beschikbare informatie over het inspectieresultaat) sterker dan van openbaarmaking via een website. Een rood keurmerk (ten teken van een ontvangen waarschuwing) verlaagt de kans om gekozen te worden door een ketenpartner met 24 procentpunten ten opzichte van een uitzendorganisatie zonder keurmerk. Bij een vermelding van een waarschuwing op een centrale website is dat 11 procentpunten. Een groen keurmerk (ten teken dat er geen arbeidsmarktdiscriminatie is geconstateerd) verhoogt de kans om gekozen te worden met 15 procentpunten ten opzichte van een uitzendorganisatie zonder keurmerk, bij een vermelding op een website is dat 8 procentpunten.

Ook bij de keuze van uitzendorganisatie voor het inlenen van uitzendkrachten draait veel om prijs en kwaliteit. Om het effect van openbaarmaking in perspectief te zetten, kan dat effect daarom het beste in prijs- en kwaliteitsverschillen van de geleverde uitzenddiensten worden uitgedrukt. Een uitzendorganisatie met een rood keurmerk voor arbeidsmarktdiscriminatie kan dat compenseren met een 27 procent lagere prijs ten opzichte van een uitzendorganisatie zonder keurmerk. Een uitzendorganisatie met een groen keurmerk kan juist een 17 procent hogere prijs voor haar uitzenddiensten vragen om toch dezelfde kansen te hebben om zaken te doen met ketenpartners als een uitzendorganisatie zonder keurmerk. Tegelijkertijd kiezen ketenpartners liever voor een uitzendorganisatie met een rood keurmerk en een uitstekende dienstverlening dan voor een bedrijf zonder keurmerk met een matige dienstverlening. Of liever voor een uitzendorganisatie zonder

keurmerk en een uitstekende dienstverlening, dan voor een uitzendorganisatie met een groen keurmerk en een gemiddelde dienstverlening. Dus zelfs met de gevonden sterke effecten van openbaarmaking kan niet worden gegarandeerd dat ketenpartners niet in zee gaan met uitzendorganisaties (of zoals eerder werd vastgesteld andere bedrijven in het algemeen) waarvan bekend is dat er gevallen van arbeidsmarktdiscriminatie voorkomen.

Figuur 4.13 Kans dat een ketenpartner zaken doet met een bedrijf ten opzichte van een gemiddeld hypothetisch bedrijf (gemiddelde kans = 50 procent), casus arbeidsmarktdiscriminatie

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

4.4 Conclusies

De openbaarmaking van inspectiegegevens heeft in potentie sterke effecten op de keuze van bedrijven waar ketenpartners mee willen samenwerken of die ze kiezen als toeleverancier. Zowel uit een rechtstreekse bevraging als uit de vignettenanalyses, waarin ketenpartners wordt gevraagd te kiezen uit verschillende bedrijven die verschillen in prijs, kwaliteit en (eerdere) bekendheid, komt naar voren dat bedrijven die zich niet houden aan de arbeidswet- of regelgeving of aan arbeidsmarktdiscriminatie doen minder vaak worden gekozen bij gelijke overige kenmerken. Ketenpartners zeggen het ook belangrijk te vinden dat hun zakelijke partners zich aan de wet houden. Belangrijke voorwaarde voor die effectiviteit van openbaarmaking, is dat leidinggevenden op de hoogte zijn van de relevante informatie en direct kunnen gebruiken in hun afweging. Aan die voorwaarde is in de vignettenanalyses voldaan. Ook blijkt dat openbaarmaking via een keurmerk, die veel directer en laagdrempeliger informatie verschaft dan openbaarmaking via een centrale website, de grootste effecten sorteert.

In de praktijk is de beschikbaarheid van openbaar gemaakte informatie over inspectieresultaten voor ketenpartners echter beperkt. Minder dan de helft van de geënquêteerde ketenpartners zegt überhaupt bekend te zijn met het feit dat inspectiegegevens openbaar worden gemaakt en daarvan weer de helft heeft nog nooit op de bestaande websites gekeken. Uit de verdiepende gesprekken bleek al helemaal dat ketenpartners nauwelijks op de hoogte waren van openbaar gemaakte inspectiegegevens.

5 Effecten via werknemers en werkzoekenden

Voor werknemers en werkzoekenden wordt de keuze voor een (nieuwe) werkgever of uitzendbureau in potentie sterk beïnvloed door openbaar gemaakte informatie over het al dan niet overtreden van de arbeidswet- en regelgeving of het zich al dan niet schuldig maken aan arbeidsmarktdiscriminatie. In de praktijk blijkt de bekendheid met openbaar gemaakte gegevens echter beperkt. Bijna twee derde van alle geënquêteerde werkenden en werkzoekenden is niet op de hoogte van deze openbaarmaking en slechts 6 procent heeft wel eens de website met inspectieresultaten bezocht.

5.1 Bekendheid met en belang van openbaarmaking

Werknemers en werkzoekenden die voor de keuze staan te kiezen voor een (nieuwe) werkgever, kunnen zich onder andere laten leiden door achtergrondkenmerken van de werkgever, waaronder de mate waarin bedrijven zich aan de geldende wet- en regelgeving houden. Voorwaarde is wel dat ze informatie hebben over de naleving van de wet- en regelgeving door bedrijven. In hoeverre zijn werkenden en werkzoekenden op de hoogte van het feit dat bedrijven op die naleving worden gecontroleerd door de Inspectie SZW? En zo ja, in hoeverre weten zij dat het resultaat van die controles door de Inspectie SZW openbaar worden gemaakt?

Het merendeel van de geënquêteerde werknemers en werkzoekenden is op de hoogte dat bedrijven worden gecontroleerd door de Inspectie SZW, in de enquête aangeduid met 'Arbeidsinspectie', zie Figuur 5.1. Slechts een ruime 10 procent heeft nog nooit van die inspecties gehoord. Ongeveer de helft van de respondenten heeft er wel eens van gehoord, 40 procent is er echt mee bekend.

Figuur 5.1 Bekendheid met de inspecties door de Inspectie SZW bij werknemers en werkzoekenden

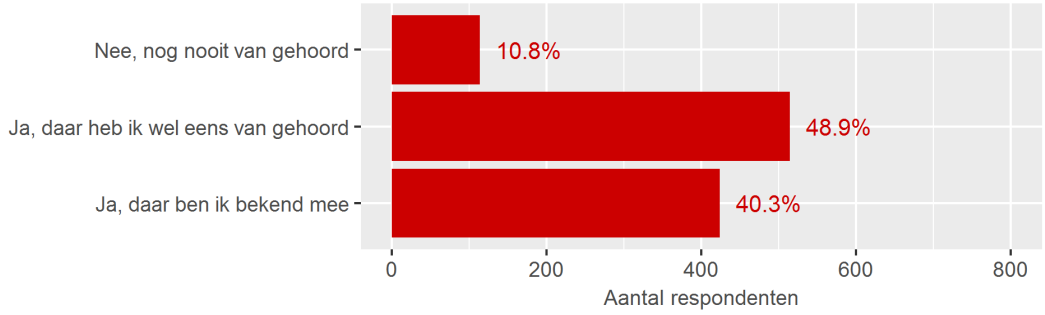

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Waar de inspecties redelijk bekend zijn, daar is het feit dat de Inspectie SZW de resultaten van die inspecties met naam en toenaam van het geïnspecteerde bedrijf openbaar maakt via een publiek toegankelijke website veel minder bekend, zie Figuur 5.2. Maar nog altijd iets meer dan een derde

van de respondenten weet dat de resultaten openbaar worden gemaakt, al kent slechts 6 procent ook daadwerkelijk de website waarop dat gebeurt.

Figuur 5.2 Bekendheid met de openbaarmaking van inspectieresultaten bij werknemers en werkzoekenden

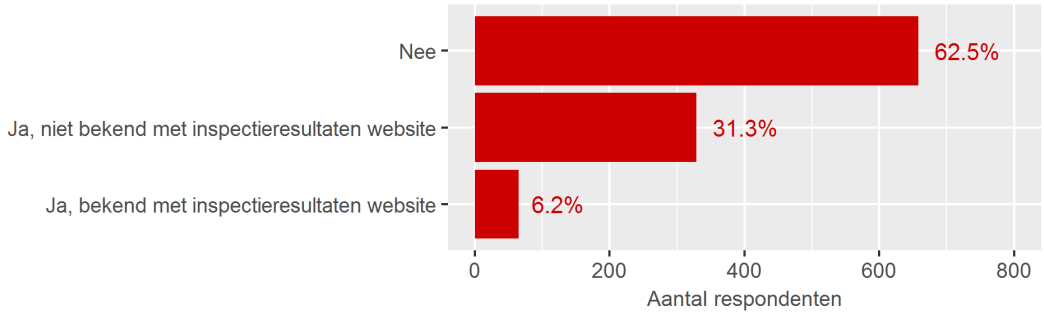

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Net zoals ondertoezichtgestelden en ketenpartners vindt ook een ruime meerderheid van de werkenden en werkzoekenden het openbaar maken van inspectiegegevens door de Inspectie SZW een goede zaak, zie Figuur 5.3. Er is iets meer steun voor het openbaar maken van overtredingen (*shaming*) dan voor het openbaar maken van goed gedrag (*faming*).

Figuur 5.3 Mening van werknemers en werkzoekenden over het openbaar maken van informatie over overtredende bedrijven (*shaming*) en niet-overtredende bedrijven (*faming*)

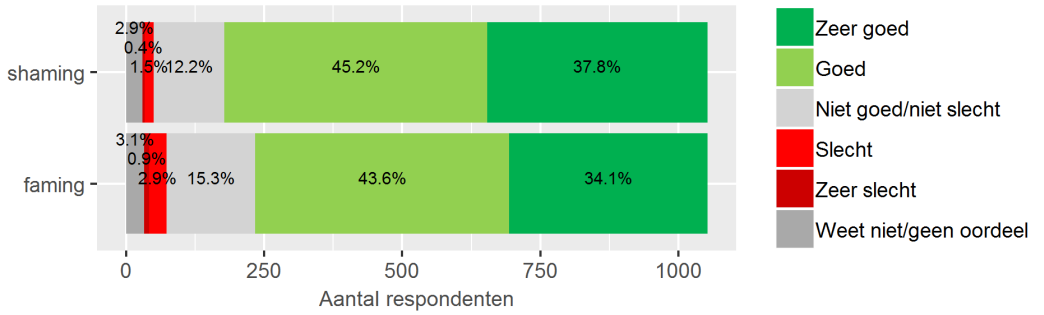

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Of openbaarmaking van inspectiegegevens ook invloed heeft op de keuzes die werknemers en werkzoekenden maken, wordt in de rest van dit hoofdstuk behandeld. Daarbij wordt weer een onderscheid gemaakt tussen overtredingen van de arbeidswet- en regelgeving (Paragraaf 5.2) en het plaatsvinden van arbeidsmarktdiscriminatie (Paragraaf 5.3).

5.2 Effecten bij arbeidswetten

Subjectieve gedragseffecten via enquête

Aan werkenden en werkzoekenden is in de enquête onder meer gevraagd wat het belang is dat zij hechten aan het feit dat bedrijven zich aan de arbeidswet- en regelgeving houden. Daarop wordt massaal geantwoord dat men dat (zeer) belangrijk vindt, zie Figuur 5.4. Vervolgens is gevraagd of respondenten hun keuze om bij een bedrijf te werken of te solliciteren laten afhangen van of het bedrijf zich al dan niet aan de arbeidswet- en regelgeving houdt. Driekwart van de werknemers en werkzoekenden zegt daarop 'ja', zie Figuur 5.5. Op grond van deze antwoorden zouden bedrijven bij hun personeelsvoorziening moeten vrezen wanneer ze het niet zo nauw nemen met het naleven van de arbeidswet- en regelgeving. De vragen zijn echter zonder veel context gesteld en aan de antwoorden zaten geen consequenties vast, waardoor er sprake kan zijn van sociaal wenselijke antwoorden. Of dat zo is, kan goed worden getest door het keuzegedrag van werknemers en werkzoekenden te testen in een vignettenanalyse.

Figuur 5.4 Belang dat werkenden en werkzoekenden hechten aan het feit dat werkgevers zich aan de arbeidswet- en regelgeving houden, casus arbeidswet- en regelgeving

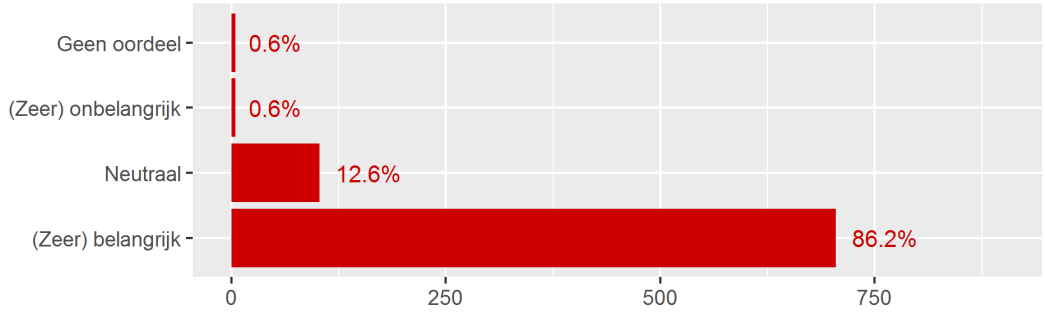

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.5 Mate waarin werknemers en werkzoekenden hun keuze voor een (nieuwe) werkgever laten afhangen van het feit of die zich aan de arbeidswet- en regelgeving houdt, casus arbeidswet- en regelgeving

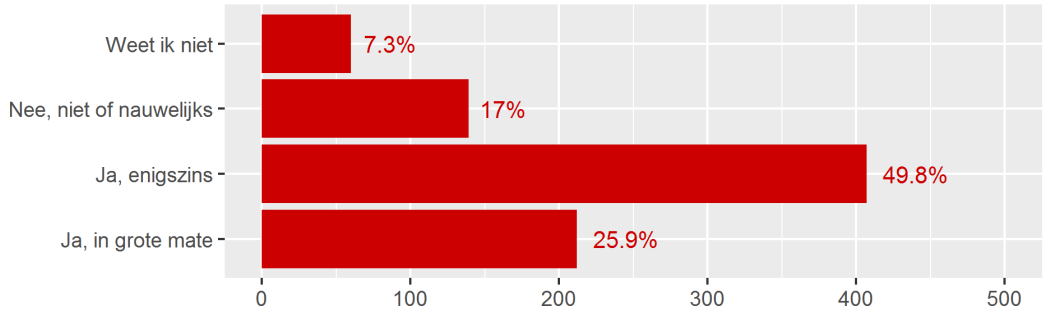

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Objectieve gedragseffecten via vignettenanalyses

In een vignettenanalyse zijn werkenden en werkzoekenden gevraagd meerdere malen een keuze te maken uit twee mogelijke werkgevers voor een functie die zij graag zouden willen vervullen. De werkgevers verschillen in achtergrondkenmerken, waaronder het salarisniveau, de mate van bekendheid in het land en het feit of de sollicitant al bekend is met de werkgever. Daarnaast verschillen de potentiële werkgevers in de informatie over de mate waarin zij zich hebben gehouden aan de geldende arbeidswet- en regelgeving. De door de respondenten gemaakte keuzes zijn geanalyseerd met een model voor de kans dat er voor een bepaalde werkgever wordt gekozen, gegeven de verschillende achtergrondkenmerken. De schattingsresultaten van die analyse staan in Bijlage A.

Uit de vignettenanalyse blijkt dat de belangrijkste determinant die is opgenomen in de vignetten het salarisniveau is. Elke procent meer salaris verhoogt de kans om voor die werkgever te kiezen met bijna 3 procentpunten, zie Figuur 5.6. Na het salaris is echter de informatie over het naleven van de arbeidswet- en regelgeving van primair belang. Openbaarmaking van een overtreding via een (rood) keurmerk (*shaming*) zorgt maar liefst voor een 48 procentpunten lagere kans dat de sollicitant voor deze werkgever kiest ten opzichte van een werkgever zonder keurmerk. Een (groen) keurmerk dat juist laat zien dat een werkgever zich aan de wet houdt (*faming*), zorgt voor een 21 procent grotere kans dat een sollicitant voor deze werkgever kiest ten opzichte van een werkgever zonder keurmerk. Openbaarmaking via een website heeft kleinere effecten, maar die zijn met respectievelijk -21 procentpunten (*shaming*) en +12 procentpunten (*faming*) nog altijd aanzienlijk. Als de werknemer of werkzoekende al bekend is met het bedrijf, dan is de kans 12 procentpunten groter dat voor dat bedrijf wordt gekozen. De mate van bekendheid van het bedrijf (landelijk versus regionaal) heeft geen invloed op de keuze van sollicitanten.

Figuur 5.6 Kans dat een werknemer of werkzoekende voor een (nieuwe) werkgever kiest ten opzichte van een gemiddelde hypothetische werkgever (gemiddelde kans = 50 procent), casus arbeidswet- en regelgeving

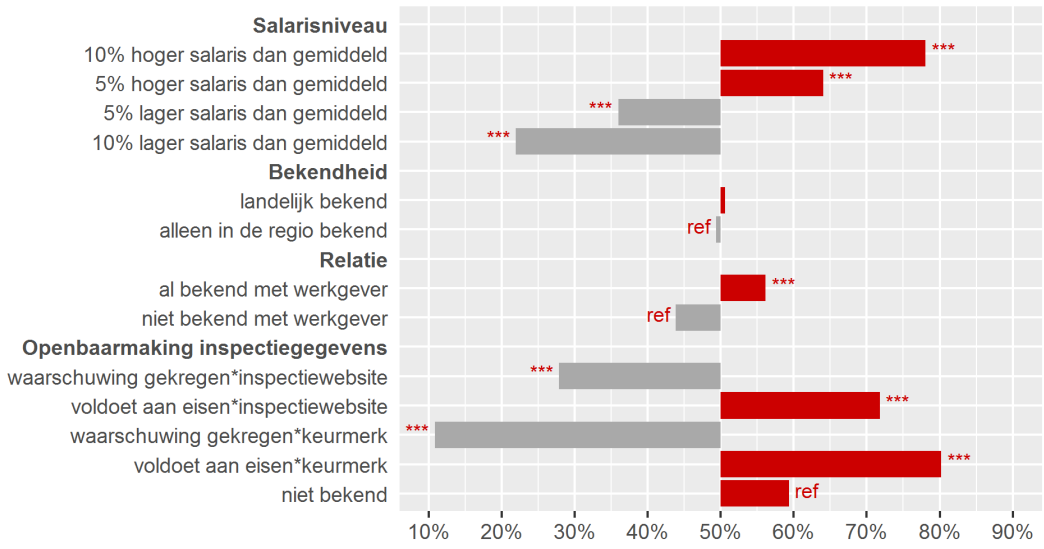

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Als illustratie van het effect van openbaarmaking op de keuze van werknemers en werkzoekenden voor een (nieuwe) werkgever, kan worden berekend dat een rood keurmerk door een bedrijf kan worden gecompenseerd door een 17 procent hoger salaris te bieden, terwijl een bedrijf met een groen keurmerk een 7 procent lager salaris kan bieden om even aantrekkelijk te zijn als een bedrijf zonder keurmerk. Verder houden de schattingsresultaten in dat werkenden en werkzoekenden liever voor een voor hen nog onbekend bedrijf kiezen dat voldoet aan de arbeidswet- en regelgeving, dan voor een bekend bedrijf zonder informatie of die zich aan de arbeidswet- en regelgeving houdt.

5.3 Effecten bij arbeidsmarktdiscriminatie

Subjectieve gedragseffecten via enquête

Ook aan de werkenden en werkzoekenden die de vignetten voor arbeidsmarktdiscriminatie voorgelegd kregen, is gevraagd naar het belang dat zij hechten aan het feit dat bedrijven zich aan de arbeidswet- en regelgeving houden. Daarop kwamen ongeveer dezelfde antwoorden als bij de werkenden en werkzoekenden met de vignetten voor de arbeidswet- en regelgeving, zie Figuur 5.7. Dat geldt ook voor de vraag of respondenten hun keuze om bij een bedrijf te werken of te solliciteren laten afhangen van of het bedrijf zich al dan niet aan de wet houdt. Grofweg driekwart zegt dat ze die keuze daarvan laten afhangen, zie Figuur 5.8. Ook hier is het weer belangrijk om de daadwerkelijke keuze te toetsen met een vignettenanalyse.

Figuur 5.7 Belang dat werkenden en werkzoekenden hechten aan het feit dat werkgevers zich aan de arbeidswet- en regelgeving houden, casus arbeidsmarktdiscriminatie

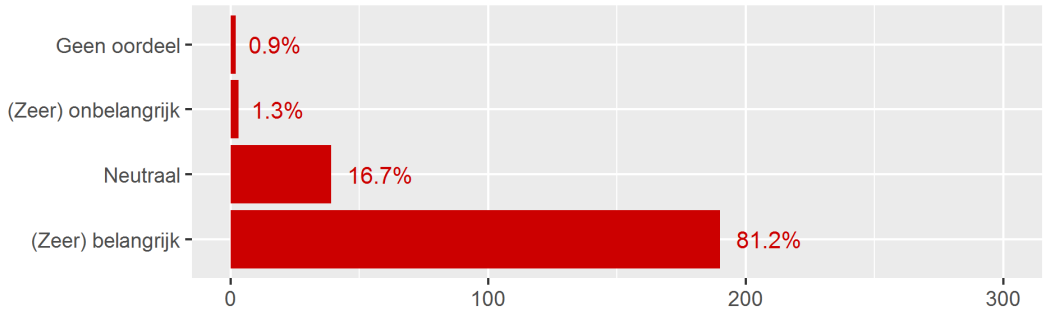

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Objectieve gedragseffecten via vignettenanalyses

In het geval van arbeidsmarktdiscriminatie is gevraagd aan uitzendkrachten en werkzoekenden die zich zouden willen laten inlenen als uitzendkracht, meerdere malen te kiezen tussen twee mogelijke uitzendbureaus. De twee uitzendbureaus verschillen net zoals bij de werkgevers in de vignetten voor de arbeidswet- en regelgeving in het salarisniveau, de mate van bekendheid in het land en het feit of de sollicitant al bekend is met de werkgever. Daarnaast verschillen de potentiële uitzendbureaus in de informatie over de mate waarin zij zich schuldig hebben gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie bij het uitzenden van uitzendkrachten. De door de respondenten gemaakte keuzes zijn

geanalyseerd met een model voor de kans dat er voor een bepaald uitzendbureau wordt gekozen, gegeven de verschillende achtergrondkenmerken. De schattingsresultaten van die analyse staan in Bijlage A.

Figuur 5.8 Mate waarin werknemers en werkzoekenden hun keuze voor een (nieuwe) werkgever laten afhangen van het feit of die zich aan de arbeidswet- en regelgeving houdt, casus arbeidsmarktdiscriminatie

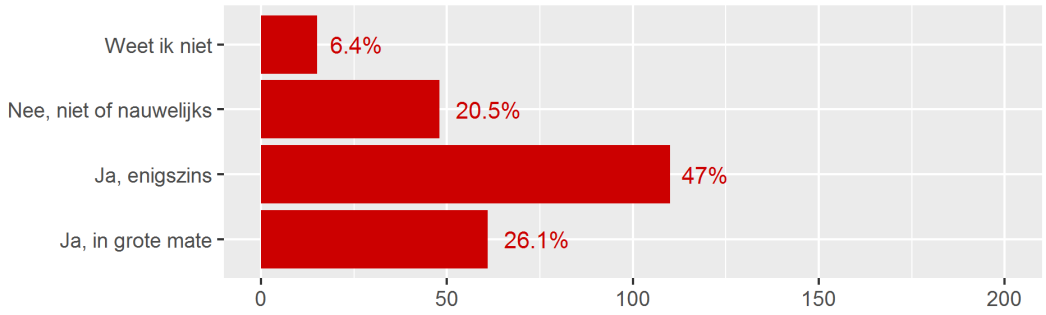

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Ook in het geval van de keuze voor een uitzendbureau is het geboden salarisniveau van primair belang, maar ook nu weer is de openbaarmaking van gevallen van arbeidsmarktdiscriminatie, of juist het ontbreken daarvan, een goede tweede reden om wel of niet voor een uitzendbureau te kiezen, zie Figuur 5.9. Potentiële uitzendkrachten kiezen het minst vaak voor een uitzendbureau met een rood keurmerk, waarmee het signaal wordt afgegeven dat het zich schuldig heeft gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie (*shaming*, 35 procentpunten lagere kans ten opzichte van het ontbreken van een keurmerk). Het vaakst wordt gekozen voor een uitzendbureau met een groen keurmerk, dat laat zien dat het zich juist niet schuldig heeft gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie (*faming*, 19 procentpunten grotere kans ten opzichte van het ontbreken van een keurmerk). Wederom heeft openbaarmaking via een website ook aanzienlijke effecten, maar liggen die lager dan via een keurmerk: -20 procentpunten in het geval van *shaming* en +7 procentpunten in het geval van *faming*.

Wederom ter illustratie: een uitzendorganisatie met een rood keurmerk heeft een net zo'n grote kans om een potentiële uitzendkracht aan te trekken als een uitzendorganisatie zonder keurmerk als die een 13 procent hoger salaris biedt. Daarentegen kan een uitzendorganisatie met een groen keurmerk een 7 procent lager salaris bieden om toch dezelfde kans te maken op het aantrekken van een potentiële uitzendkracht.

Figuur 5.9 Kans dat een uitzendkracht of werkzoekende voor een uitzendbureau kiest ten opzichte van een gemiddelde hypothetisch uitzendbureau (gemiddelde kans = 50 procent), casus arbeidsmarktdiscriminatie

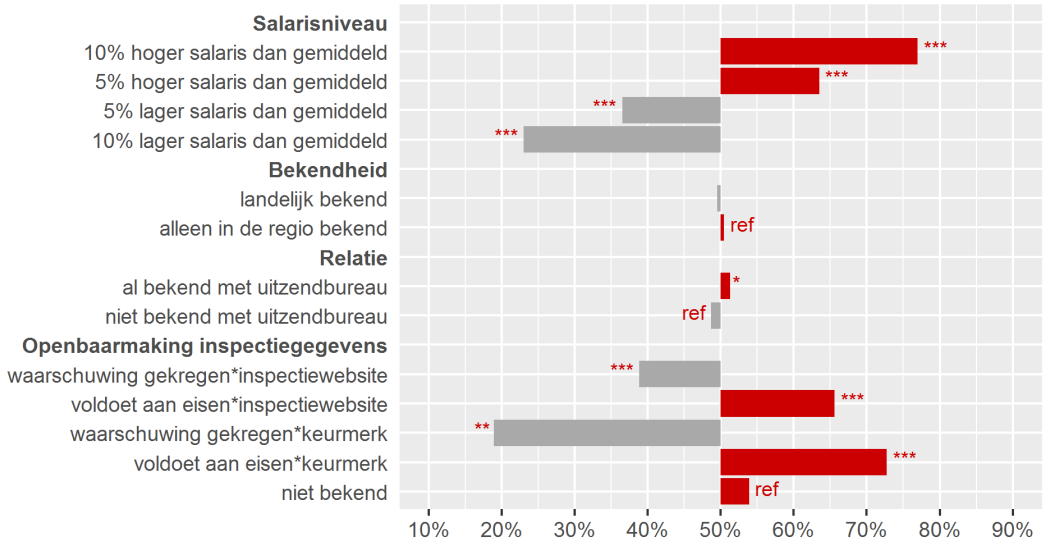

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

5.4 Conclusies

Voor werknemers en werkzoekenden wordt de keuze voor een (nieuwe) werkgever of uitzendbureau in potentie sterk beïnvloed door openbaar gemaakte informatie over het al dan niet overtreden van de arbeidswet- en regelgeving of het zich al dan niet schuldig maken aan arbeidsmarktdiscriminatie. In beide gevallen is het salarisniveau de primaire determinant voor de keuze van (nieuwe) werkgever of uitzendbureau, maar komt de openbaar gemaakte informatie op de tweede plaats. Informatie dat het bedrijf een waarschuwing heeft gekregen voor overtreding van de geldende arbeidswet- en regelgeving of voor arbeidsmarktdiscriminatie maakt de kans dat een werknemer of werkzoekende ervoor kiest substantieel kleiner ten opzichte van het ontbreken van die informatie. Informatie dat het bedrijf zich juist goed aan de geldende arbeidswet- en regelgeving houdt of zich niet schuldig maakt aan arbeidsmarktdiscriminatie zorgt juist voor een substantieel hogere kans dat een werknemer of werkzoekende voor dat bedrijf kiest ten opzichte van het ontbreken van dergelijke informatie. Daarbij heeft direct toegankelijke informatie, bijvoorbeeld in de vorm van een keurmerk, sterkere effecten dan informatie die actief moet worden opgezocht, zoals op een centrale website.

Net zoals bij de ketenpartners in het vorige hoofdstuk, is bij werkenden en werkzoekenden de directe beschikbaarheid van de openbaar gemaakte informatie een belangrijke voorwaarde voor het optreden van effecten. In de vignettenanalyses is aan die voorwaarde voldaan. In de praktijk blijkt de bekendheid met openbaar gemaakte gegevens bij werkenden en werkzoekenden echter beperkt. Bijna twee derde van alle geënquêteerden was niet op de hoogte van het openbaar maken van inspectieresultaten en slechts 6 procent had weleens de website met inspectieresultaten bezocht.

Daarmee wordt de potentiële effectiviteit van openbaarmaking via werknemers en werkzoekenden nauwelijks verwezenlijkt.

6 Effecten via consumenten

De effecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens op het keuzegedrag van consumenten zijn in potentie aanzienlijk. Ook bij consumenten geldt dat de potentiële effecten conditioneel zijn op de directe aanwezigheid van deze informatie bij het keuzeproces. In werkelijkheid weten consumenten nauwelijks van het bestaan van openbaar gemaakte inspectiegegevens. Minder dan 5 procent zegt bekend te zijn met de website waarop deze informatie is te vinden, maar dat wil nog niet zeggen dat ze de informatie in hun keuze voor een product of dienst ook meenemen.

6.1 Bekendheid met en belang van openbaarmaking

Ook aan consumenten is gevraagd of ze bekend zijn met de inspecties die de Inspectie SZW uitvoert bij bedrijven om te controleren of ze zich houden aan de geldende arbeidswet- en regelgeving. Meer dan de helft van de respondenten heeft daar wel eens van gehoord, een derde zegt bekend te zijn met de inspecties, zie Figuur 6.1. Maar dat de resultaten van deze inspecties ook openbaar worden gemaakt, met naam en toenaam van het betreffende bedrijf, is veel minder bekend onder consumenten, zie Figuur 6.2. Minder dan 40 procent weet het wel, maar slechts minder dan 5 procent is bekend met de website waarop de inspectieresultaten openbaar worden gemaakt.

Figuur 6.1 Bekendheid met inspecties door de Inspectie SZW bij consumenten

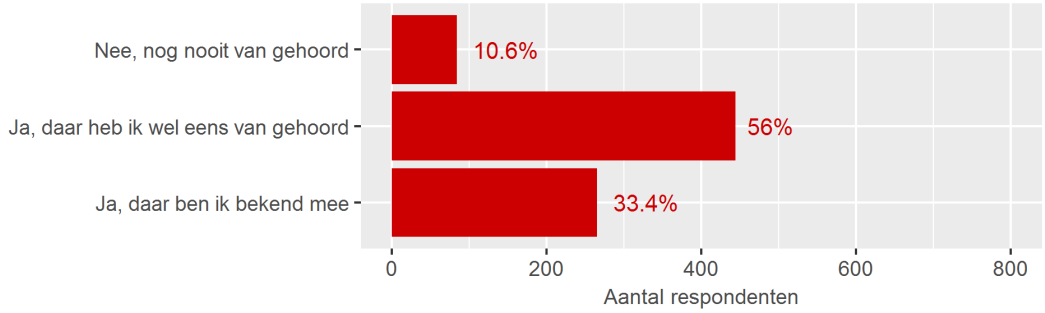

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Gevraagd naar een oordeel over het feit dat de Inspectie SZW de resultaten van de inspecties met naam en toenaam van het geïnspecteerde bedrijf openbaar maakt, zegt driekwart dit goed tot zeer goed te vinden. Het rapporteren over overtredingen (*shaming*) krijgt nog net iets meer steun dan het rapporteren over de naleving van wet- en regelgeving (*faming*), zie Figuur 6.3.

Consumenten vinden het ook massaal belangrijk dat bedrijven zich aan de wet houden, zie Figuur 6.4. Een belangrijke vraag daarbij is of consumenten die mening ook vertalen in hun keuze van de producten en diensten die ze afnemen bij bedrijven. Laten consumenten hun keuze om producten van een bedrijf te kopen afhangen van of het bedrijf zich al dan niet aan de geldende arbeidswet- en regelgeving houdt? Ruim de helft van alle consumenten zegt dat dit inderdaad zo is, tenminste in enige mate, zie Figuur 6.5.

Figuur 6.2 Bekendheid met de openbaarmaking van inspectieresultaten bij consumenten

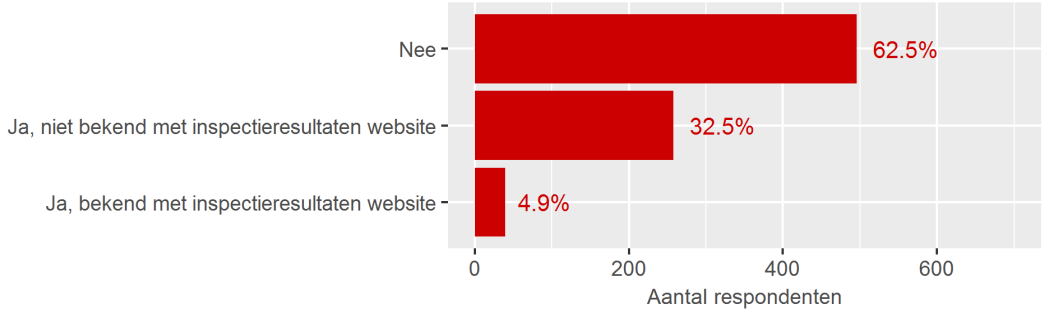

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 6.3 Mening van consumenten over de openbaarmaking van informatie over overtredende bedrijven (*shaming*) en niet-overtredende bedrijven (*faming*)

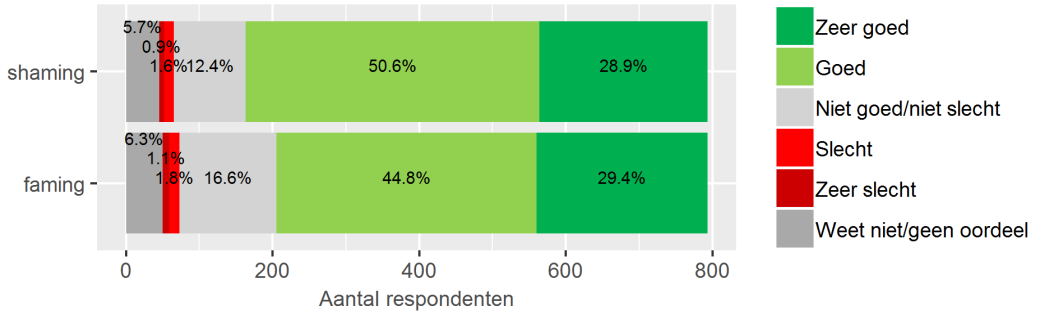

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 6.4 Belang dat consumenten hechten aan het feit dat bedrijven zich aan de arbeidswet- en regelgeving houden

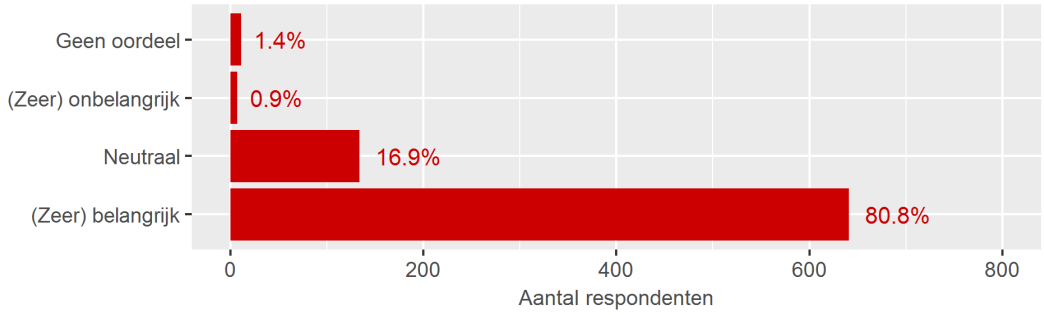

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 6.5 Mate waarin consumenten hun keuze voor een product of dienst laten afhangen van het feit of de leverancier zich aan de arbeidswet- en regelgeving houdt

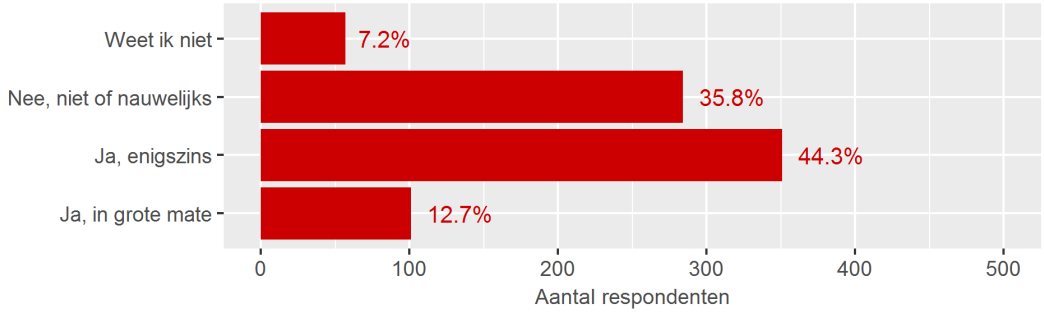

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Of dat ook stand houdt in de keuzes die respondenten daadwerkelijk maken, wordt getoetst met behulp van een vignettenanalyse. Daarvoor zijn de respondenten in de enquête gevraagd een keuze te maken tussen verschillende leveranciers van producten en diensten (variërend van eetcafés tot kappers, aannemers, webwinkels en fysieke winkels). De hypothetische leveranciers verschillen daarbij in achtergrondkenmerken, waaronder de mate waarin informatie beschikbaar is over het feit of ze zich al dan niet aan de wet- en regelgeving houden. De resultaten in de volgende paragraaf zijn uitgesplitst naar drie verschillende casussen: de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml), de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) en arbeidsmarktdiscriminatie.

6.2 Effecten van openbaarmaking op consumptie

Effecten bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag

Wanneer consumenten informatie krijgen over het naleven van de Wet minimumloon en vakantiebijslag (Wml) door bedrijven, dan beïnvloedt dat hun keuze voor het bedrijf waar ze producten of diensten afnemen. De schattingsresultaten in Figuur 6.6 laten zien dat informatie over een overtreding (*shaming*) een grotere invloed heeft dan informatie over het correct naleven van de Wml door bedrijven (*faming*). Daarnaast is het verschaffen van die informatie op een directe manier via een keurmerk effectiever dan indirect via een website. Wanneer consumenten tussen twee bedrijven kunnen kiezen, waarvan er één een rood keurmerk heeft voor het overtreden van de Wml (*shaming*), dan is de kans 38 procentpunten groter dat de consument kiest voor het bedrijf zonder keurmerk. Wanneer een bedrijf een groen keurmerk heeft ten teken dat het de Wml correct naleeft (*faming*), dan is de kans 12 procentpunten groter dat de consument voor dit bedrijf kiest in plaats van een bedrijf zonder keurmerk. Informatie via een website zorgt voor kleinere maar nog altijd substantiële effecten: -16 procentpunten in het geval van *shaming* en +8 procentpunten in het geval van *faming*, alles ten opzichte van een bedrijf waarover geen informatie ten aanzien van het overtreden of naleven van de Wml bekend is.

Ook bij consumenten zijn aspecten als prijs en kwaliteit belangrijker voor de keuze van een leverancier dan informatie over het al dan niet overtreden van de wet. Een procent hogere productprijs zorgt voor bijna 2 procentpunten lagere kans dat de consument voor een bedrijf kiest. Een uitstekende kwaliteit van het product of de dienst zorgt voor een 41 procentpunten hogere kans ten

opzichte van een matige kwaliteit, bij een gemiddelde kwaliteit is dat nog altijd +23 procentpunten. Verder kiest een consument eerder voor een leverancier als hij of zij daar al eerder klant van is geweest (+7 tot +12 procentpunten, afhankelijk van de duur). Het effect van openbaarmaking van inspectiegegevens op de consumptiekeuzes van mensen is dus aanzienlijk. Ter illustratie: wanneer een bedrijf een rood keurmerk heeft gekregen vanwege overtreding van de Wml, moet het ten opzichte van een bedrijf zonder keurmerk een 23 procent lagere prijs bieden om net zoveel klanten te krijgen. Een bedrijf met een groen keurmerk kan ten opzichte van een bedrijf zonder keurmerk een 7 procent hogere prijs vragen en toch hetzelfde aantal klanten trekken.

Figuur 6.6 Kans dat een consument voor een product of dienst kiest ten opzichte van een gemiddeld hypothetisch product of dienst (gemiddelde kans = 50 procent), casus Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)

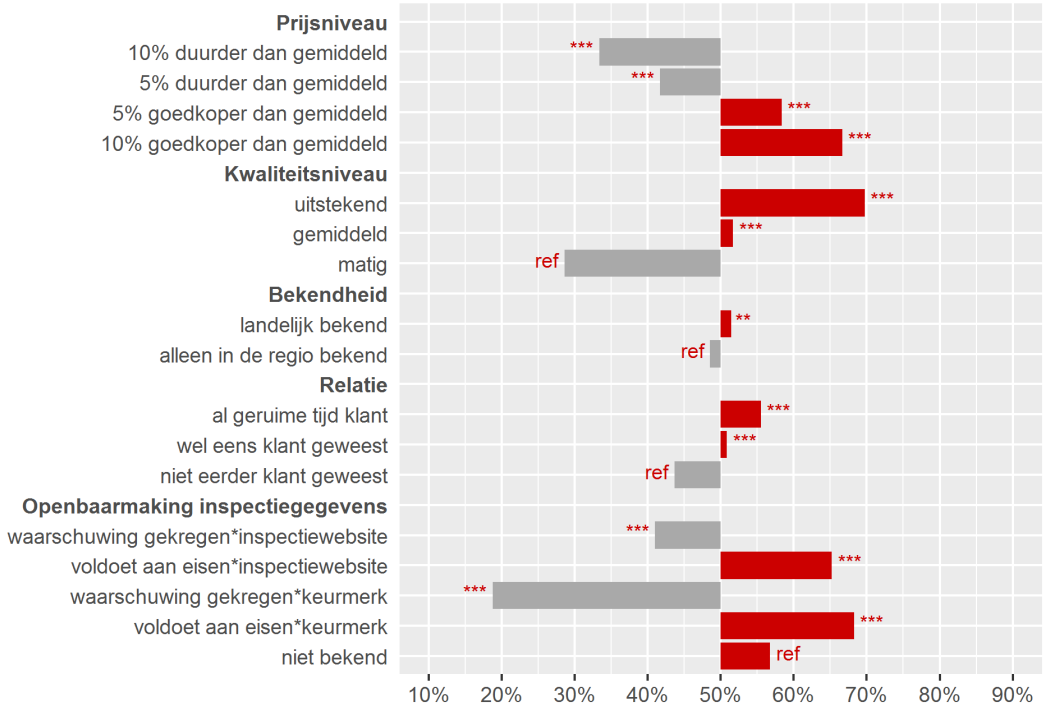

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Effecten bij de Arbeidsomstandighedenwet

Ook informatie over het al dan niet naleven van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) zorgt ervoor dat consumenten de keuze van leverancier voor producten of diensten aanpassen. Een leverancier met een rood keurmerk, ten teken dat er een overtreding van de Arbowet is geconstateerd (*shaming*), heeft een 34 procentpunten lagere kans om door een consument te worden gekozen ten opzichte van een leverancier zonder keurmerk, zie Figuur 6.7. Bij een groen keurmerk, ten teken dat er bij een inspectie juist geen overtreding is geconstateerd (*faming*), zorgt voor een 13 procent grotere kans dat een consument voor het bedrijf kiest. Openbaarmaking via een website zorgt voor

respectievelijk een 14 procent lagere en een 7 procent hogere kans dat een bedrijf door de consument wordt gekozen.

Figuur 6.7 Kans dat een consument voor een product of dienst kiest ten opzichte van een gemiddeld hypothetisch product of dienst (gemiddelde kans = 50 procent), casus Arbeidsomstandighedenwet

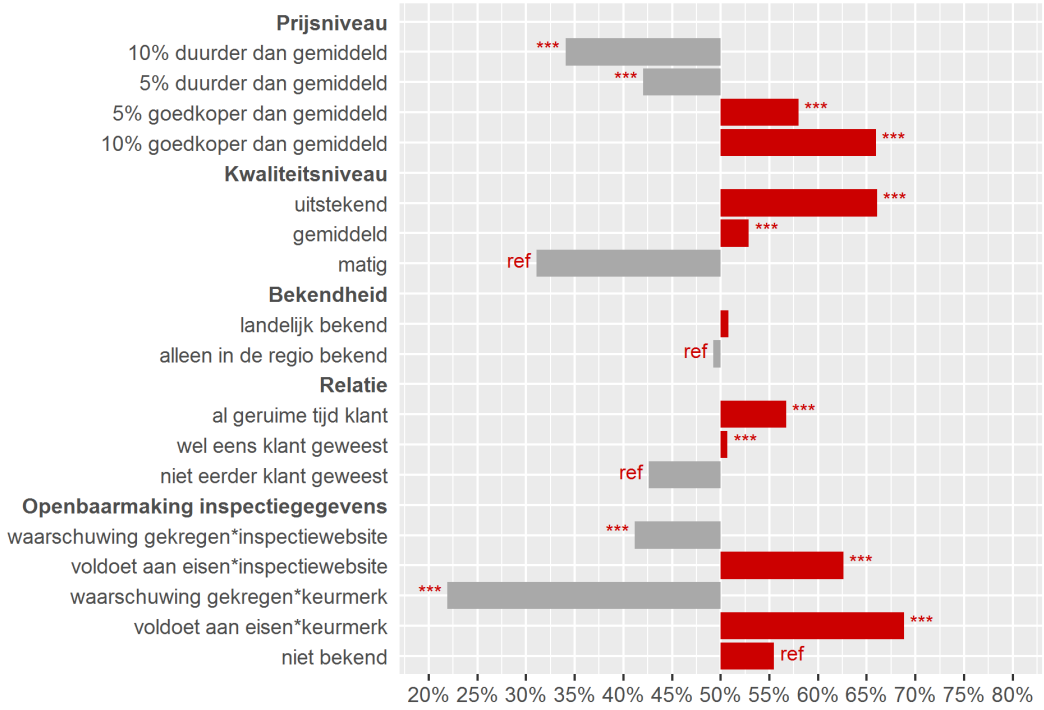

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De invloed van prijs en kwaliteit zijn vergelijkbaar met die in Figuur 6.6 voor de Wml. Wanneer de vergelijking wordt gemaakt tussen het effect van prijs en het effect van openbaarmaking, dan kan een bedrijf een rood keurmerk vanwege overtreding van de Arbowet compenseren met een 21 procent lagere prijs en is een groen kenmerk een 8 procent hogere prijs waard. Dat is vergelijkbaar met de analyses bij de Wml.

Effecten bij arbeidsmarktdiscriminatie

Ook wanneer bedrijven zich schuldig maken aan arbeidsmarktdiscriminatie, zorgt openbaarmaking ervoor dat consumenten hun keuze van leverancier daarop aanpassen. Ten opzichte van overtredingen van de Wml of Arbowet heeft het expliciet publiceren van een overtreding (*shaming*) relatief sterke effecten ten opzichte van het expliciet publiceren van goed gedrag (*faming*), zie Figuur 6.8. Een bedrijf met een rood keurmerk ten teken dat het zich schuldig heeft gemaakt aan arbeidsmarktdiscriminatie, heeft een 34 procentpunten lagere kans om te worden gekozen door een consument dan een bedrijf zonder keurmerk. Een bedrijf met een groen keurmerk heeft een 8 procentpunten grotere kans om te worden gekozen dan een bedrijf zonder keurmerk. Bij openbaar-

making via een website gaat het om een 18 procentpunten lagere kans bij *shaming* en een 7 procentpunten hogere kans bij *faming*. Omdat de effecten van prijs, kwaliteit en ervaringen met het bedrijf ongeveer dezelfde zijn als hierboven, kan een rood keurmerk worden gecompenseerd met een 21 procent lager prijs en staat een groen keurmerk een 5 procent hoger prijs toe om hetzelfde aantal klanten te houden als een bedrijf zonder keurmerk.

Figuur 6.8 Kans dat een consument voor een product of dienst kiest ten opzichte van een gemiddeld hypothetisch product of dienst (gemiddelde kans = 50 procent), casus arbeidsmarktdiscriminatie

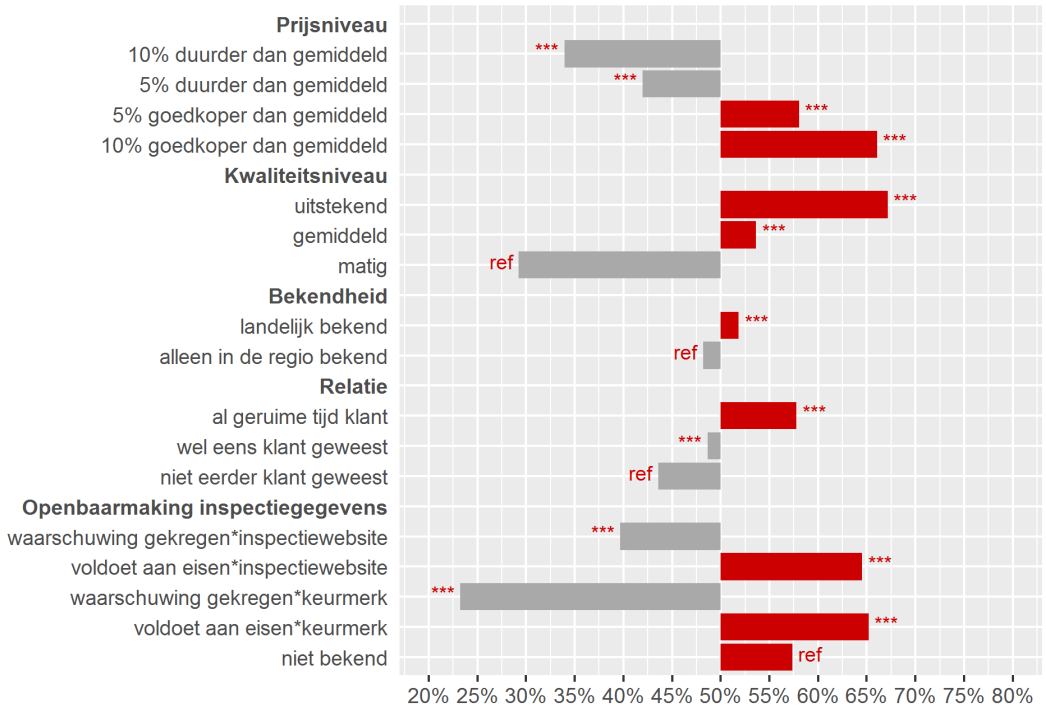

ref = referentie categorie; * = significant met 90 procent betrouwbaarheid; ** = 95 procent; *** = 99 procent
Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

6.3 Conclusies

Geconfronteerd met informatie over bedrijven ten aanzien van het al dan niet overtreden van de geldende arbeidswet- en regelgeving of het zich al dan niet schuldig maken aan arbeidsmarktdiscriminatie, kiezen consumenten al snel voor leveranciers voor producten en diensten die het gewenste gedrag vertonen. De effecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens op het keuzegedrag van consumenten zijn in potentie aanzienlijk. Daarbij valt op dat informatie over overtredingen (*shaming*) sterkere effecten heeft dan informatie over goed gedrag (*faming*). Ook een meer toegankelijke en direct beschikbare vorm van openbaarmaking, zoals een keurmerk voor bedrijven, heeft sterkere effecten dan informatie op een centrale website waar consumenten actief naar moeten zoeken. Net zoals bij ketenpartners, werknemers en werkzoekenden geldt ook bij consumenten dat

de potentiële effecten conditioneel zijn op de directe aanwezigheid van de informatie over inspectieresultaten bij het keuzeproces, zoals in de vignettenanalyse het geval is.

In werkelijkheid weten consumenten nauwelijks van het bestaan van openbaar gemaakte inspectiegegevens. Minder dan 5 procent van de geënquêteerde consumenten zegt bekend te zijn met de website waarop deze informatie is te vinden, maar dat wil nog niet zeggen dat ze de informatie tot zich hebben genomen, laat staan in hun keuze voor een product of dienst meenemen.

7 Maatschappelijke gevolgen openbaarmaking

Wanneer de informatievoorziening over inspectieresultaten directer, toegankelijker en zichtbaarder zou zijn, dan zouden overtredende bedrijven een substantieel deel van hun omzet kunnen verliezen en de kosten van werving en selectie aanzienlijk kunnen stijgen. Openbaarmaking heeft dan ook vooral invloed op de concurrentiepositie van bedrijven. Additionele maatschappelijke kosten en baten van openbaarmaking komen voort uit een betere werking van de arbeidsmarkt, gezondheidswinst en betere arbeidsomstandigheden en een lagere werkgelegenheid.

7.1 Schade door openbaarmaking volgens ondertoezichtgestelden

Zoals al in Hoofdstuk 3 is besproken, kan de openbaarmaking van inspectiegegevens voor bedrijven die overtredingen begaan negatieve consequenties hebben. De belangrijkste lijkt de imagoschade, waarvan echter onduidelijk is wat voor praktische consequenties dat heeft in termen van omzet of kosten. Meer concreet is de schade voor individuele bedrijven door het verlies aan klanten, de extra kosten en moeite die gepaard gaan met het werven van personeel en het verkrijgen van financiering. Figuur 7.1 laat zien dat meer dan een kwart van de geënquêteerde ondertoezichtgestelden denkt dat klanten door de openbaarmaking van overtredingen weggaan of minder gemakkelijk zijn te werven. Nog eens bijna de helft zegt dat dit misschien zo is. Hoofdstuk 6 geeft aanwijzingen dat consumenten hun keuze van leverancier inderdaad kunnen (gaan) baseren op (beter toegankelijke) informatie over het overtreden of naleven van de wet door bedrijven.

Figuur 7.1 Gepercipieerde effecten van de openbaarmaking van inspectieresultaten bij ondertoezichtgestelden

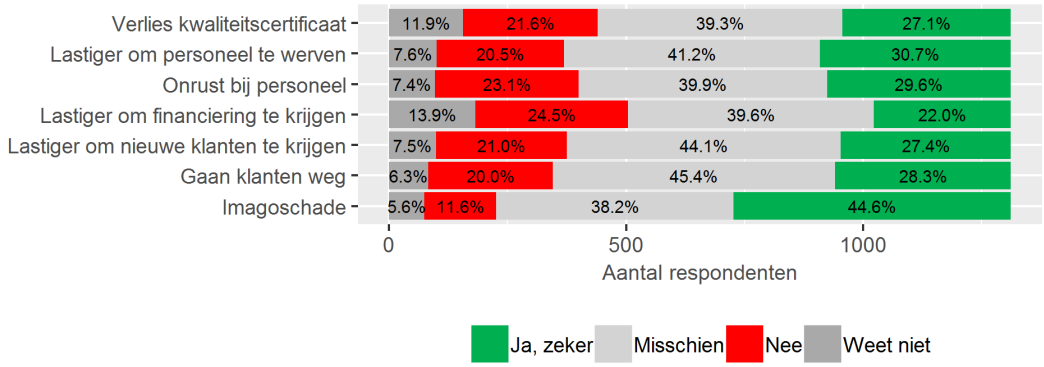

Bron: Enquête via Panelclix, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Ook de werving van personeel wordt volgens ondertoezichtgestelden beïnvloed door openbaarmaking van overtredingen in ongeveer gelijke mate als de keuze van klanten. Dat wordt in Hoof-

stuk 5 bevestigd bij de keuze van werkenden en werkzoekenden voor een werkgever. Minder overtuigd zijn ondertoezichtgestelden van de effecten van openbaarmaking op het kunnen krijgen van financiering. Uit Hoofdstuk 4 blijkt dat financiers wel graag informatie krijgen over de resultaten van de inspecties door de Inspectie SZW, maar dit meewegen in een totaalpakket van kenmerken van het bedrijf die ervoor zorgt dat bedrijven als meer of minder betrouwbaar worden aangemerkt.

Deze gevolgen van openbaarmaking zijn allemaal conditioneel op het bereiken van ketenpartners, consumenten, werkenden en werkzoekenden van deze relevante informatie. In de praktijk blijkt dat die informatie nauwelijks bekend is bij deze partijen. Minder dan 5 procent van de consumenten kent de website met openbaar gemaakte inspectiegegevens, bij werkenden en werkzoekenden is dat met 6 procent nauwelijks hoger en bij ketenpartners is dat minder dan de helft. Wanneer de informatie over overtredingen de verschillende partijen niet bereikt, laat staan de informatie van individuele bedrijven waar men zaken mee wil doen, dan kan het ook geen effecten sorteren. Uit de verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden komt dan ook naar voren dat men denkt dat het openbaar maken van inspectiegegevens nog vrijwel geen impact heeft gehad. Bedrijven zijn hun gedrag niet gaan aanpassen naar aanleiding van het openbaar maken van overtredingen. Zo is aan overtreders en niet-overtreders in de context van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml), de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) en de asbestregeling gevraagd of zij reacties van derden hebben gehad op de openbaar gemaakte inspectieresultaten van hun bedrijf. Geen van de geïnterviewden heeft naar eigen zeggen een reactie van klanten, afnemers, banken, collega-bedrijven, brancheorganisaties of andere partijen ontvangen. Ze hebben niet het idee dat deze partijen op de hoogte zijn dat dergelijke informatie beschikbaar is en/of dat deze partijen dergelijke informatie een rol laten spelen in het contact met hun bedrijf.

7.2 Potentiële gevolgen openbaarmaking voor omzet

De onbekendheid met openbaarmaking van inspectiegegevens bij consumenten, werkzoekenden en ketenpartners, en zeker met de resultaten van de inspecties, zorgt ervoor dat overtreders van de arbeidswet- en regelgeving nauwelijks consequenties ondervinden van die openbaarmaking. Dat zou echter kunnen veranderen, wanneer die informatie beter terecht zou komen bij de verschillende partijen. Ketenpartners, werkzoekenden en consumenten zijn immers gevoelig voor die informatie bij hun keuze om zaken te doen met bedrijven, zo is gebleken uit de vignettenanalyses van de hoofdstukken 4 tot en met 6. Het maken van andere keuzes door ketenpartners en consumenten heeft directe gevolgen voor de omzet van een bedrijf waarvan bekend is dat het een overtreding heeft begaan. Ketenpartners doen liever zaken met andere bedrijven, consumenten kiezen andere leveranciers. Een idee van de mate waarin ze dat doen, kan worden afgeleid uit de vignettenanalyses van de hoofdstukken 4 tot en met 6. Voor een situatie van volledige beschikbaarheid van informatie kan indicatief worden berekend wat de potentiële gevolgen zijn voor de omzet van overtredende bedrijven, maar ook voor niet-overtredende bedrijven die profiteren van het keuzegedrag van ketenpartners en consumenten.

Voor die berekening moet eerst worden vastgesteld welk deel van de bedrijven overtredingen begaat. Volgens de geënquêteerde leidinggevenden ligt dat percentage gemiddeld eerder boven de 50 procent dan eronder, zie Figuur 3.14. Stel dat ongeveer de helft van alle bedrijven inderdaad over-

tredingen begaat. De kans dat een ketenpartner dan kiest voor een overtredend bedrijf als toeleverancier of samenwerkingspartner, zonder te weten dat het een overtredend bedrijf is, is dan 50 procent. Wanneer echter volledig transparant zou zijn welke bedrijven overtredingen begaan en welke bedrijven niet, dan zou die kans aanzienlijk dalen. Uit de vignettenanalyse in Hoofdstuk 4 blijkt dat de kans dat een ketenpartner zou kiezen voor een bedrijf waarvan bekend is dat het een overtreding heeft begaan kan dalen van 50 naar 31 procent ten opzichte van een niet-overtreder. Die kans geldt bij een keuze tussen twee willekeurige bedrijven zoals in de vignettenanalyse is gemodelleerd. Om de kans te berekenen dat een ketenpartner bij volledige informatie over overtredingen van bedrijven überhaupt in zee zou gaan met een overtredend bedrijf, moet rekening worden gehouden met de kans dat ketenpartners bij hun keuze al dan niet te maken hebben met overtredende bedrijven. Bij een keuze tussen twee overtredende bedrijven is de kans gelijk aan 100 procent dat een overtredend bedrijf wordt gekozen, bij een keuze tussen twee niet-overtredende bedrijven is die kans gelijk aan 0 procent. Alleen bij een keuze uit een overtredend en een niet-overtredend bedrijf ligt die kans er tussen in, namelijk op 31 procent. Per saldo is de kans dat een willekeurige ketenpartner bij volledige informatie over overtredingen door bedrijven in zee zou gaan met een overtredend bedrijf 40,5 procent.[11] Dat betekent een omzetdaling voor het gemiddelde overtredende bedrijf van 19 procent.[12] Voor bedrijven die geen overtreding hebben begaan betekent dat tegelijkertijd een omzetstijging van 19 procent. Dit is een grove maar beste inschatting van de omvang van het potentiële effect van openbaarmaking op de omzet van bedrijven via de gedragseffecten van ketenpartners.

Een soortgelijke berekening voor het potentiële effect van openbaarmaking op de omzet via gedragseffecten van consumenten levert ongeveer dezelfde omzetdaling op (20 procent). De gedragseffecten van consumenten ten aanzien van de keuze van overtredende en niet-overtredende bedrijven volgen uit Hoofdstuk 6. In totaal kan de omzetdaling als gevolg van volledige transparantie over overtredingen voor overtredende bedrijven dus worden ingeschat op rond de 20 procent. Dat is een substantieel effect. Wanneer een kleiner aandeel dan 50 procent van alle bedrijven overtredingen begaat, dan ligt het verlies aan omzet bij deze bedrijven nog hoger, omdat ketenpartner en consumenten dan vaker kunnen kiezen voor niet-overtredende bedrijven.

7.3 Gevolgen openbaarmaking voor werving

Voor een indicatie van de gevolgen voor de werving van personeel kan gebruik worden gemaakt van de geschatte effecten van openbaarmaking in Hoofdstuk 5. Wanneer wederom wordt aangenomen dat ongeveer de helft van alle bedrijven op een of andere manier de geldende wet- en regelgeving overtreedt en daar via openbaarmaking volledige transparantie over komt, dan daalt de kans dat een willekeurige werkzoekende voor een overtredend bedrijf kiest van 50 naar 38 procent. Dit is op dezelfde wijze berekend als de keuze voor een bedrijf door ketenpartners hierboven. Het betekent dat overtredende bedrijven 24 procent meer moeite moeten doen (in termen van tijd en

11 Dit wordt berekend als de $P(O) = P(O|O\&O)\times P(O\&O) + P(O|O\&N)\times P(O\&N) + P(O|N\&O)\times P(N\&O) + P(O|N\&N)\times P(N\&N) = (100\% \times 25\%) + (31\% \times 25\%) + (31\% \times 25\%) + (0\% \times 25\%) = 25\% + 7{,}75\% + 7{,}75\% + 0\% = 40{,}5\%$, waarbij O staat voor een overtredend bedrijf en N voor een niet-overtredend bedrijf en (O&N) voor een keuze uit een overtredend en een niet-overtredend bedrijf. De kans op een combinatie van een overtredend en niet-overtredend bedrijf P(O&N) is gebaseerd op het feit dat de helft van alle bedrijven een overtredend bedrijf is en de andere helft niet $(50\% \times 50\%) = 25\%$.

12 Dit wordt berekend als $(40{,}5\% - 50\%)/50\% = -19\ \%$

geld) om hetzelfde aantal personeelsleden te werven. Bij een kleiner aandeel overtreders ligt dat percentage hoger. Grofweg kan de openbaarmaking van inspectiegegevens bij overtredende bedrijven dus tot een vijfde meer kosten voor de werving en selectie van personeel leiden. Dat is een aanzienlijke toename die alleen geldt bij een volledige transparantie over overtredingen door bedrijven en bij de gedragsreacties van werkzoekenden zoals zijn vastgesteld in de vignettenanalyses. Bedrijven waarbij geen overtredingen zijn vastgesteld zien hun wervingskosten juist met hetzelfde aandeel dalen, omdat werkzoekenden eerder voor hen kiezen.

7.4 Maatschappelijke gevolgen openbaarmaking

De directe gevolgen van de openbaarmaking van inspectiegegevens zorgen voor kosten en baten die over de hele maatschappij genomen elkaar grotendeels opheffen, omdat er zowel bedrijven, zijn die er nadeel van ondervinden als voordeel. Openbaarmaking beïnvloedt vooral de concurrentiepositie tussen bedrijven en zorgt niet onmiddellijk voor kosten of baten voor de maatschappij als geheel. Toch kunnen een aantal maatschappelijke kosten- en batenposten worden genoemd die ontstaan doordat openbaarmaking, of eigenlijk handhaving van wet- en regelgeving in het algemeen, kan leiden tot een meer of minder efficiënter inschakeling van arbeid, of een meer of minder productieve inzet van de factor arbeid. De opsomming hieronder is tot op zekere hoogte speculatief en sterk afhankelijk van welke informatie er wel en niet openbaar (mag) worden gemaakt.

Voor de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) zijn er baten voor werknemers die een hoger inkomen ontvangen. Die hogere inkomens zijn kosten voor de werkgevers. Daarbovenop komt dat er minder vraag naar arbeid zal zijn, in ieder geval de arbeid die (incidenteel) niet meer onder het minimumloon kan worden ingehuurd. Dat heeft als gevolg dat de totale productie en het nationale inkomen daalt. De omvang van dat effect is beperkt en kan (deels) worden gecompenseerd door een hogere consumptie door mensen die het minimumloon gaan verdienen. Bovendien kan de kwaliteit van leven (of het geluk) van mensen die een vergelijkbaar minimumloon gaan verdienen toenemen.

Bij de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) zorgt handhaving voor een kleiner aantal buitenlandse werknemers dat beschikbaar komt voor Nederlandse werkgevers. Dat leidt tot hogere kosten voor werving en door het lagere buitenlandse arbeidsaanbod mogelijk ook tot hogere loonkosten voor bedrijven. Aan de andere kant treedt er minder snel verdringing op van binnenlandse werknemers. Die laatste effecten zijn echter zeer beperkt, waardoor de hogere kosten voor werving en lonen domineren.

Bij de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi) betreffen openbaar gemaakte inspectiegegevens uitsluitend de mate waarin bedrijven die personeel uitlenen zich als uitlenend bedrijf hebben geregistreerd in het Handelsregister. Wanneer zij dat niet doen, kunnen ze daarvoor worden beboet. Openbaarmaking kan leiden tot een betere registratie van bedrijven, hetgeen tot gevolg kan hebben dat bedrijven een bewuster beleid gaan voeren ten aanzien van de beloning en arbeidsvoorwaarden voor uitgeleende arbeidskrachten. In dat geval gelden ongeveer dezelfde maatschappelijke kosten en baten als bij de Wml: betere arbeidsomstandigheden en -voorwaarden leiden tot baten voor werknemers en tot kosten voor werkgevers die elkaar ongeveer in evenwicht houden. De hogere arbeidskosten zorgen echter wel voor een lagere vraag naar arbeid, waardoor er per

saldo maatschappelijke kosten zijn in de vorm van een lagere productie en een lager nationaal inkomen. Daar kunnen maatschappelijke baten tegenover staan in termen van betere arbeidsomstandigheden waar mensen gelukkiger van worden. De relatie tussen openbaarmaking en maatschappelijke kosten en baten is bij de Waadi echter minder duidelijk en daarmee speculatiever dan bij de Wml.

De asbestregelingen zorgen voor maatschappelijke baten in termen van gezondheidswinst op korte en lange termijn. Op korte termijn, omdat misstanden bij de asbestverwijdering worden voorkomen, op langere termijn omdat asbest minder lang tot gezondheidsproblemen zal leiden. Tegenover deze maatschappelijke baten staan de maatschappelijke kosten van de asbestverwijdering zelf, die hoger zijn indien de regels voor de sanering van asbest strikt gevolgd worden. Die kosten staan echter in schril contrast met de gezondheidswinst die valt te behalen.

Gezondheidswinst is ook de belangrijkste maatschappelijke baat van handhaving van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). De vraag is of de kosten van maatregelen gericht op het voorkomen van ongevallen en gezondheidsproblemen altijd opwegen tegen de baten van deze maatregelen. Bij het voorkomen van arbeidsongevallen die leiden tot overlijden, arbeidsbeperkingen en structurele gezondheidsproblemen, zijn de baten van extra maatregelen al snel hoger dan de kosten. Bij andere maatregelen die voor een kleine groep werknemers de gezondheidsrisico's marginaal verkleinen, zal dat eerder twijfelachtig zijn. De totale uitgaven aan maatregelen om de arbeidsomstandigheden op peil te houden zijn echter lager dan de totale maatschappelijke kosten voor gezondheidszorg en productieverlies wanneer die maatregelen er niet zouden zijn.

Ten slotte kan ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie worden gesteld dat er louter maatschappelijke baten zijn van het voorkomen ervan. Wellicht dat het bewust worden van het doen aan arbeidsmarktdiscriminatie en het doorvoeren van een gedragsverandering transitiekosten met zich meebrengen, maar dat staat in schril contract tot de betere benutting en allocatie van het arbeidsaanbod, met daardoor een hoger arbeidsaanbod en een hogere arbeidsparticipatie, waardoor de totale productie en het nationaal inkomen hoger komt te liggen. Nog los van de gelukwinst wanneer mensen geen last meer hebben van arbeidsmarktdiscriminatie.

7.5 Conclusies

Zolang de effecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens via ketenpartners, werkzoekenden en consumenten beperkt zijn, en daarmee ook de consequenties voor ondertoezichtgestelde bedrijven, waardoor de nalevingseffecten nihil zijn, zijn ook de kosten en baten van openbaarmaking verwaarloosbaar. Het meest direct is de last die overtreders ondervinden van de openbaarmaking, maar die is volgens eigen zeggen beperkt. Daar staat bovendien tegenover dat niet-overtredende bedrijven zich door openbaarmaking als goede werkgever kunnen onderscheiden van concurrenten.

Wanneer het zou lukken om de informatievoorziening over inspectieresultaten directer, toegankelijker, volledige en zichtbaarder te maken, dan zouden er via ketenpartners, werkzoekenden en consumenten aanzienlijke effecten van openbaarmaking kunnen ontstaan. Dat heeft consequenties voor ondertoezichtgestelde bedrijven in termen van omzet en kosten voor werving en selectie.

Indicatieve berekeningen laten zien dat overtredende bedrijven tot maximaal een vijfde deel van hun omzet kunnen verliezen en de kosten van werving en selectie met ongeveer een kwart zouden kunnen stijgen. Openbaarmaking heeft daarmee een substantiële invloed op de concurrentiepositie van bedrijven en daarmee op de verdeling van de omzet en kosten tussen bedrijven, maar alleen op voorwaarde dat de informatie die openbaar wordt gemaakt volledig, toegankelijk, direct beschikbaar en zichtbaar is voor ketenpartners, werkzoekenden en consumenten bij hun keuze tussen bedrijven om zaken mee te doen, bij te gaan werken of van te consumeren. Vanuit een maatschappelijk standpunt zorgt openbaarmaking nauwelijks voor een verandering in kosten en baten. Niet-overtredende bedrijven profiteren immers juist van openbaarmaking en zullen daarom lagere kosten en een hogere omzet binnenhalen. Dat mechanisme wordt door geïnterviewde leidinggevenden ook zelf naar voren gebracht.

Mogelijke additionele maatschappelijke kosten en baten van openbaarmaking kunnen ontstaan door een betere werking van de arbeidsmarkt, gezondheidswinst en betere arbeidsomstandigheden (hogere baten) en een lagere werkgelegenheid door hogere loonkosten (hogere kosten). Per saldo lijken de baten de kosten te domineren, al is dat niet exact kwantitatief in beeld te brengen.

8 Conclusies

De huidige praktijk van openbaarmaking van inspectiegegevens leidt niet tot nalevingseffecten bij ondertoezichtgestelde bedrijven. De belangrijkste oorzaak daarvan is de beperkte bekendheid met inspectiegegevens bij belanghebbenden (ketenpartners, werknemers en consumenten). Uit de literatuur en uitgevoerde (vignetten)analyses blijkt dat openbaarmaking in potentie wel effectief kan zijn, waarbij de juiste vormgeving essentieel is.

8.1 Belangrijkste conclusies

De huidige praktijk van openbaarmaking leidt niet tot nalevingseffecten
De huidige praktijk van het openbaar maken van inspectieresultaten via een centrale website heeft bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) vooralsnog geen enkel effect op de naleving van deze wetten door ondertoezichtgestelde bedrijven. Dit blijkt zowel uit gesprekken met bedrijven waarvoor al dan niet een overtreding is geconstateerd, als uit nadere vignettenanalyses. In deze vignettenanalyses is een grote groep leidinggevenden gevraagd meerdere keren te kiezen uit verschillende hypothetische kandidaten voor een vacature voor een veel voorkomende functie in het bedrijf. Bij een deel van de hypothetische kandidaten was de kans reëel dat daarmee de Wml of de Wav werd overtreden. In geen enkele situatie had het openbaar maken van inspectiegegevens, in welke vorm dan ook, invloed op de keuzes die leidinggevenden maakten.

Beperkte bekendheid met inspectiegegevens de belangrijkste oorzaak
Uit verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden komt duidelijk naar voren dat er bij bedrijven weinig geloof is in nalevingseffecten van het openbaar maken van inspectieresultaten. Bij overtredingen hebben geïnterviewden geen reactie gehad van klanten, afnemers, banken, collegabedrijven, brancheorganisaties of andere partijen. Ze hebben niet het idee dat dergelijke partijen op de hoogte zijn van de openbaar gemaakte informatie door de Inspectie SZW. Uit de enquêtes onder leidinggevenden bij bedrijven blijkt dat van de ondertoezichtgestelden zelf minder dan de helft op de hoogte is van het openbaar maken van inspectiegegevens op een publiek toegankelijke website. Ook inspecteurs van de Inspectie SZW wijzen op de beperkte bekendheid en toegankelijkheid van de inspectiegegevens, waardoor de kans klein is dat ketenpartners of consumenten die informatie lezen of gebruiken. Navraag onder ketenpartners, werkzoekenden en consumenten leert dat slechts een klein deel van deze belanghebbenden op de hoogte is van het openbaar maken van inspectiegegevens en een nog kleiner deel bekend is met de webites (rond de 5 procent). Daardoor heeft openbaarmaking in de praktijk weinig consequenties voor bedrijven. Bedrijven passen hun werkwijze na een overtreding volgens eigen zeggen dan ook niet of nauwelijks aan.

Wel verschillen naar sectoren en aandachtsgebieden
De onbekendheid met de openbaarmaking van inspectiegegevens en de plausibiliteit van nalevingseffecten verschilt wel tussen sectoren en aandachtsgebieden. Zo is de bekendheid met inspecties en met de openbaarmaking van informatie daarover bijvoorbeeld groter bij de asbestregelgeving. Een belangrijk verschil met de Wml en Wav is dat het naleven van de asbestregelgeving cruciaal is voor het kunnen werken als gecertificeerd asbestverwijderaar. Overtredingen kunnen leiden tot

grote maatschappelijke gevolgen. Verder is de omvang van de branche kleiner, waardoor vrijwel alle bedrijven in beeld komen van de Inspectie en worden de inspectiegegevens van asbest al twee jaar langer openbaar gemaakt dan voor de Wml en Wav. Toch is ook in de asbestsector de bekendheid met de openbaarmaking van inspectieresultaten bij ketenpartners beperkt. Bovendien zijn de gegevens op de website niet altijd actueel.

Openbaarmaking in potentie effectief

In potentie kan de openbaarmaking van inspectiegegevens effectief zijn, aangezien belanghebbende partijen het belangrijk vinden dat de wet wordt nageleefd, openbaarmaking een goede zaak vinden en geconfronteerd met de informatie over inspectieresultaten hun keuzes substantieel laten beïnvloeden. Uit de vignettenanalyses blijkt dat ketenpartners bij voorkeur kiezen voor zakenpartners die zich aan de wet houden, werknemers en werkzoekenden voor werkgevers die zich aan de wet houden en consumenten voor leveranciers van producten en diensten die zich aan de wet houden. De effecten van openbaarmaking zijn in al deze gevallen aanzienlijk, zie Tabel 8.1. Na een goede prijs-kwaliteit verhouding is openbaarmaking een van de belangrijkste determinanten voor de keuze van producten, diensten of werkgevers door belanghebbenden. Voorwaarde is wel dat de informatie over inspectieresultaten direct toegankelijk en beschikbaar is in het keuzeproces. Aan die voorwaarde is in de voorgelegde vignetten voldaan, maar in de praktijk vaak niet.

Ondertoezichtgestelden geven aan schade te (kunnen) ondervinden van openbaarmaking, waarmee ze een prikkel hebben om de wet na te leven. Een meerderheid noemt imagoschade, verlies aan klanten en het moeilijker kunnen werven van personeel als belangrijke consequenties. Bovendien hebben ondertoezichtgestelden over het algemeen begrip voor de openbaarmaking van inspectiegegevens, vanwege de informatiefunctie voor andere bedrijven en de mogelijkheid om zich als goede werkgever positief te kunnen onderscheiden van andere bedrijven.

Eventuele uitbreiding van de openbaarmaking van inspectiegegevens naar gebieden als de Arbeidsomstandighedenwet, psychosociale arbeidsbelasting of arbeidsmarktdiscriminatie zou volgens de uitgevoerde vignettenanalyses wel tot nalevingseffecten kunnen leiden, al is dat in specifieke gevallen en in een specifieke vorm van openbaarmaking. Bij de Arbeidsomstandighedenwet lijkt openbaarmaking (alleen) in het geval van goed gedrag (*faming*) bedrijven te stimuleren om extra maatregelen te treffen om de wet na te leven. Die openbaarmaking moet dan wel in een toegankelijke vorm gebeuren, zoals bijvoorbeeld een keurmerk. Bij arbeidsmarktdiscriminatie is juist alleen het openbaar maken van misstanden (*shaming*) effectief in het voorkomen ervan, al wordt dat effect alleen gevonden bij arbeidsmarktdiscriminatie naar etniciteit en niet naar geslacht. Ook hier is een zichtbare en directe manier van openbaarmaking, bijvoorbeeld via een keurmerk, te prefereren boven openbaarmaking op een centrale website. Voor het openbaar maken van inspectiegegevens in het geval van psychosociale arbeidsbelasting worden geen statistisch significante effecten gevonden op de naleving door ondertoezichtgestelden.

Vormgeving van openbaarmaking essentieel

Zowel uit de literatuur als uit de uitgevoerde vignettenanalyses en de verdiepende gesprekken met ondertoezichtgestelden blijkt dat de vorm waarin inspectiegegevens openbaar worden gemaakt essentieel is voor de effectiviteit ervan. Die is het grootst wanneer openbaarmaking bedrijfsspecifiek gebeurt op basis van objectieve inspectiegegevens. Idealiter omvat openbaarmaking alle bedrijven in de doelpopulatie. Ook het aanbieden van de betreffende informatie in een toegankelijk formaat

verhoogt het nalevingeffect. Het moet voor belanghebbenden duidelijk zichtbaar zijn dat een bedrijf wel of niet de wet overtreedt. Voorbeelden zijn ranglijsten, vijfpuntschalen, smileys of een verkeerslichtenmodel. Tot slot helpt openbaarmaking 'ter plaatse' gebruikers om de betreffende informatie direct toe te kunnen passen. Ondertoezichtgestelden voegen daar aan toe dat de informatie ook een beeld moet geven van de context en de omvang van de overtreding.

Tabel 8.1 Samenvatting van effecten van openbaarmaking van inspectiegegevens op keuzes ondertoezichtgestelden en belanghebbenden, conditioneel op de bekendheid van deze informatie, gebaseerd op uitgevoerde vignettenanalyses

Effecten op keuzes van…	*Shaming* via website	*Faming* via website	*Shaming* via keurmerk	*Faming* via keurmerk
…ondertoezichtgestelden voor naleving				
Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Wet arbeid vreemdelingen	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Arbeidsmarktdiscriminatie naar herkomst	n.s.	n.s.	+	n.s.
Arbeidsmarktdiscriminatie naar geslacht	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Arbeidsomstandighedenwet / Arbeidstijdenwet	n.s.	n.s.	n.s.	++
Psychosociale arbeidsbelasting	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
…ketenpartners voor zakenpartners				
Arbeidswet- en regelgeving	−−	++	−−−	+++
Arbeidsmarktdiscriminatie	−	+	−−	++
…werkzoekenden voor werkgevers				
Arbeidswet- en regelgeving	−−−	++	−−−	+++
Arbeidsmarktdiscriminatie	−−	++	−−−	+++
…consumenten voor leveranciers				
Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag	−−	++	−−−	++
Arbeidswet- en regelgeving	−−	++	−−−	++
Arbeidsmarktdiscriminatie	−−	++	−−−	++

n.s. = statistisch niet-significant verschillend van nul; + resp. − = vergroting resp. verkleining van kans op keuze met minder dan 10 procentpunten; ++ resp. −− = vergroting resp. verkleining van kans op keuze van tussen de 10 en 20 procentpunten; +++ resp. −−− = vergroting resp. verkleining van kans op keuze met meer dan 20 procentpunten

Bron: Resultaten vignettenanalyses (zie eerdere hoofdstukken), SEO Economisch Onderzoek

Bij de huidige wijze van openbaarmaking is voldaan aan de eis van bedrijfsspecifieke en objectieve informatie, maar op de andere aspecten scoort de openbaarmaking van inspectiegegevens onvoldoende. Zo is het vrijwel onmogelijk om alle bedrijven in Nederland te inspecteren op een correcte toepassing van het minimumloon of de juiste inschakeling van vreemdelingen, laat staan daarover informatie te verschaffen. Inspectiegegevens geven daarmee noodgedwongen een partieel beeld van de werkelijkheid. Ook de vorm waarin de inspectieresultaten worden gepresenteerd is voor verbetering vatbaar. De bestaande websites zijn slecht bekend, worden beperkt bezocht en de aanwezige informatie is niet altijd actueel, compleet of eenvoudig toegankelijk. Dat maakt het lastig voor belanghebbenden om deze informatie te betrekken in hun keuzeproces.

De vignettenanalyses maken duidelijk dat de directe beschikbaarheid van informatie het keuzeproces van ketenpartners, werkzoekenden en consumenten wel degelijk kan beïnvloeden. Zeker wanneer de manier waarop de informatie wordt gepresenteerd eenvoudig en direct zichtbaar is, zoals bijvoorbeeld een keurmerk dat aangeeft of bedrijven zich al dan niet aan de geldende wet- en regelgeving houden, zie Tabel 8.1. Dat is geheel in lijn met de bevindingen in de literatuur.

Belangrijk daarbij is het onderscheid tussen het geven van informatie over ongewenst gedrag (*shaming*) versus het geven van informatie over gewenst gedrag (*faming*). Het effect van beide vormen van openbaarmaking kan sterk verschillen tussen situaties van handhaving. Wanneer informatie over overtredingen van de Arbowet openbaar wordt gemaakt (*shaming*) dan kan dat bij ondertoezichtgestelden juist averechts werken.[13] Een verklaring is dat bedrijven relatief weinig invloed kunnen uitoefenen op het daadwerkelijke gedrag van hun werknemers, waardoor er ondanks een goed beleid ten aanzien van de arbeidsomstandigheden toch incidenteel overtredingen kunnen worden geconstateerd. Het openbaar maken van die informatie wordt door ondertoezichtgestelden dan als onrechtvaardig gezien. Het openbaar maken van goed gedrag (*faming*) wordt door ondertoezichtgestelden juist als een stimulans gezien om zich aan de Arbowet te houden. Bij arbeidsmarktdiscriminatie is daarentegen alleen het openbaar maken van misstanden (*shaming*) effectief bij ondertoezichtgestelden. Goed gedrag wordt veeleer als de norm gezien en het openbaar maken daarvan in het geval van arbeidsmarktdiscriminatie heeft daarom geen significant effect.

Als wordt gekeken naar het keuzegedrag van belanghebbenden in plaats van ondertoezichtgestelden, dan is het effect van *shaming* bij werkzoekenden en consumenten in het algemeen sterker dan het effect van *faming*. Bij ketenpartners is dat verschil nihil. Ook geldt dat het effect via een meer directe vorm van informatieverschaffing, zoals een keurmerk, in het algemeen sterker is dan bij een meer indirecte vorm, zoals een website. Al deze manieren van openbaarmaking hebben echter significante effecten op de keuzes die belanghebbenden maken, zie Tabel 8.1. Dat is echter wel onder de voorwaarde dat belanghebbenden op de hoogte zijn van die informatie.

Uiteindelijke effecten van openbaarmaking beperkt

Dit onderzoek laat ook zien dat per saldo de nalevingseffecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens altijd beperkt zullen blijven, ook bij een optimale vormgeving van openbaarmaking. Daar is een aantal redenen voor. Op de eerste plaats zijn andere factoren in de keuze die mensen maken vaak belangrijker dan het al dan niet naleven van de wet- en regelgeving door bedrijven. Zo kwam in de vignettenanalyses het primaire belang van prijs en kwaliteit naar voren, zowel bij ketenpartners, werkzoekenden als consumenten. Overtredingen van de wet- en regelgeving staat veel verder af van de belevingswereld van veel belanghebbenden. Daarbij komt dat de cognitieve ruimte die mensen hebben om factoren in hun beslissingen te betrekken beperkt is. Mensen gebruiken vaak vuistregels en handelen daarom niet in alle gevallen volledig rationeel. Ook al hebben ze alle informatie die daarvoor nodig is beschikbaar. De beperkte beschikbaarheid van informatie is een tweede belangrijke reden voor het beperkt blijven van effecten van openbaarmaking. Informatie

[13] Deze bevinding is gebaseerd op één van de uitgevoerde vignettenanalyses, waaruit blijkt dat *shaming* voor negatieve nalevingseffecten zorgt bij ondertoezichtgestelden, al is dat effect statistisch niet significant verschillend van nul. Openbaarmaking van inspectiegegevens ten aanzien van de asbestregelgeving vormt hier mogelijk een uitzondering op. Hoewel louter gebaseerd op gesprekken met ondertoezichtgestelden, lijkt de combinatie van *shaming* (bij de asbestregelgeving worden alleen overtredingen gepubliceerd) en boetes de naleving te bevorderen. Dat heeft mogelijk sterk te maken met het feit dat 'bekend zijn met' en 'naleving van' de asbestregelgeving cruciaal is voor het kunnen werken als gecertificeerde asbestverwijderaar.

moet niet alleen ergens bestaan, het moet ook toegankelijk zijn. Hoe meer moeite mensen moeten doen om aan de juiste informatie te komen, hoe kleiner de kans dat ze deze informatie in hun beslissingen betrekken. Ook is de beschikbare informatie niet altijd te begrijpen of te duiden voor mensen. In de gesprekken met ondertoezichtgestelden is aangegeven dat het ontbreken van de context van overtredingen in de openbaar gemaakte informatie die informatie minder bruikbaar maakt. Verder is de beperkte reikwijdte van de informatie van belang. Wanneer niet voor alle bedrijven dezelfde informatie beschikbaar is, is het lastig om een afweging tussen bedrijven te maken. Dat is een principieel punt wanneer niet alle bedrijven op dezelfde manier kunnen worden geïnspecteerd. Voor belanghebbenden zijn er bovendien situaties waarin de keuze tussen bedrijven beperkt is, omdat een product of dienst door slechts enkele partijen wordt aangeboden. Ook in dat geval kan informatie over naleving van de wet- en regelgeving minder prioriteit krijgen. Tot slot kan bij belanghebbenden de behoefte ontbreken om geïnformeerd te worden over de naleving van de wet- en regelgeving door bedrijven. Er is al een zeker vertrouwen bij de bevolking in het beleid en de beleidshandhaving in Nederland, het openbaar maken van inspectieresultaten voegt daar weinig aan toe. Het kan in voorkomende gevallen zelfs leiden tot afbreuk aan dat vertrouwen, wanneer duidelijk wordt dat er meer overtredingen worden begaan dan mensen dachten voordat die informatie openbaar werd gemaakt.

8.2 Verbinding met de literatuur

De resultaten van dit onderzoek sluiten goed aan bij de bestaande literatuur. Dit onderzoek bevestigt de in de literatuur beschreven potentie van openbaarmaking voor betere naleving. De huidige praktijk van openbaarmaking wijkt echter af van de in de literatuur omschreven ideaalsituatie. Idealiter geschiedt openbaarmaking bedrijfsspecifiek op basis van objectieve inspectiegegevens, omvat het alle bedrijven in de doelpopulatie, wordt de openbaar gemaakte informatie aangeboden in een toegankelijk formaat, waarbij het voor belanghebbenden duidelijk zichtbaar is dat een bedrijf wel of niet de wet overtreedt, en is de informatie direct beschikbaar bij de keuzes die belanghebbenden maken. De nu op de websites van de Inspectie SZW aangeboden informatie is niet of nauwelijks verrijkt of vereenvoudigd. Ook is het handelingsperspectief voor gebruikers beperkt, doordat de informatie alleen op de betreffende websites is in te zien en niet op de website van de ondertoezichtgestelde of op diens fysieke locatie. Tot slot wordt in het geval van de Inspectie SZW elk jaar maar een klein percentage van de ondertoezichtgestelden geïnspecteerd, waardoor de informatie niet alle bedrijven in de doelpopulatie betreft. Omdat de huidige praktijk van openbaarmaking niet beantwoord aan de in de literatuur geformuleerde voorwaarden, zijn de in dit onderzoek gevonden nalevingseffecten beperkt.

Daarbij komt dat de in de literatuur gevonden effecten van openbaarmaking ervan uitgaan dat consumenten, ondertoezichtgestelden en ketenpartners goed op de hoogte zijn van de praktijk van openbaarmaking en deze informatie actief gebruiken. Dit onderzoek laat zien dat dit in het geval van openbaarmaking door de Inspectie SZW niet het geval is. Een minderheid van de ondervraagden weet van openbaarmaking en slechts een enkeling heeft de betreffende websites daadwerkelijk bezocht. De in de literatuur beschreven werkzame mechanismen (van Erp, 2009) van openbaarmaking zijn allereerst afhankelijk van de bekendheid van consumenten en bedrijven met deze openbaarmaking. Dat heeft consequenties voor de werkzaamheid van deze mechanismen:

- Het consumentenperspectief. Door betere informatiebeschikbaarheid kan de consument of afnemer zichzelf beschermen tegen het kopen van slechte producten. Bij naleving van de arbeidswet- en regelgeving gaat het niet zozeer om slechte producten of diensten, maar om het zaken doen met bedrijven die voldoen aan de persoonlijke of maatschappelijke norm. Door een beperkte bekendheid van de website waarop inspectiegegevens openbaar worden gemaakt, en van de inspectiegegevens in het bijzonder, kunnen consumenten die informatie niet meenemen in hun keuzeproces, waardoor het werkzame mechanisme van het consumentenperspectief op dit moment (nog) niet opgaat.
- Het straffende perspectief. Een slecht inspectierapport schaadt de reputatie van de ondertoezichtgestelde. Openbaarmaking is dan een vorm van straf. Dit wordt bevestigd in de interviews met ondertoezichtgestelden, met name die met overtreders. Ook al leidt die straf naar eigen zeggen niet onmiddellijk tot een andere werkwijze bij ondertoezichtgestelden, wordt er ook aangegeven dat de openbaarmaking van een overtreding voornamelijk leidt tot reputatieschade die als bijzonder vervelend wordt ervaren.
- Het preventieve perspectief. Omdat openbaarmaking op de loer ligt, hebben ondertoezichtgestelden een prikkel om beter na te leven. Ook dit mechanisme wordt bevestigd door ondertoezichtgestelden in zowel de enquêtes als de verdiepende gesprekken. Leidinggevenden vinden naleving van de wet belangrijk, vinden het goed dat informatie daarover openbaar wordt gemaakt en staan ook open voor extra inspanningen om de wet na te leven, zeker wanneer openbaarmaking kan laten zien dat bedrijven zich juist als goede werkgever gedragen (*faming*).
- Het identificerende perspectief. Door openbaarmaking kan de toezichthouder tonen welk werk is verricht. Deze transparantie kan bijdragen aan de legitimiteit van de toezichthouder. Dit mechanisme wordt nauwelijks herkent door de geïnterviewde ondertoezichtgestelden. De openbaar gemaakte inspectieresultaten worden juist vaak gezien als partieel (geen informatie over alle relevante bedrijven), onvolledig (context en zwaarte van de geconstateerde overtredingen ontbreken) en niet actueel (de informatie op de website loopt achter).

Net zoals de literatuur laten de resultaten van de uitgevoerde vignettenanalyses zien dat de gedragseffecten van openbaarmaking groter zijn wanneer een combinatie van *shaming* en *faming* wordt toegepast en dat openbaarmaking middels een directe manier van informatieverschaffing, zoals bij een keurmerk, effectiever is dan een meer indirecte manier van informatieverschaffing, zoals de bestaande lijst van geïnspecteerden op een website. Tegelijkertijd laten de vignettenanalyses zien dat *shaming* en *faming* in bepaalde situaties andere effecten teweeg kunnen brengen. Het lukraak combineren van *shaming* en *faming* heeft daarom niet altijd de gewenste effecten.

Onderzoek naar de openbaarmaking van inspectiegegevens op andere beleidsterreinen, zoals de kinderopvang, onderwijs, voedselveiligheid, gezondheidszorg en de financiële sector, laten resultaten zien die ook worden teruggevonden in het huidige onderzoek ten aanzien van de arbeidsmarkt. Zo worden met openbaarmaking dezelfde doelen nagestreefd, namelijk het bieden van informatie en een handelingsperspectief aan belanghebbenden, het bevorderen van de naleving van de wet- en regelgeving, en het vergroten van de transparantie van het toezicht. In het geval van de Inspectie SZW is echter niet duidelijk welke van deze doelen prioriteit krijgt, waar op andere beleidsterreinen expliciet is gekozen voor het prioriteren van de informatieverschaffing aan belanghebbenden (met name voedselveiligheid en zorg) of het bevorderen van de naleving (met name zelfregulering door scholen). De vorm waarin de informatie wordt aangeboden verschilt enigszins tussen beleidsterreinen, al is het medium vaak een openbaar toegankelijke website of een gebruiksvriendelijke app

(horeca). Wel is er verschil in het soort informatie dat beschikbaar wordt gesteld en de toegankelijkheid ervan. Die is op sommige beleidsterreinen, zoals de voedselveiligheid en de kinderopvang, beter verzorgd dan op andere beleidsterreinen. Zo is op het terrein van voedselveiligheid onderzoek gedaan onder consumenten naar het type informatie waar zij behoefte aan zouden hebben. Dat heeft geresulteerd in beknopte en toegankelijke gegevens. Voor meer professionele gebruikers worden meer gedetailleerde inspectiegegevens beschikbaar gesteld. Ten opzichte daarvan kan de vorm waarin inspectiegegevens door de Inspectie SZW beschikbaar worden gesteld nog worden verbeterd. Op vrijwel alle beleidsterreinen worden zowel de gegevens van overtreders als niet overtreders gepubliceerd.

Uit het onderzoek naar openbaarmaking van inspectiegegevens op andere beleidsterreinen dan van de Inspectie SZW kan worden geleerd dat ondertoezichtgestelden op termijn gewend raken aan openbaarmaking en minder weerstand aan de dag leggen. Dat is belangrijke informatie voor een evaluatie van openbaarmaking op het beleidsterrein waar openbaarmaking nog in de kinderschoenen staat. Ook de bevinding dat slechts een beperkt deel van de belanghebbenden echt geïnteresseerd is in de openbaar gemaakte informatie is van belang, omdat dit bij voorbaat de omvang van de nalevingseffecten beperkt. Overigens worden er op meerdere beleidsterreinen aanwijzingen gevonden voor positieve nalevingseffecten, al worden die voornamelijk beperkt door kenmerken van de informatie en het handelingsperspectief van belanghebbenden:

- Een geringe bekendheid met openbaar gemaakte inspectiegegevens bij belanghebbenden
- Moeite bij belanghebbenden om de beschikbare informatie goed te duiden
- Het leggen van prioriteit bij andere factoren door belanghebbenden in hun keuzes
- Een context waarin belanghebbenden keuzes moeten maken, maar waarin de relevantie van de openbaar gemaakte inspectiegegevens beperkt is

Andere factoren die de omvang van nalevingseffecten van openbaarmaking kunnen beperken, genoemd zijn in het onderzoek op andere beleidsterreinen en ook bij het huidige onderzoek een rol spelen zijn:

- De beperkte kans op inspectie door de toezichthouder
- De beperkte vergelijkbaarheid tussen bedrijven, omdat niet voor alle bedrijven (dezelfde) informatie beschikbaar is
- De beperkte consequenties van openbaarmaking voor ondertoezichtgestelden

Ondertoezichtgestelden van de Inspectie SZW blijken een vergelijkbare visie op openbaarmaking te hebben als ondertoezichtgestelden van de Inspectie IGZ (van Erp & Mein, 2013). Er is daarbij relatief veel draagvlak voor openbaarmaking. Een kleine minderheid is van mening dat openbaarmaking geen goed middel is. Bij overtreders die daadwerkelijk te maken hebben gehad met openbaarmaking is het draagvlak duidelijk lager. Daarmee liggen de bevindingen uit het onderzoek naar openbaarmaking van inspectiegegevens door de Inspectie SZW grotendeels in lijn met onderzoek naar de openbaarmaking van inspectiegegevens op andere beleidsterreinen.

8.3 Antwoorden op de onderzoeksvragen

Tot slot wordt in deze paragraaf een antwoord gegeven op alle afzonderlijke onderzoeksvragen uit Hoofdstuk 1.

Heeft openbaarmaking van inspectiegegevens positieve en/of mogelijke negatieve nalevingseffecten? Zo ja, welke wijzen van openbaarmaking scoren daarbij qua effect hoog bij de bevordering van de nalevingseffecten?
De openbaarmaking van inspectiegegevens heeft in potentie positieve nalevingseffecten, aangezien belanghebbende partijen het belangrijk vinden dat de wet wordt nageleefd, openbaarmaking een goede zaak vinden en geconfronteerd met de informatie over inspectieresultaten hun keuzes substantieel laten beïnvloeden. Uit de vignettenanalyses blijkt dat ketenpartners bij voorkeur kiezen voor zakenpartners die zich aan de wet houden, werknemers en werkzoekenden voor werkgevers die zich aan de wet houden en consumenten voor leveranciers van producten en diensten die zich aan de wet houden. De effecten van openbaarmaking op het keuzegedrag van belanghebbenden zijn in al deze gevallen aanzienlijk. Voorwaarde is wel dat de informatie over inspectieresultaten direct toegankelijk en beschikbaar is in het keuzeproces van belanghebbenden. Pas wanneer ondertoezichtgestelden geconfronteerd worden met de negatieve gevolgen van het keuzegedrag van belanghebbenden, zal openbaarmaking ook daadwerkelijk invloed hebben op de naleving van wet- en regelgeving.

Nalevingseffecten zijn het grootst wanneer openbaarmaking bedrijfsspecifiek gebeurt op basis van objectieve inspectiegegevens, alle bedrijven in de doelpopulatie omvat, wordt aangeboden in een toegankelijk formaat en direct beschikbaar en toegankelijk is op het moment dat belanghebbenden een keuze moeten maken. De vignettenanalyses maken duidelijk dat de directe beschikbaarheid van informatie het keuzeproces van ketenpartners, werkzoekenden en consumenten kan beïnvloeden. Zeker wanneer de manier waarop de informatie wordt gepresenteerd eenvoudig en direct zichtbaar is, zoals bijvoorbeeld een keurmerk dat aangeeft of bedrijven zich al dan niet aan de geldende wet- en regelgeving houden. Verder is het belangrijk onderscheid te maken tussen het geven van informatie over ongewenst gedrag (*shaming*) versus het geven van informatie over gewenst gedrag (*faming*). Het effect van beide vormen van openbaarmaking kan sterk verschillen tussen situaties van handhaving. In veel gevallen kan een combinatie van beide het nalevingseffect versterken, maar niet in alle situaties.

Sorteert de huidige openbaarmaking van de Inspectie SZW in het kader van de Wav, de Wml, de Waadi en inspecties naar asbest de beoogde nalevingseffecten? Zo ja, welke?
De huidige praktijk van het openbaar maken van inspectieresultaten via een centrale website heeft bij de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) vooralsnog geen enkel effect op de naleving van deze wetten door ondertoezichtgestelde bedrijven. Dit blijkt zowel uit gesprekken met bedrijven waarvoor al dan niet een overtreding is geconstateerd, als uit de vignettenanalyses. Dat komt vooral vanwege de onbekendheid van inspectiegegevens bij belanghebbenden, waardoor openbaarmaking nauwelijks consequenties heeft voor ondertoezichtgestelden. De onbekendheid met de openbaarmaking van inspectiegegevens en de plausibiliteit van nalevingseffecten lijken groter bij de asbestregelgeving. Een belangrijk verschil met de Wml en Wav is dat het naleven van de asbestregelgeving cruciaal is voor het kunnen werken als gecertificeerd asbestverwijderaar. Overtredingen kunnen leiden tot grote maatschappelijke gevolgen. Verder is de omvang van de branche kleiner, waardoor vrijwel alle bedrijven in beeld komen van de Inspectie en worden de inspectiegegevens van asbest al twee jaar langer openbaar gemaakt dan voor de Wml en Wav.

Komt de huidige openbaarmaking tegemoet aan de wensen van de burger en bedrijven, in de zin dat deze door de geboden informatie in staat wordt gesteld om tot een verantwoorde keuze te komen?
In het onderzoek kan niet worden achterhaald wat de wensen zijn van burgers en bedrijven ten aanzien van de inhoud en vorm van openbaar gemaakte inspectiegegevens. Er komt vooral naar voren dat verreweg het grootste deel van de ondertoezichtgestelden en belanghebbenden niet op de hoogte is van de inhoud van openbaar gemaakte inspectiegegevens en daar ook niet actief naar op zoek gaat. Wel wordt door een beperkte groep ondertoezichtgestelden en ketenpartners aangegeven dat de informatie over de resultaten van inspecties nuttig is voor het positioneren van het bedrijf ten opzichte van concurrenten. Daarbij zou wel meer informatie over de context, aard en zwaarte van de overtreding gewenst zijn.

Hoe verhoudt het generieke preventieve effect (op alle ondertoezichtgestelden) van openbaarmaking zich tot het specifieke preventieve effect (op partijen die eerder in overtreding zijn geweest)?
Het verschil tussen het generieke en specifieke preventieve effect van openbaarmaking kan in het onderzoek niet objectief worden vastgesteld, omdat er te weinig bedrijven in het onderzoek zijn betrokken waarvan bekend is dat een overtreding hebben begaan. In gesprekken geven overtreders en niet-overtreders ongeveer in gelijke mate aan dat ze weinig geloof hebben in nalevingseffecten van openbaarmaking en dat ze na openbaarmaking geen reactie hebben gehad van klanten, afnemers, banken, collega-bedrijven, brancheorganisaties of andere partijen. Ze hebben niet het idee dat deze belanghebbende partijen op de hoogte zijn van de openbaar gemaakte informatie door de Inspectie SZW, waardoor bedrijven nauwelijks consequenties ervaren van openbaarmaking. Dus hoewel onduidelijk is hoe groot het preventieve effect van openbaarmaking is, is het onwaarschijnlijk dat deze sterk zal verschillen tussen overtreders en de totale groep ondertoezichtgestelden als geheel.

Kan de openbaarmaking van op bedrijven herleidbare inspectiegegevens nog effectiever worden ingericht?
De openbaarmaking van inspectiegegevens wordt effectiever wanneer er vergelijkbare informatie beschikbaar komt over alle ondertoezichtgestelden en deze informatie in een toegankelijk formaat wordt gepresenteerd op het moment dat belanghebbenden een keuze moeten maken met welk bedrijf ze zaken willen doen. Deze aspecten missen in de huidige praktijk van openbaarmaking en komen naar voren in de literatuur als bevorderlijk voor de effectiviteit.

Hoe verhouden de maatschappelijke voordelen van openbaarmaking voor belanghebbende partijen zich tot de nadelen voor de ondertoezichtgestelde partijen?
De directe gevolgen van de openbaarmaking van inspectiegegevens zorgen vooral voor kosten en baten bij ondertoezichtgestelden. Over de hele maatschappij genomen heffen die kosten en baten elkaar grotendeels op, omdat er zowel ondertoezichtgestelden zijn die er nadeel van ondervinden als ondertoezichtgestelden die er voordeel van ondervinden. Openbaarmaking beïnvloedt vooral de concurrentiepositie tussen bedrijven en zorgt niet onmiddellijk voor kosten of baten voor de maatschappij als geheel. Wel kunnen een aantal additionele maatschappelijke kosten- en batenposten worden genoemd die ontstaan doordat openbaarmaking, of eigenlijk handhaving van wet- en regelgeving in het algemeen, kan leiden tot een meer of minder efficiënte inschakeling van arbeid, een meer of minder productieve inzet van de factor arbeid en een hogere of lagere werkgelegenheid.

In verhouding tot de kosten en baten voor ondertoezichtgestelden lijken die beperkt in omvang te zijn.

Wie zijn de belanghebbende partijen bij de Wml, Wav, Waadi, Arbowet, Atw en beleidsregel openbaarmaking zware/ernstige asbestovertredingen?
Belanghebbende partijen zijn vooral individuele werknemers die door naleving van de wet- en regelgeving een beter salaris ontvangen (Wml), minder snel worden verdrongen door goedkope buitenlandse arbeidskrachten (Wav), minder snel worden uitgebuit als uitzendkracht (Waadi) en gezonder en veiliger kunnen werken (Arbowet, Atw en asbestregelgeving). Deze effecten worden deels doorgegeven aan de gehele maatschappij in de vorm van hogere belastingopbrengsten en lagere gezondheidskosten. Daarnaast zijn ook concurrenten van potentiële overtreders belanghebbenden, omdat ze op een meer gelijke voet kunnen concurreren. Indirect zijn ook ketenpartners, werknemers en consumenten van ondertoezichtgestelde bedrijven belanghebbenden.

Wat is relevante informatie voor de belanghebbende partijen?
Hier is op basis van dit onderzoek geen antwoord op te geven.

Hebben de belanghebbende partijen de vrijheid op grond van openbare inspectiegegevens andere keuzen te maken en zouden zij deze vrijheid ook benutten?
Het merendeel van de geënquêteerde ketenpartners geeft aan de keuze van toeleverancier of samenwerkingspartner af te laten hangen van informatie of zij de wet naleven. Uit de vignettenanalyse blijkt dat die keuze ook daadwerkelijk door die informatie wordt beïnvloed. Soortgelijke resultaten worden gevonden voor werkzoekenden en consumenten. Op grond daarvan kan worden aangenomen dat belanghebbende partijen de vrijheid hebben om op grond van openbare inspectiegegevens andere keuzes te maken en dat ze die vrijheid ook benutten. Cruciale voorwaarde is wederom de beschikbaarheid en toegankelijkheid van inspectiegegevens.

Wat is maatschappelijke de orde grootte van de voordelen van openbaarmaking voor belanghebbende partijen?
Zolang openbaarmaking van inspectiegegevens nauwelijks tot een betere naleving van de wet- en regelgeving zorgt, zoals momenteel het geval is, blijven de voordelen van openbaarmaking voor belanghebbenden partijen beperkt. Maar ook wanneer nalevingseffecten groter zouden zijn, is de maatschappelijke orde van grootte van de voordelen voor belanghebbende partijen beperkt. Maatschappelijke voordelen zitten vooral in een betere werking van de arbeidsmarkt, gezondheidswinst en betere arbeidsomstandigheden (hogere baten) en een lagere werkgelegenheid door hogere loonkosten (hogere kosten).

Voor de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml) zijn er baten voor werknemers die een hoger inkomen ontvangen. Die hogere inkomens zijn kosten voor de werkgevers. Daarbovenop komt dat er minder vraag naar arbeid zal zijn, in ieder geval de arbeid die (incidenteel) niet meer onder het minimumloon kan worden ingehuurd. Dat heeft als gevolg dat de totale productie en het nationale inkomen daalt. De omvang van dat effect is beperkt en kan (deels) worden gecompenseerd door een hogere consumptie door mensen die het minimumloon gaan verdienen. Bovendien kan de kwaliteit van leven (of het geluk) van mensen die een vergelijkbaar minimumloon gaan verdienen toenemen.

Bij de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) zorgt handhaving voor een kleiner aantal buitenlandse werknemers dat beschikbaar komt voor Nederlandse werkgevers. Dat leidt tot hogere kosten voor werving en door het lagere buitenlandse arbeidsaanbod mogelijk ook tot hogere loonkosten voor bedrijven. Aan de andere kant treedt er minder snel verdringing op van binnenlandse werknemers. Dit laatste effect is echter zeer beperkt, waardoor de hogere kosten voor werving en lonen domineren.

Bij de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi) betreffen openbaar gemaakte inspectiegegevens uitsluitend de mate waarin bedrijven die personeel uitlenen zich als uitlenend bedrijf hebben geregistreerd in het Handelsregister. Wanneer zij dat niet doen, kunnen ze daarvoor worden beboet. Openbaarmaking kan leiden tot een betere registratie van bedrijven, hetgeen tot gevolg kan hebben dat bedrijven een bewuster beleid gaan voeren ten aanzien van de beloning en arbeidsvoorwaarden voor uitgeleende arbeidskrachten. In dat geval gelden ongeveer dezelfde maatschappelijke kosten en baten als bij de Wml. De relatie tussen openbaarmaking en maatschappelijke kosten en baten is bij de Waadi echter minder duidelijk en daarmee speculatiever dan bij de Wml.

De asbestregelingen zorgen voor maatschappelijke baten in termen van gezondheidswinst op korte en lange termijn. Op korte termijn, omdat misstanden bij de asbestverwijdering worden voorkomen, op langere termijn omdat asbest minder lang tot gezondheidsproblemen zal leiden. Tegenover deze maatschappelijke baten staan de maatschappelijke kosten van de asbestverwijdering zelf, die hoger zijn indien de regels voor de sanering van asbest strikt gevolgd worden. Die kosten staan echter in schril contrast met de gezondheidswinst die valt te behalen.

Gezondheidswinst is ook de belangrijkste maatschappelijke baat van handhaving van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). De vraag is of de kosten van maatregelen gericht op het voorkomen van ongevallen en gezondheidsproblemen altijd opwegen tegen de baten van deze maatregelen. Bij het voorkomen van arbeidsongevallen die leiden tot overlijden, arbeidsbeperkingen en structurele gezondheidsproblemen, zijn de baten van extra maatregelen al snel hoger dan de kosten. Bij andere maatregelen die voor een kleine groep werknemers de gezondheidsrisico's marginaal verkleinen, zal dat eerder twijfelachtig zijn.

Ten slotte kan ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie worden gesteld dat er louter maatschappelijke baten zijn van het voorkomen ervan. Wellicht dat het bewust worden van het doen aan arbeidsmarktdiscriminatie en het doorvoeren van een gedragsverandering transitiekosten met zich meebrengen, maar dat staat in schril contract tot de betere benutting en allocatie van het arbeidsaanbod, met daardoor een hoger arbeidsaanbod en een hogere arbeidsparticipatie, waardoor de totale productie en het nationaal inkomen hoger komt te liggen. Nog los van de gelukwinst wanneer mensen geen last meer hebben van arbeidsmarktdiscriminatie.

Hoe staan onder toezicht staande partijen tegenover openbaarmaking van inspectiegegevens?

Het merendeel van de geënquêteerde leidinggevenden is van mening dat het goed tot zeer goed is dat de Inspectie SZW de resultaten van haar inspecties vermeld op een publiek toegankelijke website. De positieve oordelen zijn wel vaker afkomstig van niet-overtreders. Zij vinden het goed dat het naar buiten komt als bedrijven zaken niet goed op orde hebben of regels bewust overtreden.

Bij overtreders is juist een meerderheid tegen openbaarmaking. Een aantal overtreders is van mening dat zij onterecht als overtreder zijn aangemerkt of vinden dat je als organisatie bij een eerste, kleine overtreding op deze manier meteen (hard) wordt gestraft. Anderen vinden het een privézaak tussen het bedrijf en de inspectie.

Bijna twee derde van de geïnterviewde overtreders heeft de openbaarmaking als (heel) vervelend heeft ervaren. Eén van de redenen waarom een klein deel van de organisaties het als niet-vervelend ervaren heeft, is dat de bekendheid van de websites als nihil wordt verondersteld. Weinig mensen weten van de openbaarmaking of gaan daadwerkelijk op zoek naar informatie op de website(s). Ongeveer 6 op de 10 niet-overtreders ervaart de openbaarmaking als (heel) prettig. Het is volgens hen een manier om te laten zien dat zij wat betreft deze wetgeving alles op orde hebben. Zeker wanneer zakelijke relaties (ketenpartners) op de hoogte zijn van het feit dat er een inspectie is geweest is het prettig om – achteraf – te kunnen laten zien dat er geen overtredingen zijn gevonden. De enkele niet-overtreders die het als minder prettig ervaren, staan in het geheel niet achter de gedachte van openbaarmaking. Zij vinden het een privéaangelegenheid tussen de ondertoezichtgestelden en de toezichthouder.

Welke vormen van openbaarmaking ervaren zij als redelijk, en welke niet?
Ten aanzien van aspecten van de huidige praktijk van openbaarmaking blijkt de meeste waardering te bestaan voor het feit dat de mogelijkheid bestaat tot het indienen van bezwaar tegen openbaarmaking. Wel plaatsen meerdere geïnterviewden kritische kantrekeningen bij de termijn waarbinnen een voorlopige voorziening kan worden aangevraagd (om openbaarmaking van de inspectiegegevens (tijdelijk) op te schorten). Deze is met tien dagen volgens hen te kort. Een ruime meerderheid van de geïnterviewde ondertoezichtgestelden bij de Wml/Wav staat achter het type inspectieresultaten dat openbaar wordt gemaakt. Iets meer dan de helft van de geïnterviewden kan zich ook vinden in het moment van openbaarmaking. Dit zijn aspecten van openbaarmaking waarvoor bij de ondertoezichtgestelden ten aanzien van de asbestregelgeving juist weinig draagvlak bestaat.

Bij het type inspectieresultaten dat openbaar wordt gemaakt en de gekozen wijze van publicatie (op een lijst) zien de geïnterviewden vooral als knelpunt dat iedereen op één hoop wordt gegooid. Bewuste en notoire overtreders met zware overtredingen staan naast organisaties die voor de eerste (en enige) keer een (kleine) overtreding hebben begaan. Dat verschil wordt door de huidige manier van presenteren niet voldoende duidelijk en treft de goedwillende bedrijven naar hun mening te zwaar. Verschillende geïnterviewden vinden het goed als de (recidiverende) bedrijven met zware overtredingen met naam en toenaam naar buiten worden gebracht. Degenen die voor het eerst een (kleine) overtreding begaan zouden wat hen betreft niet direct op een dergelijke lijst geplaatst moeten worden.

Wat betreft de periode waarop gegevens zichtbaar blijven wordt als kritiek gegeven dat dit erg lang is, zeker als organisaties de overtreding snel hebben hersteld of preventieve maatregelen hebben genomen om herhaling te voorkomen. Deze herstelactiviteiten worden niet vermeld op de website. Hierdoor kan een bedrijf onterecht langdurig als overtreder aangemerkt staan. Dit beschouwt men als oneerlijk.

Via welke kanalen ondervinden ondertoezichtgestelde partijen mogelijk schade van openbaarmaking?

Volgens leidinggevenden is imagoschade het meest waarschijnlijk, gevolgd door het verlies aan klanten en de grotere moeite die moet worden gedaan om personeel te werven. Over het kunnen verkrijgen van financiering maken bedrijven zich minder zorgen. Het is opmerkelijk dat het merendeel van de geënquêteerde leidinggevenden stelt dat de openbaarmaking van inspectiegegevens zeker of misschien tot imagoschade leidt, terwijl ook een meerderheid van de leidinggevenden niet denkt dat openbaarmaking invloed heeft op de werkwijze van bedrijven. Beide resultaten zijn alleen verenigbaar wanneer imagoschade voor een groot deel van de bedrijven geen reden is om maatregelen te nemen, of wanneer een groot deel van de bedrijven denkt dat een veranderde werkwijze geen invloed heeft op de kans een overtreding te begaan.

Wat is de maatschappelijke orde grootte van de schade van openbaarmaking voor ondertoezicht gesteldepartijen?

Zolang de effecten van de openbaarmaking van inspectiegegevens via ketenpartners, werkzoekenden en consumenten beperkt zijn, en daarmee ook de consequenties voor ondertoezichtgestelde bedrijven, zijn ook de kosten en baten van openbaarmaking verwaarloosbaar. Wanneer het zou lukken om de informatievoorziening over inspectieresultaten directer, toegankelijker, volledi ger en zichtbaarder te maken, dan zouden er via ketenpartners, werkzoekenden en consumenten aanzienlijke effecten van openbaarmaking kunnen ontstaan. Dat heeft consequenties voor ondertoezichtgestelde bedrijven in termen van omzet en in termen van kosten voor werving en selectie. Indicatieve berekeningen laten zien dat overtredende bedrijven tot maximaal een vijfde deel van hun omzet kunnen verliezen en de kosten van werving en selectie met ongeveer een kwart zouden kunnen stijgen. Openbaarmaking heeft daarmee een substantiële invloed op de concurrentiepositie van bedrijven en daarmee op de verdeling van de omzet en kosten tussen bedrijven, maar alleen op voorwaarde dat de informatie die openbaar wordt gemaakt volledig, toegankelijk, direct beschikbaar en zichtbaar is voor ketenpartners, werkzoekenden en consumenten bij hun keuze tussen bedrijven om zaken mee te doen, bij te gaan werken of van te consumeren. Vanuit een maatschappelijk standpunt zorgt openbaarmaking nauwelijks voor een verandering in kosten en baten. Nietovertredende bedrijven profiteren immers juist van openbaarmaking en zullen daarom lagere kosten en een hogere omzet binnenhalen. Dat mechanisme wordt door geïnterviewde leidinggevenden ook zelf naar voren gebracht.

Literatuur

Ang, D., Brown, D., Dehejia, R., & Robertson, R. (2012). Public Disclosure, Reputation Sensitivity, and Labor Law Compliance: Evidence from Better Factories Cambodia. *Review of Development Economics*, *16*(4), 594-607.

Bavorová, M., & Hirschauer, N. (2012). Producing compliant business behaviour: disclosure of food inspection results in Denmark and Germany. *Journal für Verbraucherschutz und Lebensmittelsicherheit*, *7*(1), 45-53.

Baxter, J. (2014). Naming framing ad shaming: the role of and function of the legacy media on education and inspection policy in England. In *European Educational Research Conference' The past, the present and future of educational research in Europe* (pp. 1-5).

Bevan, G., & Wilson, D. (2013). Does 'naming and shaming' work for schools and hospitals? Lessons from natural experiments following devolution in England and Wales. *Public Money & Management*, *33*(4), 245-252.

Burgess, S., Wilson, D. and Worth, J. (2010). A natural experiment in school accountability: the impact of school performance information on pupil progress and sorting. Discussion paper 10/246 (CMPO, Bristol).

Croissant, Yves (2018). mlogit: Multinomial Logit Models. R package version 0.3-0. https://CRAN.R-project.org/package=mlogit.

Erp, J. van (2008). Reputational Sanctions in Private and Public Regulation, *1 Erasmus L. Rev.* 145

Erp, J. van (2009) Naming en shaming in het markttoezicht. Een onderzoek naar de openbaarmaking van sancties op de financiële markt, Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Erp, J. van, & Mein, A.G. (2013). Evaluatie actieve openbaarmaking toezichtrapporten IGZ**.** April 2013.

García JH, Sterner T, Afsah S (2007) Public disclosure of industrial pollution. The PROPER approach for Indonesia? *Environ Dev Econ* 12:739–756

García, J. H., Afsah, S., & Sterner, T. (2009). Which firms are more sensitive to public disclosure schemes for pollution control? Evidence from Indonesia's PROPER program. *Environmental and Resource Economics*, *42*(2), 151-168.

Gigerenzer, G., & Selten, R. (2001). Bounded rationality: The adaptive toolbox. Cambridge, MA: MIT Press.

McFadden, D. (1978). Modelling the choice of residential location. In: Spatial Interaction Theory and Residential Location, ed. Karlgvist, A. et al. North Holland: Amsterdam, 75-96.

Mascini, P. (2013). Effectiviteit van regulatory governance: noodzakelijke condities en hun beïnvloeding door regulerende overheidsinstanties? Rotterdam, november 2013.

Meijer, A. (2008). Openbaarmaking van handhavingsinformatie. Leren van de ervaringen van Deense en Limburgse toezichthouders. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Meijer, A. J., & Homburg, V. (2009). Disclosure and compliance: The 'pillory' as an innovative regulatory instrument. *Information Polity*, *14*(4), 279-294.

Nyland, C., Hartel, C. E., Thomson, S. B., & Zhu, C. (2012). Shaming and Employer Social Insurance Compliance Behaviour in Shanghai. *Journal of Contemporary Asia*, *42* (4), 629-650.

Pligt, J. van der, Koomen, W. & Harreveld, F. van (2007). *Bestraffen, belonen en beïnvloeden: Een gedragswe- tenschappelijk perspectief op handhaving*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Simon, H.A. (1997). Models of bounded rationality. Cambridge, MA.: MIT Press.

Thompson, S., De Burger, R., & Kadri, O. (2005). The Toronto food inspection and disclosure system: a case study. *British Food Journal*, *107*(3), 140-149.

Train, Kenneth E. (2009). Discrete choice methods with simulation. Cambridge university press.

Vliek, M. (2017). Schandpaal of schouderklop? Handhaving door 'naming en shaming' en 'naming en faming'. Boom criminologie.

Wal, G. van der, & Erp, J. van, (2011). Openbaarmaking van inspectieoordelen. *Tijdschrift voor Toezicht,* 2011 (2) 1

Weil, D., Fung, A., Graham, M., & Fagotto, E. (2006). The effectiveness of regulatory disclosure policies. *Journal of Policy Analysis and Management: The Journal of the Association for Public Policy Analysis and Management*, *25*(1), 155-181.

Bijlage A Verantwoording enquêtes en vignettenanalyses

Doelgroepen en aantal respondenten

Enquêtes zijn uitgezet onder vier verschillende doelgroepen:

1. Ondertoezichtgestelden (n = 1312): houden zij zich door openbaarmaking beter aan wet- en regelgeving?
2. Ketenpartners (n = 1052): laten zakelijke partijen zich in hun relaties met onder toezichtgestelden beïnvloeden door openbaarmaking?
3. Werkenden/werkzoekenden (n = 1052): laten zij zich bij hun keuze voor een werkgever beïnvloeden door openbaarmaking?
4. Consumenten (n = 793): laten zij zich in hun keuze van producten of diensten beïnvloeden door openbaarmaking?

Deze doelgroepen zijn benaderd via respondentenpanels van Panelclix. De ondertoezichtgestelden en ketenpartners zijn getrokken uit een panel met leidinggevenden bij bedrijven en organisaties. De ondertoezichtgestelden komen uit private sectoren met oversampling uit de sectoren horeca, groot- en detailhandel, haarverzorging, uitzendbureaus, bouw, schoonmaak en bakkerijen. De ketenpartners komen uit zowel private als publieke sectoren met oversampling uit de sectoren industrie, zakelijke dienstverlening, bouw, groot- en detailhandel, vervoer en opslag (logistiek) en overheid. De werkenden/werkzoekenden en consumenten zijn getrokken uit een consumentenpanel. Voor de werkenden/werkzoekenden is er gestreefd naar een 75-25% verdeling.

Elke vragenlijst bevat zowel algemene vragen over (kennis van, ervaring met en mening over) openbaarmaking van inspectiegegevens, als ook een zogenaamde vignettenanalyse. In een vignettenanalyse maakt de respondent een aantal keer een keuze in een hypothetische keuzesituatie waarbij openbaarmaking van inspectiegegevens een rol speelt. De specifieke keuzesituatie die aan de respondent wordt voorgelegd hangt af van de doelgroep waartoe de respondent behoort en van welke keuzesituatie voor hem/haar relevant is (vastgesteld o.b.v. van enkele vooraf gestelde vragen).

De **ondertoezichtgestelden** zijn verdeeld over de volgende vignetten:

- Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (n = 300): keuze tussen twee sollicitanten voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau.
- Wet arbeid vreemdelingen (n = 401): keuze tussen twee sollicitanten voor een veelvoorkomende functie waarin niet-Nederlandse werknemers werkzaam zijn.
- Arbeidsmarktdiscriminatie (n = 411): keuze tussen twee sollicitanten voor een veelvoorkomende functie in het bedrijf.
- Arbeidsomstandighedenwet (n = 200): keuze voor een werkwijze van de inspectie SZW die de kans vergroot dat de respondent extra maatregelen neemt om te voldoen aan de wettelijke vereisten in het kader van arbeidsomstandigheden.

Verdeling van ondertoezichtgestelden over deze vignetten vond plaats op basis van vragen naar de omstandigheden waarin het personeel binnen het bedrijf werkzaam is.

De **ketenpartners** zijn verdeeld over de volgende vignetten:

- Arbeidsomstandighedenwet (n = 461): keuze tussen twee schoonmakers of tussen twee cateraars waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor slechte arbeidsomstandigheden.
- Arbeidsmarktdiscriminatie (n = 591): keuze tussen twee uitzendbureaus waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor arbeidsmarktdiscriminatie.

Verdeling van ketenpartners over deze vignetten is bepaald aan de hand van enkele vragen over de mate waarin het bedrijf van de leidinggevende te maken heeft met leveranciers van uitzend-, schoonmaak- of cateringdiensten.

De **werkenden/werkzoekenden** zijn verdeeld over de volgende vignetten:

- Arbeidsomstandighedenwet (n = 818): keuze tussen twee potentiële werkgevers waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor slechte arbeidsomstandigheden.
- Arbeidsmarktdiscriminatie (n = 234): keuze tussen twee uitzendbureaus waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor arbeidsmarktdiscriminatie.

Verdeling van werkenden/werkzoekenden over deze vignetten is bepaald aan de hand van enkele vragen over de arbeidssituatie van de respondent.

De **consumenten** zijn verdeeld over de volgende vignetten:

- Arbeidsomstandighedenwet (n = 253): keuze tussen twee leveranciers van producten/diensten waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor slechte arbeidsomstandigheden.
- Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (n = 263): keuze tussen twee leveranciers van producten/diensten waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor het uitbetalen van te lage lonen.
- Arbeidsmarktdiscriminatie (n = 277): keuze tussen twee uitzendbureaus waarvan al dan niet openbaar is gemaakt dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor arbeidsmarktdiscriminatie.

De verdeling van consumenten over deze vignetten was willekeurig. Wel is er door middel van vooraf gestelde vragen vastgesteld welk type product/dienst (aannemers, eetcafés, kappers, webwinkels of kledingwinkels) voor de respondent het meest relevant is, zodat de keuzesituatie op dit product/dienst kon worden afgestemd.

Opzet van de vignettenanalyses

Hieronder wordt per doelgroep en type vignettenanalyse een uitwerking gegeven van de voorgelegde vignetten.

Uitwerking vignetten ondertoezichtgestelden (Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag)

De respondent moet twaalf maal een keuze maken tussen twee verschillende kandidaten voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau bij zijn/haar bedrijf. Elke respondent krijgt voorafgaand een context voorgelegd over de manier van inspecteren met variatie in de mate van openbaarmaking:

- Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
- Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro
- Openbaarmaking inspectiegegevens met de volgende varianten:
    - De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar
    - Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij de inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar rood keurmerk op uw website
    - Wanneer bij een inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar groen keurmerk op uw website

De context varieert in het al dan niet openbaar maken van inspectiegegevens en de manier van openbaarmaking (vermelding op www.inspectieresultaten.nl versus keurmerk op eigen website en *faming* versus *shaming*). De inspectiekans en hoogte van de boete bij overtreding worden gebruikt om de context te concretiseren, maar variëren niet tussen respondenten. Als deze wel zouden variëren (zoals eerder voorgesteld), blijven er te weinig respondenten over per unieke context, waardoor de nalevingseffecten van (de manier van) openbaarmaking niet meer goed bepaald kunnen worden.

De vignetten met hypothetische kandidaten bevatten de volgende attributen:

- Opleiding:
    - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting
    - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting
    - Heeft een hogere opleiding dan nodig voor de functie, maar niet passend qua richting
- Werkervaring:
    - Heeft geen relevante werkervaring
    - Heeft een jaar relevante werkervaring
    - Heeft 2 jaar relevante werkervaring
    - Heeft 5 jaar relevante werkervaring
    - Heeft 10 jaar relevante werkervaring
- Arbeidsmarktsituatie:
    - Is momenteel werkloos
    - Is nu elders werkzaam in andere functie
    - Is nu elders werkzaam in soortgelijke functie
- Betrouwbaarheid:

  - Is bewezen betrouwbaar
  - Komt enigszins betrouwbaar over
- Salarisniveau:
  - Is bereid te werken tegen minimaal 110 procent van het minimumloon
  - Is bereid te werken tegen exact het minimumloon
  - Is bereid te werken tegen 90 procent van het minimumloon

Een voorbeeld van deze vignettenkeuze is de volgende:

Keuze tussen kandidaten voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken uit twee verschillende kandidaten (sollicitanten) voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau in uw bedrijf. We vragen u om voor deze keuzes een veelvoorkomende functie in uw bedrijf in gedachten te nemen waarin een groot deel van de werknemers op of rond het minimumloon krijgt uitbetaald.

De Inspectie SZW controleert bedrijven op naleving van de Wet minimumloon en vakantiegeld op de volgende manier:
- Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
- Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro
- Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl

Stel dat u moet kiezen tussen twee verschillende kandidaten voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau in uw bedrijf, welke van de volgende twee kandidaten kiest u dan?

Kandidaat 1	**Kandidaat 2**
• Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting • Heeft geen relevante werkervaring • Is nu elders werkzaam in soortgelijke functie • Is enigszins betrouwbaar • Is bereid te werken tegen 110 procent van het minimumloon	• Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting • Heeft 5 jaar relevante werkervaring • Is momenteel werkloos • Is bewezen betrouwbaar • Is bereid te werken tegen 90 procent van het minimumloon

Uitwerking vignetten ondertoezichtgestelden (Wet arbeid vreemdelingen)
De respondent moet twaalf maal een keuze maken tussen twee verschillende kandidaten met een niet-Nederlandse nationaliteit voor een veelvoorkomende functie bij zijn/haar bedrijf waar vaak mensen met de niet-Nederlandse nationaliteit werkzaam zijn. Elke respondent krijgt voorafgaand een context voorgelegd over de mate van inspectie en openbaarmaking die geconcretiseerd wordt met de volgende variabelen:
- Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
- Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro

- Openbaarmaking inspectiegegevens met de volgende varianten:
    - De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar
    - Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij de inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar rood keurmerk op uw website
    - Wanneer bij een inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar groen keurmerk op uw website

Hier geldt hetzelfde voor de variatie in context als bij de Wml.

De vignetten met hypothetische kandidaten bevatten de volgende attributen:

- Land van herkomst:
    - Heeft de Chinese nationaliteit
    - Heeft de Oekraïense nationaliteit
    - Heeft de Amerikaanse nationaliteit
- Opleiding:
    - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting
    - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting
    - Heeft een hogere opleiding dan nodig voor de functie, maar niet passend qua richting
- Werkervaring:
    - Heeft geen relevante werkervaring
    - Heeft een jaar relevante werkervaring
    - Heeft 2 jaar relevante werkervaring
    - Heeft 5 jaar relevante werkervaring
    - Heeft 10 jaar relevante werkervaring
- Werkervaring in Nederland:
    - Heeft nog niet eerder voor een Nederlands bedrijf gewerkt
    - Heeft eerder voor een Nederlands bedrijf gewerkt
- Tewerkstellingsvergunning:
    - De aanvraag voor een tewerkstellingsvergunning is toegewezen
    - De aanvraag voor een tewerkstellingsvergunning is afgewezen
    - Komt niet in aanmerking voor een tewerkstellingsvergunning

Een voorbeeld van deze vignettenkeuze is de volgende:

Keuze tussen buitenlandse kandidaten voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken uit twee verschillende kandidaten (sollicitanten) voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf. Beide kandidaten hebben een niet-Nederlandse nationaliteit. We vragen u om voor deze keuzes een veelvoorkomende functie in uw bedrijf in gedachten te nemen waarin buitenlandse werknemers (zouden kunnen) werken.

De Inspectie SZW controleert bedrijven op naleving van de Wet arbeid vreemdelingen op de volgende manier: • Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd • Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro • De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar	
Stel dat u moet kiezen tussen twee verschillende niet-Nederlandse kandidaten voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf, welke van de volgende twee kandidaten kiest u dan?	
Kandidaat 1 • Heeft de Chinese nationaliteit • Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting • Heeft 5 jaar relevante werkervaring • Heeft eerder voor een Nederlands bedrijf gewerkt • De aanvraag voor een tewerkstellingsvergunning is afgewezen	**Kandidaat 2** • Heeft de Oekraïense nationaliteit • Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting • Heeft een jaar relevante werkervaring • Heeft nog niet eerder voor een Nederlands bedrijf gewerkt • De aanvraag voor een tewerkstellingsvergunning is toegewezen

Uitwerking vignetten ondertoezichtgestelden (Arbeidsmarktdiscriminatie)
De respondent moet twaalf maal een keuze maken tussen twee verschillende kandidaten voor een veelvoorkomende functie bij zijn/haar bedrijf. Elke respondent krijgt voorafgaand een context voorgelegd over de mate van inspectie en openbaarmaking die geconcretiseerd wordt met de volgende variabelen:

- Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
- Bij een vaststelling van arbeidsmarktdiscriminatie volgt een boete van 2.000 euro
- Openbaarmaking inspectiegegevens met de volgende varianten:
    - De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar
    - Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij de inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar rood keurmerk op uw website
    - Wanneer bij een inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar groen keurmerk op uw website

Hier geldt hetzelfde voor de variatie in context als bij de Wml en Wav.

De vignetten met hypothetische kandidaten bevatten de volgende attributen:

- Opleiding:
  - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting
  - Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting
  - Heeft een hogere opleiding dan nodig voor de functie, maar niet passend qua richting
- Werkervaring:
  - Heeft geen relevante werkervaring
  - Heeft een jaar relevante werkervaring
  - Heeft 2 jaar relevante werkervaring
  - Heeft 5 jaar relevante werkervaring
  - Heeft 10 jaar relevante werkervaring
- Arbeidsmarktsituatie:
  - Is momenteel werkloos
  - Is nu elders werkzaam in andere functie
  - Is nu elders werkzaam in soortgelijke functie
- Betrouwbaarheid:
  - Is bewezen betrouwbaar
  - Komt enigszins betrouwbaar over
- Herkomst/etniciteit (bij de helft van de respondenten):
  - Heeft een Nederlandse achtergrond
  - Heeft een Marokkaanse achtergrond
  - Heeft een Poolse achtergrond
- Geslacht (bij de andere helft van de respondenten):
  - Is een man
  - Is een vrouw
  - Is een zwangere vrouw

Een voorbeeld van deze vignettenkeuze is de volgende:

Keuze tussen kandidaten voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken uit twee verschillende kandidaten (sollicitanten) voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf. We vragen u om voor deze keuzes een veelvoorkomende functie in uw bedrijf in gedachten te nemen.

<table>
<tr><td colspan="2">De Inspectie SZW controleert bedrijven op arbeidsmarktdiscriminatie op de volgende manier:
• Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
• Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro
• Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl</td></tr>
<tr><td colspan="2">Stel dat u moet kiezen tussen twee verschillende kandidaten voor een veelvoorkomende functie in uw bedrijf, welke van de volgende twee kandidaten kiest u dan?</td></tr>
<tr><td>Kandidaat 1

• Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau en richting
• Heeft 2 jaar relevante werkervaring
• Is nu elders werkzaam in soortgelijke functie
• Is enigszins betrouwbaar
• Heeft een Nederlandse achtergrond</td><td>Kandidaat 2

• Heeft voor de functie een passende opleiding qua niveau, maar niet qua richting
• Heeft 5 jaar relevante werkervaring
• Is momenteel werkloos

• Is bewezen betrouwbaar
• Heeft een Marokkaanse achtergrond</td></tr>
</table>

Uitwerking vignetten ondertoezichtgestelden (Arbeidsomstandighedenwet/Arbeidstijdenwet)
Voor deze vignetten wordt een situatie geschetst waarin het onzeker is of het bedrijf van de respondent zich volledig houdt aan de wettelijke verplichtingen die de Arbowet of Arbeidstijdenwet oplegt. Dat wordt geconcretiseerd in de volgende situaties:

- U bent onzeker of uw bedrijf voldoet aan het wettelijk vereiste toezicht op het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen door werknemers.
- U bent onzeker of in uw bedrijf alle werknemers die werken met machines waarvoor vakbekwaamheid is vereist ook voldoen aan de wettelijke vereisten.
- U bent onzeker of uw bedrijf voldoet aan de wettelijk vereiste maatregelen voor het voorkomen van arbeidsongevallen.
- U bent onzeker of uw bedrijf voldoet aan de wettelijke verplichtingen voor het voorkomen van een te hoge werkdruk.
- U bent onzeker of uw bedrijf voldoet aan de wettelijke verplichtingen voor het voorkomen van pesten, agressie of intimidatie op de werkvloer.

De respondent wordt vervolgens twaalf keer gevraagd om te kiezen uit twee vignetten met verschillende werkwijzen van de inspectie, waaruit de respondent het vignet moet kiezen waarbij de kans het grootst is dat het bedrijf extra maatregelen gaat treffen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen. De vignetten hebben de volgende attributen:

- Kans op inspectie:
    - Uw bedrijf wordt eens per jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
    - Uw bedrijf wordt eens in de 3 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
    - Uw bedrijf wordt eens in de 10 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd
- Hoogte van boete:
    - Bij overtreding van de wet volgt een waarschuwing
    - Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro
    - Bij overtreding van de wet volgt een boete van 20.000 euro
- Openbaarmaking inspectiegegevens:
    - De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar
    - Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij de inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij de inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als overtreder op www.inspectieresultaten.nl, anders wordt uw bedrijf juist genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl
    - Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar rood keurmerk op uw website
    - Wanneer bij een inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan krijgt uw bedrijf een verplicht en goed zichtbaar groen keurmerk op uw website
    - Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan ontvangt uw bedrijf een rood keurmerk, anders ontvangt uw bedrijf een groen keurmerk

Een voorbeeld van zo'n vignet voor het geval van persoonlijke beschermingsmiddelen is:

Keuze voor extra maatregelen ten aanzien van persoonlijke beschermingsmiddelen
Er worden zo verschillende situaties beschreven waarop de Inspectie SZW controleert op het correcte gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen in uw bedrijf. Aan u wordt meerdere keren gevraagd aan te geven in welke van steeds twee situaties de kans groter is dat u extra maatregelen neemt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.

U bent onzeker of uw bedrijf voldoende maatregelen heeft genomen om te voldoen aan het wettelijk vereiste toezicht op het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen door werknemers. In welke van de volgende twee situaties is de kans het grootst dat uw bedrijf daartoe extra maatregelen neemt?	
Situatie 1: • Uw bedrijf wordt eens per jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd • Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro • De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar	**Situatie 2:** • Uw bedrijf wordt eens in de 10 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd • Bij overtreding van de wet volgt een boete van 20.000 euro • Wanneer bij een inspectie een overtreding wordt vastgesteld, dan ontvangt uw bedrijf een rood keurmerk, anders ontvangt uw bedrijf een groen keurmerk

Een voorbeeld van zo'n vignet voor het geval van psychosociale arbeidsbelasting is:

Keuze voor extra maatregelen ten aanzien van psychosociale arbeidsbelasting
Hierna worden verschillende situaties beschreven waarop de Inspectie SZW controleert op psychosociale arbeidsbelasting in uw bedrijf (pesten, agressie of seksuele intimidatie op de werkvloer). Aan u wordt meerdere keren gevraagd aan te geven in welke van steeds twee situaties de kans groter is dat u extra maatregelen neemt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.

U bent onzeker of uw bedrijf voldoende maatregelen heeft genomen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van het voorkomen van psychosociale arbeidsbelasting (pesten, agressie of seksuele intimidatie op de werkvloer). In welke van de volgende twee situaties is de kans het grootst dat uw bedrijf daartoe extra maatregelen treft?	
Situatie 1: • Uw bedrijf wordt eens per jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd • Bij overtreding van de wet volgt een boete van 2.000 euro • De Inspectie SZW maakt het resultaat van de inspectie niet openbaar	**Situatie 2:** • Uw bedrijf wordt eens in de 10 jaar door de Inspectie SZW gecontroleerd • Bij overtreding van de wet volgt een boete van 20.000 euro • Wanneer bij de inspectie geen overtreding wordt vastgesteld, dan wordt uw bedrijf met naam en toenaam genoemd als voorbeeld op www.inspectieresultaten.nl

Uitwerking vignetten ketenpartners
Voor deze vignetten wordt een situatie geschetst waarin de respondent twaalf maal een keuze moet maken uit twee leveranciers voor uitzendkrachten, schoonmaak- of cateringdiensten (afhankelijk van waar de respondent in de praktijk mee heeft te maken), die al dan niet een overtreding zijn begaan op het gebied van wet- en regelgeving. Om de vignetten concreet te houden, gaat het over een overtreding van de Arbowet of de Wml bij schoonmaakbedrijven en cateraars; bij uitzendbureaus gaat het om arbeidsmarktdiscriminatie.

De vignetten met hypothetische schoonmaakbedrijven (soortgelijk voor cateringbedrijven en uitzendbureaus) in combinatie met de inspectiegegevens over naleving van de Arbowet (of Wml, dan wel een geval van arbeidsmarktdiscriminatie) bevatten de volgende attributen:

- Prijs:
  - Het schoonmaakbedrijf is 10 procent goedkoper dan gemiddeld
  - Het schoonmaakbedrijf is 5 procent goedkoper dan gemiddeld
  - Het schoonmaakbedrijf heeft een gemiddelde prijs
  - Het schoonmaakbedrijf is 5 procent duurder dan gemiddeld
  - Het schoonmaakbedrijf is 10 procent duurder dan gemiddeld
- Kwaliteit:
  - De kwaliteit van de schoonmaakdiensten is uitstekend
  - De kwaliteit van de schoonmaakdiensten is gemiddeld
  - De kwaliteit van de schoonmaakdiensten is matig

- Grootte/bekendheid van de leverancier:
  - Dit schoonmaakbedrijf is landelijk bekend en actief
  - Dit schoonmaakbedrijf is alleen bekend en actief in de regio
- Bestaande relatie met de leverancier:
  - Uw bedrijf is al geruime tijd klant bij dit schoonmaakbedrijf
  - Uw bedrijf is nog geen klant bij dit schoonmaakbedrijf
- Inspectie en (manier van) openbaarmaking:
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl is dit schoonmaakbedrijf recentelijk niet geinspecteerd op arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl heeft dit schoonmaakbedrijf recentelijk een waarschuwing gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl voldoet dit schoonmaakbedrijf aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden

  Of:
  - Op de website van dit schoonmaakbedrijf staat niets ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden
  - Op de website van dit schoonmaakbedrijf staat een rood keurmerk, ten teken dat zij een waarschuwing hebben gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden
  - Op de website van dit schoonmaakbedrijf staat een groen keurmerk, ten teken dat zij voldoen aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden

Een voorbeeld van een vignet voor het geval van schoonmaakbedrijven en de Arbowet is:

Keuze tussen schoonmaakbedrijven
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken tussen twee verschillende schoonmaakbedrijven voor het leveren van schoonmaakdiensten aan uw bedrijf.

U moet een keuze maken uit een van de volgende schoonmaakbedrijven voor het schoonmaken van uw bedrijf. Welk schoonmaakbedrijf kiest u?	
Schoonmaakbedrijf 1: • Het schoonmaakbedrijf is 10 procent goedkoper dan gemiddeld • De kwaliteit van de schoonmaakdiensten is gemiddeld • Het schoonmaakbedrijf werkt door het hele land • Uw bedrijf is al 10 jaar klant bij dit schoonmaakbedrijf • Op de website van dit schoonmaakbedrijf staat een rood keurmerk, ten teken dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor slechte arbeidsomstandigheden	**Schoonmaakbedrijf 2:** • Het schoonmaakbedrijf is 5 procent duurder dan gemiddeld • De kwaliteit van de schoonmaakdiensten is uitstekend • Het schoonmaakbedrijf werkt alleen in deze regio • Uw bedrijf is nog geen klant bij dit schoonmaakbedrijf • Op de website van dit schoonmaakbedrijf staat niets ten aanzien van arbeidsomstandigheden

Uitwerking vignetten werkzoekenden
Voor deze vignetten wordt een situatie geschetst waarin de respondent een keuze moet maken uit twee mogelijke uitzendbureaus/werkgevers, waarbij het al dan niet overtreden van wet- of regelgeving een kenmerk is van deze uitzendbureaus/werkgevers. Er wordt onderscheid gemaakt tussen uitzendkrachten die voor een uitzendbureau kiezen die al dan niet aan arbeidsmarktdiscriminatie heeft gedaan en werkenden in loondiensten of werkzoekenden die voor een werkgever kiezen die al dan niet de Arbowet heeft overtreden.

De vignetten voor een keuze uit twee uitzendbureaus (soortgelijk voor werkgevers) hebben de volgende attributen:

- Verwachte salaris als uitzendkracht:
  - Het uitzendbureau biedt een salaris dat 10 procent hoger ligt dan gemiddeld
  - Het uitzendbureau biedt een salaris dat 5 procent hoger ligt dan gemiddeld
  - Het uitzendbureau biedt een gemiddeld salaris
  - Het uitzendbureau biedt een salaris dat 5 procent lager ligt dan gemiddeld
  - Het uitzendbureau biedt een salaris dat 10 procent lager ligt dan gemiddeld
- Omvang en werkgebied van het uitzendbureau:
  - Het uitzendbureau is landelijk bekend en actief
  - Het uitzendbureau is alleen bekend en actief in de regio
- Bestaande relatie met het uitzendbureau:
  - U bent al geruime tijd ingeschreven bij dit uitzendbureau
  - U bent nog niet eerder ingeschreven geweest bij dit uitzendbureau

- Inspectie en (manier van) openbaarmaking:
    - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl is dit uitzendbureau recentelijk niet geïnspecteerd op arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden
    - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl heeft dit uitzendbureau recentelijk een waarschuwing gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden
    - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl voldoet dit uitzendbureau aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden

    Of:
    - Op de website van dit uitzendbureau staat niets ten aanzien van arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden
    - Op de website van dit uitzendbureau staat een rood keurmerk, ten teken dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden
    - Op de website van dit uitzendbureau staat een groen keurmerk, ten teken dat zij voldoen aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden

Een voorbeeld van zo'n vignet voor het geval van een (potentiële) uitzendkracht is:

Keuze tussen uitzendbureaus
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken tussen twee verschillende uitzendbureaus. Stelt u zich bij elke keuze voor dat u een uitzendbureau moet kiezen om bemiddeld te worden naar een uitzendbaan die u graag zou willen hebben.

U moet een keuze maken uit een van de volgende twee uitzendbureaus om bemiddeld te worden naar een uitzendbaan die u graag zou willen hebben. Voor welk uitzendbureau kiest u?	
Uitzendbureau 1: • Het uitzendbureau biedt een salaris dat 10 procent hoger ligt dan gemiddeld • Het uitzendbureau is landelijk bekend en actief • U bent nog niet eerder ingeschreven geweest bij dit uitzendbureau • Volgens www.inspectieresultatenszw.nl heeft dit uitzendbureau recentelijk een waarschuwing gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie	**Uitzendbureau 2:** • Het uitzendbureau biedt een gemiddeld salaris • Het uitzendbureau is alleen bekend en actief in de regio • U bent al geruime tijd ingeschreven bij dit uitzendbureau • Volgens www.inspectieresultatenszw.nl voldoet dit uitzendbureau aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie

Uitwerking vignetten consumenten
Voor deze vignetten wordt een situatie geschetst waarin de respondent een keuze moet maken uit twee leveranciers van specifieke en concrete goederen of diensten, waarbij leveranciers zich al dan

niet aan wet- en regelgeving hebben gehouden. Om de vignetten concreet te houden, wordt het woord 'leverancier' in de vignetten vervangen door de volgende concrete leveranciers: aannemer, eetcafé, kapper, webwinkel en kledingwinkel. De vignetten worden verder geconcretiseerd door de volgende variabelen:

- Type wet- en regelgeving:
  - Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)
  - Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)
  - Arbeidsmarktdiscriminatie

De vignetten met leveranciers bevatten de volgende attributen:

- Prijs:
  - Deze leverancier is 10 procent goedkoper dan gemiddeld
  - Deze leverancier is 5 procent goedkoper dan gemiddeld
  - Deze leverancier heeft een gemiddelde prijs
  - Deze leverancier is 5 procent duurder dan gemiddeld
  - Deze leverancier is 10 procent duurder dan gemiddeld
- Kwaliteit:
  - Deze leverancier biedt een betere kwaliteit dan gemiddeld
  - Deze leverancier biedt een gemiddelde kwaliteit
  - Deze leverancier biedt een mindere kwaliteit dan gemiddeld
- Grootte/bekendheid van de leverancier:
  - Deze leverancier is landelijk bekend en actief
  - Deze leverancier is alleen bekend en actief in de regio
- Bestaande relatie met de leverancier:
  - U bent al jaren klant van deze leverancier
  - U bent al wel eens klant geweest van deze leverancier
  - U bent niet eerder klant geweest van deze leverancier
- Inspectie en (manier van) openbaarmaking:
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl is deze leverancier recentelijk niet geïnspecteerd op arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden / loonbetalingen
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl heeft deze leverancier recentelijk een waarschuwing gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden / te weinig loon uitbetalen
  - Volgens www.inspectieresultatenszw.nl voldoet deze leverancier aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden / ten aanzien van loonbetalingen

  Of:
  - Op de voordeur/website van deze leverancier staat niets over arbeidsmarktdiscriminatie / arbeidsomstandigheden / loonbetalingen
  - Op de voordeur/website van deze leverancier staat een rood keurmerk, ten teken dat zij een waarschuwing hebben gekregen vanwege arbeidsmarktdiscriminatie / slechte arbeidsomstandigheden / te weinig loon uitbetalen
  - Op de voordeur/website van deze leverancier staat een groen keurmerk, ten teken dat zij voldoen aan de wettelijke eisen voor het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie / ten aanzien van arbeidsomstandigheden / ten aanzien van loonbetalingen

Een voorbeeld van zo'n vignet voor het geval van keuze voor een horecagelegenheid met openbaarmaking in het kader van de Arbowet op de fysieke ingang van het bedrijf is:

Keuze tussen eetcafés
U wordt zo gevraagd om meerdere keren een keuze te maken tussen twee verschillende eetcafés. Stelt u zich bij elke keuze voor dat u besloten heeft om uiteten te gaan en daarvoor op zoek bent naar een geschikt eetcafé.

U moet een keuze maken uit een van de volgende eetcafés. Voor welk eetcafé kiest u?	
Eetcafé 1: • Dit eetcafé is 10 procent duurder dan een gemiddeld eetcafé • De kwaliteit van dit eetcafé is even goed als van een gemiddeld eetcafé • Dit is de enige vestiging van dit eetcafé • U heeft al eens eerder gegeten in dit eetcafé • Op de voordeur/website van dit eetcafé staat een rood keurmerk, ten teken dat zij een waarschuwing hebben gekregen voor slechte arbeidsomstandigheden	**Eetcafé 2:** • Dit eetcafé is even duur als een gemiddeld eetcafé • Dit eetcafé biedt een betere kwaliteit dan een gemiddeld eetcafé • Dit eetcafé heeft meerdere vestigingen in de regio • U bent nog nooit eerder in dit eetcafé geweest • Op de voordeur van dit eetcafé staat een groen keurmerk, ten teken dat zij voldoen aan de wettelijke eisen die worden gesteld ten aanzien van arbeidsomstandigheden

Analyse op gegevens uit de vignettenanalyses

Voor het analyseren van de vignettendata wordt gebruikt gemaakt van multinomiale logistische regressiemodellen (Train, 2009). Dit type regressiemodel wordt gebruikt voor het analyseren van menselijk keuzegedrag in situaties waarin gekozen moet worden uit een verzameling *alternatieven* met bepaalde *eigenschappen*. Bijvoorbeeld, ondertoezichtgestelden die moeten kiezen tussen twee sollicitanten (de alternatieven) voor een veelvoorkomende functie op minimumloon, waarbij de sollicitanten een bepaalde opleiding, arbeidssituatie, werkervaring, betrouwbaarheid en loonwens hebben (de eigenschappen). Uitgangspunt van dit model is dat respondenten een bepaald nut ontlenen aan elk van de alternatieven en vervolgens het alternatief kiezen wat zijn of haar nut maximaliseert.[14]

Het nut dat respondenten ontlenen aan elk van de alternatieven wordt verondersteld afhankelijk te zijn van de eigenschappen van de alternatieven (bijvoorbeeld een hoger opleidingsniveau leidt tot een hoger nut). Hoe hoger het nut van een bepaald alternatief, hoe groter de kans dat dit alternatief gekozen wordt. In het voorbeeld van ondertoezichtgestelden die kiezen uit sollicitanten voor een veelvoorkomende functie op minimumloonniveau, kan het nut dat ondertoezichtgestelden n ontleent aan sollicitant i, op de volgende manier (wiskundig) gedefinieerd worden:

$$U_{ni} = \beta_1 opleiding_i + \beta_2 arbeidssituatie_i + \beta_3 werkervaring_i + \beta_4 betrouwbaarheid_i + \beta_5 loonwens_i + \epsilon_{in},$$

waarbij $opleiding_i, arbeidssituatie_i, werkervaring_i, betrouwbaarheid_i$ en $loonwens_i$ de eigenschappen van sollicitant i vertegenwoordigen en de β's de te berekenen parameters zijn.[15] De β-parameters geven het effect van een variabele op het nut dat ontleent wordt aan een sollicitant; bijvoorbeeld, als β_1 statistisch significant is, dan heeft opleiding dus een significant effect op het nut. Een positieve parameter geeft aan dat het nut toeneemt, terwijl een negatieve parameter aangeeft dat het nut afneemt. Tot slot, de ϵ_{in} is de storingsterm die noodzakelijk is omdat er gegeven bepaalde eigenschappen van de sollicitant alsnog variaties in het nut kunnen optreden, bijvoorbeeld door onoplettendheid of inconsistentie van de respondent.[16]

Om in dit voorbeeld het effect van openbaarmaking te berekenen, wordt gebruik gemaakt van de variaties in de context die respondenten voor het invullen van de vignetten te lezen kregen. Sommige respondenten kregen te lezen dat inspectieresultaten openbaar worden gemaakt, terwijl andere lazen dat inspectieresultaten niet openbaar worden gemaakt. Als het nut van een sollicitant die bereid is om onder het minimumloon te werken significant lager is voor respondenten die te lezen kregen dat inspectiegegevens openbaar worden gemaakt (t.o.v. respondenten die te lezen kregen

14 Hiermee is dit model stevig verankerd in de economische theorie. Zie, o.a., het klassieke artikel van latere Nobelprijswinnaar Daniel McFadden (1978), waarin voor het eerst een link werd gelegd tussen multinomiale logistische regressiemodellen en nutsmaximalisatie.

15 Voor het berekenen van dit model gebruik SEO het mlogit pakket dat beschikbaar is voor de econometrische software R (Croissant, 2018).

16 Zie Train (2009) voor een uitgebreide behandeling van dit model en de interpretaties van de parameters en storingstermen.

dat inspectiegegevens niet openbaar worden gemaakt), dan heeft openbaarmaking een positief nalevingseffect. De kans dat een ondertoezichtgestelde een sollicitant aanneemt onder het minimumloon neemt dan immers af.

Om het verschil in nut te berekenen voor deze twee type respondenten (openbaar versus niet openbaar), wordt een zogenoemde interactieterm aan het model toegevoegd:

$$U_{ni} = \beta_1 opleiding_i + \beta_2 arbeidssituatie_i + \beta_3 werkervaring_i + \beta_4 betrouwbaarheid_i + \beta_5 loonwens_i + \beta_6 loonwens_i * openbaar_n + \epsilon_{in},$$

waarbij de nieuwe term $loonwens_i * openbaar_n$ het product is tussen de loonwens van de sollicitant en een dummy variabele die gelijk is aan 1 voor respondenten die te lezen kregen dat inspectieresultaten openbaar worden gemaakt en gelijk aan 0 voor respondenten die te lezen kregen dat inspectieresultaten niet openbaar worden gemaakt. De nieuwe parameter β_6 geeft vervolgens het verschil in het nut dat deze twee type respondenten ontlenen aan een sollicitant die bereid is om onder het minimumloon te werken. Als deze parameter significant negatief is ($\beta_6 < 0$) dan heeft openbaarmaking een positief nalevingseffect, terwijl een significant positieve parameter ($\beta_6 > 0$) wijst op negatieve nalevingseffecten.[17]

Bij de vignettenanalyse voor ketenpartners, werkzoekenden en consumenten hoeft geen gebruik gemaakt te worden van een interactieterm. Hier kan het nut van zakenpartners, werkgevers en leveranciers waarvan openbaar is gemaakt dat zij wel een overtreding hebben gemaakt, direct worden vergeleken met het nut van zakenpartners, werkgevers en leveranciers waarvan bekend is gemaakt dat zij zich aan de geldende wet- en regelgeving houden.

De interpretatie van een standaard multinomiaal logistische regressiemodel zoals hierboven gespecifieerd is vaak lastig, omdat de parameters het nutseffect geven en nut geen direct tastbare uitkomst is. Om de berekende parameters bruikbaar te maken voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen, worden de parameters in de figuren in de hoofdtekst uitgedrukt als het effect op de kans dat een bepaald alternatief gekozen wordt.

Voor het berekenen van deze kans-effecten gaan we telkens uit van een situatie waarin er een keuze gemaakt moet worden tussen twee alternatieven die alleen verschillen op één bepaalde eigenschap en voor de rest exact dezelfde eigenschappen hebben. Bijvoorbeeld, de keuze van een ondertoezichtgestelde tussen twee sollicitanten die precies dezelfde opleiding, werkervaring, etc. hebben, waarvan één sollicitant bereid is om onder het minimumloon te werken en de ander niet. Het effect op de kans dat de sollicitant die onder het minimumloon wenst te werken wordt aangenomen (t.o.v. de situatie waarin beide sollicitant volledig identiek waren), kan als volgt berekend worden:

$$\beta_5 * 0.5(1 - 0.5)$$

[17] Het effect van verschillende manieren van openbaarmaking (inspectiewebsite versus keurmerk en naming versus shaming) kan op eenzelfde manier berekend worden. Er wordt dan een vergelijking gemaakt van het verschil in nut voor respondenten die te lezen kregen dat inspectiegegevens niet openbaar worden gemaakt ten opzichte van respondenten die te lezen kregen dat inspectiegegevens op een bepaalde manier openbaar worden gemaakt.

waarbij β_5 de berekende loonwens parameter uit het multinomiale logistische regressiemodel is en 0.5 de kans vertegenwoordigd waarbij de sollicitanten exact gelijk waren (50 procent).

Schattingsresultaten vignettenanalyses ondertoezichtgestelden

Hieronder volgen de schattingsresultaten van alle uitgevoerde vignettenanalyses:

Tabel A.1 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)

	basis	openbaarmaking	openbaarmaking (uitgesplitst)
Opleidingsniveau			
passend qua niveau/richting	0,37*** (0,06)	0,37*** (0,06)	0,37*** (0,06)
hoger niveau/niet juiste richting	-0,07 (0,06)	-0,07 (0,06)	-0,07 (0,06)
passend qua niveau/niet juiste richting		(referentie categorie)	
Arbeidssituatie			
werkzaam in andere functie	0,01 (0,06)	0,01 (0,06)	0,01 (0,06)
werkzaam in soortgelijke functie	0,17*** (0,06)	0,17*** (0,06)	0,17*** (0,06)
momenteel werkloos		(referentie categorie)	
Betrouwbaarheid			
bewezen betrouwbaar	1,00*** (0,04)	1,00*** (0,04)	1,01*** (0,04)
enigszins betrouwbaar		(referentie categorie)	
Werkervaring			
relevante werkervaring (in jaren)	0,07*** (0,01)	0,07*** (0,01)	0,07*** (0,01)
Loonwens			
90% van minimumloon	-0,38*** (0,05)	-0,50*** (0,11)	-0,50*** (0,11)
100-110% minimumloon		(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens			
90% van minimumloon*niet openbaar		(referentie categorie)	
90% van minimumloon*openbaar		0,16 (0,13)	
90% van minimumloon*faming-keurmerk			0,21 (0,16)
90% van minimumloon*shaming-keurmerk			0,01 (0,15)
90% van minimumloon*faming-inspectiewebsite			0,29* (0,16)
90% van minimumloon*shaming-inspectiewebsite			0,14 (0,16)
Observaties	3.600	3.600	3.600
Log Likelihood	-2.095,57	-2.094,80	-2.092,97

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.2 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus Wet arbeid vreemdelingen (Wav)

	basis	openbaarmaking	openbaarmaking (uitgesplitst)
Opleidingsniveau			
passend qua niveau/richting	0,11** (0,05)	0,11** (0,05)	0,11** (0,05)
hoger niveau/niet juiste richting	-0,05 (0,05)	-0,05 (0,05)	-0,05 (0,05)
passend qua niveau/niet juiste richting		(referentie categorie)	
Etniciteit			
Chinees	-0,09** (0,05)	-0,10** (0,05)	-0,09** (0,05)
Oekraïens	-0,26*** (0,05)	-0,26*** (0,05)	-0,26*** (0,05)
Amerikaans		(referentie categorie)	
Werkervaring Nederland			
eerder in Nederland gewerkt	0,26*** (0,03)	0,26*** (0,03)	0,26*** (0,03)
niet eerder in Nederland gewerkt		(referentie categorie)	
Werkervaring			
relevante werkervaring (in jaren)	0,05*** (0,01)	0,05*** (0,01)	0,05*** (0,01)
Tewerkstellingsvergunning			
afgewezen/niet aangevraagd	-0,66*** (0,04)	-0,63*** (0,09)	-0,63*** (0,09)
toegewezen		(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens			
afgewezen/niet aangevraagd*niet openbaar		(referentie categorie)	
afgewezen/niet aangevraagd*openbaar		-0,04 (0,10)	
afgewezen/niet aangevraagd*faming-keurmerk			-0,02 (0,13)
afgewezen/niet aangevraagd*shaming-keurmerk			-0,06 (0,13)
afgewezen/niet aangevraagd*faming-inspectiewebsite			0,02 (0,12)
afgewezen/niet aangevraagd*shaming-inspectiewebsite			-0,14 (0,14)
Observaties	4.812	4.812	4.812
Log Likelihood	-3.112,22	-3.112,13	-3.111,35

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.3 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus arbeidsmarktdiscriminatie naar herkomst

	basis	openbaarmaking	openbaarmaking (uit-gesplitst)
Opleidingsniveau			
passend qua niveau/richting	0,58*** (0,07)	0,58*** (0,07)	0,59*** (0,07)
hoger niveau/niet juiste richting	0,004 (0,07)	0,004 (0,07)	0,01 (0,07)
passend qua niveau/niet juiste richting		(referentie categorie)	
Arbeidssituatie			
werkzaam in andere functie	-0,03 (0,07)	-0,03 (0,07)	-0,04 (0,07)
werkzaam in soortgelijke functie	0,18** (0,07)	0,18** (0,07)	0,18** (0,07)
momenteel werkloos		(referentie categorie)	
Betrouwbaarheid			
bewezen betrouwbaar	1,07*** (0,05)	1,08*** (0,05)	1,08*** (0,05)
enigszins betrouwbaar		(referentie categorie)	
Werkervaring			
relevante werkervaring (in jaren)	0,11*** (0,01)	0,11*** (0,01)	0,11*** (0,01)
Etniciteit			
niet-Nederlands (Marokkaans of Pools)	-0,43*** (0,06)	-0,65*** (0,15)	-0,65*** (0,15)
Nederlands		(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegege-vens			
niet-Nederlands*niet openbaar		(referentie categorie)	
niet-Nederlands*openbaar		0,27* (0,16)	
Niet-Nederlands*faming-keurmerk			0,33* (0,19)
niet-Nederlands*shaming-keurmerk			0,56*** (0,20)
niet-Nederlands*faming-inspectieweb-site			0,17 (0,20)
niet-Nederlands*shaming-inspectie-website			-0,09 (0,21)
Observaties	2.508	2.508	2.508
Log Likelihood	-1.379,26	-1.377,86	-1.372,49

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.4 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus arbeidsmarktdiscriminatie naar geslacht

	basis	openbaarmaking	openbaarmaking (uit-gesplitst)
Opleidingsniveau			
passend qua niveau/richting	0,52*** (0,07)	0,52*** (0,07)	0,52*** (0,07)
hoger niveau/niet juiste richting	-0,08 (0,07)	-0,07 (0,07)	-0,08 (0,07)
passend qua niveau/niet juiste richting		(referentie categorie)	
Arbeidssituatie			
werkzaam in andere functie	-0,12* (0,07)	-0,12* (0,07)	-0,12* (0,07)
werkzaam in soortgelijke functie	0,03 (0,07)	0,03 (0,07)	0,03 (0,07)
momenteel werkloos		(referentie categorie)	
Betrouwbaarheid			
bewezen betrouwbaar	0,83*** (0,05)	0,83*** (0,05)	0,84*** (0,05)
enigszins betrouwbaar		(referentie categorie)	
Werkervaring			
relevante werkervaring (in jaren)	0,08*** (0,01)	0,08*** (0,01)	0,08*** (0,01)
Gender			
vrouw	0,20*** (0,07)	0,18 (0,15)	0,18 (0,15)
zwangere vrouw	-0,50*** (0,07)	-0,44*** (0,16)	-0,44*** (0,16)
man		(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens			
vrouw*niet openbaar		(referentie categorie)	
zwangere vrouw*niet openbaar		(referentie categorie)	
vrouw*niet openbaar		0,02 (0,17)	
zwangere vrouw*niet openbaar		-0,08 (0,18)	
vrouw*faming-keurmerk			-0,33 (0,24)
vrouw*shaming-keurmerk			0,09 (0,20)
vrouw*faming-inspectiewebsite			-0,02 (0,23)
vrouw*shaming-inspectiewebsite			0,17 (0,21)
zwangere vrouw*faming-keurmerk			-0,09 (0,24)
zwangere vrouw*shaming-keurmerk			-0,13 (0,20)
zwangere vrouw*faming-inspectieweb-site			-0,34 (0,24)
zwangere vrouw*shaming-inspectieweb-site			0,20 (0,22)
Observaties	2.424	2.424	2.424
Log Likelihood	-1.426,95	-1.426,79	-1.421,13

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.5 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus psychosociale arbeidsbelasting (PSA)

	basis	niet-lineair boete-effect
Boeteniveau		
boete bij overtreding (in duizendtallen)	0,01 (0,005)	
2.000 euro		0,26** (0,11)
20.000 euro		0,26** (0,11)
waarschuwing	(referentie categorie)	
Inspectiefrequentie		
eens per jaar	0,36*** (0,11)	0,36*** (0,11)
eens in de 3 jaar	0,41*** (0,11)	0,41*** (0,11)
eens in de 10 jaar	(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
faming-keurmerk	0,26* (0,15)	0,27* (0,15)
faming-inspectiewebsite	0,29* (0,15)	0,28* (0,15)
shaming-keurmerk	-0,20 (0,15)	-0,22 (0,15)
shaming-inspectiewebsite	0,02 (0,15)	0,02 (0,15)
Observaties	816	816
Log Likelihood	-550,98	-548,39

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.6 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische sollicitanten, casus Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)

	basis	niet-lineair boete-effect
Boeteniveau		
boete bij overtreding (in duizendtallen)	-0,02*** (0,004)	
2.000 euro		-0,12 (0,08)
20.000 euro		-0,36*** (0,08)
waarschuwing	(referentie categorie)	
Inspectiefrequentie		
eens per jaar	0,33*** (0,08)	0,33*** (0,08)
eens in de 3 jaar	0,35*** (0,08)	0,34*** (0,08)
eens in de 10 jaar	(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
faming-keurmerk	0,46*** (0,11)	0,45*** (0,11)
faming-inspectiewebsite	-0,09 (0,10)	-0,09 (0,10)
shaming-keurmerk	-0,21** (0,11)	-0,21* (0,11)
shaming-inspectiewebsite	-0,05 (0,11)	-0,04 (0,11)
Observaties	1.584	1.584
Log Likelihood	-1.059,75	-1.059,10

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Schattingsresultaten vignettenanalyses ketenpartners

Tabel A.7 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische zakenpartners voor samenwerking of als toeleverancier, casus arbeidswet- en regelgeving

	basis	manier van openbaarmaking
Prijsniveau		
prijs (in procenten)	-4,85*** (0,32)	-5,07*** (0,33)
Kwaliteitsniveau		
uitstekend	1,70*** (0,06)	1,74*** (0,06)
gemiddeld	0,91*** (0,05)	0,94*** (0,05)
matig	(referentie categorie)	
Bekendheid		
landelijk bekend	-0,07* (0,04)	-0,08** (0,04)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al geruime tijd klant	0,22*** (0,04)	0,23*** (0,04)
nog geen klant	(referentie categorie)>	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-1,12*** (0,05)	-0,75*** (0,07)
voldoet aan eisen	0,67*** (0,05)	0,50*** (0,07)
niet bekend	(referentie categorie)	
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,88*** (0,11)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,37*** (0,10)
Observaties	5.531	5.531
Log Likelihood	-2.737,57	-2.672,95

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.8 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische zakenpartners voor samenwerking of als toeleverancier, casus arbeidsmarktdiscriminatie

	basis	manier van openbaarmaking
Prijsniveau		
prijs (in procenten)	-3,46*** (0,26)	-3,56*** (0,26)
Kwaliteitsniveau		
uitstekend	1,33*** (0,05)	1,34*** (0,05)
gemiddeld	0,66*** (0,04)	0,68*** (0,04)
matig	(referentie categorie)	
Bekendheid		
landelijk bekend	0,04 (0,03)	0,04 (0,03)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al geruime tijd klant	0,27*** (0,03)	0,27*** (0,03)
nog geen klant	(referentie categorie)>	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-0,70*** (0,04)	-0,46*** (0,06)
voldoet aan eisen	0,45*** (0,04)	0,31*** (0,06)
niet bekend	(referentie categorie)	
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,52*** (0,09)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,30*** (0,08)
Observaties	7.092	7.092
Log Likelihood	-3.996,29	-3.951,87

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Schattingsresultaten vignettenanalyses werknemers en werkzoekenden

Tabel A.9 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische werkgevers, casus Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)

	basis	manier van openbaarmaking
Salarisniveau		
prijs (in procenten)	11,15*** (0,29)	11,22*** (0,29)
Bekendheid		
landelijk bekend	0,05 (0,03)	0,05 (0,03)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al bekend	0,50*** (0,03)	0,49*** (0,03)
niet bekend	(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-1,57*** (0,05)	-1,26*** (0,06)
voldoet aan eisen	0,66*** (0,04)	0,50*** (0,05)
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,68*** (0,09)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,34*** (0,08)
niet bekend	(referentie categorie)	
Observaties	9.816	9.816
Log Likelihood	-4.531,07	-4.468,21

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.10 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische werkgevers, casus arbeidsmarktdiscriminatie

	basis	manier van openbaarmaking
Salarisniveau		
prijs (in procenten)	10,59*** (0,50)	10,79*** (0,51)
Bekendheid		
landelijk bekend	-0,03 (0,05)	-0,04 (0,05)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al bekend	0,12** (0,05)	0,11* (0,05)
niet bekend	(referentie categorie)	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-0,94*** (0,07)	-0,60*** (0,09)
voldoet aan eisen	0,60*** (0,07)	0,47*** (0,09)
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,80*** (0,15)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,29** (0,14)
niet bekend	(referentie categorie)	
Observaties	2.808	2.808
Log Likelihood	-1.454,52	-1.428,46

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Schattingsresultaten vignettenanalyses consumenten

Tabel A.11 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische leveranciers voor producten of diensten, casus Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (Wml)

	basis	manier van openbaarmaking
Prijsniveau		
prijs (in procenten)	-6,44*** (0,44)	-6,66*** (0,44)
Kwaliteitsniveau		
uitstekend	1,61*** (0,08)	1,64*** (0,08)
gemiddeld	0,89*** (0,07)	0,92*** (0,07)
matig	(referentie categorie)	
Bekendheid		
landelijk bekend	-0,11** (0,05)	-0,12** (0,05)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al geruime tijd klant	0,47*** (0,07)	0,47*** (0,07)
wel eens klant geweest	0,29*** (0,07)	0,29*** (0,07)
niet eerder klant geweest	(referentie categorie)>	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-1,03*** (0,07)	-0,63*** (0,09)
voldoet aan eisen	0,38*** (0,07)	0,34*** (0,09)
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,89*** (0,14)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,12 (0,13)
niet bekend	(referentie categorie)	
Observaties	3.155	3.155
Log Likelihood	-1.597,35	-1.567,78

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.12 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische leveranciers voor producten of diensten, casus Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)

	basis	manier van openbaarmaking
Prijsniveau		
prijs (in procenten)	-6,15*** (0,43)	-6,38*** (0,44)
Kwaliteitsniveau		
uitstekend	1,37*** (0,07)	1,40*** (0,07)
gemiddeld	0,85*** (0,07)	0,87*** (0,07)
matig	(referentie categorie)	
Bekendheid		
landelijk bekend	-0,05 (0,05)	-0,06 (0,05)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al geruime tijd klant	0,55*** (0,07)	0,56*** (0,07)
wel eens klant geweest	0,32*** (0,07)	0,32*** (0,07)
niet eerder klant geweest	(referentie categorie)>	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-0,94*** (0,07)	-0,57*** (0,10)
voldoet aan eisen	0,39*** (0,07)	0,28*** (0,09)
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,77*** (0,14)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,25* (0,13)
niet bekend	(referentie categorie)	
Observaties	3.036	3.036
Log Likelihood	-1.607,67	-1.579,29

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Tabel A.13 Schattingsresultaten vignettenanalyse voor keuze uit twee hypothetische leveranciers voor producten of diensten, casus arbeidsmarktdiscriminatie

	basis	manier van openbaarmaking
Prijsniveau		
prijs (in procenten)	-6,15*** (0,43)	-6,38*** (0,44)
Kwaliteitsniveau		
uitstekend	1,37*** (0,07)	1,40*** (0,07)
gemiddeld	0,85*** (0,07)	0,87*** (0,07)
matig	(referentie categorie)	
Bekendheid		
landelijk bekend	-0,05 (0,05)	-0,06 (0,05)
alleen in de regio bekend	(referentie categorie)	
Relatie		
al geruime tijd klant	0,55*** (0,07)	0,56*** (0,07)
wel eens klant geweest	0,32*** (0,07)	0,32*** (0,07)
niet eerder klant geweest	(referentie categorie)>	
Openbaarmaking inspectiegegevens		
waarschuwing gekregen	-0,94*** (0,07)	-0,57*** (0,10)
voldoet aan eisen	0,39*** (0,07)	0,28*** (0,09)
waarschuwing gekregen*keurmerk		-0,77*** (0,14)
voldoet aan eisen*keurmerk		0,25* (0,13)
niet bekend	(referentie categorie)	
Observaties	3.324	3.324
Log Likelihood	-1.721,46	-1.705,29

Noten: *p < 0,10; **p < 0,05; ***p < 0,01.

Bijlage B Verantwoording verdiepende gesprekken

Naast de enquêtes zijn verdiepende gesprekken gevoerd met verschillende partijen over (mogelijke) effecten van openbaarmaking. In totaal zijn vijf vertegenwoordigers uit andere beleidsvelden geraadpleegd over effecten van openbaarmaking binnen hun terrein. Aan vertegenwoordigers uit de branches van horeca, uitzendbureaus, kappers, bouw, groot- en detailhandel en asbest is onder meer gevraagd of zij gegevens van de openbaarmaking benutten voor activiteiten richting de sector.

Met zeven inspecteurs vanuit de Inspectie SZW is verdiepend gesproken over hun ervaringen met toezicht houden en (verwachte) effecten van openbaarmaking van inspectiegegevens. Vier van hen hebben ervaring met inspecties op het vlak van de Wav/Wml, één op het vlak van asbestregelgeving en één over de Arbowet. Het is niet gelukt een inspecteur op het gebied van de Atw te spreken.

Door verdiepende telefonische interviews is er met 20 overtreders en 40 niet-overtreders gesproken van de ondertoezichtgestelden Wav ,Wml en asbest. Zoals in paragraaf 1.4 is aangegeven zijn – gezien het kleine aantal openbaargemaakte overtredingen – geen overtreders van de Waadi in het onderzoek betrokken. Waar het de Wav en Wml betreft, is er via de website van openbaarmaking een aselecte steekproef van overtreders en niet-overtreders getrokken. Een verdere toelichting op de steekproef is te vinden in Tabel B.1.

Voor de overtreders van asbestregelgeving geldt eveneens dat zij via een aselecte steekproef van de website van openbaarmaking zijn getrokken. Voor de niet-overtreders gaat niet op, doordat de Inspectie SZW alleen inspectiegegevens van overtreders op haar website plaatst. Voor deze groep niet-overtreders is eerst een aselecte steekproef van gecertificeerde asbestverwijderaars via de website van Ascert genomen.[18] Vervolgens is bij de Inspectie SZW gecontroleerd of deze bedrijven in de afgelopen twee jaar geïnspecteerd zijn. Als er inderdaad sprake is geweest van inspectie én er geen overtreding is vastgesteld, zijn zij aangemerkt als 'niet-overtreders' van asbestregelgeving. Verdere specificaties van deze steekproef zijn in Tabel B.1 te zien.

Bij 20 ketenpartners (toeleveranciers en uitbesteders) en 6 financiers van zakelijke kredieten is nagegaan of openbaargemaakte inspectiegegevens zakelijk gezien een rol spelen. Daarnaast is een extra peiling gehouden onder 22 financiers van een grote stadsbank. Bij deze groep is gevraagd naar het toekomstige, potentiele gebruik van de openbaargemaakte inspectiegegevens. In Tabel B.2 is een overzicht van de steekproef en respons te vinden.

[18] Zie voor een overzicht van alle gecertificeerde asbestverwijderaars de volgende site: https://www.ascert.nl/

Tabel B.1 Kenmerken van steekproef en non-respons ondertoezichtgestelden

Groep Overtreders	Streefaantal	Bruto steekproef	Afgenomen	Non-respons
Horeca	5	9	4	0
Groot- en detailhandel	4	6	3	1
Bouw	2	6	2	0
Kappers	2	5	2	1
Uitzendbureaus	2	6	3	0
Asbest	5	15	6	3
	20	**47**	**20**	**5**
Groep niet-overtreders	**Streefaantal**	**Bruto steekproef**	**Afgenomen**	**Non-respons**
Horeca	10	30	9	1
Groot- en detailhandel	10	26	8	0
Bouw	5	14	4	2
Kappers	5	15	5	0
Uitzendbureaus	5	15	5	1
Asbest	5	24	9	1
	40	**124**	**40**	**5**

Bron: Bureau Bartels

Tabel B.2 Kenmerken van steekproef en non-respons ketenpartners

Ketenpartners/ financiers	Streefaantal	Bruto steekproef	Afgenomen	Non-respons
Overig Wav/ Wml	10	16	10	4
Asbest	10	17	10	1
Financiers	6	9	6	1
	26	**42**	**26**	**6**

Bron: Bureau Bartels

Bijlage C Overtreders en niet-overtreders

Figuur C.1 Oordeel aspecten openbaarmaking inspectieresultaten

Niet-overtreders

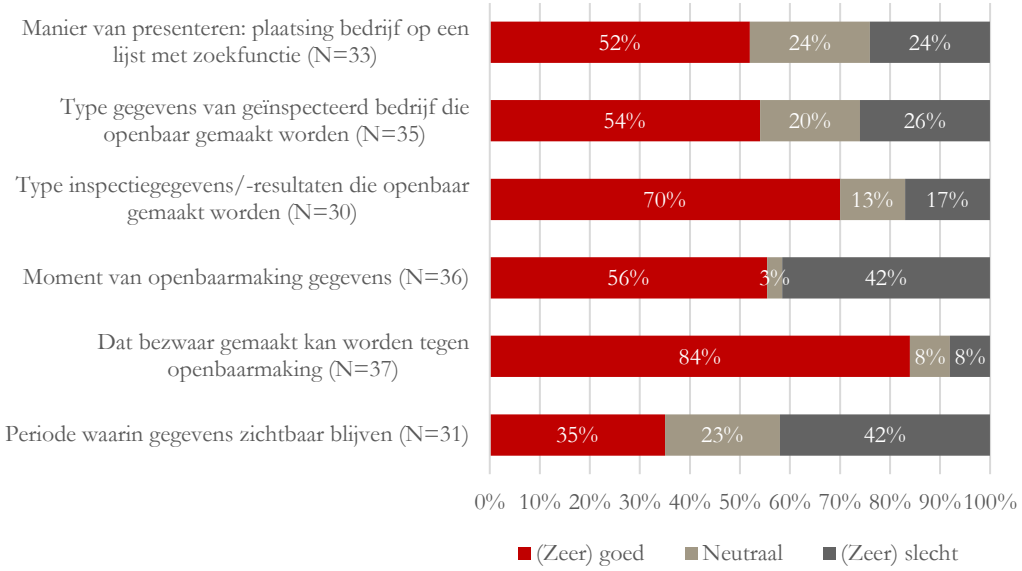

Overtreders

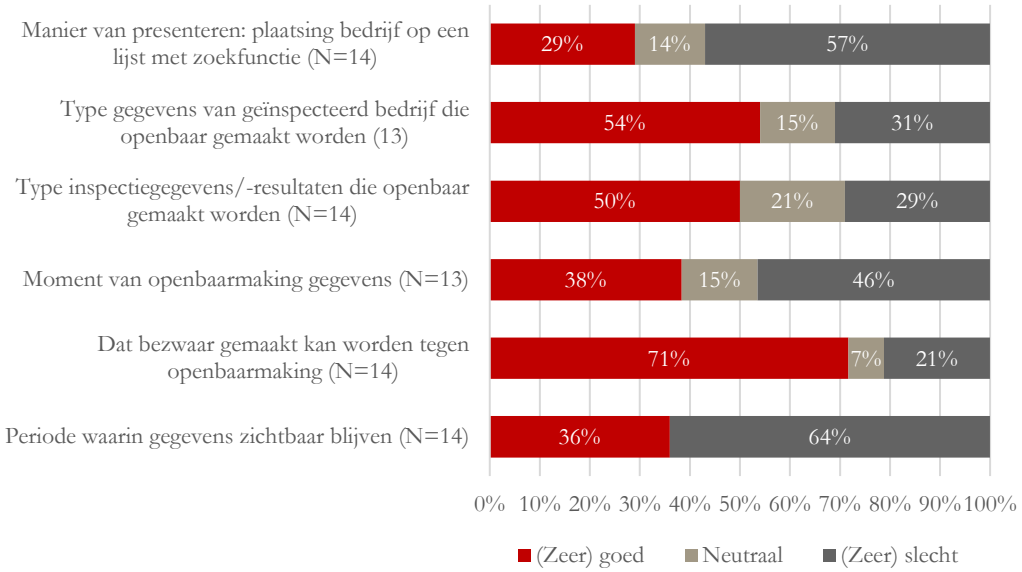

Bijlage D Kenmerken aanpalend beleidsterreinen

Aspect	Kinderopvang	Onderwijs	(Voedsel)veiligheid	Financiële sector	Gezondheidszorg
Inspectie	GGD-en (koepelorganisatie GGD-GHOR)	Inspectie van het Onderwijs	NVWA	AFM	IGJ (voorheen IGZ)
Toezicht op:	Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen Peuterspeelzalen	Wet op het primair onderwijs, Wet op het voortgezet onderwijs, Wet op de expertisecentra	Velen, waaronder de Warenwet	Wet financieel toezicht, Pensioenwet, Wet handhaving consumentbescherming, Wet toezicht accountantsorganisaties	Diverse zorgwetten
Ondertoezichtgestelden	Locaties (houders) van drie typen kinderopvang, namelijk dagopvang, BSO en gastouderopvang	Scholen in primair, voortgezet en speciaal onderwijs	Bedrijven in sectoren als de horeca, catering, supermarkten, slachterijen, visafslag etc. Daarnaast ook 'productinspecties'	Financiële instellingen en ondernemingen	Zorginstellingen en individuele zorgverleners
Inspectiefrequentie	Jaarlijks en aanvullend incidenteel onderzoek na klacht of melding	Jaarlijks (op afstand) Risicogestuurd (bij meldingen / signalen) Elke vier jaar (besturen en scholen) Elke vier jaar (overige scholen op thema)	Frequentie afhankelijk van vastgesteld risiconiveau	Doorlopend toezicht (self assesments) en daarnaast risicogestuurd	Verschilt per sector, inspectie vindt plaats n.a.v. risicotaxatie. Met ziekenhuizen zijn er jaargesprekken.

Sinds wanneer openbaarmaking	Sinds 2005	1998	2009 (residuen bestrijdingsmiddelen op voedsel) 2014 (horeca) 2018 (slachterijen)	Niet standaard openbaar. AFM houdt vaak vast aan geheimhoudingsplicht vanuit de Aft. Wel actieve communicatie in geval van opleggen bestuurlijke boete, last onder dwangsom of bij een openbare waarschuwing	2008
Medium van openbaarmaking	Via de website van het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen. Houders dienen het ook openbaar te maken en te bespreken met oudercommissie	Via de website van de Inspectie en de website 'scholen op de kaart'	Via de website van de NVWA en via een app.	Via de website van de AFM	Via de website van IGJ
Presentatie	Complete inspectierapport met o.a.de 'score' per inspectie-item (opwelk deel van inspectie-items voldoet locatie aan eisen)	Individuele scores (jaarlijks) en complete inspectierapporten (vier jaarlijks)	Horeca: Divers: inspectiekaart met naw-gegevens en beknopt beoordeling op basis van drie indicatoren Visafslag: rapportage op basis van zeven indicatoren	Via een 'check je aanbieder' kan consument nagaan of er waarschuwingen gelden voor een bepaalde financieel dienstverlener. Verder is er een overzicht van alle maatregelen die zijn opgelegd	Complete inspectierapporten, thema-rapporten (bv. medicatieveiligheid) alsook geaggregeerde rapporten over trends en ontwikkelingen in de sector
Onderzoek naar effecten openbaarmaking	Nee	O.a. in 2007 onder zoek Toezicht 2.0, naar toezicht, transparantie, burgers en compliance in het informatietijdperk	O.a. in 2009: naar openbaarmaking controlegegevens van de VWA. Ook onderzoek naar wensen consumenten rond openbaarmaking.	Ja. Onder meer in 2017, experimentele studie: 'Wat is het effect van transparante toezichthouders op het vertrouwen van de burger?' .	Ja. In 2013 onderzoek door Verwey Jonker en Erasmus Universiteit (zie resultaten literatuurstudie)

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl